

Eddalæren
og
dens Oprindelse
eller
Nöjagtig Fremstilling af de gamle Nordboers Digtninger og Meninger om Verdens, Gudernes, Aandernes og Menneskenes Tilblivelse, Natur og Skjæbne

i

udförlig Sammenligning, saavel med Naturens store Bog, som med Grækers, Persers, Inders og flere gamle Folks mythiske Systemer og Troesmeninger

med

indblandede historiske Undersögelser over den gamle Verdens mærkværdigste Nationers Herkomst og ældste Forbindelser &c.

ved

Finn Magnusen,

Professor og Medhjelper ved det Kongelige Geheime-Archiv.

Et Prisskrift, kronet af det Kongelige Danske Videnskabers-Selskab.

Tredie Bind.

Kjöbenhavn.

Forlagt af den *Gyldendalske* Boghandling.

Trykt hos Directeur *Jens Hostrup Schultz*,

Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

1825.

Forerindring.

Grundlæget til dette Værks nærværende tredie Bind stemmer i Hovedsagen gandske med det oprindelige Prisskrift, men er dog, ligesom i de foregaaende Dele, helt igjennem forøget med de Tillæg og Anmærkninger, som ere blevne foranledigede ved de mange hertil hörende, siden 1818 udkomne og af mig benyttede Skrifter, hvorhos jeg ogsaa har været saa heldig i adskillige Poster at erholde vor *Rasks* venskabelige mundtlige Underretninger om Adskilligt, vedkommende Indiens og Persiens Folkeslag og Literatur, hvormed han i disse Lande var bleven saa fortrolig.

Den med Prisskriftet til det Kongl. Danske Videnskabers Selskab indsendte Sammenstilling af de gamle Nordboers, de ældste Grækers samt Persers og Inders mythiske Kosmographie, hvorved disse Systemers radikale Overensstemmelse tydeligst falder i Öjnene, stikkes nu i Kobber og skal fölge med dette Bind, hvortil den nærmest hörer, skjönt Adskilligt, som nærmere oplyser denne Afridsning, allerede er fremsat i 1ste Bind f. Ex. om den Græske S. 75 o. f. Persiske S. 111 o. f. Indiske (i visse Dele) S. 125. o. f. Herom kan endvidere jevnföres II, 293-345.

Desuden lader jeg, for större Tydeligheds Skyld, tvende colorerede Kobbere medfölge, for at fremstille vore nordiske Forfædres forskjellige vigtigste Forestillinger om Verdens Bygning og Indretning paa en nogenlunde anskuelig Maade. Disse

Tegninger bleve först udkastede af mig, efter en langt större Maalestok, til Brug ved de Forelæsninger over den oldnordiske Mythologie, som jeg i Aaret 1815 efter naadigst Opmuntring af Hs. Exc. Hr. Geheime-Conferenzraad *Johannes* v. *Bülow* til *Sanderumgaard*, begyndte at holde her i Staden. Kobberet over *Verdenstræet Yggdrasill* oplyses best af II, 120 o. f. Som en Del af dets midterste Hovedstamme viser Gudebjerget *Asgaard* sig, saaledes som det, efter Manges Mening, laa midt paa Jorden og var tillige Gudernes Hovedsæde. Fremstillingen af *de ni Verdener* hörer især til III, 184 o. f. og viser, hvorledes Andre antoge selve Himmelhvælvingen for det fornemste og oprindelige Gudebjerg. Jeg haaber at de ommeldte Afridsninger ikke ville være Læserne ukjærkomne, da jeg selv best veed hvor megen

Umage jeg i Begyndelsen maatte anvende for at orientere mig i vore hedenske Forfædres mythiske Verdensbetragning (som forhen aldrig var blevet udviklet paa en saadan Maade) indtil den, efter de gamle skriftlige Mindesmærkers nöjagtige Undersögelse og Jævnförelse, saavel indbyrdes, som med de vigtigste beslægtede Folks ældste Systemer, tilsidst blev mig tydelig og indlysende.

Kjöbenhavn den 28de April 1825.

Forfatteren.

Indhold af tredie Bind.

(Fortsættelse af anden Bog).

Andet Hovedstykke,

(fortsat fra andet Bind).

Tredie Hovedstykke.

Universet betragtet efter dets mythiske Afdeling i ni Verdener.

Anden Bogs
Andet Hovedstykke.

Fjerde Afsnit.

Asgaard, Gudernes Bjerg, Land, eller Stad betragtet for sig selv efter de nordiske Oldsagn.

§. 28. Ovenfor i 1ste Bog (I, 381, 399) har jeg godtgjort af den hele Gang i den yngre Eddas Fortælling, at det ældste mythiske *Asgaard*, Gudernes Borg eller Land, var egentlig *Stjernehimmelen*. Flere Grunde for denne Sætning ere endvidere fremförte i dette Hovedst. 2det Afsnit, især §. 6 til 9 samt §. 27. End flere kommer jeg nu til at gjöre Læserne opmærksomme paa. En udförlig Dröftning af denne vigtige Post, paa hvis Afgjörelse vor hele Mythologies rigtige Anskuelse beroer, er saa meget mere nödvendig som adskillige Lærde,

endog i vore Tider, have villet nægte at vore Fædre havde tænkt sig et andet *Asgaard* end det jordiske, og fölgelig da ingen andre Guder havt end deres forlængst hensovede Forfædre! Denne Tankes Urimelighed falder vel snart i Öjnene, men ikke desmindre troer jeg at det vil være Umagen værdt at tilintetgjöre den for stedse, ved at bevise hvorledes de ingenlunde havde saa dumme Tanker om Guderne og et andet Liv efter dette, som de, hvilke nogle, endog anseelige Forfattere, have villet paabyrde dem.

§. 29. Forfægterne af disse Meninger (at *Asgaard*, *Valhall* o. s. v. kun maae söges paa Jorden) beraabe sig især paa *Snorre Sturlesöns* historiske Værk — men netop deri forekommer et Sted som maa hæve al Tvivl om det modsatte. Odin havde befalet at alle Lig skulde brændes. "Det var Hedningernes Tro" siger *Snorre* i denne Anledning "at jo höjere Rögen da slog op i Luften, jo större Herlighed bekom den i *Himmelen* som Liigbaalet tilhörte, og at han skulde blive der des rigere, som man havde opbrændt mere Gods med ham."[1] Det er klart heraf, at vore Forfædre troede at det afdöde Menneskes (i det mindste den ædle Fyrstes, eller den tappre Krigers) Aand foer til Himmels, samt at saavel hans Legeme, som de Sager der lagdes med ham paa Baalet, forvandledes ved Ildens Kraft

til subtile Partikler eller fine Smaadele, som paa Rögens Vinger fore op over höjen Skye, og forenedes der, efter Gudernes evige Beskikkelse, til de forrige Former som en aandelig og uforgjængelig Substanz. Den *Himmelbolig* hvortil hine krigerske Skandinaver ventede at komme, var, som bekjendt, *Valhall.* Det er ikke mindre bekjendt at den efter alles enstemmige Beretning laae i *Asgaard.* Fölgeligen indsee vi tydelig at *Snorre*, om vi end ikke vilde ansee ham for Forfatter af den yngre Edda, har fuldkommen vidst, at de gamle Nordboer egentlig havde den Tro: at det ældste Asgaard var det samme som Himmelen, eller var i det mindste nöje forenet med den. Jeg har för anmærket hvorledes de förste kristne Omvendere her i Norden gjorde sig al muelig Umage for at forvandle de *hedenske Guder*, til *blotte Mennesker*, som vare blevne dyrkede efter Döden, og at de fölgelig aldrig havde havt andre end jordiske Boliger. Af denne Fordom var *Snorre*, som Historiker, ogsaa tildels indtagen, og sögte at fordreje alle Myther til dette Öjemed i sin *Ynglinga-Saga*; men her har han imellem til al Lykke glemt sig selv, og Sandheden da maattet sejre. Muelig er den yngre Edda et senere Værk af ham; enten havde han da næsten fuldkommen forandret sine Tanker eller han har villet fremstille derved de nordiske Hedningers Meninger, uden

nogen historisk Kommentar. Ellers skylde vi hans *Ynglinga-Saga* [2] megen Tak for de ypperlige og selv i de nyeste Tider bekræftede Efterretninger om *Asa*-Folkets Hidkomst fra de kaukasiske Egne. De ere sikkerligen sande i Hovedsagen, skjönt *Snorre* öjensynlig har gaaet paa den anden Side for vidt, ja endog modsagt sig selv, ved at beskrive deres Anförere som Skandinavernes förste og eneste Guder.

§. 30. Dog er det langtfra ikke her förste Gang i de nyere Tider, at vor Mening om Himmelen som det ældste *Asgaard* fremsættes. Den sindrige og lærde *Skule Thorlacius* har yttret den paa forskjellige Steder. Ogsaa den afdöde *Bastholm*, hvis Anskuelser af den nordiske Mythologie som oftest ere saare skarpsindige, har meget rigtigen indseet det samme ved egen Grandskning; han siger nemlig blandt andet [3]: "Om Valhalls Beliggenhed vare de Gamle ikke enige, Nogle lagde dette Sted i *det gamle Asgaard* ved det sorte Hav. Derfra vare deres Guder komne, derhen troede de at de igjen vendte tilbage, og dette Gudernes Opholdssted" — vel at mærke især en Deel deraf — "kaldte de *Gladsheim* eller Glædens Verden" — kan og oversættes: den *klare Egn* eller *Bolig*; [4] — "men Andre, og dette var uden Tvivl *den almindeligste Mening*, troede at *Valhalla var i Himmelen eller Luften*, hvil-

ken disse have anseet at være et værdigere Opholdssted for Guder. De troede derfor, at Sjælene ved at brænde de Döde, stege med Ilden op i Luften." Jeg har afskrevet dette Sted, for hvis Rigtighed Beviser ere förte i foregaaende §., for at tilföje: at det ikke allene var i *Brændealderen*, men ogsaa i *Höjalderen*, at Nordboerne havde den Tro at *Valhall* laa i Himlen. I det andet Qvad om den danske Konge *Helge Hundingsbane*, et ældgammelt og saare mærkeligt Digt, hvoraf der allerede i Middelalderen, da *Sæmund* samlede de eddiske Sange, kun vare Brudstykker tilbage — besynger Digteren Heltens natlige Ridt fra Valhall gjennem Luften, til hans Gravhöj, hvor han overnattede for at tröste sin unge dybtsörgende Enke og nyde hendes Selskab. Mod Dagningen maa han forlade hende og tye til sin himmelske Bolig, hvilket han lader hende vide med disse Ord:

Ad Morgenrödens Veje
Er Tid for mig at ride,
Og lade blege Ganger
Den Flyvesti betræde;
För Salens Hane vækker
De sejerrige Kjæmper,
Jeg vestlig Kyst skal række
Ved Himmelbroens Ende. [5]

Egil Skallagrimssön synger ligeledes i sin fortreffelige og Nordens Mythologie höjst oply-

sende Klagesang over sin skibbrudne Söns Död:

Han til Luftens
Stad er kommen,
Qvindes Sön
Bolig at söge.

Og endvidere:

End jeg det mindes
Da Gothers Ven (ɔ: *Odin*)
Op til Guders
Verden tog
Den Slægt-Ask,
Som af mig vôxte
Og min Qvindes
Stammepode. [6]

§. 31. Allerede förend *Bastholm* havde Tydsklands *Gräter* i sine *nordische Blumen* givet os en skjön Afhandling over *Valhall*, hvori han har samlet det vigtigste som begge Eddaerne lære os om den, og han antager, paa Grund deraf, at saavel den, som de övrige Gudeslotte ligge i *Himlen*. Han er derved gaaet ud fra en anden Synspunkt end *Bastholm*, men har dog truffet en, der ikke er mindre heldig. Han fölger deri, efter som han udtrykker sig, de gamle nordiske Digtere. Som en Pröve vil jeg anföre her en af de förste Perioder i Indledningen. "Förend vi kunne haabe at finde Valhall selv, maa vi söge at orientere os i Himlens forskjellige Egne. Naar

man tiltræder en Reise fra Jorden til Himlen, kommer man först over *Gudebroen*, [7] der ofte sees af os at glimre i Luften ved den behageligste Farveblanding naar Solen straaler gjennem Regnens Dunster. Jordens Sönner, der ikke kjende Gudernes Sprog, kalde den vel en *Regnbue*, men det er den Bro som Guderne have bygget fra Himmelen til Jorden. Den er trefarvet (et Bidrag til Historien om de nordiske Folks Kundskaber). Den purpurröde Farve, som man seer i den, er brændende Ild, som tilbageholder Bjergriserne fra at trænge ind i Gudernes Land. Himmelbroen kaldte de *Bifröst* eller Luftvejen. Ved denne Broës Ende" (at sige paa dens överste Spidse) "ligger *Himmelbjerget*, i hvilken behagelige Bolig *Heimdall*, Gudernes Skildvagt, lædsker sig ved den hellige Mjöd o. s. v." [8] *Gräter* opregner derpaa de övrige himmelske Slotte, mest efter den yngre Edda, hvor han formoder nogle ere (i Bogen selv eller de Afskrifter vi nu have) blevne udeladte. Deri har han og Ret; men deres rigtige Orden og Himmelhvælvingens hele Beskrivelse maae söges i det eddiske Digt *Grimnersmaal*, som vi til al Lykke endnu have tilbage.

§. 32. Vor lærde Astronom, Pastor *Henneberg*, er i sit bekjendte Skrift om Edda og Guldhornene, [9] ved Bastholms föranförte vigtige Bemærkning, bleven opmærksom paa at

Valhall maatte ligge i Himlen; og troer paa adskillige af ham anförte Grunde, at det maa söges i Constellationen *Bootes*. Ved at undersöge Eddaernes Beretninger forekommer det mig: at der i et saadant enkelt Stjernebillede vilde være for liden Plads til det store *Valhall*, i Forhold til den oldnordiske Himmelbetragtning. Alligevel tör jeg ikke ligefrem modsige den Bemærkning af *Henneberg*, at man undertiden kunde have tænkt sig Odin som stationeret i *Bootes* og ridende paa *Arcturus* (med 8 Straaler) som *Sleipner* (med de 8 Födder) — da jeg ved egen Grandskning var kommen til de Resultater som Hr. *Henneberg* har opnaaet ved sin Forskning: at *Lidskjalf* betyder *Zenith*, og at de tolv, Valhall omgivende, Gudeboliger, vel maa sættes i Ekliptiken. Meningen af den sidste Sætning synes at være: at Odinianerne have ved disse Gudeslotte villet betegne tolv Inddelinger af *Solbanen* eller den saakaldte Dyrekreds. Jeg troer bestemt at have fundet denne Fremstillingsmaade i det eddiske Digt *Grimnersmaal*, hvilket jeg undersögte uden da at kjende *Hennebergs* sindrige Bemærkning, for hvis förste Bekjendtgjörelse Æren tilkommer ham allene; jfr. *den ældre Edda* I, S. L.

§. 33. Denne nye og vigtige Sætning om de 12 *himmelske Gudeboliger eller Solhuse* i Asgaard fordrer Bevis. Det er bekjendt at de

12 Aarets Maaneders Inddeling, hver i 30 Dage, er grundet paa Zodiakaltegnene og deres Afdeling, paa 30 Grader hvert, hos Ægypter, Chaldæer, Perser, Inder o. Fl. fra de allerældste Tider. Den samme Kalender finde vi at have været brugt af de hedenske Nordboer, som desuden have kjendt de asiatiske Planetnavne, som tagne af Gudernes Navne, samt indrettet Ugedagene efter dem, men ikke efter de *romerske* Benævnelser. Dette kunde vises udförligen i en Undersögelse om den oldnordiske Tidsregning; men vi formode heraf at vore Forfædre have, ligesaa vel som alle Österlændere af den forskjelligste Herkomst, kjendt hin ældgamle Inddeling af Solbanen, som den der laae til Grund for deres Udregning af *Aar*, *Maaneder* og *Dage*. Jeg mener, som sagt, at den findes i det gamle digteriske Billedsprog i *Grimnersmaal*. Jeg maae da fremstille hele Digtets Indhold i kort Begreb, for at vise at det heelt igjennem handler om uranologiske og kosmographiske Gjenstande.

§. 34. *Grimnersmaals* prosaiske Indledning (der vist nok hverken er saa gammel eller ægte som Digtet selv) fortæller os hvorledes *Odin* og *Frigga* havde, hver for sig, fattet en særdeles Gunst for en af tvende Prindser, som vare Brödre. Odins Yndling, *Geirröd*, skiller sig af med sin ældre Broder *Agnar* paa en underfundig Maade, og kommer derfor til

Regjeringen, efter Arvefölgens Gang. For at hævne sig paa *Geirröd*, lokker *Frigga Odin* til at besöge ham som en Vandringsmand, for at overbevise sig om Sandheden af det Rygte: at Geirröd var saa karrig at han ikke nænnede at give fremmede Gjæster Mad. Imidlertid havde hun ladet Geirröd indbilde, at den Gjæst, under hvis Skikkelse Odin besögte ham, var en Troldkarl der vilde söge at skade ham. Derfor lod Geirröd ham sætte mellem to Ild uden mindste Mad eller Drikke i otte Dage og Nætter. Da rækker *Agnar*, Kongens Sön, ham en Lædskedrik; Odin takker ham og lover ham, at han snart skulde komme i Besiddelse af sit Fædrenerige. Men nu begynder han med at fremsætte de gaadeagtige Beskrivelser over *Himmel og Jord,* som udgjöre Hoved-Indholdet af Digtet, enten for at undervise *Agnar* i himmelsk Visdom til Lön for den nydte Tjeneste, samt forjætte ham de deri omtalte Himmelboliger, eller for at gjöre sin forrige Fostersön *Geirröd* opmærksom paa de Lærdomme, hvorom han för havde undervist ham, for at han deraf skulde kjende at Gjæsten virkelig var *Odin*, og saaledes löse ham af sit pinagtige Fangenskab, for selv at kunde tages til Naade af Guden og erholde Tilgivelse for sin Bröde.

§. 35. Odins uranologiske Skildring begynder saaledes:

Helligt (ætherisk, höjhimmelsk) er det
Land
Som jeg ligge seer
Aser og *Alfer* nær;
Men i *Thrudheim*
Skal *Thor* være
Til Kræfterne adskilles.
(Eller: til Guderne forgaae)

Herved er at mærke at Originalens *heilagt* egentligt betyder ætherisk, eller hvad der tilhörer den höje, klare Himmel; og at Udtrykket *Regin* især betegner Elementar-Guderne eller de personifieerede Naturkræfter. De *Alfer* som omtales her ere *de ætheriske Lysalfer*. At *Thrudheim*, *Thors* Bolig, er Dunstkredsen eller Atmosphæren, er ingen Tvivl underkastet. Her tales altsaa om Himmelhvælvingens to Hovedafdelinger: *Ætheren*, den *överste* Bolig for Asaguderne overhoved, og *Skyluften* den *nederste*, Tordengudens særegne Rige og Bopæl.

§. 36. Strax ovenpaa denne utvetydige Beskrivelse over Himmelhvælvingens tvende Hovedafdelinger (*Æther* og *Aër*) begynder Beskrivelsen over *tolv egentlige Gudeslotte eller Boliger*, foruden *Valhall* som det 13de. Ved hine tolv Gudeboliger troer jeg at *Solens tolv Huse* eller Solbanens tolv Afdelinger menes, hvorved Hensyn tages tillige til Aarets 12 Maaneds Forandringer. Men Forklaringen

herom vil passe bedre i Undersögelsen om Aarets Udregning. Kun anmærker jeg at den megen Pragt af Guld og Sölv som forekommer i Beskrivelsen over disse Himmelslotte, er taget af det daglige Öjesyn, der ogsaa er Aarsag i at Chaldæer, Græker, Romere o. Fl. tilegnede Solen Guldet, Maanen Sölvet, og visse andre Stjerner de övrige Metaller. Dernæst taler *Odin* i afbrudte Tanker og billedlige Sætninger om adskilligt i den mythiske Verden, nemlig: *Einherjernes* (de Valhalske Heroers) *Spise*, *Odins Drik*; *hàns* (fra Luften) *udsendte Fugle*, *om Fenrisulven eller Midgaardslangen*, *Valhalls* 540 *Döre*, og *det særdeles mærkværdige Antal af Einherjer som udgaae af dem ad Gangen*; om *Bilskirner*, *Thors store Slot* med dets 540 Hvælvinger, om *Himmelgjeden Heidrun* som malker den *herlige Mjöd* hvorved Einherjerne lædskes; om *Himmelhjorten Eikhyrner* med dens dryppende Horn; Himmelens, Jordens og Underverdenens mærkværdigste Floder; *Vandene i Skyeluften*, gjennem hvilke *Thor* maae vade; om *Asernes Heste*, hvis fleste Navne ere tagne af Guldets, Sölvets og Ædelstenes (glimrende) Egenskaber; om *Verdenstræet Yggdrasill*, og dets mærkværdigste allegoriske Beboere og Omgivelser; Navnene paa de *Valkyrier* der skjænke for Odin og Einherjerne, og saaledes forestaae *Hebes* Post i *Valhall*; om *Solens Heste og*

Skjold og de den omgivende *Ulve;* om *Verdens Skabelse* af Ymers Krop. [10]

§. 37. Digteren lader vel *Odin* tale om overjordiske Ting og Begivenheder for at gjöre *Geirröd* opmærksom paa at han var en *Gud,* men ingen *Troldkarl,* da han ved slige Advarsler vilde formaae Kongen til at kjende, og i Fölge deraf löslade ham. Men disse Odins Formaninger udrettede intet. Nu opfordrer han, med Löfte om *Ullers* [11] og de övrige Guders Yndest, de Tilstædeværende at borttage de store Kjedler som hængte efter den ældste nordiske (endnu norske og kaukasiske) Skik over de tændte Baal fra det store Vindue eller Glug överst paa Taget, da *Udsigten* derved vilde *aabnes for Asernes Sönner,* og at de fölgelig vilde faae Öje paa ham i hans hjelpelöse Stilling. [12] En liden Stund taler Odin nu om (Solguden) *Freyrs fortræffelige Skib* og forskjellige mythiske Gjenstande (hvoriblandt *Himmelbroen eller Regnbuen*) hvoraf enhver er den bedste i sit Slags; men snart giver han tilkjende — da Kjedlerne imidlertid vare tagne bort — at han nu *havde oplöftet sit Syn til Sejerguders Sönner,* [13] og at de snart skulde bringe ham den attraaede Hjelp. Nu opregner han sine forskjellige Navne (der alle kunde passe til *Himlens* eller *Luftens* Hersker); men da Geirröd endnu slet ikke besinder sig, bebreider Guden ham hans Drukkenskab og deraf

flydende Bedaarelse, opsiger ham sin og alle Einherjers Yndest, og fordrer hans Liv ved det blodige Sværd. Endelig fremsiger han sit Hovednavn *Odin*, og viser sig i sin sande Skikkelse, men nu er det for sildig for *Geirröd*. Et kort prosaisk Tillæg bevidner: at han da stod op og vilde tage Guden bort fra Ilden, men han snublede, og gjennemborede sig derved med sit dragne Sværd. Saaledes döde *Geirröd*, men hans Sön *Agnar* arvede Riget, og regjerede der længe efter Odins Löfte. Vi see af det Hele at *Frigg* udrettede ved sin List hvad hun önskede — Hævn for sin Yndlings Fornærmelse og hans Navnesöns Ophöjelse paa den ham berövede Throne. [14]

§. 38. Jeg har udviklet det hele Indhold af *Odins* didaktiske men allegoriske Foredrag, for at vise hvorledes det blot omhandler Gjenstande af den mythiske Kosmologie. Dette vil enhver kunne overbevise sig om ved at gjennemlæse Digtet selv med Eftertanke, endog uden synderlige Forkundskaber angaaende de deri beskrevne Sagers Betydning. *Grimnersmaal* er sikkerlig et af de poetiske Billedværker, hvori Nordens hedenske Vise have, ligesaa vel som Druider og Brachmaner, indklædt deres theosophiske Digtninger, som i Grunden, for en stor Deel, sigte til Aarets Udregning og Kalenderens Bestemmelse, hvilken Præsterne hos alle gamle Folk sögte at tilegne

sig som en vigtig Hemmelighed, der maatte give dem en stor Overvægt blandt Folket. Saaledes var det f. Ex. i lang Tid Tilfældet blandt Romerne, at Pontificerne allene vare i Besiddelse af Tidsbestemmelsens Mysterier. Af den selvsamme Grund have vist Ægypters og Chaldæers Præster, Mager, Brachmaner, Druider o. Fl. lagt sig efter Astronomien, hvortil de siden knyttede Astrologien, hvorved de fik *Folkets Skjæbne* i deres Hænder. Den sidstnævnte formeentlige Videnskab har ikke heller været ukjendt af nordiske Vise, hvilket jeg forbeholder mig at godtgjöre ved en anden Leilighed. Det var vel og af samme Grund som *Druiderne*, at Nordens *Drotter* ikke (eller i det mindste meget sjelden) udskreve de hellige didaktiske Sange, uagtet de havde Bogstavskrift, nemlig Runerne; de vilde derved forebygge at deres Vtsdom lærtes af Uindviede. For at være end sikkrere herpaa, indklædte de deres hele astronomiske eller chronographiske Lære i Billedsprog; saa at *Freyrs Födsel* f. Ex. betegnede det samme som *Osiris's* eller *Horus's* Födsel hos Ægypterne, nemlig Solens eller Aarets Foryngelse ved Vinter-Solhverv. Romerne kaldte den samme Tidspunkt med rene og klare Ord *Natalitia invicti solis* eller den *uovervindelige Solguds Fædselsfest.*[15] *Heimdall paa Himmelbjerg* er den *mest ophöjede og lyseste af Aserne*

som *Maanedsgud*, da han nemlig ved Sommer-Solhverv kneiser höjest paa Solbanen, men nedstiger dog strax fra sin Throne som udsendt af *Odin* for at opsöge *Baldur*, den fra Oververdenen nys forsvundne Guddom for den skjönneste Tid af Aaret o. s. v. Man kan ikke undres over at de gamle Gothers Philosopher og Österlændingernes Vise overhoved brugte et sligt Billedsprog, naar vi finde det hos de vilde Grönlænderes Angekokker, der og bruge det for ej at forstaaes af den mindre tænkende Almue. I dette Sprog heder f. Ex. *Sönden* denne Side af Lyset, *Norden* denne Side af Mörket o. s. v. [16]

§. 39. For at kunne gjöre os end tydeligere Ideer om det sande *Asgaard*, maae vi sætte os ind i de oldnordiske Digteres *Himmelbetragtning* overhoved. Den afvexler saaledes i forskjellige Forestillinger og Billeder:

Muspells og *Surturs* empyræiske eller Lys- og Flamme-Himlen, hvorfra de lysende Himmelkloder ere udsprungne som Funker eller gloende Senner, ligge uden omkring vort halve Verdens System, eller dets *övre Himmelsphære* — men *Ginnungagab* og *Niflheim*, det tomme eller *chaotiske Luftrum*, samt Taage- eller Dunkelheds-Principet med Afgrundens Svælg omkring *den nederste Halvkugle*. Derimod höre *Stjerne- og Skye-Himlen (Æther og Aër)* til vor egentlige Verden. Det er især denne Jordens Himmel, taget un-

der et Udtryk, som inddeles efter disse forskjellige Navne og Billeder:

Stjerne-Himmelen.	Skye-Luften.
1. *Godheim.* Gudeverdenen, eller de ætheriske Guders Bolig.	*Vanaheim.* Vanernes ɔ: Hav- og Luftgudernes Verden, eller *Vindheim*, Vindenes Bolig.
2. *Asgaard.* Asernes eller Asagudernes Land eller Stad. Her ligge de 12 Gudeslötte omkring *Valhall*, der egentligst er Himlens Middelpunkt, tilligemed *Ida*-Sletten og *Lidskjalf*.	*Thrudheim.* Styrkens Bolig. Tordenguden Thors Rige ogsaa kaldet *Midgaard* eller den midterste Befæstning, der forsvares af Thor, som Asgaards Udenværker mod Jætternes Anfald.
3. *Valhall.* Odins, Asagudernes, Einherjernes og Valkyriernes överste og ypperste Bolig; sættes undertiden for den hele Stjernehimmel eller överste Himmelhvælving.	*Bilskirnir* som Thors eget Slot, der siges at være den störste af alle Bygninger (at sige i Udstrækningen), fordi den övre Hemisphæres nederste Halvdeel, der begrændses af Horizonten, forekommer os efter Öjensynet at være langt videre end den överste.

Af det Ovenanförte bliver det allerede klart, at det ældste mythiske *Asgaard* er, overhoved og almindelig taget *Stjerne-Himmelen*, og *Valhall*, især den överste Deel af dens Hvælving, hvorimod de 12 övrige Gudeslotte ligge i Ekliptiken eller den saakaldte Dyrekreds. [17]

§, 40. Mærkelige Beviser for de gamle Nordhoers Forestillinger om *Valhall*, eller *Odins* og de afdöde Heltes Borg eller Sal i Himmelhvælvingen, finde vi hos den ældgamle kaledoniske Barde *Ossian*. Ægtheden af de Beskrivelser over det gamle Norden og dets Beboere, som forekomme i de ham tillagte Digte, har jeg, i en særskilt Afhandling, sögt at bevise af indvortes Kriterier. Den fremlyser ellers af det fölgende Sted, som umuelig kan være forfalsket eller fordrejet af *Macpherson* efter de i hans Tid, selv her i Norden, herskende Meninger om *Asgaards* eller *Valhalls* Beliggenhed. Digteren beskriver *Odins* eller *Cruth-lodas* og de faldne Heltes Slot, over Spidsen af et Fjeld eller Klippeöe i *Lochtin* eller *Norge*. I Digtet *Cath-loda* heder det da som fölger: [18] "*Uthorno*, som opstiger af Vandene, Nattens *Lufttegn* blinke paa din Side; jeg seer den dunkle Maane dale bag dine gjenlydende Skove. Paa din Top staaer det taagede *Loda*, Bolig for Mændenes Aander. Inderst i sin skyede Hall böjer Sværdenes *Cruth-Loda* sig forover. Dunkelt skimtes han *midt*

i sin bölgende Taage. Hans höjre Haand er paa hans Skjold; i hans venstre det halvseete Bæger. Taget af hans rædsomme Bolig er mærket med *natlige Luer.* [19] *Cruth-Lodas* Æt farer frem, en Række af formlöse Skygger; han rækker det klingende Bæger til dem som skinnede i Kamp, men mellem ham og de Svage kneiser hans Skjold, en Mur af Mörke. For Vaabensvage er han et nedfarende *Himmelblus.*" Man vil see at Skildringens Farveblanding er hos *Ossian,* som sædvanligst, i slige Scener, dunklere end i Edda, som lader Himmelslottene og Guderne selv glimre af Guld, Sölv og Ædelstene; men han vilde vel heller ikke ophöje den skandinaviske Tro og dens Gudebilleder, paa den *morvenske*, mindre tiltrækkende, Aandelæres Bekostning, I övrigt kommer jeg, ved siden især at omhandle *Valhall*, som de afdöde Heltes Bolig, til at anföre flere hertil hörende Steder af Bardens ypperlige Digte. Hvo der vil finde en glimrende, paa Eddalæren grundet Fremstilling af Valhallas samlede Herligheder, henviser jeg forelöbigen til Gräters förommeldte Afhandling.

§. 41. Vi tage saaledes neppe Fejl i at slutte: at den hedenske asiatisk-skandinaviske Nordboe, saae i en stjerneklar Aften, i det ophöjede Fjerne, deels visse Constellationer som Asernes glimrende Slotte, deels endog

Asgaards Guder som de ved Störrelse og Glands mest udmærkede Stjerner, og Einherjerne, *Himmelens Hærskarer*, i de mindre lysende Himmellegemers utallige Mængde; alle nydende den himmelske Lyksalighed i Önskernes fuldeste Maal. Fra *Valhalls* Himmelsal udsendte Odin *Valkyrjerne* paa vingede Heste gjennem Luftens umaalelige Regioner, og de aabenbaredes da for Heltene paa Jorden som skinnende Meteorer, Nordlys, Ildkugler o. s. v.; enten for at hjelpe dem i Feldtslag eller Havsnöd, eller for at uddele Krigslykken, samt afhente de faldende Krigeres Sjæle, ja endog for at neddrysse befrugtende Dug fra deres Hestes (eller Skyernes) Manker over Marke og Dale. Herfra de mange slige Aabenbaringer, Meteorers og Stjerners Raadspörgelse m. v. som ommeldes saavel i de eddiske Sange om *Helge Haddingjaskate* og *Helge Hundingsbane*, som i *Ossians Digte*. [20]

§. 42. Til denne Idee om det mythiske *Himmelbjerg*, hvor Gudernes Vogter havde sin bestandige Station, og fra hvis Top, *Lidskjalf*, Odin saae ud over den hele Verden — knyttede sig Forestillingen om *Jordens höjeste Bjerge som opstigende til selve Himlen og forenede med den.* De vare da ogsaa tildels Gudernes Boliger og yndede Opholdssteder. For det höjeste og fornemste af disse Bjerge ansaae Indernes Stamfædre *Meruh*, i *Himalaja*

eller det östlige Kaukasus; ogsaa efter at de vare indvandrede fra deres i dets Nærhed liggende Fædreland i det nuværende Indien, beholdt de denne gamle Troe. Paa selvsamme Maade gik det *Meder* og *Perser* med *Borz (Albordj* eller *Asborz)* i det vestlige Kaukasus; og ligeledes vore Forfædre, der ogsaa udvandrede derfra, men i en anden Retning. Dog tilbade de gamle *Perser* overhoved Guddommen paa de övrige *höjeste Bjerge i deres Land*, som de og ansaae for dens Boliger eller temporære Opholdssteder; overalt var den Skik at offre paa *Bjerge og Höje* almindelig i Österlandene og Grækenland, [21] samt ligeledes her i Norden og det tilgrændsende Germanien i Hedenskabets ældste Tider. De Fjelde i Nærheden af *Indien*, *China*, *Tibet* o. s. v. som ere glimrende af Iis og Snee ved deres overordentlige Höjde, menes der endnu at være Gudernes Sæde og kaldes derfor *Himmelbjerge*. [22] Navnene paa visse Bjerge i Norden erindre og om sine gamle Meninger. Saaledes finde vi i *Ynglingasagas* 39te Cap. et *Himmelfjeld* i Sverrig; endnu gives der et *Himmelbjerg* i Vestergothland, samt forskjellige hist og her i Tydskland o. s. v.; derimod synes det virkelige mythiske *Himmelbjerg* at menes i Begyndelsen af Eddas 1ste Qvad om den danske Konge *Helge Hundingsbane*. [23] Ligeledes gives der i Island adskillige meget

höje, stejle og isolerte Bjerge der endnu bære slige Navne, som *Goda-borg* ɔ: Gudernes Borg, alt Levninger fra de hedenske Tider. [24] — Et saadant i mythologisk Henseende ved sit Navn endnu særdeles mærkværdigt Bjerg gives der endnu i *Norge*. Det er nemlig *Heimdalshougen*. Allerede Beliggenheden i Nummedals Fogderie giver en Formodnings Grund for Navnets Ægthed, da netop dette Distrikt var ilde berygtet blandt de förste norske Kristne, fremfor alle andre i Landet; som Djævles og Troldes, det vil især sige, de forrige hedenske Guders og Dæmoners Opholdssteder. [25] Selve Beskrivelsen svarer og til det Slags Fjelde som man i Oldtiden især har betragtet som *Himmelbjerge*: [26] "Et höjt rundt Fjeld ligger i *Harra* Sogn i Form af en *Halvkugle*, omtrent ⅜ Miil i Diameter, som er meget höjere end de omkring liggende Bjerge. Det synes næsten altid som en sjette Deel deraf var bedækket med Skyer, undtagen naar Ost- og Sydost-Vind indtræffer; da sees Fjeldets Top som en Kugle, og alleröverst bedækket med Sneeskavler, ja endog i August Maaned; det sees langt ude i Havet efter at alle Fjelde synes at gaae under Havets Overflade. Det kaldes *Heimdalhougen*, men af Söfarende (som meget rette sig der efter) *Trondhjems Buk*." Naar man erindrer sig at *Heimdall* eller *Heimdal* i Edda siges at boe paa *Himmelbjerg* og paa

den *överste Himmel-Halvkugles* eller i det mindste *Solbanens Spidse*, saa kan man ikke andet end mene at dette udmærkede Fjeld, virkelig er opkaldt efter Guden *Heimdall.* Det saare mærkelige Sted af en Skjald i det gamle Norden, der som Hedning besang de hedenske, som Kristen de Kristnes Guder, hvor han synger om *Christus* som thronende paa *Himmelbjerget Sönden ved Urdes Kilde,* er allerede omhandlet her foran.

§. 43. Hvad der især angaaer Navnet *Asgaard*, som *betegnende en jordisk Egn,* maa denne især söges i og ved *Kaukasus* efter vore ældste Historieskriveres Beretninger, jævnförte med Klassikerne, de asiatiske Historikere, og de nyeste Reisebeskrivelser. I disse Egne i Nærheden af det sorte Hav satte Grækerne *Aspurg* eller *Asburg* (af samme Betydning som *Asgaard)* et i sin Tid mærkeligt Rige, hvorom adskillige mærkværdige Mynter endnu vidne. [27] De nyere Persers Digte satte Bjerget og Borgen *Asburg* eller *Asprus* i en Fjeldstrækning som grændser til det vestlige Kaukasus, bag ved hvilket Solen gaaer ned (for de östligere boende Folk). Derhen gik Heltene *Keikaus* og *Rusthan* (eller *Rusthm)* for at kjæmpe med den *hvide Aand* (Djævel eller Gud) *Divsifid.* [28] *Wilford* beretter at Inderne sætte Gudernes Oholdssted i den samme Bjergkjæde, og kunde i deres Sprog gjerne

kalde den *Isapura*, *Ispura* eller *Gudernes Borg*, som vilde svare til Nordboernes *Asborg*, *Asburg*. Disse mythiske Beretninger tilsidesatte, finde vi i den kaukasiske Fjeldstrækning en Mængde Stedsnavne der synes at være] Levninger af det ældste *Asgaard*. *Plinius* taler om *Uscardianere* og *Asœer*, *Ptolomæus* og Flere om *Asœer* og *Asioter* i de kaukasiskeEgne,hvor ogsaa adskillige Steder afNavnet *Azara* forekomme. *Asia* eller *Azia* nævnes et andet Landskab i de *Alaners* Lande, der ellers kaldtes *Aser* [29] og det synes undertiden at have været tillagt hele *Alanien*. Det er da det egentlige *Asia*, hvorved nogle af de oldnordiske Forfattere udtrykke det jordiske *Asgaard*. *Alanernes* Efterkommere ere *Oserne*, *Osserne* eller *Aserne*, almindeligst bekjendte under Navnet *Osseter*, som endnu ere et af de mærkværdigste Folk i Kaukasus, skjönt de för vare langt mægtigere og mere udbredte; da boede de og ved den östlige Bred af *Tanais*, hvorfra en Deel af Folket, efter Snorre, udvandrede til Europa, men tilsidst bleve de aldeles fordrevne derfra af Dsingiskans Tartarer. Deres Sprog röber persisk eller medisk Opriudelse, og synes at være paa den ene Side især beslægtet med det ældgamle Zendsprog, samt paa den anden Side med de gamle germaniske og nordiske. See ovenfor I, 178 samt *Klaproths kaukasische Sprachen*

S. 189, og *Arndt über den Ursprung der europ. Sprachen* S. 117. Ellers kaldte *Osseterne* (eller Aserne) sig selv *Ghuatan*, *Guatan* maaskee det samme som det oldnordiske *Gautar*, *Gotar*, *Gotnar* o. s. v. ɔ: *Gother*. [30] *Alanerne* erkjendtes fuldkommen for *et gothisk Folk*, hvorom vi have de tilforladeligste Vidnesbyrd af *Procopius* o. Fl. [31]

§. 44. Klaproth har bevist at *Alanerne* vare de samme som *Osseterne*, egentlig af medisk Oprindelse, der maae sættes i den fjærne Oldtid, og har ellers meddelt os de nöjagtigste og interessanteste Efterretninger om dette Folks nærværende Beskaffenhed, Sæder og Sprog, samt tillige de mærkeligste historiske Mindesmærker dem angaaende, saavel af georgisk Historie som af Araberen *Massudjs* Skrifter, midt i det 10de Aarhundrede efter Christi Födsel.]32] Hos *Güldenstedt*, *Reineggs*, *Engelhardt* og *Parrot*, [33] samt adskillige ældre Reisebeskrivere, selv fra det 13de og 14de Aarhundrede, finde vi Underretninger om dette for os særdeles mærkværdige Folk, der synes at have udgjort Hovedledet i den Kjede som forener de persisk-mediske Nationer med vor Stamme, det asiatiske Sarmatien med det europæiske, Folkene fra *Dons* Bredder med de östersöiske [34] o. s. v. En stor Deel af *Alanerne* synes at have været mest berömt under Navn af *Aorser*, i Tidsrummet ved

Christi Födsel. *Strabo* (i 11te Bog) beskriver dem som en meget stor Nation, der igjen var inddelt i tvende Folkeslag *Aorser* (egentligst saa kaldte) og *Siraker*. Aorserne inddeltes igjen i tvende Stammer. Disse Folk besad den störste Deel af Landene östen for *Tanais*, og havde store Besiddelser i de kaukasiske Egne, ja vel endog det Meste af det caspiske Havs vestlige Kyster. De förte en stor Handel med Armener og Meder, af hvilke de tilkjöbte sig indiske og babyloniske Varer, samt förte dem vidt omkring paa Kameler. Herved erhvervede de sig store Rigdomme, bare meget Guld paa deres Klæder o. s. v. Da *Pharnaces* regjerede i *Bosporus*, 47 Aar för Christi Födsel, kunde Aorsernes hele Folk tilvejebringe en Krigsmagt af 420,000 Ryttere (hvoraf Sirakernes Andeel dog ej var mere end de 70,000). Da vare de, uden Sammenligning, det mægtigste Hovedfolk i disse Lande. Dog maa vel de af Mithridats og hans Efterfölgers Krige fölgende Omvæltninger have svækket denne store Magt, og bevæget en Deel af Aorserne til Udvandring mod Vesten, thi Plinius nævner dette Folk dels (VI, 18) som boende i de kaukasiske Egne eller ved det kaspiske Havs Kyster, og dels (IV, 18) som bosat i Thracien tillige med *Moeser*, *Geter* og *Gauder* (alle sandsynligvis gothiske Folk). Ogsaa nævner han *Isser* (*Aser*?) og *Cotter* (*Kotter*, *Gother*?)

blandt de fra Mederne udsprungne Sarmater (VI, 7), og ikke mindre end 14 eller 15 asiatisk-sarmatiske Folkeslag som vare vandrede over Tanais, og havde fordrevet Skytherne fra de nærliggende Egne til östligere Lande. Blandt dem vare *Asampaterne*, som næsten udryddede Tanaiterne o. Fl. Disse udvandrede Stammer synes at have hört til *Aorserne*, som vi siden gjenfinde höjt oppe i det europæiske Sarmatien, dels som Aorser ved Weichselen, [35] samt dels som *Osier*, *Osser* o. s. v. ligeledes paa Östersöens Kyster kort fra Dünas Udlöb. I disse alt forhen af Gothoner eller Gother besatte Lande have de vel en Tid havt deres Hovedsæde, men udbredt sig derfra (muelig og ad andre Veje) dels söevejs til Sverrig og Norge, dels landvejs til Danmark. I de senere Tider bleve disse Folk overhoved bekjendte under Navnet *Gother*, der rimeligvis vil sige saa meget som de ellers brugelige nordiske *Godþiód*, *Godjód* ɔ: *Gudernes Folk eller Afkom*, hvilket Navn vi og finde at de kaukasiske Alaner have tillagt sig. [36] Det er tvivlsomt om det hele Folk nogensinde har her i Norden været kaldet *Aser*, men dette Navn har man dog vel tillagt deres ypperste Hövdinger og Præster, ligesom *Jornandes* bevidner det om Gothernes Fyrster. Han oversætter Ordet (*Anses*) for *Halvguder*, men især betydede *Áss* overhoved *Gud*, og Flertallet *Æsir*

kunde da baade betegne Guder og guddommelige Hövdinger m. m. [37] Mangfoldige andre Gudenavne, som *Regin*, *Tívar* o. fl. bleve og her tillagte Fyrsterne, som meentes især at nedstamme i lige Linie fra Guderne.

§. 45. Det vilde lede til en altfor stor Vidtlöftighed i et Værk af denne Natur, at söge at udvikle den hele Historie om Asafolkets eller Gothernes Indvandring fra Asien til Norden; vi lade os derfor nöje med at udpege nogle af de vigtigste Momenter som jeg haaber ville være tilstrækkelige til at overbevise Læserne om at vore asiske eller gothiske Forfædre ere især komne fra de kaukasiske Egne og det sorte Hav, hvor man og maa söge deres jordiske *Asgaard*, identisk med Zendbögernes Gude-Bjerg, -Borg, og -Lande. Om Aorsers, asiatiske Sarmaters, Geters eller Gothers Vandringer over Tanais og fra det sorte Hav til Europas nordlige og vestlige Lande, vil jeg da her nöjes med at henvise til de mange ovenfor citerede Skrifter, samt endvidere til tvende af *Gatterers* og *Rasks* Værker. [38]

§. 46. At Navnet Asgaard har i de ældste Tider været tillagt vore gothisk-alaniske eller asiske Forfædres Land, og *Aspurg* eller *Asburg* [39] en af deres Hovedstæder (ligesom *Azara* o. s. v. muelig er af lignende Oprindelse), kan man saaledes paastaae med temmelig Vished, men ikke desmindre er det rime-

ligt at Navnet er tildels efterhaanden bleven forflyttet med selve Folket, paa dets Vandringer mod Vesten. Stæder af lignende Navne finder man og i östligere Egne, som f. Ex. den stolte Klippestad og Befæstning *Azgar* i det forrige Colchis. [40] Hvorvidt et yngre historisk Asgaard kan söges ved Östersöen eller *Dünas* Bredder, derom handles nærmere i det Fölgende. Urimeligt er det overhoved ikke at antage Forflyttelsen af slige Navne paa Lande eller Stæder. Selv i Island gives der Gaarde som bære Navn af *Asgaard*, *Valhall og Upsal.* [41] Saaledes finde vi det större *Gothien* eller *Gothland* (Gothernes Land) i flere Benævnelser og Egne, saavel ved det sorte Hav som ved Östersöen. Saaledes laae *England (Anglia*, Anglernes Land) förnst som *Angeln* i Sönder-Jylland; Navnet forflyttedes derfra til Storbrittannien, og endelig til Amerika (som Ny-England o. s. v.) I denne Verdensdeel finde vi og et andet *Indien*, et nyt *Spanien* og *Skotland*, et nyt *London*, *York*, *Brunsvig*, ja selv et *Ny Smyrna* befolket med virkelige *Græker* o. s. v. I ældre Tider gav *Carthago* sit Navn til *Carthagena* i Spanien, men dette i de nyere sit til en Stad i den nye Verden. I Middelalderen opkaldtes *Gallien* efter *Frankerne*; en Deel deraf igjen senere efter *Nordmændene* &c. &c. Alt dette skete ved Erobringer eller Kolonisering, Ogsaa den kristne

Religion har forplantet hellige Steders Navne fra Palæstina især til den nye Verden, som *Salem*, *Zion*, *Bethlehem* o. s. v. Ja, ligesom det *jordiske Asgaard* udgjorde en theokratisk Stat, der i Navn og andre Indretninger efterlignede det *himmelske*, saa have Kristne i de nyeste Tider sögt at danne en slig som det *nye* (fölgelig og det himmelske) *Jerusalem* — for ikke at besvære Læserne ved flere lignende Exempler. Ved dette saavel som det 2det Afsnit troer jeg saaledes at have godtgjort: at det ældste mythiske *Asgaard* oprindelig og egentlig var *Stjernehimmelen*, der senere meentes i visse Maader at være forenet med det *höje kaukasiske Fjeldland*, der og kaldtes *Asgard* eller *Asaheim*, hvorfra vore Forfædre droge ud imod Vest og Nord, men hvilket de dog ansaae for deres Guders egentligste og helligste Opholdssted paa Jorden, og hvorefter de have opkaldt adskillige jordiske Egne og Steder, som Sæder for Gudernes Dyrkelse og deres menneskelige Repræsentanter eller Yndlinge. Derfor troede tildels deres Efterkommere i Skandinavien, at de ved at bestige deres Forfædres *Himmelbjerg* tillige kunde besöge de *himmelske Guder*, hvorfra de nordiske Fyrste-Ætter foregave at nedstamme. [42]

Anmærkninger.

1. *Hkr. Ynglingasaga* Cap. 10. Om denne selvsamme Skik i det gamle Norden og i Østerlandene handles nærmere paa vedkommende Sted.

2. Vor af Nordens gamle Literatur saa höjlig fortjente *P. E. Müller* har i sin *critiske Undersögelse af Danmarks og Norges Sagnhistorie* (Kbhavn 1823; 4.) S. 184 o. f. sögt at vise at der gaves en skrevet *Ynglinga-Saga* för *Snorre Sturlesöns* Tid, men at han havde revideret og foröget den. Jeg troer at *Snorre* har samlet en Deel af dens om Sverrig handlende Efterretninger, under hans Ophold i Vester-Gothland, i Aarene 1219 og 1220. See min *Udsigt over Snorre Sturlesöns Liv og Levnet* 1823, S. 9 (ogsaa indfört i det *Skand. Lit. Selsk. Skr.* 19de Bind). — De i den yngre Eddas Fortale fremsatte, og i Texten selv indskudte historiske Forklaringer om *Asgaard* som *Troja*, *Hector* som *Thor* o. s. v. kunne hverken være af Ynglinga-Sagas Forfatter (hvis historiske Beretninger om vor Herkomst, som sagt, ere anderledes lydende, og overhoved langt vigtigere), eller af den yngre Eddas Sammensætter selv, som unægteligen har havt langt lysere Begreber om Mythernes rette Betydning, om han end fejler paa enkelte Steder. Dog er det paa den anden Side unægteligt at Traditionerne i de nordlige Lande om der anlagte Kolonier fra den trojanske Krigs Tider ere ældgamle; see herom især *Vedel Simonsens Udsigt over Nationalhistoriens mærkeligste Perioder* 1813, 1ste Binds 2det Hefte, Side 12, 160 o. f., skjönt han og *Vedel Jarlsberg* i sin Afhandling om *den ældre skandinaviske Historie* 1781, ville udlede Trojanernes Forbindelse med Norden fra en

laugt yngre Periode. Jfr. Dr. *Estrups Bidrag til Normandiets Cultur-Historie fra det 10de til 13de Aarh.* 1820, S. 41-45. Vore gamle Forfattere bevidne ellers de gothiske Folks Herkomst fra Donfloden og Egnene ved det sorte Hav; men de ældre Græske berette at en Deel af Trojanerne nedsatte sig i disse Egne. Siden toge maaske de fra lille Asien fordrevne Galater eller Gallo-Gother den selvsamme Vej. Jfr. *den ældre Edda* I, S. XXXIV o. f.

3. *Historisk-philosophiske Undersögelser om de gamle Folks religiöse og philosophiske Meninger*, Kbh. 1802, S. 593-94.

4. See mine Forklaringer over Betydningen af Navnet *Gladsheim* i *den ældre Edda* I, 206, IV, 236. *Edd. ant.* III, 397.

5. *Edd. ant.* II, 114 (Str. 47), cfr. p. 109, 112 (Str. 44). *Den ældre E.* III, 310.

6. See *Egil Skallagrimsöns Saga*, Havn. 1809, 4. pag. 634.

7. Et authentisk Bevis er anført herfor i den næstforegaaende §. De philippinske Øers Indvaanere dyrkede et guddommeligt Væsen, som forestaaende *Regnbuen*, ved hvilken de meente at opnaae en lykkelig Tilstand efter Döden, da de formodentlig ansaae den som den Bro eller Vej, der förte Sjælene til Himmelen. *Bastholms historiske Efterretninger* IV, 262 o. f. — Rimeligvis var det saaledes allerede en hedensk Mening som nu er bleven omdannet til en kristelig, naar Almuen i *Østerrige* troer, at de Frommes Sjæle föres til Himmelen, over Regnbuen, af Englene. *Büschings wöchentl. Nachr.* (1819) IV, 152. Den til Himlen förende Bro forekommer og i den persiske Mythologie, samt er tillige antaget i den indiske og muhamedanske Lære.

(See f. Ex. *Rhode heilige Sage* S. 235. *Den ældre Edda* III, 191, IV, 221, 234). En saadan Bro antage selv de brittiske Katholiker under Navn af *Brigg o' Dread*, efter *Walter Scotts Minstrelsy* II, 364, 368.

8. *Ueber Valhalla und ihre Helden* i *Gräters nordische Blumen* 1789, S. 323 o. f.

9. *Hvad er Edda? eller raisonneret kritisk Undersögelse over de tvende ved Gallehuus fundne Guldhorn o. s. v. med et Anhang om der har været tvende Odiner til.* Aalborg 1812, S. 110 o. f. Det er at beklage at Forfatteren, med sin store Lærdom og Skarpsindighed, ikke har havt Kundskab nok om vort Oldsprog og de eddiske Mythers sande Natúr, da han ellers ikke vilde have faldet paa de Forklaringer over *Helten Baldurs Drömme*, som han lægger til Grund for sine historiske Hypotheser, men maatte derfor nödvendigvis forfejle sit Maal. Ikke desto mindre er Skriftet en sand Vinding for vor Literatur, da det indeholder mange sindrige Bemærkninger, og er saare mærkværdigt i den eddiske Exegeses Historie, som det förste Danske, der i visse Maader betragter vor gamle Tro som *Sabæisk*, og for saavidt (efter min Overbevisning) for en stor Deel seer den fra den rette Synspunkt. Naar Hr. *Henneberg* derimod antager, at *Odin* ikke var nogen mythisk Himmelgud, men kun en jordisk Erobrer, saa modsiger han saavel sig selv, som vore samtlige *ældste og authentiske Digtninger.*

10. Saavel disse, som de fölgende Forklaringer over *Grimnersmaal* ere, i en anden Form, og tildels mere nöjagtigen udförte i min danske Oversættelse af den ældre Edda I, 131-274, samt mine mythologiske Ordböger.

11. At *Ullers* Yndest först loves kommer vel deraf, at han var den blandt Asa-Guderne som forestod Vinteren, fölgelig ogsaa Kulden (han kunde altsaa dæmpe den Hede der maatte være ved de gloende Kjedler, og lönne Odins Befrielse fra Flammerne ved lignende Velgjerninger i Nödstilfælde) eller og deraf, at han, som den förste blandt Maanedsguderne især, anförer deres Trop, og sættes for dem alle tilsammentagne, i Forbindelse med den paafölgende Linie eller Vers.

12. *Grimnersmaal* Str. 41. *Edd. ant.* I, p. 59. Dette Sted er særdeles mærkeligt da det udtrykkelig bestemmer *Asgaards* Beliggenhed som *Himmelhvælvingen*, eller *Valhall* som dens överste eller midterste Deel, *hvorfra Aserne kunde see lige ned i Geirröds Sal*, gjennem det store Vindne midt paa Taget, saasnart de store Kjedler, som vare i Vejen for en slig Udsigt, vare blevne tagne bort.

13. Nu kunde de nemlig see ham *ovenfra*. Sammesteds Str. 44 S. 61; jfr. Anm. 13.

14. De gamle Nordboers Tro paa *Sjælevandringen* synes især at have lagt Vægt paa berömte Navne, forplantede i den samme Familie. Mulig meentes derfor den ældre *Agnar* at være inkarneret paa ny i sin Brodersöns Person, og den poetiske Retfærdighed saaledes at vinde en fuldkommen Sejer ved Fortællingens Slutning. Det hele Sagn er vel ellers allegorisk, da *Agnar* her er Sommerens (af *Frigga* yndede) Genius eller Naturaand, *Geirröd* derimod Vinterens eller Vintermörkets, som faaer sit Banesaar ved Julefesten (der fordum betegnedes ved Drikkehorn), da Solen atter vender tilbage til Jorden o. s. v.

15. Höjst mærkeligt er det at *Fre*, *Frej* (*ΦPH*) hos Ægypterne betegnede Solen, ligesom *Frej* eller

Freyr hos Nordboerne. Dette oplyses nærmere i det Fölgende. Ligeledes have Mange meent at *Horus* eller *Orus* egentlig var det samme som det gamle græske Ord *Ωρος*, Aar (rimeligvis da især, ligesom hos Skandinaverne, den frugtbare Deel deraf).

16. *P. Egedes Efterretninger om Grönland* S. 37. *Kranz Beskrivelse* S. 317.

17. *Asgaard* (som udtrykkelig kaldes en Borg f. Ex. *Sn. Edd.* S. 14) og *Asburg* kunne vel antages for at være de samme Navne, skjönt det sidstnævnte kun forekommer saaledes uden for vort Norden, blandt Asiater og Germaner, samt blev af de Sidstnævnte (eller rettere maaske af latinske Skribenter) forvandlet til *Asciburg*. Jfr. herefter Anm. 24, 60. Saaledes havde vel *Trautvetter* Ret i at betitle en i Aaret 1820 (altsaa to til tre Aar efter at Ovenstaaende var skrevet) udgivet Afhandling, hvori han betragter Himmelen som Germanernes Gudeborg, som: *Asciburg (oder die germanischen Götter- und Helden-Bilder des Tacitus und der Edda, als Sternbilder dargestellt).*

18. See mine *Forsög til Forklaring over Ossian* l. c. 4de og 6te Afsnit; samt *Steen Blichers Oversættelse af Ossians Digte* (1807) I, 70; jfr. S. 79, hvor *Cruth-Loda* nedböjer sig *fra Himlen*, lig et uformet Nordlys mellem Skyer, over det höjtknejsende Stormbjerg *Uthorno*, *udsender Vindene* og mærker dem med sine Tegn o. s. v.

19. Hvo mindes her ikke de nordiske Digteres *gyldne Skjolde* hvormed Valhall var tækket, i Grunden de glimrende Himmelkloder. For Ossian ere her Stjernerne *natlige Flammer*.

20. See *Edda antiq.* II, 42-44, 63-64, 71, 83, 90. *Den ældre Edda* III, 268, 279, 299, IV, 291.

Jfr. min Afhandling *over Ossian* 4de Afsnit, Anm. 9. Brödrene *Grimm* have i deres *Deutsche Sagen* 2 Th. 1818, samlet forskjellige historiske Vidnesbyrd af *Tacitus*, som vise, at Germanerne havde lignende Meninger om Gudernes himmelske Opholdssteder. I Fortællingen om *Hermundurers* og *Catters* Strid om en saltrig Flod heder det (*Annal.* XIII, 57 jfört med *Plin. Hist. N.* XXXI, 39) at Germanerne troede at en slig Flod laae i Himmelens Nærhed, og at Menneskenes Bönner ingensteds kunde höres (eller bönhöres) bedre af Guderne. Ved deres Naade kom Saltet til denne Flod og de tilgrændsende Skove; ved Foreningen af tvende fjendtlige Elementer, *Vand* og *Ild*, blev det frembragt o. s. v.; jfr. I, 6, 57, 323 o. f. samt 52, 65, 127 o. fl. St. — *Bojocal*, *Ansivarernes* Anförer, lod Romerne vide, at Himmelen tilhörte Guderne, men Jorden Menneskene; han opfordrede Solen og Stjernerne til Hævn mod Romerne, som vilde forbyde Bebyggelsen af et öde Land o. s. v. (*Tac. Ann.* XIII, 54-56).

21. Grækerne synes at have dyrket *Zeus* eller den ætheriske Aand paa höje Bjerge, efter hvilke han fik visse Titler, som den olympiske, idæiske, casiske o. s. v. *Maxim. Tyr. Diss.* 8, *Payne Knight Inqviry* &c. l. c. §. 94.

22. See f. Ex. *Kleukers asiatische Abhandl.* II, 51, 61.

23. *Edda antiq.* II, 55. *Den ældre Edda* III, 244, samt Brödrene *Grimms* Anmærkninger til dette Sted, i *Lieder der ältern Edda* I, 56-57, hvor det endvidere heder: "Göttliche und menschliche Nahmen berühren und ahmen sich stets nach."

24. Saaledes kaldes et höjt hvidt konisk Bjerg i *Skaptefjelds Syssel Godaborg* eller Gudeborgen,

og man viser paa dets Top en stor firkantet Klippe (med en Udhuling i Midten) der skal have tjent til et Offeraltar i de hedenske Tider *(Henderson Iceland* I, 255). Efter skriftlige Beretninger derfra Egnen troer man at et Afgudstempel har staaet paa Bjerget, men Omegnens Beboere have en overtroisk Frygt for at bestige det. Ved en anden *Godaborg* paa Spidsen af et Fjeld i Syder-Mule-Syssel, viser man en Steensætning, som udgives for Levninger af et hedensk Offersted. — Lignende Meninger har man uden Tvivl havt om *Thorsborg* paa Gulland, som egentlig er et höjt og stejlt Bjerg, hvori der ere store Huler m. m. Et andet saadant Bjerg, kaldet *Hoborg* (maaskee oprindelig *Hofborg)*, ligger paa Øens sydligste Spidse *(Linnés Reise durch Oeland und Gothland* S. 244. 277). — Til Islands hellige Bjerge hörte endvidere det berömte *Helgafell*, af en halv-sphæroidisk Skikkelse, paa hvis Top vigtige Raadslagninger holdtes o. s. v. I lignende Anseelse stod vel fordum *Vettekolden* (Vættakollr ɔ: Vætternes eller Dæmonernes spidse Bjerg) i Norge, *Valhallsberget* i Sverrig o. fl. Om Bjerget *Asciburg* (ɔ: Asernes Borg) i Schlesien handle vi nærmere i det Fölgende (Anm. 60). Jfr. ovenfor II, 125, 172, 193, 197, 208. — Det oldnordiske Ord heder ellers paa Dansk, Svensk, Angelsaxisk, Skotsk, samt ældre og nyere Tydsk *Borg*, *Burg*, Engl. *Borrow*, *Borough*, *Bury*, Fransk *Bourg*, Mesogoth. *Baurg*, Barb. Lat. *Burgus*, Gr. *Πυργος* it. *βαρις*. Jfr. Anm. 28 om hertil svarende persiske og indiske Ord.

25. See *Saga Olafs Tryggvasonar*, Skalh. Udg. 2den Part, S. 187-88. Dengang anstilledes der Processioner og hellige Omrejser med Krucifixer og Vievand for at uddrive de onde Aander, *"som vare*

vrede over at deres Dyrkelse ophörte", fra Bjerge og stejle Klipper, Höie og Dale o. s. v. Deslige Fjelde i Island, hvorfra Vætterne ikke menes at være blevne fuldkommen uddrevne ved Vievand eller hellige Mænds Besværgelser, kaldes endnu af Almuen *hedenske Bjerge* o. s, v., og ansees for meget farlige Steder.

26. *Beskrivelse over Nummedalens Fogderie i topographisk Journal for Norge*, 22de Hefte (1798), S. 167. Man seer i övrigt at den överste Fjeldtop af *Kaukasus* har en lignende Skikkelse, af den Tegning som er vedföjet *Engelharts* og *Parrots Reise in die Krym und den Kaukasus* (Berlin 1815) 1ster Th. Tab. 5.

27. See her foran I, 68, 154. Jfr. *Mallets Indledning i Danmarks Riges Historie*, Kbh. 1756, S. 33, 34. *Schöning om de Norskes og andre nordiske Folks Oprindelse*, 1769, S, 87, 282. *Suhm om de nordiske Folks Oprindelse*, 1770, S. 62 o. f. *Vedel Simonsens Udsigt over Nationalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder*, 1ste Deels 2det Hefte, 1813, S. 99. *Dalin Svea-Rikes Historia* 1747, I, 20, cfr. 82, 83. Man finder endnu forskjellige Mynter af *Aspurgitanerne*, som synes at vise, at de have havt en hierarkisk Regjeringsform. Blandt de nyeste om *Asburg* handlende Forfattere maa især mærkes *Ritter*, i hans *Vorhalle der europ. V. Gesch.* 1820, S. 318 o. f. samt *Brehmer Entdeck. im Alterth.* 1ster Th. 1ste Abth. 1822, S. 533. Mine dermed overensstemmende Meninger havde jeg yttret i *Athene* 1816, VI, 109. Jfr. Anm. 38.

28. *Asiatic Researches* VIII, 280. Jfr. *Görres Heldenbuch von Iran*, *aus dem Schahnameh des Firdussi* 1820, I, 66, 172, 279 o. f. samt det dermed föl-

gende Landkort og Indledningen S. XCIII, CXX. Zendordet *Bordj* (Bordz) er vel beslægtet med de nyere persiske *Burdsh*, *Burz*, *Byrz*, Skandse, Taarn, *Bargeh*, Slot, Hall, stor Sal, *Berih*, en höj og skjön Bygning. *Morier* beretter at der i det Indre af Persien gives store kunstige Höje, paa hvis Spidse Taarne fordum vare bygte; et saadant kaldtes af Landalmuen *Borg*. Som bekjendt betyder *Borg*, *Burg* i de nordiske Sprog ogsaa en Stad, ligesom de indiske *Bura*, *Buram*, *Buri*, *Pur*, hvoraf endvidere *Por*, *Pore* o. s. v. i mange Stedsnavne; Jfr. *Gloss. Edd. ant.* II, 590. Beslægtet hermed er vel Ordet *Birs*, *Bers*, som blev et Navn for en af Babylons mærkværdigste Ruiner; see *Fundgruben des Orients* III, 146, hvor det menes at være af chaldæisk Oprindelse. Det er bekjendt at Perserne, lige fra *Zoraasters* Reformation, ansaae de nordlige Bjergbeboeres Guder for Djævle eller onde Aander. Efter at Muhamedanerne havde undertvunget Perserne, fik *Zendavestas* Underguder eller Engle den selvsamme Skjæbne. Det er da Spörgsmaal om *Asburjs hvide Dæmon* er enten *Heimdall*, *Himmelbjergets* og *Asgaards* eller *Asburgs* Bevogter, ellers kaldet *den hvide Gud (hviti áss* ɔ: *tivi hviti*, *Div-sifid)*, eller og selv de gamle Persers *Hom*, det *ophöjede Guldbjergs (Albordjs)* Bevogter, ogsaa kaldet *den skinnende Ized* eller Undergud. En af *Rustans* dæmoniske Modstandere, som forvandlede sig til en Drage, kaldtes *Asdiv*.

29. See *Stritter Memoriæ populorum e scriptoribus Byzantinis erutæ. Petropoli* (1779), IV, 255, 396-97, 561. Om Landet *Asia* mellem *Phasis*, *Hypanis* og *Tanaïs* (hvor der netop findes en stor Mængde Gravhöje, der ligne de nordiske) handler

Ritter i *Vorhalle* &c. S. 255, 293, jfr. 457, 464, 471, o. f., hvor han söger at vise at *Sinder* eller *Inder* havde bosat sig i dette Land, hvorfra ogsaa Asafolket udvandrede til Norden. *Ptolomæus* (V. 9) sætter Landet eller Staden *Azara* i det asiatiske Sarmatien, og *Strabo* (i 11te Bog) et Sted af samme Navn ved Tanais. *Asœrne* regner Ptolomæus og til Sarmaterne. *Plinius* (VI, 7) siger at Sarmaterne udgave sig for Medernes Afkom. Jfr. *Diodor. Sic.* II, 43, og *Solin* i 15de Kap. Rimeligvis vare de (ligesom Thracer, Geter og Gother) af samme Folkestamme. Om *Alanernes* Identitet med *Asa*-folket handle de i Anm. 28 nævnte Skrifter samt desuden temmelig udförlig *Gråberg de Hemso* i Værket *la Scandinavie vengée*, a *Lyon* 1822 S. 171 o. f. *Ritter* har især vist i hans *Erdkunde* II, 848 at *Albanerne* siden kaldtes *Alaner*, samt end senere *Aser* o. s. v.

30. *Wahls Vorder- und Mittel-Asien*, 1795, I, 456. *Ellis von dem vornehmsten kaukasischen Nationen* i *Sprengel u. Forsters neue Beyträge zur Länder- und Völkerkunde* 10 Band, Leipzig 1792. Jfr. *Rommels Völker des Kaukasus* i *Bertuchs u. Vaters allgemeinen Archiv für Ethnographie und Lingvistik*, 1 B. Weimar 1808.

31. *Procop. de bello Vandal.*: "*Mæotidis paludis accolæ, fame pressi, ad Germanos, qvos hodie Francos nominant et flumen Rhenum se receperunt, tractis in societatem Alanis, natione Gothica.*" *Idem de bello Goth.* "*Romani Scirros, Alanos & alias qvasdam gentes Gothicas in societatem adsciverant.*" (*Stritter Mem. Pop.* IV, 336-37).

32. See hans *Reise in den Kaukasus und Georgien, oder vollständige Beschreibung der kaukasischen Länder*, Berlin 1814, 2 Theile, med et særskilt An-

hang over de kaukasiske Sprog; *Beschreibung der russischen Provinzen zwischen dem kaspischen und schwarzen Meere* 1814; samt endelig hans *Asia polyglotta*, Paris 1824. I disse Værker har Forfatteren tilstrækkelig godtgjort: at Osseterne nedstamme fra Alanerne; at de tildels kaldtes i Middelalderen *Aser*, samt især af Russerne (i det 10de Aarh.) *Jasser*; dette stemmer overens med *Karamsins* Undersögelser i hans *Geschichte des russichen Reichs (übersetzt von Hauenschild)* 1820, I, 140, 223, 344.

33. *Güldenstedt Reisen im Rusland und im kaukasischen Gebirge*, 2 Theile, St. Petersburg 1787-91, 4. *Reineggs Beschreibung des Kaukasus*, sammesteds 1797, 2 Th., 8. (som dog er upaalidelig paa mange Steder). *Engelhardt und Parrot Reise in die Krym und den Kaukasus*, Berlin 1815, 2 Theile, 8. Adskillige Efterretninger om disse Egne af ældre Reisebeskrivelser, der kunde give Oplysning om de ældste nordiske Folks Herkomst, vare allerede rigtig bemærkede og samlede af *Mallet*, *Suhm*, *Schöning*, *Vedel-Simonsen* o. Fl. i deres bekjendte historiske Værker; jfr. her foran Anm. 27.

34. Paa samme Tid, som jeg skrev dette, beviste *Ritter* ret udförlig den hele Sætnings Sandhed i hans *Erdkunde*; see f. Ex. II, 849, hvor han antager at *Saker*, *Cadusier*, *Marder*, *Alaner* og *Parther* m. Fl. vare af fælles Herkomst; dem overhovedet tillagde man undertiden Navn af *Massageter*. *Mannert* havde allerede vist *(Geogr. der Griechen und Römer* IV, 424, jfr. Anm. 29) at *Albanere* og *Alanere* vare de samme, hvilket *Ammian*, *Julian* o. Fl. havde berettet.

35. See *Brehmers Entdeckungen im Alterthum* 1 Th. 1 Abth. om *Aorser* ved Tanais, Weichselen

og Düna, samt Staden *Arsonium* (eller *Aorsonium?*) i det europæiske Sarmatien (sandsynligvis *Warschau*) m. m. S. 95, 533; 2 Abth. S. 23, 176. Jfr. *Mannerts Geographie der Gr. und R.* IV, 132, 138, 266, 269, 356, 358, 360, 370. Navnet *Alan-orser* tilkjendegiver vist nok en Blanding af *Alaners* og *Aorsers* Navne, skjöntPtolomæus sætter detteFolk i det nordligste *Asien*.

36. *Mosis Chorenensis Historia Armeniaca*, London 1736, 4., pag. 163. Jfr. den persiske Benævnelse *Chodii* i. e. *divini*, S. 191, samt *Edd. ant.* I, 530, II, 643, 871-72.

37. See ellers *Edd. ant.* I, 472, II, 567, 864, 865-66, samt her ovenfor I, 527-28, og nærværende Afsnits Anm. 67 a, b.

38. *Gatterer Commentatio de Lettica Sarmaticæ populorum Origine* i *Comm. Societ. Reg. Goett.* XII, 164 sq.; jævnfört med *Rasks Afhandling om det gamle nordiske eller islandske Sprogs Oprindelse*, Side 144 o. fl. Man maa vel vogte sig for den engang antagne Tro, at alle Sarmater hörte til den slaviske Folkeslægt. De asiatiske og europæiske Sarmater bestode vist for en stor Deel af Gother, skjönt de tidlig blandedes med Slaver eller Vender. I de allerældste Tider var der vel et Hovedfolk paa Asiens Mellembjerge, hvorfra saavel *Meder*, *Perser* og *Brachmaner* som *Græker*, *Gother* og *Slaver* udsprang, men om denne Periode kan Historien ikke give os nogen nöjagtig Underretning. Kun de ældste Myther og Traditioner henpege allevegne dertil, ligesom de i vore Tider mere og mere oplyses og bekræftes af Geographers og Sproggrandskeres Undersögelser og Opdagelser. Jfr. I, 63, 68, II, 24, 86, 261, III, 120, 178, 181, 277 o. f., samt min *Udsigt over den kaukasiske Menneskestammes ældste Hjemsted og Udvandringer*, Kbhavn 1818.

39. See her foran §. 43 og de i Anm. 27 nævnte Forfattere. *Aspurgitanerne* vare efter al Sandsynlighed en Green af *Aorserne*, og *Aspurg* maaske for en Tid hele Folkets Hovedstad og Helligdomssæde. Strabos og den byzantinske Stephani *Asburg* laa vel mellem *Phanagoria* og *Gorgippa*; dog sætte nogle meget gamle Kort Aspurgianerne höjt oppe ved Don, hvor muelig et andet *Asburg* var blevet opbygget. Her forekomme *Budinerne* for en Tid som *Aorsernes* Naboer (om ej endog tildels det samme Folk under et andet Navn). See om dem I, 197, samt *Schjönings*, *Suhms*, *Vedel-Simonsens*, *Malthe Bruns*, *Ritters*, *Brehmers*, *Mannerts* o. Fl. vidtlöftige Undersögelser. Kort efter Christi Födsel erobrede Aspurgianerne Kongeriget Bosporus, og vare i den Tid et mægtigt Folk i disse Egne. Om deres, og *Aorsers*, *Alaners*, *Asers* eller *Osseters* Forvandtskab og Vandringer, har jeg forlængst skrevet en egen Afhandling, som endnu ikke er udkommen i Trykken.

40. *Reineggs* l. c. II, 64. Moses af Chorene kalder Byen *Azord*. Jfr. *Natolien*, *Georgien* &c. *in hist. geograph. Hinsicht*, Berl. u. Leipz. 1799, S. 192.

41. Saaledes ligge f. Ex. *Asgaard (Asgardr)* i *Arnæs* og *Hunevands* Sysseler, *Upsal* i *Øefjords* Syssel o. s. v. Endvidere er der i Øefjords Syssel en Mark kaldet *Oddinsakr* (ligesom visse nordiske Hedningers Elysium), see *Olavius oeoonomiske Reise gjennem Island*, S. 288. *Knight* anmærker lignende Skikke blandt Phöniciere og Græker ved deres Koloniers Navngivelse i hans *Inqviry into the symbolical language of ancient art and Mythology* 1822, §. 209. —

42. See f. Ex. *Ynglingasaga* 15de Kap. jævnfört med det 2det og 5te.

Femte Afsnit.

Nærmere Sammenligning mellem de oldnordiske og fremmede Folks Myther anganende Asgaard som Gudernes Land, Stad eller Bjerg i Verdens eller Jordens Midte.

---

§. 47. Her nödsages vi strax igjen til at jævnföre Historie og Mythologie, da vi ikke ret vel kunne forklare den sidste uden at tage Hensyn til den förste. *Ynglinga-Sagas* og flere oldnordiske Skrifters Forfattere lære os udtrykkelig: at i *Asaland* eller *Asaheim*, östen for Tanais, kaldtes Hovedstaden *Asgard*; der herskede den Fyrste som blev kaldet *Odin*; og under ham 12 Tempel- og Offerpræster, der tillige vare Dommere og Hövdinger; dem skulde hele Folket tjene og lyde. De kaldtes *Diar* [1] eller *Drottar*. Heraf see vi at Odin ingenlunde blev i Asien selv dyrket som *den överste Gud*, ej heller de 12 *Offerpræster*, da de dog ikke kunde forestaae sine egne Templer, offre til sig selv eller dyrke sig selv. Deres Guder vare vist derimod de *Naturguder*, som fra Arilds Tid dyrkedes i de kaukasiske Egne, hvorfor tilstrækkelig Bevisförelse vil findes i det fölgende. *Snorres* Udtryk: "Borgens Hövding blev kaldet *Odin*"; og længere hen om de Underordnede overhoved: "De kaldtes *Diar* og *Drottar*"; synes at tilkjende-

give at Benævnelsen *Odin* var den theokratiske Fyrstes Ærestitel overhoved, laant af den överste Guddoms Hovednavn, da man har anseet Fyrsten som en inkarneret Gud, ligesom Mongolerne deres överste *Lama*, men denne dyrker dog ikke desmindre (med Offringer, Bönner o. s. v.) den överste Gud, hvis Emanation han anseer sig for at være.[2] Vi have i Historien adskillige Beviser for at Præsterne gave sig de samme Navne som deres Guder.[3] Ogsaa have vi nylig anmærket, at Guder og Konger have mange Benævnelser tilfælles i vort gamle Digtersprog. Det samme var tildels Tilfældet blandt Österlændere, Grækker og Romere. Selv Bibelen kalder Fyrsterne *Jordens Guder*.— Da RomernesErobringer toge overhaand (fortæller *Ynglinga-Saga* endvidere), udvandrede Odin fra Asien med en stor Deel af Folket, men han lod dog sine tvende Brödre blive tilbage i *Asgaard* med den övrige Deel. Först drog han igjennem *Gardarike (Sarmatien* eller det nuværende *Rusland)*; derefter underlagde han sig mange Riger i *Saxland* (Tydskland), og satte sine Sönner der til Statholdere eller Fyrster (thi allevegne vare jo gothiske Konger Gudernes Sönner). Derefter drog han til Danmark, samt boede nogen Tid i *Odense (Odinsey* eller *Odinsve)*, men gav dog sin Sön *Skjold* siden Herredömmet i *Lejre*, og opslog endelig sin Bopæl i Sverrigs gamle

Sigtun, hvor han oprettede Templer og Offringer efter Asernes forrige Skikke, samt gav Offerpræsterne fortreffelige Boliger, *Njord* paa *Noatun*, *Heimdall* paa *Himmelbjerg*, *Thor* i *Thrudvang* o. s. v. Disse Aser vare vel altsaa ikke selv Guder, men Gudernes Offerpræster. At de have baaret de gamle Guders Navne, og opkaldt sine nyanlagte Boliger, hvor Templer oprejstes, efter Himmelborgene, er ikke urimeligt, da dette er en ældgammel Skik blandt Österlændere, Græker o. Fl. Efterkommerne have derimod tildels, dog mest efter Kristendommens Indförelse, forvexlet disse Mennesker med Guderne, hvis Præster og Yndlinge de vare. Saaledes kom *Euhemerus* paa det Indfald at Grækernes *Zeus* havde været Konge paa *Kreta*, da han (efter Foregivende) fandt det anfört i en gammel Indskrift; det har da været en Konge der bar Gudens Navn, og var maaske tillige hans Præst. De græske Herskere vare desuden Sönner af *Zeus*, ligesom de skandinaviske af *Odin*. *Snorre* er tildels bleven vildledet paa samme Maade som *Euhemerus*, skjönt han dog vidste at de formeentlige Guder selv havde forestaaet *Templer*, *Offringer og Gudsdyrkelse*, *förend de indkom her til Norden*.

§. 48. Endvidere heder det i *Ynglinga-Saga*, at *Yngve-Freyr*, den anden Regent efter Odin, forflyttede Hovedstaden og Hoved-

templet til *Upsal,* hvor der da, i hans lykkelige, frugtbare og fredelige Regjerings Tid samledes paa de Skatte, hvorved denne Stad siden var bleven berömt. At denne Konge *Yngve-Freyr* var forskjellig fra Guden *Freyr,* det lider ingen Tvivl, og skal oplyses af mig i det Fölgende. Paa samme Maade var det almindeligt i Norden at kalde et nyfödt Drengebarn *Thor-Stein*, *Thor-Björn*, *Thor-Grim*, da Gudens Navn blev föjet til et andet almindeligt, for at vinde hans Gunst for Barnet. [4] Derimod er det vist at *Upsal* fra umindelige Tider havde det ypperste og rigeste Tempel i Norden, samt var Hovedsædet for den odinske Kultus og Asagothernes theokratiske Regjering. Uhyre Skatte vare opdyngede i og ved Templet. Dets kostbare Pragt, samt Gudstjenestens österlandske Bram og Udsvævelser vare ogsaa baade vor *Saxo* og *Adam* af *Bremen* bekjendte. [5] Det mest berömte Marked og Retsforsamling i Norden holdtes her for det hele svenske Rige, [6] og uden Tvivl tillige for de omliggende Lande, betrygget ved Stedets Hellighed og tillokkende for talrige Pillegrime, ligesom Tilfældet var, under lignende Omstændigheder, i Österlandene. Med Tiden synes Kongerne i Sverrig at have tabt den overpræstelige Værdighed, hvorimod de andre *Hövdinger*, som Snorre kalder dem, have faaet den ihænde. I det mindste beskyldte de visse

Konger for at være Skyld i Uaar og Landeplager, fordi de havde paadraget sig, og Landet tillige, Gudernes Vrede. Under et saadant (i Orienten ej usædvanligt) Paaskud gik de endog enkelte Gange saa vidt at stifte et almindeligt Oprör, for at ombringe den forhadte Konge, til et Guderne formeentlig behageligt Forsoningsoffer. Alligevel vedbleve de 12 Dommere at have stor Magt lige til Hedenskabets sidste, og Kristendommens förste Tider, da de 6 af dem, ved at stille sig i Spidsen for det oprörske Folk, nær havde skilt *Olav Skjödkonning* ved Liv og Rige, hvis de andre 6 ikke havde ved Troskab og Klögskab reddet ham i Tide.]7]

§. 49. Lige over for denne til alle Tider mest berömte Deel af *Sverrig*, er vel det Land som var Hovedsædet for Gothernes ældste Rige og Hierarchie i Norden. Midt i Farvandet, Östersöen nemlig, ligger Öen *Gulland*, forhen *Gotland* ɔ: Gothernes Land, med *Gudheim* (Gudhjem eller Gudernes Bolig). [8] Her paa Öen sætte ogsaa visse Forfattere *Odins* egentlige Hjem. [9] Paa det hinsidige Fastland var *Reidgotaland* (de gothiske Rytteres Land) eller Gothernes Fastland, uden Tvivl kaldet saa, efter at dets Beboere havde ogsaa erobret *Gulland* og andre östersöiske Öer, der da vel blev kaldet *Eygotaland*, *Öegothland* eller Öen Gothland, Gothernes Öer o. s. v. [10] Lige-

som man her i Norden var overbevist om at Odins-Troen var bragt hertil af Gother, [11] og at *Odin* var især deres Stamfader eller Nationalgud, saa kaldte man ham κατ᾽ἐξοχήν, Gothen *(Gautr)*. [12] Endog först i det 11te Aarhundrede kaldte Nordmændene, ligesom Suhm anmærker, *Ösel* og de liflandske Egne *Asernes Herreder eller Boliger*, men Indbyggerne *Gother*. [13] Her laae ogsaa fordum det egentlige *Reidgotaland* (Gothernes Fastland). Dette gothiske Rige var det, hvor den ældre Eddas *Jörmunrek*, *(Ermanarik) Hervararsagas Heidrek og Angantyr* vare Konger. Der var det og at *Pytheas's Guthoner, Ptolomæus's Gythoner*, Tacitus's *Gothoner* eller *Gotoner*, Plinius's *Guttoner*, Strabos *Goutoner* boede. Ogsaa *Jornandes* kjendte dem som boende i de ældste Tider ved Weichselens Udlöb, hvor Aorserne ogsaa havde deres europæiske Sæde (see her foran Side 27). [14] Dette Navn vedvarede og saalænge i disse Egne, at Indbyggerne i *Preussen* og *Polen* kaldtes selv i Middelalderen *Gother*, men Navnet *Gudder* tillægges endnu en Deel af Preussens Indbyggere *(Algem. W. G.* XXXVII. 9), og det er vel af en lignende Aarsag at Lithauerne endnu kalde Rusland *Guday* og Russerne selv *Guder*. [15]

§. 50. I fjærnere Egne forekomme *Tacitus's Oser* i *Gothinernes* Nabolag [16] ej langt fra Weichselens og det nuværende Schlesiens

Grændser. I Tacitus's Tid vare de sandsynligen for nylig indvandrede til disse deres Boliger, da de, efter som han havde hört, maatte give de indfödte Sarmater Skat. Han synes at mene at de vare (sidst) komne fra Pannonien. Dette synes tildels at passe til Asernes Vandring fra det sorte Hav, efter *Snorre*, gjennem Sarmatien og Tydskland. De talte ikke Germanisk (at sige som deres nærmeste Naboer); dette var og naturligt, men de talte Pannonisk. Hvilken Sprogslægt dette Tungemaal i de Dage kunde regnes til, er os ubekjendt. [17] Efter al Sandsynlighed har det været etslags Getisk-Thracisk, om hvilket vi nu, ved *Rasks* o. Fl. Undersögelser, vide, at det stod i inderligt Forvandtskab med de oldnordiske Sprog. Mærkeligt maa det saaledes blive os, at *Oserne* paa den ommeldte Tid boede i eller nærved den asciburgiske Fjeldstrækning *(Asciburgius mons)*, da man maa formode at dette Navn er det samme som *Assburg (Asborg, Asaborg)*, enten man saa har betragtet den som Gudernes Bjerg eller Borg (see her foran S. 21), eller som Boliger for Folk af et lignende Navn, som dyrkende Aserne, nedstammende fra dem eller regjeret af deres Efterkommere. [18] I *Ptolomæus's* Tid see vi at Oserne, maaske henhörende til samme Stamme som Aorserne, ere rykkede længere mod Norden og allerede i Nærheden af *Dünas* Udlöb. De kaldes og

Ossier eller *Hossier*, ligesom Nordboerne baade sagde *As* og *Ass*. Da vi nu netop finde dem saaledes i Asernes ældste nordiske Land, hvor *Schöning*, *Suhm* o. Fl. af andre Grunde sætte et *Asgaard*, maae vi falde paa at antage dem for de dertil fra det asiatiske Sarmatien indvandrede *Aser*, især da vi efter yngre Forfattere treffe de samme Folk under Navn af *Alaner* paa de selvsamme Steder. Hvorom alting er, finde vi her dette *Osers* og *Aorsers* Sæde i Nordboernes *Reidgothland*, hvortil *Aserne* vare komne östenfra efter de nordiske Sagn, og vi ville snart see at disse Egnes hedenske Beboere ogsaa have i Virkeligheden kjendt *det östlige* og tillige det himmelske *Asgaard* eller *Asaland*, som deres Guders, og uden Tvivl tillige deres Forfædres Hjem.

§. 51. Vi ville först betragte *Saxos* og den bremiske *Adams* Beretninger om disse Egne. Derved er den forelöbige Bemærkning nödvendig, at da Russerne havde antaget *græsk Tro, græske Skikke og Sæder*, samt havde iövrigt mangfoldig Samfærsel og Forbindelse med Grækerne, saa bleve de tit i Middelalderen forvexlede med dem, ogsaa af de nysnævnte Forfattere; dette spores især, naar de fölge de oldnordiske Sagn eller Sange, thi vore Forfædre have vel tildels været Skyld i denne Forvexling, af Mangel paa rigtige Begreber om den virkelige Forskjel mellem Grækenland

og Rusland. Hertil kom Ligheden mellem Benævnelserne *Grískir*, *Grıckir* ɔ: Græker, og *Gerzkir*, *Girzkir* ɔ: Russer, hvilke Benævnelser uden Tvivl tit ere blevne omsatte paa en urigtig Maade. Af disse Aarsager kalde *Saxo* og *Adam*, som sagt, Russerne ofte Græker. Man kan saa meget mindre fortænke dem deri, som selv de saa lærde og skarpsindige *Bayer* og *Ihre* have gjort sig skyldige i denne Fejl, uden at deres Kommentator *Schlözer* har rettet, men tvertimod bifaldet den, i det de f. Ex. sige, at *Oluf Tryggvesön* kaldtes *den græske*, efter hans Tilbagekomst fra *Gardaríki*, da Tilnavnet dog var *gerzki* eller *girzki* ɔ: Russisk, menikke *griski*. See *Allg. W. G.* XXXI, 504, 541, 553 jævnfört med *Hkr.* Kbhavns Udg. I, 223, og *Saga Olafs Tryggvas.*, Skalh. Udg., I, 64 o. s. v. Flere Exempler paa disse berömte Lærdes besynderlige Fejltagelser i denne Sag, af Ukyndighed i det oldnordiske Sprog, er det her unödvendigt at anföre. I det gamle *Reidgotland*, Osiers og Aorsers Bopæle omkring Dünas Udlöb, ligger *Kurland*. Her er det at Adam af Bremen sætter Hedenskabets Hovedsæde i hans Tid. "Landets Störrelse," siger han, [19] "udgjör otte Dages Rejse; Folket, som er meget haardt (eller grusomt) skyes af alle (Kristne), formedelst deres altforstore Afgudsdyrkelse. Der er Guld i stor Mængde og ypperlige Heste. [20]

Alle Huse ere der fulde af Præster eller Spaamænd,[21] som fortolke Fugles Flugt eller Sprog *(Augures)*, eller Dödningers Aabenbaringer *(Necromantici)*. De ere klædte i Munkedragt (ɔ: en Dragt som lignede de kristne Munkes). Der hentes Orakelsvar fra hele Verden, især af Spanierne [22] og Grækerne (ɔ: Russerne)." Disse Efterretninger, tagne af et dansk (maaske ældgammelt) Digt, bör rimeligvis tildels henföres til ældre Tider end dem hvori *Adam* levede (nemlig det 11te Aarhundrede).

§. 52. Af sammeslags oldnordiske Digte har den noget yngre *Saxo* taget sin gamle danske Historie, dog ikke uden store Misforstaaelser og Fordrejelser, da han netop gjorde sig stor Flid for at omskabe de fleste mythiske Gjenstande og selv bekjendte Stedsnavne, til saadanne, som vare hans Tidsalders i latinsk Literatur bevandrede Læsere velbekjendte. Det er fuldkommen öjensynligt at *Rusland* (oldnordisk *Gardariki)* hos ham tit betegnes ved Navnet *Grækenland (Græcia)*, men *Östersöen* ved *Hellespont*, da han netop lægger Staden *Düna* ved dette Hav, og lader sin *Daxon* herske baade over Hellesponten og Russerne. Her boede fordum, som förmeldt, *Oser* og *Aorser*, [23] og her er uden Tvivl Saxos *Byzants*, nemlig det *Reidgothiske Asgaard* ɔ: Hovedstad eller Hovedtempel. Til dette saakaldte *Byzants* sendte da vel de nordiske Konger Af-

gudsbilleder og andre Prydelser af Guld (jfr. den næstforegaaende §) for at bevidne hengiven Ærbödighed for *Odin*, deres fælles Stamfader og Skytsgud. Da *Saxo* först havde omskabt *Rusland* til *Græcia*, maatte Ålandshavet eller den finske Bugt fordum *Kyriála-botnar* (forkortet *Alabotn)* blive til *Hellespont*, og det i Nærheden berömteste Sted, Gudernes Hovedsæde, fölgelig til *Byzantium*.[24] Hos ham omtumle de danske Konger sig stærk i disse Russers og *Qvasi-Grækers* Egne, deres sande Fædreland, det ældste gothiske Rige i det nordlige Europa, som er os bekjendt under et sligt Navn. I den bremiske Adams Tid kaldte de Danske en Deel af Rusland *Ostrogard*, maaske i de ældre Tider *Asgard*[25] som Asernes andet, Nordboerne bekjendte, Opholdssted eller Hovedsæde.

§. 53. Mærkværdige maae saaledes de ældste Traditioner om Lithauers og Letters, eller de gamle Preussers Herkomst fra *Alanerne* (som Folk betragtet) blive os. Efter de samme Oldsagn, optegnede i Middelalderen af forskjellige Krönikeskrivere [26] stiftede Alaneren *Videvut* eller *Weidewut* en Religion og Stat, hvis förste Konge og ypperste Præst han selv var. Han indsatte tillige andre Dommere og Offerpræster, lod sine 12 Sönner regjere Landet, lærte Folket Agerdyrkning, Mjödbrygning o. s. v. Selv blev han berömt for

Rigdom og Forstand, ja endog i fjærne Lande, samt endelig forgudet efter Döden. Letterne fortalte saaledes næsten det selvsamme om denne mythisk-historiske Person, som Nordboerne om *Alaneren* eller *Asaen Odin.* Da de ogsaa tillige lade ham selv have engang behersket disse Lande, og sat sine Sönner der til Fyrster, hvis Efterkommere regjerte over Reid-Gothernes Rige (efter vor Talebrug), saa er det, (naar tillige andre Grunde af Sproglighed mellem Letter og Skander, m. m. tages i Betragtning) höjst rimeligt, hvad *Rask* har yttret: nemlig at denne *Vide-Vut* ej betyder andet end *Vidernes*, nemlig Letternes eller de lettiske Gothers *Voda* [27] (Voden) eller Odin (kaldet i Österlandene *But, Buddha, Püden, Boda, Vudd, Vodd, Vod, Ådin* o. s. v.) Gudens Ypperstepræst og foregivne Statholder, der i hans Navn og efter hans formeentlige Bud civiliserede Folkene, sættes ogsaa her, ligesom i Norden, o. s. v., i selve Gudens Sted.

§. 54. Vi kunne antage, saavel efter vor egen Historie som Letternes ældste Traditioner m. m., at Stifterne af vor og deres asisk-gothiske Hierarkier vare oprindelig udsprungne fra de samme kaukasiske Egne; kom först til Landene omkring *Düna*, senere til Skandinavien, og oprettede deres Fædreneguders Kultus paa begge Steder. I *Upsala* blomstrede dennes

Hovedsæde lige til det 11te Aarhundrede; i *Reid-Gothland* blev det muelig forstyrret, og Folketroen tildels forandret, ved de slaviske eller vendiske Folks Erobringer og Udbredelse. Siden bleve alle Hedenskabets Mindesmærker tilhobe ödelagde der, med den mest fanatiske Iver, af det tydske Ridderskab. Ikke desmindre have vi enkelte troværdige Efterretninger om den lettiske Gudsdyrkelse i de sidste hedenske Tider, som ere mærkelige nok. Saaledes betegnede f. Ex. Ordet *Krive* hos Letter og Slaver *baade Guddommen og dens Præst*, (ligesom visse Ord i det gothiske Norden). Vi have altsaa fuldkommen Anledning til at sammenligne vore Fædres Troe om *Himlen og det himmelske Asgaard*, med Letters og Lithauers ældre og nyere Folkemeninger.

§. 55. Vi erfare deres fuldkomne Overensstemmelse ved de Beretninger vi have om hine gothisk-lettiske Folks Ligbegjængelser, og den Tro som laae til Grund for de derved brugelige Skikke. Hos *Letterne* brændtes höjtidelig med den Afdöde hans Vaaben, Agerredskab, Hest, Hund, ja endog, i de ældste Tider, Mandens kjæreste Kone, Kongens fortroligste Raadgivere o. s. v. Men hvad der især vedkommer os her at anmærke er den Omstændighed: at Digterne (som stode i stor Anseelse hos dem ligesom hos Skandinaverne) sluttede Ceremonien med at stirre mod Himlen, og for-

sikkrede tilsidst med Henrykkelse: "at de saae den Henfarne *svæve over Skyerne op til den anden Verden*, ridende paa en prægtig udsmykket Hest, med straalende Vaaben og ledsaget af et talrigt Fölge." Widevut skal selv have ladet sig opbrænde saaledes, ligesom vor historiske *Odin*. Ogsaa Fruentimmer-Lig brændtes paa den samme Maade, med deres mest brugte Redskaber og kjæreste Eiendomme. Vi ville snart faae at see at den anden Verden, hvortil de ventede at komme, svarte til Nordboernes *Asgaard*. Vi vide saaledes at de afdöde og ved Ligbaalet til ætheriske luftige Former forvandlede Letter meentes at *fare til Himmels*, og at denne deres Tro stemmede ganske overens med den oldnordiske. De hedenske Lithauere troede og at der gaves et uhyre höjt *Himmelbjerg*, hvilket de Afdöde skulde bestige. [28]

§. 56. Letterne kaldte deres *Asgaard*, hvortil de saaledes ventede at gjöre en Himmelfart efter Döden, *Astra Semmes* eller *Austra-Semmes* ɔ: *Landet i Östen* (maaske Alanernes *Asrochieme*, som disse ellers saakaldte Aser siges at have nævnt deres Land). Oversat i det oldnordiske Sprog vilde hin Benævnelse lyde *Austr-heimr*. "Det var" siger Merkel, "Letternes mythiske Land. Det var den Tumleplads hvorhen de forflyttede alle Fantasiens Fostre. Der thronede *Solen* med sin Hustru

Maanen; der have de begge avlet tallöse Börn, Stjernerne, og opfört Boliger for dem paa Himlen. Derfra gjennemfare deres yngre Börn Verden, paa gyldne, sölverlige og Diamants-Heste, og udgyde, kun synlige for Præsterne paa Öjeblikke, den natlige Dug, Regn, Snee, og Rimfrost, men tillige ogsaa Sæd og Planter over Jorden. De kaldte hine Landes (guddommelige) Beboere *Krihvi*, men de gave og deres egne Præster de samme Navne." Jeg er overbevist om at de ældste nordiske Gother havde (naar man undtager Solens og Maanens Ægteskab, da man her antog dem for at være Södskende, skjönt dette dog vel kunde rime sig med de ældste mythiske Ideer) de selvsamme Tanker om Asgaard og dets Guder som disse sarmatiske. Hine Beretninger ere tagne af Letternes gamle Sagn og Sange, der vel ere samlede eller meddelte i Uddrag meget sildigere end de eddiske, men röbe ikke desmindre Indholdens Ægthed og höje Ælde, ved dens Overensstemmelse med vore Forfædres allerældste Anskuelser. At Nordboerne ansaae Sol, Maane og visse Stjerner for Guddomme, og visse Constellationer for deres i Edda opregnede *Himmelboliger* (som og ommeldes i hine lettiske Myther), derpaa tvivler jeg aldeles ikke. Ogsaa deres mythiske Gudeland laae især *i Östen* (hvorfra Solen besöger os hver Morgen, og hvorfra vore Stamfædre vare komne), men

var dog tillige Himmelen. Den senere Deel af det anförte Sted, passer paa det allernöjeste med den ældre Eddas Digte og Fortællinger. Man erindre sig der Gudernes som Guld, Sölv eller Ædelstene glimrende Heste; Valkyrierne som gjennemfore Luften paa samme Maade, samt udgjöde Dug og Regn over Dale og Marke, Hagl over de höje Skove, og gave Jorden derved Frugtbarhed. Ideer, som neppe vare den yngre Eddas Forfatter ret tydelige, da han ikke tillægger Valkyrierne disse for Folketroen saa vigtige Aabenbaringer og Virkninger. Aarsagen dertil var vel den, at de kristne Omvendere havde af al Magt sögt at udrydde *Naturgudernes* Dyrkelse; dog tillode de at Odin og Valkyrierne ansaaes af Digterne som Dæmoner, der kun fandt Behag i Krig og Blodsudgydelse, som befordrede Död, Ödelæggelse og Rovdyrenes Mæskelse. Som Himmelguder maatte derimod de kristne Digtere ikke besynge dem. Derved glemtes efterhaanden de ægte hedenske Forestillinger af de Fleste, og betroedes vel kun hemmeligen af den gamle Troes Tilhængere til enkelte videbegjærlige Fortrolige. I Lettland og de tilgrændsende Egne ödelagde de tydske Riddere af al Magt og med stor Grusomhed alle Hedenskabets Levninger, for saavidt det var dem mueligt. De kunde omhugge de hellige Træer, omstyrte Alterstenene, sönderknuse Gudernes Billeder, smede de arme over-

vundne Folk i Trældoms-Lænker, men de formaaede ikke at udslette deres Hjertens-Tanker. Endnu satte de Haab til deres egne Guder, tröstedes ved at see dem daglig, ventede at komme til dem efter Döden, og nyde hos dem rigelig Gjengjeld for dette Livs Gjenvordigheder. Hemmelig gik den gamle Lære, og Oldtidens Sange fra Mund til Mund, fra Hjerte til Hjerte, og endnu er den ikke fuldkommen udryddet. Gid Alexanders faderlige Omsorg for de ynkværdige Letter og Esther, bevist ved Slaveriets endelige Ophævelse, maatte lede dem for bestandig til borgerlig Frihed og huslig Lyksalighed; gid hans Omhue for Videnskaberne ogsaa maatte fremkalde omhyggelig Samling og Udgivelse af de endnu blandt dette vort ældgamle Fædrene- eller Broder-Folk, ved mundtlig eller skriftlig Overlevering gjemte, religiöse eller mythiske Digtninger, der vistnok maa være saare mærkværdige for de gothiske Folks Sprog, Mythologie og ældste Historie. [29]

§. 57. De samme Religions-Meninger have hersket blandt de gamle *Russer*. At dette Folk, i dets nærværende europæiske og tilgrændsende Boliger, for en stor Deel har bestaaet af Gother, lider vel ingen Tvivl. De gothiske Folkefærd synes, ligesom *Rask* mener, [30] at have udgjort en sammenhængende Kjede fra det sorte Hav og Tanais til Nordhavet, Östersöen og

Weichselen, men blandedes senere med slaviske og andre Stammer. I al Fald er det vist at *Hermanarichs* gothiske Rige i det 4de Aarhundrede strakte sig fra Tauris og det sorte Hav til Östersöens Kyster. I det paafölgende 5te omstyrtedes deres Rige af Hunnerne, som udströmmede fra det nordlige Tartarie og de sibiriske Örkener. Store Sværme af mongolske, finske og slaviske Folkeslag fulgte deres Faner, og nedlode sig vel först da i Ruslands vestligere og sydligere Landskaber. Sært er det at *Ptolomæus* ommelder *Chuner* (de saakaldte tyriske Korts *Chunin*) i Egnene ved *Kiew* og Dniperen *(Borysthenes)* i det 2det Aarh. e. Chr.. Senere fik Landet mellem Dniester og Donau Navnet *Hunivar*, af de attilanske Hunners Levninger, og end senere kaldtes en Deel af Rusland *Chunigard* (af *Adam af Bremen* o. Fl. i det 11te Aarh.) *Helmold* giver Navnet *Chunigard* til hele Rusland. Hervarar-Sagas *Húnaland* maa vel söges i det europæiske Rusland, og dens *Hunner* synes (i det mindste tildels) at have bestaaet af Vender og Slaver, som vel og i mange Egne af Tydskland længe ere blevne kaldte *Hunen*, *Heunen* o. s. v., hvorfor maaske mange hedenske Grave have faaet det bekjendte Navn af *Hünenbetter* o. s. v. — Ellers antager Ruslands ældste egen Historie, saavel efter dets egne som vore nordiske Forfattere, gothiske

Fyrster som Stiftere af deres Rige, skjönt Tidsbestemmelsen af denne Begivenhed er meget forskjellig, da vor falder i den mythiske, men Russernes i den egentlig historiske Tidsalder; begge kunne dog have Ret, da Varegernes europæisk-gothiske Dynastie maaske kun var en langt senere Fornyelse af det asisk-gothiske i de samme Egne. *Hervararsaga* lader *Odin* efterlade sin Sön *Sigurlama* som Hersker over Gardarike eller Rusland, og dennes Sön *Svafurlama* arve hans Rige. Disse Lama-Navne for Odins Sönner synes, ligesom *Rask* anmærker [51] at henpege til Asiaternes *Lama-* og *Buddha*-Dyrkelse, skjönt man ingen vis Slutning kan uddrage af denne Sætning allene. Derimod er det vist nok at det historisk-virkelige russiske Riges Stiftere i det 9de Aarhundrede, *Varegerne*, vare ægte baltiske eller skandinaviske Gother. [32]

§. 58. At *Russerne* i disse Tider og noget för havde de samme Meninger *om det andet Liv og Menneskenes Ophold efter Döden*, som Skandinaver og Letter, kan man slutte deraf, at de havde de selvsamme Skikke ved at brænde de Döde. Dette beretter Araberen *Massudj* som skrev omtrent Aar 943-74: "Konerne" — heder det der om Russerne — "ere begjærlige efter at lade sig opbrænde med deres Mænds Lig, for af egen Drift saaledes at komme til Paradiset. Dette er og en Skik

blandt Inderne" o. s. v. De samme Underretninger gives os af denne Forfatters Landsmand *Abdallah Jakuti*, og det forekommer mig overhoved at være sandt hvad deres Fordansker Prof. *Rasmussen* anmærker, [34] at det synes at fremlyse deraf, at Russerne have i de sidste hedenske Tider havt en lignende Religion, Sæder og Forfatning som vore hedenske Forfædre; deraf bliver det ligeledes rimeligt, at de tildels vare af samme Herkomst, og heraf igjen den Omstændighed, at de *indkaldte de gothiske Vareger til at herske over Landet*, for, som Nestor siger, at dæmpe de för herskende indbyrdes Uroligheder. Af samme Aarsag underkastede Islænderne sig Kongerne af Norge, hvorfra de havde udvandret 400 Aar tilforn. Den sidstnævnte arabiske Forfatter betragter Slaverne som ganske forskjellige fra Russerne, og hadefulde mod dem, da de fratoge dem deres Rigdomme. *Ibn Fodhelan*, fra hvem disse Efterretninger ere indrykkede af *Jakuti* i hans Skrift, var i det östlige Rusland, i Nærheden af *Volga*, i Begyndelsen af det 10de Aarhundrede, da det hele Riges Indbyggere endnu vare Hedninger. Han har meget omstændelig beskrevet en russisk Fyrstes Ligbegjængelse, og en af hans Koners frivillige Opbrændelse paa Ligbaalet. Beskrivelsen herover passer nöje til den ældre Eddas og flere nordiske Forfatteres Skildringer over Begivenheder

af samme Art blandt de hedenske Gother. Dette vises nærmere paa et mere passende Sted, men her anmærkes kun hvad der anföres i Henseende til Russernes Tro om Forflyttelsen til Paradiset ved Ilden: "Den Qvinde som skulde brændes med sin Herre, sagde förend hun blev fört til *Skibet* over *Baalet*; förste Gang: *Jeg skal see min Fader og min Moder*; anden Gang: *See! jeg skal see mine Paarörende*; og tredie Gang: *See! jeg skal see min Herre siddende i Paradiset, og Paradiset er smukt grönt,* [35] *og hos ham ere Mændene og de unge Svende; han kalder mig; gaaer med mig til ham.*" En Russer sagde da Baalet var tændt: *Arabernes Kammerater* (Troesforvandte) *ere tossede, fordi I tage det Menneske som I mest agte og elske, og kaste det ned i Jorden, hvor Kryb og Orme fortære det, men vi brænde det i et Öjeblik, og det gaaer ind i Paradis med Et.* Endvidere sagde han: *Af Kjærlighed til ham, sender hans Herre Vinden, for at den kan borttage ham hastig* o. s. v. [36]

§. 59. Saaledes finde vi at *Udödeligheds-Troen*, som satte *det andet Liv i Himlen,* har været udbredt blandt de Folk som *brændte de Döde*, saasnart vi have nogle nöjagtige Efterretninger om denne Post af deres Troesmeninger. Hine Ligbegjængelses-Skikke herskede ellers over en stor Deel af den gamle

Verden (som f. Ex. blandt Skyther, Galler, Græker), rimeligvis först indfört af Inderne eller deres Stamfædre i Asiens höjeste Bjerglande. Endnu have Inderne den grusomme Skik at bringe Enker til at lade sig levende opbrænde paa deres Mænds Ligbaal, paa selvsamme Maade, som vi vide det fordum er skeet hos de hedenske Thracer, Gother og Russer, [37] allevegne ved Kraften af Forestillingerne om de Elskendes *Oplivelse og ny Forening i Himlen*, *Gudelandet*, *Asgaard*, *Paradiset*, og hvorledes ellers de Saliges ætheriske Boliger kaldtes af de forskjellige Folk.

§. 60. Hvorledes *Olymp* snart skildres af de græske Digtere som det berömte phrygiske eller og det thessaliske Bjerg (m. fl.), snart som selve Himlen, derom er noksom handlet i det Foregaaende. [38] Da *Zeus* især var Grækernes Himmelgud, vare de höje Bjergtoppe ham tilegnede, og han omgav der ofte sin Herlighed med lynende Skyer. Man trættedes ellers meget om hans Födsels- og Opdragelses-Sted, uden Tvivl med god Grund, da det ikke kunde findes nogensteds paa Jorden. Kretenserne satte det paa deres Bjerg *Ida*, ligesom Phrygerne paa et höjt Fjeld af samme Navn i Nærheden af Troja, saa at en phrygisk Kolonie synes at have givet det förstmeldte Navnet, og saaledes forflyttet Mythen tillige fra Asien mod Vesten. *Himmelen* var deres oprinde-

lige Gudeland (hvor Solguden *Apoll*, Maanegudinden *Artemis-Diana* o. Fl. havde deres Boliger i Zeus's Rige), men forvexledes siden med Olympen og andre indbildte Gudebjerge. Paa samme Maade gik det til i Norden med *Asgaard*, i Persien med *Borz*, i Indien med *Meruh* o. s. v. Hvad de Saliges Opholdssteder angaaer, vare Grækernes Meninger meget deelte, da Nogle satte dem *under*, Nogle *paa*, og Nogle *ovenfor* Jorden. Vist er det, at nogle af Heroerne, f. Ex. *Herkules*, meentes, selv i de ældste Tider, at være optagne i Himlen. I de senere Tider antog man Phönicíernes, og vel overhoved Sabæernes Meninger om Paradiset, som Stjernehimlen, hvorfra Stjernernes Dands m. m. i de samothraciske Mysterier. Ogsaa i denne Henseende blev Æther Grækernes Asgaard eller Valhall. Af *Platos* og *Ciceros* Skrifter seer man tydelig at de og deres samtidige oplyste Landsmænd antoge, at fortjente og retskafne Mænd skulde, til Lön for deres daadfulde Liv, nyde evig Lyksalighed i de himmelske Boliger. [39] Ellers er det mærkeligt at Græker og Romere, naar de anlagde en ny Bye, satte en rund Plads i dens Midte, som kaldtes *Olympos*, *urbs orbis* eller *Mundus*. Her vare og Prytanæerne, helligede *Vesta* (der snart meentes at forestaae Central-Ilden i Verdens eller Himlens Midte og snart Jorden selv), ligesom hendes Helligdom var i Midten

af ethvert enkelt Hus. Hin runde Plads skulde være en Efterligning af den höje Slette, eller runde hvalte Fjeldtop som laae i Gudestadens Midte; den svarer, som *Wilford* vil, til Indernes *Ila* eller *Ida* paa Himmelbjerget *Meru*, og i den derværende Gudestad, men paa den anden Side, i selvsamme Henseende, til *Ida*-Sletten eller -Pladsen i Nordboernes *Asgaard*. [40]

§. 61. *Phönicierne* samt *Sabæerne* overhoved have især anseet *Himmelen* for *Gudernes Sæde*, som man vistnok maatte formode sligt om saa ivrige Stjernedyrkere. Man skulde troe at hverken *Babylonier* eller *Araber* kunde egentlig have synderlig Anledning til at antage höje Bjerge, som de i Almindelighed ikke saae, for Guddommens Sæde, men alligevel have baade de og Chaldæerne, som oprindeligen vare et Bjergfolk, ligesom deres medisk-persiske Naboer, skildret Himlen under hint Billede. Disse Folks Meninger om *Gudebjerget*, som en Deel af den mythiske, Verden omgivende Bjergkreds, der kaldtes *Chog* af Hebræerne, men *Caf* af Araber og Perser, har Prof. *Rasmussen* udviklet i en særskilt Afhandling. [41] Deri vises, blandt andet, at de ældste Hebræer antoge et *Himmelbjerg* i Norden (svarende til Grækernes *Olymp* o. s. v.) Opholdsted for *Elohim* og *Cherubim*. Nordpolen, med den aldrig undergaaende Nord-

stjerne, de skinnende Nordlys o. s. v. antoge de saaledes for Guddommens Sæde. Her var da og Guds himmelske Throne; den paa *Moriah* eller *Zion* var kun at betragte som symbolisk. Dette var det *Forsamlingens Bjerg* som ommeldes hos Esaias XIV, 3. [42] Dog sagdes Cherubim ellers undertiden at bære Guds Throne i Skyerne (jfr. I Sam. IV, 4, II Sam. VI, 2, Psalm. XVIII, 11 o. fl. St.) Paa adskillige Steder tale Propheterne om Norden som den hellige Himmelkant. Disse Meninger forandredes aldeles ved Jödernes lange Ophold i det babylonske Fangenskab; de aflöstes af Persernes Begreber om Norden som de onde Dæmoners Opholdssteder, hvorfra alle Ulykker meentes at komme over Jorden. See f. Ex. *Jerem.* I, 14 samt Rosenmüllers Commentar til *Ezech.* I, 4. Efter Hjemkomsten maatte ogsaa Hebræerne daglig frygte for de fra dem i Norden boende Chaldæere, ligesom Perserne for Turanierne af lignende Grunde. Nu först blev *Zion* (eller *Moriah*) til *Guds Bjerg* (i Verdens Midte, ligesom Persernes *Bordj* o. s. v.) paa en udelukkende Maade. Hebræernes övrige Sagn om Guds Aabenbaringer paa höje Bjerge f. Ex. *Sinai*, ere for bekjendte til at udvikles her. Til hine ældgamle Meninger have vel ellers de nyere Rabbinere taget Hensyn ved den Forudsigelse: at *det nye Jerusalem* skal staae paa Jordens höjeste Bjerge, som lægges ovenpaa

hinanden, [43] rimeligvis for at forene den med Himmelen; denne Digtning har ellers en paafaldende Lighed med Mythen om Giganternes lignende Foretagender, der dog atter erindrer om *Babel*-Taarnets bekjendte Opförelse i samme Hensigt. *Münter* har og vist [44] at Karthaginenserne, der som bekjendt vare af phönicisk Herkomst, antoge en Forbindelse mellem Guds Himmelbjerg og höje jordiske Fjelde. De kaldte derfor et höjt Bjerg, som *Hanno* saae paa sin Opdagelsesreise paa Kysten af *Guinea*, *Guds Vogn eller Throne*, (en Benævnelse der svarer saavel til vort *Yggdrasill*, som Persernes ligelydende Hæderstitel for Himmelbjerget *Borz*) o. s. v. Phönicierne ansaae vist nok ogsaa Stjernehimlen for de Saliges Opholdssted. *Nasaræerne* antoge etslags Gudebjerg midt i Verden, som havde en konisk Skikkelse, men kunde dog betragtes som Firmamentets Spidse. Der oprejste fordum Dæmonen *Fetahil* sin Throne, men blev af Guddommen nedstyrtet i Afgrunden. Dog satte hans Afkom, Planeterne og de 12 Himmeltegns afgudiske Genier, sig i dets Besiddelse. Det bærer Navn af *Karmelo*, og meentes da rimeligvis at være identisk med, eller repræsenteret ved det bekjendte Bjerg *Karmel* i Palæstina, som virkelig i Oldtiden blev anseet for et Gudebjerg af Hedningerne, og kaldet *Jupiters hellige Bjerg*, da hans (eller sandsynlig-

vis *Baals)* Tempel eller Alter skal have staaet paa dets Top o. s. v. [45]

§. 62. At Persernes mythiske Bjerg *Albordj* eller *Borz* dels forestilles som Gudernes himmelske Bolig, dels som Fjeldstrækningen *Kaukasus* forenet med den, samt endelig som *Jordens Stötte og Guds Throne*, er noksom godtgjort i det Foregaaende. Kun anmærker jeg endvidere at *Asman* eller *Asuman* (Stjernehimlen, der vel i det nordiske kunde kaldes *Ashimin)* hvilede paa den, men dyrkedes dog selv som en *Ized* eller underordnet Guddom.[46] Ellers er det bekjendt at Perserne satte baade Gudernes og de Saliges Opholdssteder i Himlen. [47] At dette Persernes Gudebjerg, nemlig Kaukasus, ogsaa er Nordboernes *Asgaard*, er vist i det Foregaaende, og Görres havde allerede för, i Betragtning af vore og Grækernes Historieskriveres Beretninger, jævnförte med de persiske Myther, antaget det samme. Mærkeligt er det at Armenierne (efter *Strahlenbergs* Beretning) kalde Kaukasus *Goghasan* ɔ: den höje Befæstning, som i visse Henseender svare til det eddiske *Asgardr*. [48] Baade Perserne og Nordboerne satte sin Himmelborg paa Jordens Middelpunkt. Efter gamle græske Beretninger kaldtes *Kaukasus Boreas's Leje eller Sæde,* indtil *Kronos* (eller *Saturnus)* opslog sin Bopæl paa dets Top. I det persiske Riges blomstrende Periode fik flere mærkelige

Bjerge Navnet *Albordj*, *(Albors, Alburs,)* og betragtedes da som yndede Opholdssteder for Guddommen og dens Izeder eller Engle. I *Schah-Nameh* tales der stundom om det *Albors* som hörer til det vestlige Kaukasus, og stundom om et andet der hörer til det östlige eller indisk-baktriske *(Hinduh-Koh)*, der begge betragtedes af de omboende Folk som mythiske Himmelbjerge, og begge siges at have, til forskjellige Tider, været Stammelande for Persiens regjerende Kongestammer. [49]

§. 63. I disse og tilgrændsende Egne boede ved vor Tidsregnings Begyndelse de mægtige *Aorser* (see ovenfor S. 26). Maaskee man gjenfinder deres Navne i Zendbögernes *Arze*, Landet Vesten for Persien. Her laae Strabos *Aspurg*, hvis mægtigste Konger ogsaa længe beherskede *Bosporus*; her have *Aserne* eller *Alanerne* boet fra Arilds Tid; de boe her endnu, skjönt ikke nær saa mægtige eller berömte som för. Endnu först i det 10de Aarhundrede havde deres Konge en Hær af 30,000 Ryttere, og var berömt for udmærket Regjeringskunst. Boepælene i hans Lande vare saa tæt ved hinanden, at naar en Hane galede kunde de övrige svare den, og saa fremdeles hinanden, i det hele Rige. *Klaproth* bevidner at mangfoldige Ruiner i Osseternes Land endnu vidne om en saadan overordentlig Befolkning i Oldtiden. [50] Ogsaa i det 13de Aarhundrede

beskrives Landet som vidtudstrakt og dyrket, et af de ypperligste i Verden, med talrige Slotte, Haver, Stæder med fortryllende Udsigt, de herligste Frugter o. s. v.[51] Lignende Efterretninger om disse kaukasiske Egne gives os og af andre Forfattere i ældre Tider som *Strabo* o. Fl. Vi kunne ikke undre os over at de gothisk-skandiske Aser, udvandrede fra disse Egne, medförte en Art af asiatisk Kultur og Videnskabelighed til vore af Naturen langt mindre begunstigede, og af de ældre Beboere forsömte Egne, hvis Beskaffenhed, blandede Befolkning og övrige Omstændigheder dog maatte lægge store Hindringer i Vejen for hine dannede Nybyggeres Bestræbelser for de nye Besiddelsers Dyrkning o. s. v. Hertil kommer endvidere, at det er saare rimeligt at Alanerne paa deres Vandring ere blevne meget blandede og forstærkede med de Folk af græsk eller halvgræsk Herkomst, som i stor Mængde boede ved det sorte Hav og nærliggende Egne. Det övrige Hertilhörende kan eftersees i næstforegaaende Afsnit.

§. 64. I en noget sydöstlig Retning fortsættes den kaukasisk-tauriske Bjergkjede bag ved Persien og Indien, ved *Parapomisus* eller *det indiske Kaukasus*, nu kaldet *Hindu-Kusch*, *Himala*, *Himmaleh* eller *Himalaja* Bjergene o.. v.[52] Her sætte Inderne deres mythiske Gudebjerg *Meruh* eller *Su-Meruh* i Öst eller

Nordost fra *Kaschmir*, men Sönden for *Kaschgar*, i hvilket Land de nærboende Folk, som regnedes til Turanierne, ogsaa fordum satte et mythisk *Behescht* eller Paradis (see *Görres Heldenbuch von Iran* 1 T. S. XXIII, som mener at det er identisk med de Gamles skythiske *Issedon*, "*Asatún*"?). Indernes Meninger om *Meruh* give os de bedste Oplysninger om andre gamle Folks Forestillinger, angaaende slige Himmelbjerge overhoved. Forfattere, som have undersögt og behandlet Indernes mythiske Geographie efter de ældste Puraner, underrette os saaledes derom. [53] Inderne indbilde sig at *Bjerget Meruh* eller *Su-Meruh staaer i Verdens Midte*, *rækker fra Jorden til Himlen og er Gudernes Bolig*, men er — vistnok egentlig dets höjere Deel — utilgjængeligt og usynligt for Menneskene, som dog ere oprundne fra den der thronende *Brahma*. De selvsamme Ideer have Perserne gjort sig om deres *Borz*, hvilket Navn de og undertiden have tillagt en Deel af det indiske Gudebjerg (see ovenfor §. 62), ligesom de og stundum have kaldt Paradiset *Gangdiz* eller *Gangesborgen* (efter *Kannes allgem. Mythol.* S. 441) Det er derfor ingen Under, at vore Forfædre, hvis Tro hvilte paa den samme Grundvold, gjorde sig ligesaa tvetydige Forestillinger om *Asgaard*, og satte det snart *i Himlen*, snart *paa Jorden*; ligesom det ej heller er gaaet de

klygtige Græker bedre med deres *Olymp.* Endvidere lære vi af samme Forfattere: at de gamle indiske Digtere have forestilt sig *Jorden flad som en Skive*, men at det uhyre *Gude- og Himmel-Bjerg Meruh* eller *Su-Meruh* ligger midt paa den. Det kaldes undertiden i Indernes hellige Böger *Sabha's* eller *Forsamlingens Bjerg.* [54] Nordpolen kaldtes *Uttara Meruh*, Sydpolen *Daschin Meruh*, men *Su-Meruh* eller det *egentlige Meruh*, ligger midt imellem begge. Saaledes svare disse *tre Meruhs* til *Ygdrasils tre Stammer.* Den övrige Lighed af det nu Anförte med vor gamle Mythologie, er for klar til at behöve at fremstilles nöjagtigere.

§. 65. Det er netop i Nærheden af Gudebjerget *Meruh* at *Kaschgar* ligger. Nogle have meent at dette Fjeldlands Benævnelse (Grækers og Romeres *Kasia)* er i forrige Tider bleven udstrakt til den hele kaukasiske Fjeldstrækning, lige til det sorte, ja endog til det middellandske Hav; forsaavidt vilde det blive identisk med det historiske *Asgaard.* De gamle *Chasaer* eller *Chaser*, som boede her i fordums Dage, skulde da være vore *Aser* betragtede som en Nation. Dette Navn har man da taget i den videste Mening, ligesom Romerne kaldte mange Folk under et *Skyther* og *Sarmater*, Perserne *Saker*, vi selv i de nyeste Tider *Russer* o.s. v. *Chaserne* skulle ofte omtales saaledes i Inder-

nes hellige Böger, og have, efter dem, engang hört til deres store Folk, men ere blevne skilte fra det som Kjættere, der ikke vilde antage Brahmanernes Forskrifter. I visse indiske Distrikter gives der dog endnu *Chasaer*, som höre til Landboernes Kaste, og altsaa ere rettroende. De to Lande som kaldes *Kash-gar*, menes saaledes at være Levninger af det gamle langt videre udstrakte Navn; det mest bekjendte ligger i N. O. fra *Kabul*, i N. V. fra *Kashmir*. Mærkeligt er det at dets Beboere sige sig at nedstamme fra *Uzer* og *Turkmanner*, ligesom Snorre sætter baade *Aser* og *Tyrker* i *Asgaards* store Rige, jfr. ovenfor §. 64 samt nedenfor §. 76. I de tilgrændsende Egne som nu höre til Afganernes Lande, ere, efter al Sandsynlighed, de ældste Levninger af Buddhisternes Tro, bestaaende i uhyre Steenstötter, udhuggede Klippehuler, Steensætninger, smaae i Jorden skjulte Malm-Idoler, selv Malerier og ophöjede Billedhugger-Arbejder i Grotterne m. m. — men af det mægtige Folk, der i hine forsvundne Tider beboede disse Lande, er intet Spor tilbage, da de nuværende Herskere ere Muhamedanere. Det er i de tilgrændsende höje Bjergegne af det indiske Kaukasus, at hint saare mærkværdige Folk opholder sig, som endnu hylder sine Fædres Tro, har fuldkommen europæisk Udseende, tildels europæiske Sæder, men taler et Sprog som

ligner Sanskrit; see derom ovenfor I, 54, 65, 278. Denne Omstændighed synes fuldkommen at bekræfte det Indernes Foregivende, at deres Fædre, Brachmanerne, ere indvandrede fra disse nordlige Bjergegne, ligesom deres Sprog, Hudfarve, Legemsbygning m. m. endnu bære Spor af en slig Oprindelse, samt Forvandtskab med Perser, Græker og Gother. [55]

§. 66. Vi have saaledes stor Anledning til at troe, at disse Verdens höjeste Fjeldegnes Beboere have i meget gamle Tider stiftet store Stater i Indien, saavel paa denne som paa hin Side af Ganges, og udbrédt Buddhas Tro med deres Herredömme, endog til *Ceylon* o. s. v. Herom vidner Brugen af det ældgamle nu uddöde *Pali-* eller *Bali-*Sprog, en Söster af Sanskrit, blandt Buddhisterne paa Indiens östlige Halvöe, samt det nævnte store Öland. Endvidere synes Religionen at være forplantet til *Japan* og *China*, endskjönt hint asiatiske Bjergfolks Regjering neppe har strakt sig derhen. Som bekjendt har Buddhas Tro hersket i mange Egne af det egentlige Indien, [56] men er der forlængst bleven udryddet, eller rettere, har undergaaet en total Reformation, da baade den og den Brahmanske ere byggede paa een Grundvold, saa at Vishnu, de fleste Inders överste Gud, siges at aabenbare sig i Buddhas Skikkelse, og er för virkelig bleven dyrket under dette Navn. — Selv paa hin Side af

Ganges synes den egentlige Buddha-Tro at have undergaaet store Forandringer, men det sammesteds for en Tid herskende Folk, der talte det uddöde Bali-Sprog, at være styrtet fra Herredömmet (omtrent ligesom Khetrierne i Indien, der muelig vare af samme Herkomst). Hertil synes tildels de Myther at sigte som ere gjængse blandt Brahmaner og Buddhister: at *Asurerne*, *Asorerne* eller *Assurerne* (som de i Almindelighed kaldes af de Förstnævnte). *Asherne* (som Tamulerne nævne dem), [57] *Assurer* hos Birmanerne, [58] og *Asuraer* hos Cingaleserne, fordum til en Tid vare i Besiddelse af Herredömmet over den hele jordiske Verden, og vare nærved at erholde det for bestandig, hvis Indernes nu dyrkede Guder og Heroer ikke tilsidst havde vundet en afgjörende Sejer. [59] De cingalesiske *Assurers* Opholdssted kaldes endda *Assui-karu*, som erindrer om vort *Asgaard* eller *Assgard*. [60] Baade Brahmaner og Buddhister fabulere, at deres Guder og Heroer vandt Sejer over *Assurerne*, ved den List at gjöre dem berusede med stærk Drik, som endog i Sanskrit Skrifterne kaldes *Mud* eller *Myd*, og er formodentlig (i det mindste etymologisk) beslægtet med *Möd* eller *Mid*. [61] Ellers er det paa den anden Side rimeligt at Buddhisternes *Asuraer* o. s. v. rigtigst bör udledes af Sanskrits *Asura* ɔ: Mörkets Aander, modsatte Solens (eller Himme-

lens gode) Guder eller Genier. Jfr. ovenfor II, 14 o. f. Særdeles mærkeligt er det hvad *Colebrooke* beretter, at Brahmanerne endnu efter deres ældgamle Ritual pleje at bede og offre til *Asuri* og *Bodhu* i det de vende sig mod Norden. Kalmukkerne kalde gode Jord-Guder *Æssuri* (vort *Æsir?*) men de onde *Assuri.* [62]

§. 67. Ikke desmindre kunne Mythologie og Historie let være blevne sammensmeltede i Indien som i andre Lande. Forvirringen mellem den mythiske Kosmographie og den physiske Geographie synes og at vise denne Sammenblandelses Beskaffenhed og Oprindelse. Allevegne have Menneskene troet at Gud skabte dem i deres förste Boliger; der satte de da ogsaa, efter at have udvandret derfra, Gudernes egentlige Hjem, i et Forenings-Punkt mellem Himmelen og Jorden, hvortil intet beqvemmere Sted kunde udtænkes end vor Klodes höjeste Bjerge, der netop som sagt, ligge bag ved Indien. Ved vor Menneskestammes (maaske og tillige de övriges) successive Udvandring derfra, forflyttedes Gudebjerget ogsaa efterhaanden til det vestlige *Kaukasus*, og siden til endnu vestligere Egne. Af samme Aarsag kalde Perser, Inder, Tibetanere, Chinesere, Japanesere og Fl. meget höje Sneefjelde *Himmelbjerge*, og vi have, som förmeldt, ligeledes seet denne Benævnelse forflyttet af

Nordboernes Stamfædre til Tydskland og Skandinavien. [63] Nogle ville derfor at Ordet *Himmel* og det mythiske *Gimle* nedstamme fra det indiske *Himala*. Det vil maaske opklares nærmere med Tiden om vore *Asers* eller de indiske *Ashers* Navn var virkelig beslægtet med de indiske *Assakener*, som ere berömte af Alexander den Stores Historie, samt med *Asæerne* eller *Asierne*, som deeltoge i Omstyrtningen af Grækernes baktriske Rige, med det nyere Rige *Asam* (*Ascham*, *Asem*, *Assam*, *Azam*), hvorhen Inderne virkeligen have forflyttet hine *Asurer* o. s. v. [64]

§. 68. Indernes för omhandlede, af Puranerne, deres ældste episk-historiske Digte, uddragne mythiske Geographie, svarer ganske til den oldnordiske. De nyere Brahmaners Jordbeskrivelse afviger naturligvis meget derfra, da den efterhaanden er bleven underkastet mange Forandringer, efter som deres Kundskab om Jordens og dens Landes Beskaffenhed tiltager. Ikke desmindre svarer den ældste Anskuelse af Gudebjergets Beliggenhed mest til de Gamles Begreber om Jordens Dannelse, og er tillige rigtigere end de nyeste Brahmaners, som sætte det ved Nordpolen, isteden for at de gamle satte det midt i Verden (at sige paa deres dem bekjendte Fastland). Ogsaa have Digterne efterhaanden veget paa mangfoldige Maader fra den gamle Simpelhed i de forskjel-

lige Verdeners Beskrivelser, til udpyntede med de eventyrligste Fabler; disse Digtninger ere siden ved Præsterne, af gode Grunde, indprægede Folket som Religions-Meninger. Birmanere, Singalesere og Fl. sige endnu at Gudebjerget *Meruh* eller *Mienmo* er i Verdens Midte, og det höjeste af alle; at den er rund og omgivet af Oceanet m. v. efter de ældste Ansknelser; men med Tiden har man, foruden denne i Grunden ikke saa urimelige Idee, fingeret en Verden. som ej existerer paa vor Klode, men udenfor den, der kun er at betragte mod hin som en liden Öe. Rimeligvis er dette System opkommet paa *Ceylon*, eller et saadant Biland, der er blevet betragtet som en liden Jord i Forhold til den store, men denne Synsmaade siden bleven enten misforstaaet af yngre Mythographer, eller og med Villje udvidet paa en saa uhyre Maade af Digtere eller Præster. Tibetanerne have beholdt denne eventyrlige Kosmographie med den Forandring, at nogle af dem, og derefter Kalmukkerne, forestille det hele System som firkantet.[65]

§. 69. Efter at have taget Afskeed med de herskende indiske Stammers Fædreneland, *Brachmanernes Himmelbjerg* og mythiskhistoriske *Gudeborg* paa *Himala-Meruhs* Top, ville vi og kaste et Blik til deres yngre reenhistoriske *Gudestad* eller *Gudebjerg* i hele Indien. Nu ligger den forladt og öde; men

opbygt blev den sandsynligvis i Indiens, det nye *Middellands (Midgaards) Middelpunkt,* for at efterligne den mythiske Gudestad, og kaldtes saaledes *Deo-Gur* eller *Deo-Ghir, Diagher*, *Dia-gar*, altsaa svarende til det oldnordiske *Díagardr* eller *Díagardar, Díagerdi* o. s. v. [66] ɔ: Gude-Bjerget (eller Gude-Borgen). Nær derved ere *Elloras* berömte Tempel-Grotter, [67] og de ligge, ligesom *Heeren* har bemærket, i *Indiens Hjerte*, eller *lige midt imellem* dets *nordlige Grændse*, og *sydligste Spidse* (Forbjerget Komarin); ogsaa ligge de *midt* i den höje Fjeldstrækning *Ghaut* eller *Gat*, almindelig bekjendt under Navn af *Gates*-Bjergene. [68] Man synes altsaa at kunne slutte sig til, at *Deogur* med *Ellore* have engang været Religionens og Regjeringens Hovedsæde og sande Middelpunkt i den store indiske Stat. Disse uhyre Anlæg overstige desværre al sandfærdig Historie. Efter *Wilfords, Heerens* og Fl. Undersögelser kaldes *Deogur Tagara* af Ptolomæus, og i *Arrhians Periplus,* [69] samt beskrives af dem som en stor Hoved- og Handelsstad. Det vedblev og at beholde en höj Rang, som saadan, ligetil Muhamedanernes for Indiens Skjæbne, Historie og Litteratur saa uheldige Erobring. Vi see at det forhen har været et virkelig historisk *Asgaard* for Inderne i deres nye sydligere Hjem. Om den mærkværdige og for hellig anseete

Borg i *Dekan* som bærer Navn af *Assirgur, Assergar* (eller *Azgur*, *Azgar)* i den Henseende er beslægtet med Ordet *Asgard*, kan jeg ikke sige, men dens ældgamle stolte Fæstnings-Værker, af forbausende Störrelse og Styrke, ere i vore Dage blevne anseete for uovervindelige. [70] I disse Egne maa vi uden Tvivl söge det hellige Bjerg i Indiens Midte, hvor *Philostrat* beretter (III, 149), at Brachmanerne forvarede den fra Solen udsendte Ild, og som maaske var en symbolisk Efterligning af den store kaukasiske Gudeborg. See ovenfor I, 330 samt §. 64 Anm. 53.

§. 70. Et *höjt Sneebjerg*, forbundet med *Himalaya*, ansees af Chineserne for helligt, som deres ældste Hjemstavn. Det kaldes af dem *Kue-lun*, og ligger mod Vesten fra Rigets nordlige Deel. Ellers bære de den störste Ærbödighed for Himmelen, samt især Nordpolen og Nordkanten som Guddommens Sæde. Deres Templer og Altere staae, for saavidt det kan skee, paa höje Bjerge, og hver Provinds har især et udmærket Bjergtempel, som æres fremfor de övrige. [71] Chinas nuværende Keisere af Mantschu-Stammen, ere som bekjendt komne östenfra, og de sætte ligeledes deres förste Oprindelse paa et höjt Sneebjerg, norden for *Korea*, kaldet *Tschang-pe-chan* (det lange hvide Bjerg), samt *Chan-yen-Alin* (eller *Chanalin)* ɔ: Kongebjerget. Alle Chine-

sere maa nu ansee det for helligt, men især skildres det af Herskerslægten og dens oprigtige Tilhængere som et paradisisk Land, bevogtet og velsignet af Guderne, hvorfor dets Sönner, begavede med höjere Forstand end andre Mennesker, ogsaa ere blevne Middellandets, og fölgelig (i deres egne Tanker) hele Jordens Beherskere. *Aisia Goro*, den keiserlige Stammefader, selv nedstammende fra Himmelen, blev udsendt af tre himmelske Möer fra en Sö paa Bjergets Top, til de lavere Egne for at vorde Menneskenes Overherre. [72] Ogsaa Mongolerne have et andet Kongebjerg i deres Stammeland, paa en lignende Maade. Vi have för anmærket at *Mongolers* og *Kalmukkers* mythiske Kosmographie er taget af Tibetaners og Inders, samt at de fölgelig kjende *Gudernes Bjerg og Borg midt i Verden* efter de allerede ommeldte Forestillinger. De schamanske Folkeslags Meninger ere os i denne Henseende for ubekjendte. Den om *höje Bjerge*, *som himmelske Gudeboliger overhoved*, herskede derimod hos de svenske Lapper i *Scheffers* Tid. Blot for Fjeldenes store Höjdes Skyld, kunde Menneskene ikke besöge Guderne der. [73] Ellers er det bekjendt at Lapperne, ligesom alle her omhandlede Folk, satte Gudernes fornemste og egentlige Boliger i *Stjernehimmelen*; at vore Forfædre ogsaa have gjort det, haaber jeg er blevet bevist ved min Fremstilling af

deres Meninger, skjönt de, ligesom hos Grækker, Perser, Inder, o. Fl. ere tildels blevne forvirrede ved Sagnene om de ældste Folkevandringer, og de deraf flydende *historiske Mythers Mellemkomst*, saa og tildels ved andre politiske og religiöse Forandringer.

Anmærkninger.

1. See om dette og andre dermed beslægtede Ord *Glossarium Eddæ antiqvioris* I, 431-52, 683, II, 600, 775, 821. Jfr. min Udsigt over den *kaukasiske Menneskestammes förste Hjemsted* S. 8, hvor der ved en Trykfeil staaer *τοvι* for *Tivi*. Om Ordet *Drottinn*, der vel er det samme som *Drotti* l. c. I, 457, II, 608.

2. Derfor har Hans Höjærværdighed Hr. Biskop *Münter* ogsaa betragtet den odinske Religion, som nöje beslægtet med den lamaisk-mongolske. See især hans *Kirchengeschichte von Dännemark und Norwegen* 1823, I, 15, 25, 71 o. f.

3. Adskillige Exempler herpaa skulle anföres ved Undersögelserne om de gamle Nordboers Anthropomorphie.

4. See f. Ex. *Eyrbyggia Saga*, *Thorkelins* Udgave Kap. 7.

5. Adam af Bremen siger *(de situ Daniæ)* at Upsalas Tempel var *totum ex quro paratum*, som dog ej maa forstaaes aldeles efter Bogstavet, undta-

gen forsaavidt at *parare* virkelig kan betyde at pryde, smykke, thi da kan man ikke tvivle om Sandheden heraf. *Münter* mener at det Hele var beklædt med Guldblik; med en fuldkommen asiatisk Pragt, som især finder Sted i den lamaiske (eller buddhistiske) Religions Templer i *Butan*, *Tibet*, *Ava* og *Pegu*, som ere baade ind- og udvendig overtrukne med Guldblik, (*Kirch. G. D. u. N.* I, 122). Vistnok kunde Forgyldning og være meent ved hine Udtryk. *Saxo* fortæller (i 6te Bog) at *Stærkodder* ikke kunde lide de mange lösagtige Dandse, Skuespil, Haandklap og Klokkeklang som fandt Sted paa Höjtidsdage i *Upsal* (i fuldkommen Overensstemmelse med de indiske Skikke). Om de Templet tilhörende store Rigdomme, see *Yngl. S.* 12te Kap. o. fl. St. At Guld, Ædelstene o. s. v. förtes fra Østerlandene i Mængde til Norden, af de hedenske Russer, har *Frähn* for nylig oplyst.

6. See f. Ex. *Hkr. Yngl. S.* Kap. 38 om alle Svenskes Alting eller Storting og Midvinters-Offeret i *Upsala* (jfr. Kap. 18), samt *Olaf den Helliges Saga* Kap. 76, hvor det lægges til: at denne store Forsamling holdtes (i de sidste hedenske Tider) i Begyndelsen af Maaneden Goe (altsaa sidst i vor Februar), samt var foröget med et stort Marked som varede en heel Uge. I de kristne Tider blev Tinget og Markedet forflyttet til Kyndelmisse og indskrænket til tre Dage. I Tydskland forflyttedes ogsaa Markederne til de kristne Fester, hvorved de have faaet det bekjendte Navn af *Messer*. I Indien og andre asiatiske Lande ere Markederne forbundne med religiöse Höitideligheder, og saaledes var det ogsaa för Tilfældet i det hedenske Arabien; see f. Ex. *Rasmussens Hist. Arab. ante Islamismum*,

Havn. 1817, 4., p. 74, 75, 78. Jfr. *Mone Gesch. des Nordeurop. Heidenthums* I, 269.

7. See især *Hkr. Ynglingasaga* 12-18 og 47 Kap. *Saga Olafs Helga* 76 og 96 Kap.

8. Mærkeligt er det at et andet *Gudhjem* ligger paa Øen *Bornholm* (med en Kirke, liggende paa en höj Klippe); og et tredje *Gudhjem i Vester-Gothland* (hvor der har været et Kloster i de katholske Tider, ligesom *Linné* formoder om det Gullandske). Saaledes blev *Helgafell* (det hellige Bjerg) i Island, som fik sit Navn, Offersted og andre Helligdomme i den hedenske Periode, siden til et af Landets mest berömte Klostre.

9. F. Ex. Krönikeskriveren *Alberich i Champagne* (omtrent 1240) udgivet af *Leibnitz* i hans *Accessiones historicæ*, som taler om en *Wodan* eller *Mercurius* fra *Gothland*.

10. Siden udbredte vel Gotherne sig i Sverrig ligefor Øen *Gothland* mod Vesten, hvor *Vester-* og *Øster-Gothland* i lige Retning fra Østersöen til Jotlands eller Jyllands Hav ɔ: Kattegattet, vidne endnu om det store gothiske Lands eller Riges fordums Tilværelse i Norden. Længere mod Vest er *Jotland* vel intet andet end *Gotland* efter en forandret Udtale, der nu grændser til de Svenskes *Gylland* eller *Gyllän* for *Gothland* eller *Göthland*, de Danskes *Gulland* for *Gothland*; og *Jylland* regnedes virkelig stundum i de ældste Tider til *Reidgothland* eller Gothernes Fastland ved Østersöen (i den mest udstrakte Betydning). Steder, som vise at Danmark fordum kaldedes *Gothland* og med andre lignende Navne findes hos *Torfæus*, *Pontoppidan*, *Suhm* og Fl. Af Benævnelsen *Goddaner* (ɔ: gothiske Daner eller danske Gother) opkom vel de fremmede *Codanonia*,

Sinus Codanus o. fl. Vi finde endog at Nordmændene (som udsprungne af gothisk Stamme) kaldtes Gother af de gamle Skjalde; see f. Ex. *Eyvind Skaldaspillers* Vers over *Hakon Adelsteinsfostre* (hans *Saga* hos *Snorre* 27de Kap.) hvori han kaldes *Gothernes Konge*, uagtet han aldrig havde hersket over andre end virkelige Nordmænd.

11. See f. Ex. *Rimbegla* (Havn. 1780) S. 316.

12. See f. Ex. *Glum Geirasöns* Vise i *Hkr.* l. c. 5te Kap.

13. Efter *Bandadrápa* i *Hkr.* I, 297; jfr. Suhm om *Odin og den hedenske Gudelære* S. 94, og hans Bemærkning om *Odinsholm* o. s. v. i de Egne.

14. *Hennings* antager vel med Rette at gothiske Folk boede i disse Tider fra Elben til Weichselen, *Die Deutschen, dargestellt in der frühesten Vorzeit*, Altona 1819, S. 112. Derfor finde vi og hos de klassiske Forfattere saa mange Navne, der maa henföres til slige Folkeslag, saavel paa Östersöens sydlige som dens nordlige Kyster. Ptolomæus's *Chædiner* (Χαῖδινοι) *Guter*, *Gauder*, Procopius's *Gauter* maa vel henföres til Danmark og Sverrig. Höjere oppe i Germanien finder man *Cottiner*, *Gothiner* o. fl. som vel atter sluttede sig til Daciens, Thraciens og Sarmatiens *Geter*, *Gauder*, *Gother*, *Gothuner*, o. s. v. (jfr. S. 49). *Brehmer* har anmærket at de af ham beskrevne mærkværdige, formeentlig tyriske, Kort til *Ptolomæus*, sætte *Gythoner* paa Weichselens Bredder og til dens Udlöb (*Entd. im Alterth.* 1 T. 2 Abth. S. 66). I disse Egne kjendte man fordum Floden *Pregel* under Navn af *Guttalus* (som en Variation af *Gothalbis* eller *Gautelfur?*).

15. See Zahn *Ulfilas* 1805. *Histor. Voreinleit.* S. 14 samt *Gråberg Scandinavie vengée* S. 111. Den

polske Historieskriver *Vincent Kadlubko* (död 1226) og adskillige senere Annalister kalde *Preussens* Beboere Gother. I *Brohms Geschichte von Polen und Lithauen* 1810, I, 73 anföres fölgende Gravskrift over Kong *Boleslaw* som döde Aar 1025:

Tu possedisti velut athleta Christi,

Regnum Sclavorum, Gottorum sev Polonorum

Mange af de hedenske Lithauers og Letters Navne ere og reen gothisk-skandiske, som *Romund, Skirmund, Giermond* o. fl. (*Uten* maaskee *Audun* eller Odin o. s. v.) Blandt Russerne var da det samme Tilfældet. *Gotherne* hörte til Ruslands ældste bekjendte Beboere, efter hvad der alt er blevet bemærket af *Schlözer (Probe Russischen Annalen* 1768 S. 76 jfr. 44). *Karamsin* ommelder dem under Navn af *Geter* o. s. v. (*Russ. Gesch.* I, o. f.) De *Vareger* som beherskede dem vare vistnok Gother af den baltisk-skandiske Stamme. Jfr. *Rask* l. c. 144 o. f. samt 156 o. f.

16. *Taciti Germania*, Kap. 28 og 43.

17. *Arndt* henpeger til mueligt Forvandtskab mellem disse germaniske *Oser* og de kaukasiske. (*Ueber den Ursprung der europ. Sprachen* S. 117). Om *Oser, Osier* eller *Ossier* ved Østersöen see *Ptolomæus* og *Mannerts Geographie der Gr. u. R.* IV, 266.

18. Den asciburgiske Fjeldstrækning begyndte vel i Schlesien, indbefattede Risebjerget (*das Riesengebirge*) og strakte sig lige til Carpatherne. I Schlesien laa i fordums Tider en Stad eller Slot der kaldtes *Asciburg*, ved Bjerget Zobtenberg, der forhen forstodes ved den egentlige *Mons Asciburgius*. Selve Bjerget har en vidunderlig Skikkelse; det er overordentlig höjt, tit besögt af Torden og Luftild,

samt sees meget langt borte fra det omliggende flade Land. Dets Top danner en rund Flade som er omgivet af en Vold og en Grav. Der findes og en Klippe eller Altersteen med et stort og dybt indhugget A, en udhugget Kilde med herligt Vand som udvælder i en stor Dam o. s. v. Adskillige kolossalske Statuer (uden Tvivl som Idoler) ere udhuggede hist og her paa Bjerget, hvor man dog senere har bygget et kristeligt Kapel. (Jfr. ovenfor Anm. 24). Af disse og flere Grunde slutter *Kruse* at Bjergets Top har været et hedensk Offersted og virkelig har baaret Navn af *Asernes Borg*. I Middelalderen stod der et Slot kaldet *Ascenburg*. *Büsching Wöch. Nach.* (1819) IV, 238-39, 349 o. f., samt *Alterthümer des Zobtenberges*, 1823. Mærkeligt er det at Ptolomæus vil at den asciburgiske Fjeldstrækning naaer lige til Weichselen (hvis Bredder netop beboedes af *Gothiner* og *Gothoner)*. De saakaldte tyriske Kort vise disse Bjerge vesten for *Arsonium (Brehmer* l. c. 1 Th. 2 Abth. S. 23). Forskjellig herfra er Staden *Asciburgium* (i enkelte Afskrifter *Ascipurgium)* ved *Rhinen*, om hvilken *Tacitus* fortæller (*German.* Cap. 3), at den efter Nogles Mening var opbygt og havde faaet sit Navn af *Ulysses*, da man der havde fundet et Alter, helliget til ham, hvortil hans Faders *(Laertes's)* Navn ogsaa var lagt (i Indskriften). Rimeligvis have Tacitus's Hjemmelsmænd her fortolket *Odins áss* ved *Odysseus*, især da Navnet *Asciburg* langt snarere kan udledes fra *Áss* end fra hint græske eller latiniserede Heltenavn. Hertil have de i Tydskland (og netop især i denne Egn) ældgamle Traditioner om Asernes Ankomst fra Grækenlands Nabolag muelig ogsaa kunnet virke. Det heromtalte *Asciburg* er vel *Asberg* eller *Asburg*

ved Nederrhinen (i Nærheden af *Meurs)*. Det var befæstet af Germanerne, men blev erobret fra dem af Romerne, og tilsidst ödelagt af *Attila*. See *Fiedler Römische Denkmäler des Gegend von Xanten und Wesel am Nieder-Rhein* 1824, 3. 75, 111, 112, 129. I Germanien og Belgien gaves der flere Stæder af Navnet *Asciburg*.

19. *Adam Brem. Hist. eccl.* (Helmstad 1670) Pag. 146. Beskrivelsen overgaaer meget Kurlands nærværende Störrelse; Samogitien og maaske flere nærliggende Lande maa tillige her have været indbefattede under et saadant Navn.

20. Denne Omstændighed synes at henpege til de omkringliggende Egnes Benævnelse overhoved som *Reidgotaland*, eller de ridende Gothers Land.

21. I Originalen under et Udtryk *Divini*, som erindrer om *Snorres Diar* og de gamle Digteres *Tivar*, der baade kan betegne Guderne og deres fyrstelige Præster.

22. Nogle mene at Læsemaaden her er fordrejet. Skulde ikke den gode Adam have mistydet det gamle danske Ord *Spán*, der vistnok er synderlig tvetydigt, da det baade betyder Landet *Spanien* og tillige netop *en saadan overtroisk Spaadoms Ceremonie* som Talen er herom? Adam siger udtrykkelig at den danske Konge Syend havde forelæst ham *den Sang* eller *Digt* hvoraf han har taget disse Efterretninger ("*ipse enim Rex mihi recitavit hanc cantilenam.*")

23. Til disse *Osers* Rige hörte maaske engang Øen eller Landskabet *Osericta*, om hvilken *Mithridates* skal have fortalt fölgende efter *Plin. Hist. Nat.* XXXVII, 2: *In Germaniæ littoribus esse insulam, vocariqve eam Oserictam, cedri genere sylvo-*

sam; inde defluere in petras succinum. Tydelig nok er Talen her om Østersöens Ravkyst (som især indbefattede *Preussen*, *Samogitien* og *Kurland)*; menes her en virkelig Øe, maa det vel være *Oesel.* Nordboernes *Ása syslur* knude og kaldes *Ásariki*) af samme Mening som *Ásagardar*, *Ásgardr)*; men dette atter let blive til *Osericia, Osericta.* Om Phöniciernes store Handel paa Ravkysten handle mange Forfattere; f. Ex. *Vedel Simonsen* i sin *Udsigt* &c. 1 D. 2 H. S. 83 o. f. *Karamsin Russ. Gesch.* I, 216 o. f. *Brehmer Entdeck. im Alterth.* 1 Th. 2 Abth. S. 5, 25, 47, 52 o. f. Den sidste Forfatter viser dog at den langt fra ikke allene blev drevet af Phöniciere, men ogsaa af baktriske og andre asiatiske Handlende, ved hvilke en stor Mængde af Rav indförtes til Indien. I Norden deeltoge vel især *Aorserne* i denne Handel, og det var maaske tildels dem som förte den fra det caspiske Hav til det sorte, siden til Weichselens Breder, og endelig til den rige ved Østersöen liggende Ravkyst. Folkets Rigdom og store Handel med Østerlænderne er forhen blevet anmærket. Endog i den bremiske Adams Dage var Ravkysten overordentlig rig paa Guld, som havde strömmet dertil i Aartusender, og vel tildels blev opbevaret i Templerne, efter Hedningernes næsten almindelige Skikke. Herfra var da vel ogsaa det meget Guld som prydede Nordens gothiske Hovedtempler i den fjærne Oldtid, og hvoraf man endog har fundet betydeligt i Jorden i de sidstafvigte Aarhundreder. Endog *Adelung* antog at et handlende Folk havde i Oldtiden boet ved Dünas Udlöb, og at Ravet var blevet fört paa den og Dnieper til det sorte Hav. (*Aelt. Gesch. der Deutschen* 1806 S. 7 c. f.) Efter Plinius's Optegnelser paa föranförte

Sted satte Pytheas sine *Guttoner* netop paa Ravkysten, som udgjorde en Strækning af 120 Mile (6000 Stadier) ved en Bugt af Verdenshavet (Østersöen). (Her boede altsaa allerede i ældgamle Tider et gothisk Folk). En Dags Reise fra denne Kyst (eller formodentlig fra en vis Havn eller Sted paa den, hvor Pytheas opholdt sig eller fik sine Efterretninger) laae Øen *Abal* (eller *Abalos*). Dertil förtes Ravet af Bölgerne, som en forhærdet Udkastelse af Havet. Indbyggerne solgte det til de nærliggende Teutoner, men de brugte det og til Brændsel (da det hos dem faldt i en saa stor Overflod). Øen *Abal* er muelig den samme som *Osericta*, nemlig *Ösel*; under hine Navne indbefattede man maaske og det gamle Esthland med Lifland og Letland (der udgjöre tilsammen en stor Halvöe, og ellers for det meste ere, men vare vel endmere i Oldtiden, omgivne med store Söer og Floder). I Middelalderen kaldtes den Deel af Kysten som vendte mod Ösel *Adal-sysla*. Skulde ikke dette *Adal* (*Adal*, *Adhal*) være oprundet fra eller beslægtet med hint ældgamle *Abal*, som *Brehmer* igjen udleder fra det phöniciske eller arabiske *Awal* (Navnet for en af Bahrainöerne, der fordum var et af Phöniciernes vigtigste Handelssteder)? Rigtig nok synes det islandske eller oldnordiske *Raf*, *Rafr*, *Rafur* (hvoraf det danske *Rav*) at være nærmest beslægtet med det arabiske og persiske *Carabeh* eller *Carabah*, af alle de Navne for denne Gjenstand som vi ellers kjende; Skjalden *Hallar-Steinn* (fra det 10de Aarhundrede) kalder Söen *rafkastandi ravst* ɔ: den Rav udkastende Havström (i en Vise i haandskrevne Exemplarer af *Skáldá*). Skulde vel det ældgamle *Raunonia*, Ravlandets Navn hos *Timæus* (efter *Plin. H. N.* IV, 27)

då allerede være kommet af hint nordisk-gothiske Ord? I *Tacitus's* Tid kaldte *Æstierne* (eller Ravkystens gothisk-germaniske Beboere) Ravet *Glesum*, uden Tvivl det samme Ord som det nyere tydske og danske *Glas*, islandske *Gler*, beslægtet med det islandske *gler*, *glær*, klar, skinnende, *Glis* (obsol. *Glæsi*) Glands, Pragt, Glimmer (hvoraf *Glæsisvellir*, et Navn som Nogle vel i gamle Dage have tillagt den rige og herlige Ravkyst, skjönt det ogsaa ellers fik en mythisk Betydning; jfr. *Gloss. Edd. ant.* I, 526, II, 641, *Vedel Simonsens Udsigt* &c. 1 B. 2 H. S. 150). Saaledes kaldte Romerne en Øe i Nordsöen *Glessaria* (af det germaniske *Glessum*, Rav), da deres Flaade besögte den under *Cæsar Germanicus* (*Plin.* l. c.) Den har vel ligget ved de slesvig-holstenske Kyster hvor meget Rav endnu findes. *Pytheas's*, *Mithridats* o. Fl. Efterretninger om Rav fra Træer, som ellers klinge noget fabelagtig, bekræftes dog tildels ved den Maade hvorpaa Rav endnu findes i Samland. Det opgraves nemlig i en Strækning paa mange Mile, af Bakker ved Strandbredden, hvor man ofte i 2 til 3 Fods Dybde finder uhyre store Træer, ej sjelden 80 Fod lange, gjennemtrukne af Vitriol, men ikke egentlig forstenede; ogsaa en stor Mængde Træ i Stumper og Spaaner. Undertiden er Træet uforraadnet og gjennemtrukket af Harpix, eller ogsaa impregneret af en ravagtig Materie. Derimellem finder man netop Ravet, som dog undertiden opkastes af Havet, tilligemed en Mængde af Splinter og Spaaner (see *Brehmer* l. c. S. 52). Saaledes indsee vi at *Abals* Indvaanere let kunde komme til at bruge Rav til Brændsel med det ved Stranden opdrevne eller opgravede Træ. Ravets Kostbarhed i Orienten og Grækenland har vel ellers

givet den förste Anledning til den megen Handel (siden udvidet til Pelsværk m. m.), som dreves mellem disse Lande og Norden, især paa de store russiske Floder, med en betydelig Mængde Skibe. *Constantinus Porphyrogenneta* beskriver denne Handels Gang i det 10de Aarhundrede, og nævner ved samme Lejlighed Navnene paa forskjellige Vandfald i Dnieperen i det russiske og slaviske Tungemaal, hvoraf *Thunmann* og *Lehrberg* opdagede, at disse Sprog virkelig da vare forskjellige, men det russiske det samme som det oldnordiske. See *Lehrberg Untersuchungen* &c. 1816, S. 317 o. f. Jfr. *Karamsins russ. Gesch.* I, 264 o. f. *Ibn Foszlans und andrer Araber Berichte über die Russen älterer Zeit &c. von C. M. Frähn* St. Petersborg 1823, 4. S. 79, 176 o, f.; samt *Klaproth Memoires relatifs a l'Asie*, Paris 1824, S. 136 o. f. Endmere bekræftes den ommeldte Sætning ved de ældste russiske Varegers fuldkommen skandinaviske Navne m. m.

24. *Saxo* kunde her have tænkt paa Jornandes's *Anser* for *Aser*. Ligesom *Ás* overhoved blev i Tydsk til *Ans*; f. Ex. *Ansgar* for *Asgeir*, skotsk *Oscar* o. s. v. *Awchasserne* i Kaukasus kalde Gud endnu *Antscha*. Ellers kunde et oldnordisk Digts Udtryk *byss ása* (eller Asernes Stad), ogsaa have givet *Saxo* Anledning til hin utidige Latinisering eller Græcisering. Om det Ovenanförte kan man eftersee hans danske Histories 1ste, 2den og 3die Bog. I 8de Bog henförer han den (efter *Jornandes* og den ældre Eddas Digte) gothiske Konge *Jarmeriks* Rige til Danmark, men gjör hans Raadgiver *Bicke* til en Liflænder, og siger at hans Dronning *Syvavilde* (Eddaernes *Svanhilde*) var fra Landene ved Hellesponten ɔ: Østersöen paa den sarmatisk-germaniske Side,

altsaa i vore ældste Forfatteres *Reidgotalar* . *Gota*- eller *Gotnaland*; jfr. *Edd. ant.* II, 936, *Allgem. Weltgesch.* XXXI, 503. o. f.

25. Undertiden gav man Navnet *Ostrogard* til Rusland overhoved, men egentligst vel til dets östlige Deel *(Austr-gardar)* hvis Hovedstad *Kiew* var. Saaledes siger *Adam af Bremen (de situ Daniæ): Ostrogard Russiæ, cujus metropolis civitas est Chive, æmula sceptri Constantinopolitani, clarissimum decus Græciæ.* Jfr. *Allgem. W. G.* XXXI, 502. *Schlözer* sætter paa sit Kort over det gamle Rusland, ved 949, *Ostrogard* for hele Kysten af Lifland og Estland, altsaa i visse Maader for det hele gamle *Eystland* (der omtrent har den selvsamme Betydning efter vore Forfædres Talebrug). At de gamle Nordboer ellers have tænkt sig det egentlige *Ostrogard* som etslags *Asgard*, og forvirret Begreberne derom med hinanden, synes at fölge af disse *Adams* og *Helmolds* Udtryk: *Russia vocatur a Danis Ostrogard, eo qvod in oriente posita omnibus abundet bonis.* I dette Ostrogard laa den ældgamle og fordum berömte Bye *Isborsk* (ellers *Isborg* og *Issaburg)*, der mueligen engang blev kaldet *Asburg*, *Asborg*; i det mindste synes Navnet at have havt en lignende Betydning, endog i de finske Sprog, hvori *Isa* endnu heder Fader; i Esthnisk kaldes en Fyrste eller Herre *Issand*, og *Isäinen* (ɔ: Fader) er et af den store finske Gud *Ukko's* hyppigste Tilnavne. *Schlözer* vilde (i *Russische Annalen* 1802, I, 191) at Varegerne kaldte Staden *Issaborg*, fordi den laa ved Floden *Isa*, men *Karamsin* viste at *Isborsk* ligger langt fra denne Flod *(Russ. Gesch.* I, 301). Staden laa sönden for *Peipus*-Söen, og *Truwor*, en af de tre Varegiske Fyrster, som stiftede det russiske Rige,

opslog her sin Bopæl, omtrent 862. *Kriwitscherne* (der rimeligvis havde en hierarkisk Regjeringsform) havde forhen hersket over Isborsk. Tilsidst fordunkledes dets Glands ved det nærliggende *Nowgorods* uhyre Tilvæxt. Nu er *Isborsk* kun en lille By med Markedsrettighed i *Pskows* eller *Pleskows* Gouvernement (efter to Gange at have været ombygt eller flyttet). See *Nestors Jahrbücher* übers. von *Scherer*, S. 50. *Karamsin Russ. Gesch.* I, 30, 93, 135, 244, 301. Man finder og at *Isborsk* eller *Isburg* er af russiske Forfattere bleven kaldet *Osborsk (Fragment einer Urkunde der ält. Livl. Gesch. herausgeg. von L. Bergmann.* Riga 1817, S. 188).

26. *Ad. Brem.* taler om *Alaner* ved Østersöen *(de situ Dan.)* Cap. 28. Jfr. *Merkel die Vorzeit Lifland*, 2 Ausg. 1807, 1 Th. S. 58. *Stella* og gamle lithauiske Historieskrivere sige at Widevut og hans Fölge vare Alaner. I det Fölgende ville vi see at Letterne udledte deres Forfædres Herkomst fra Østen. Det var vel derfor urigtigt af nogle gamle preussiske Kröniкskrivere, naar de foregive at *Waidewut* og den af ham stiftede hierarkiske Cultus, kom fra Cimbrer eller Skandinaver, efter at de havde vendt tilbage fra deres Tog mod Romerne. Lignende Slutninger har man dog maaske gjort sig i Middelalderen, formedelst Ligheden mellem de lettiske og nordiske Folks præstelige Indretninger m. m. Selv *Estherne*, Letternes nuværende Naboer af finsk Stamme, foregive at deres Forfædre kom fra *Asien*, under Anförsel af en siden forgudet Heros, der kaldtes *Ots*, hvis Navn siden skal have smeltet sammen med et andet som tillagdes Guden *Turris*, der saaledes kaldtes *Turris-Ots*. *(Peterson Finn. Mythologie* 1821, S. 16). Det er saa meget rimeligere

at hint *Ots* er identisk med *Ass*, som forskjellige sibiriske Nationer (f. Ex. *Assaner*, *Ariner*, *Kotower* o. Fl.) have et lignende Navn for Gud som: *Oss*, *Öss*, *Ess*, *Eis* o. s. v. (See *Arndt über den Ursprung europ. Sprachen* S. 373. *Klaproth Asia polyglotta* S. 174. *Allgem. Weltgesch*, XXXI, 424). Jfr. *Edd. ant.* II, 567, her ovenfor I, 327–28, samt den her næstforegaaende Anmærkning.

27. *Rasks* Anmærkninger til hans Udg. og Overs. af *Ottars og Ulfstens Reisebemærkninger* 1816 S. 125. Han viser ellers at Navnet *Vitland* i det 9de Aarhundrede brugtes om en Deel af Preussen, samt at Letterne kalde deres Land paa hin Side *Düna Vid-Semme* eller *Vidland* (hvis Beboere *Jornandes* ommeldte i dat 6te Aarh. under Navn af *Vidoarier)*, og at Navnet *Viter*, som tillagdes baade Letter og Jyder, er en Fordrejelse af *Goter (Guiter, Juter, Joter)*. Skulde ikke ogsaa det ved Thorkelin udgivne angelsaxiske Digts *Vedora-Leode*, *Vedor-Geatas* være det samme som *Vider, Vidivariske Gother ?* Jfr. *Rasks Undersögelse om det gamle nord. eller isl. Sprogs Oprindelse* S. 144 o. f. Det er sikkerlig urigtigt at Letter, Lithauere, Liflændere og Preusser vare finske Folk, efter *Mones* Foregivende *(Gesch. des nordeurop. Heid.* I, 9, 10). Dog havde de megen Omgjængelse paa forskjellige Maader med deres finske og slaviske Naboer, der vistnok havde stor Indflydelse paa deres Sprog, Religion og Sæder.

28. *Die Vorzeit Lieflands von Merkel* l. c. I, 38, 129. *Brohm Gesch. von Pohlen und Lithauen* 1810. I, 242. Det var da formodentlig af samme Aarsag at de hedenske Russer plejede at lægge en *Strikkestige* i Gravene (for at den Afdöde kunde saaledes bestige Himmelbjerget). See *Karamsins*

russ. Gesch. I, 83. Disse gamle Sagn bestyrkes ved Pave *Innocenz* 4des Bulle 1249 mod de lettiske Ligsangere *(Tillusones & Linguschones)* som foregave at see de Afdödes Optog til Hest o. s. v.

29. De förste Beboere af disse Egne som Historien kjender, vare Gother, og til dem hörte vist nok Tacitus's *Æstier.* Siden bleve vel disse Folk tildels, ved Gothernes Indvandringer i det skandinaviske Norden, meget blandede med Finner og Slaver. De nærværende Esthers Poesie er ogsaa endnu meget mærkelig for os, da den, ligesom Finnernes, ganske fölger de Regler, hvorefter vort *Fornyrdalag* eller *ældste Digtes Versemaal* rettede sig. Ellers ere de nu vel at ansee mere for et finsk end et gothisk Folkeslag.

30. Om det gamle nordiske Sprogs Oprindelse S. 158. *Suhms* og *Schönings* langvarige Forskninger have ogsaa ledet dem til lignende Meninger, men dog, for en stor Deel, ad forskjellige Veje.

31. Til *Ottars og Ulfstens Reisebemærkninger* l. c.; jfr. *Hervararsaga* 2det Kap.

32. See *Nestors ältesten Jahrbüche der Russ. Geschichte übers. von Scherer*, Leipz. 1774, 4to, Side 49, 50. Jfr. *Schlözer Proben Russ. Annalen* 1768, S. 80. Sammes *Russische Annalen* 1ste Bind 1802, samt *Karamsins*, *Lehrbergs*, *Klaproths* o. Fl. nyere ovenfor citerede Skrifter. Især har *Frähn* i et kosteligt Anhang til hans förnævnte Værk udförlig bevist, at *Varengerne* (Væringerne eller Varegerne) efter de arabiske Forfatteres Beretninger vare et nordisk Folk som boede ved Øster- eller Nordsöen, hvorved *Ewers's* Hypothese om deres chasariske Oprindelse aldeles kuldkastes. Paa Grund af hine gamle Sagn om disse Nordens höjvoxne og strid-

bare Mænd, sige nyere österlandske Geographer at de Svenske för kaldtes Varenger. Allerede för vare dog Russerne et til Lands og Vands krigersk og mægtigt Folk, der selv angreb Persien tilsöes over det kaspiske Hav med vældige Flaader. Dette sees af Massudis i næstfölgende §. paaberaabte vigtige Efterretninger.

33. I hans Beskrivelse over Kaukasus og tilgrændsende Lande, oversat i *Klaproths Beschreibung der russischen Provinzen zwischen den kaspischen und schwarzen Meere* (1814) S. 197.

34. I hans vigtige (ogsaa paa Svenk, Tydsk og Engelsk oversatte) *Afhandling over Arabers og Persers Bekjendtskab og Handel i Middelalderen med Rusland og Skandinavien* (Athene 1814, 2det Bind, især Side 305 o. f.) Som förmeldt ere Originalerne til *Ibn Fodhelans* eller *Foszlans* o. F. der meddeelte Beretninger nu udgivne (1823) efter forskjellige Codices, med tydsk Oversættelse og vidtlöftig Commentar af Statsraad *Frähn*. Derimod veed jeg ikke om de der anmeldte historiske Anmærkninger til dette ypperlige Skrift, af Statsraad *Krug*, ere udkomne; i det mindste ere de endnu ikke komne mig for Øjne.

35. Saaledes tales der og i *Eivind Skaldaspillers Mindesang* over Hakon den Gode om *Gudernes grönne Boliger*, hvortil den afdöde Konge skulde komme. Nordboerne have forestilt sig Gudelandet evig grönt, ligesom Grækerne deres *Elysium*. See *Hkr. Saga Hak. góda* 33te Kap., og *Athene* VIII, 317. Om Verdenstræet (Yggdrasill) heder det og at det er *evig grönt* (mod Sönden) ved Urdes Himmelvæld. Araberen *Massudi* beretter at de hedenske Russers og Slavers Qvinder vare begjærlige efter at lade sig

opbrænde med deres afdöde Mænd, da de troede derved selv at aabne sig Indgang til Paradiset og saaledes erhverve evig Salighed. (*Frähns Kommentar til Ibn Foszlan* S. 104; *Klaproth Beschr. der russ. Provinz. a. kasp. und. schwarz. Meer.* S. 197).

36. Hvorledes Russernes her beskrevne Skikke stemme paa det nöjeste med de oldnordiske og gothiske, er viist af mig i Anmærkningerne til *Edda antiqv.* II, 930, 933.

37. See. f. Ex. *Edda antiq.* II, 934, hvor en indisk Begivenhed af dette Slags ommeldes som skeet i Aaret 1817. Siden have Tidenderne jævnlig fortalt mange Begivenheder af dette Slags. I en Afhandling *om de Dödes Opbrændelse af Dr. Jamieson*, nylig indrykt i et brittisk Videnskabersselskabs Skrifter, men som ikke er kommet mig for Øjne, er det blevet mig sagt, at hin ældgamle Skiks Oprindelse udledes fra de indiske Folkeslag.

38. Jfr. *Millin mythologische Gallerie*, Berlin 1820, S. 8. hvor det vises at Grækerne meente at *Olymps* Spidse hævede sig over Himlens Top, og forenede saaledes Gudernes Verden med Jorden. Et Hovedbevis for den Sætning at Grækerne overhoved ansaae Himmelen for det rette Gudeland, er Benævnelsen *Οὐρανίωνες*, som Homer tillægger Guderne, ligesom de ellers kaldtes *οὐράνιοι*, *οὐρανίδες* m. m., men *coelicolæ*, *coelites* o. s. v. af Romerne. *Lucretz* taler om Menneskeslægten overhoved i det han siger (V, 1186):

In coelo Deum sedes & templa locarunt,

samt ligeledes den lærde og skarpsindige *Karamsin*: "Selv de vildeste Folk sögte deres Guder i Himmelen, over Solen og Stjernerne." (*Russ. Gesch.* I, 281).

39. *Münters Erklärung einer griechichen Inschrift* &c. *Antiqv. Abh.* l. c. især S. 186, 234, 236, 240, 251 o. f. Der anföres og en mærkelig romersk Indskrift over den afdöde Proconsul *Festus*, som jeg her tillader mig at afskrive:

Ibi in optatas sedes, nam Jupiter Aethram,
Pandit, Feste! tibi, candidus ut venias.
Jamque venis, tendit dextras chorus inde Deorum
Et toto tibi jam plauditur ecce polo.

Jfr. *Lucans Pharsalia* IX, 5 o. f. om Heroernes eller Halvgudernes ætheriske Boliger.

40. *Asiatic Researches* VIII, 316, 318. *Creuzer Symbolik* l. c. II, 623 o, f. Det er mærkeligt at Vestas græske Navn ἕστια, Fεστια meentes at betyde Befæstning eller befæstet Sæde, naar vi see hen til Ordet *gardr* i *Asgaard*, som og tildels har slig Betydning, samt meentes at ligge i Verdens Midte. Til Begrebet om et saadant Gudebjerg knyttedes ogsaa Østerlændernes Forestilling om Centralilden, som Guddommen selv eller dens Sindbillede, Solens Ophav eller Hjemstavn m. m. Den repræsenteredes da saavel i Asien som i Grækenland og Norden o. s. v. ved Altrenes evige Ild. Jfr. ovenfor I, 352 og om de forskjellige Olymper samt Idabjerge. De Ligheder som man har villet finde mellem Ordene *Áss*, *Ás*, *Æsir* og adskillige græske og latinske Gudebenævnelser, ville vi i sin Tid omhandle. Ret nu kommer mig et lidet Skrift för Øjne, hvis Hovedgjenstand hint Ord er, med Hensyn til dets Indblanding i græske og andre Benævnelser og Begreber i den fjærneste Oldtid; dets Titel er: *Etymologische Versuche für Alterthums-Wissenschaft und Sprachkunde von L. F. Heid*, Tübingen 1824, 8vo.

41. *Dissertatio de monte Caf (pro summis in philosophia honoribus)*, Havn. 1811, især Side 13, 19, 27, 49. 51 o. f.

42. See samme Disertation S. 3, 10, 13, 15. Dens Indhold er först nu blevet mig bekjendt, men dog er det mig kjært, at det stemmer overeens med mine ovenfor (II. 213, 310) yttrede Meninger. Jfr. *Doederleins Kommentar til Esaias* (1789 S. 63) som ligeledes sætter hint *Forsamlingens Bjerg* ved *Nordpolen*, samt *Koppes* og *Lowths* (1779) hvor Fölgende tilföjes: "Dieser Berg ist der über die Sterne erhabene Ort im Himmel selbst, wo sich der sinnlich unaufgeklärte Mensch den eigentlichen Wohnsitz und ganzen Hofstaat der Götter hindenkt." *E. F. Rosenmüller* sammenligner især hint Bibelsted med den indiske Mythe om *Gudebjerget i Norden*, hvorom mere vil forekomme i det Fölgende. Ellers laae Perserues Gudebjerg, *Caucasus-Bordj*, ligesaa vel som *Ararat* og *Libanon*, begge höjhellige Bjerge, norden for Palæstina, ligesom *Meruh* ligger norden for Indien, hvorved denne Himmelkant bliver saa hellig for dette store Lands Beboere.

43. *Mönster om Chiliasmen*, i *Sjællands Stifts Landemodes videnskabelige Forhandlinger* I, 316.

44. *Religion der Karthager*, nye Udgave. S. 132. Jfr. *Heerens Ideen* (1815) 2 Th. S. 711 samt her ovenfor.

45. Jfr. ovenfor I, 219. See ellers *Norberg Codex Nasaræus* I, 184, 208. *Onomasticon* p. 84, samt *Allgem. Welt-Gesch.* II, 528-29. Efter *Jamblichus* skal *Pythagoras* have fundet en særdeles Fornöjelse i at opholde sig paa Bjerget *Karmel*. Ovenfor (I, 78) har jeg bemærket at *Pythagoras* af Nogle udgaves for at have været en Phönicier. At den paa *Kar-*

mel dyrkede *Zeus* ej var nogen anden end den phönieiske *Baal*, er vel tydeligt nok af 1 Kong. B. 18de Kap., jævnfört med det 16de, hvori det udtrykkelig siges at *Achab* indförte hin Afgudsdyrkelse efter Tilskyndelse af hans Dronning, som var en Datter af Kongen i *Sidon*. *Baal* dyrkedes og til forskjellige Tider paa flere Bjerge i det forjættede Land f, Ex. *Hermon* (see ovenfor II, 215). I dets Nærhed var det berömte *Libanon*, der vistnok og betragtedes som et guddommeligt Bjerg af Phöniciere, Syrer o. Fl. Sagnene om *Elias* og *Elisæus* gave Bjerget *Karmel* en fornyet religiös Anseelse i de kristne Tider; der opbygtes da Kirker og Klostre hvorfra Karmeliter-Munkene udbredtes til Europa.

46. Muelig have vi da ogsaa her den kartaginensiske Guddom *Asumes*, og Samaritanernes *Asimah*,, der efter Nogle betyder den ægyptiske *Pan* eller *Mendes*, og denne forestilte netop Stjernehimmelens Guddom. *Azer* (eller *Aser)* er og som bekjendt det persiske Ord for *Ilden*, det helligste af Elementerne, og dyrket som Guddommens Sindbillede. Det erindrer ellers om Phöniciernes *Ascherah (Astara*, *Astarte)* som til en Tid blev dyrket af Jöderne paa en afgudisk Maade. Herved bliver det og mærkeligt at *Azara* var Navnet for en Stad, der indsluttede den persiske Artemis's Helligdom (efter Strabo i 16de Bog). See ovenfor III, 40.

47. See f. Ex. *Mayers mythol. Wörterb.* 2 Th. under Ordet *Gorotman (Gorodnam)*, og *Rhodes heilige Sage* S. 235.

48. *Asiat. Mythengesch.* I, 53, jfr. II, 575.

49. *Plutarch om Floder, Bjerge* (περι ποταμων και ορων). Fra hin *Boreas* foregave *Heniochernes*, et kaukasisk Kystfolks Fyrster at nedstamme, ligesom

Bures og *Börs* Afkom siges at have stiftet Asafolkets fyrstelige Stamme. Jfr, I, 513 o. f., samt *Ritters Vorhalle* S. 463 o. f. Om Baktrernes og Medernes forskjellige *Alborz*-Bjerge see *Görres Heldenbuch von Iran* I, S. VI, LXIV, LXVIII, CCXXI.

50. *Massudis* m. Fl. Efterretninger i *Klaproths Beschreib. der russ. Prov.* l. c. S. 234 o. f. Landet kaldes *Osseca* (muelig identisk med *Asgard*, *Asagardar)* i de saakaldte tyriske Karter *(Brehmers Entd. im Alt.* I Th. 1 Abth. S. 551).

51. *Cazuini* hos *Rasmussen* l. c. S. 196.

52. *Hindukusch* eller det indiske *Kaukasus* fortsættes ved *Hazaruh* eller den paropamisiske Bjergkjede til Bredderne af det kaspiske Hav, og staaer ved det saakaldte Bjergland *(Kohistan)* i uafbrudt Sammenhæng med det vestlige *Elbrus* (*Albordj*) og *Aderbeizans* Plateau. See *Pottinger Reise durch Belochistan und Sind* S. 372. *Ritters Erdkunde* I, 47. *Ptolomæus* paastaaer at *Caucasus* er det rigtige Navn for hint berömte indiske Bjerg, og med dette Navn betegnes det og paa de saakaldte tyriske Kort. S. *Brehmer* l. c. 1 Th. 1 Abth. S. 292. Dette Caucasus kaldtes fordum *Gudernes Huus eller Vaaning* af Inderne, efter *Philostrats* Beretning (II, 5; jfr. I, 330 samt §. 69) og er identisk med *Meruh*, som endnu udgives for deres Bolig. Her sætter Indernes Mythologie den kosmiske Phallus (see II, 327). Her thronede *Siva-Osiris* med Verdensoxen *Apis-Nandi og Bhavani-Isis*, hvorfra *Astarte*, *Architis*, *Atargatis*, *Urania* o. fl.; og her var den oprindelige *τοπος των θεων*; jfr. *Knight on the symb. langv.* §. 95 o. f., samt ovenfor I. 288, 292 o. f.

53. See *Asiatic Researches* VI, 418, 488, VIII, 374 o. fl. St. *Paulini Syst. Brahman.* p. 130, 135;

jfr. *Ritters Erdkunde* I, 429 o. f.; *Moor Hindu Pantheon* S. 28, 259, 588. Paa samme Værks Tab. 18 forestilles dette indiske Olymp. Jfr. *N. Müller Glauben, W. u. K. d. a. Hindus* Tab. II, Fig. 43, T. III, F. 27, T. IV, F. 64, 66; men især den 1ste Tillægs-Tavle, hvor Meruh og forestilles midt paa Jorden *(Mortion*, *Mirtlok*, eller Mellemverdenen, *Midgaard)*, men dog opstigende over Skycrne og selv til Himlens Spidse, samt endvidere den 2den og 3die Tillægstavle. En fuldkommen Overensstemmelse med Eddas mythiske Geographie sees ellers paa Grundtegningen til *As. Res.* VIII, 376 No. 4. Mystikerne beskrive det som *Vishnus* Navle, *Siva's* Phallus, *Bhavani's* Yoni o. s. v. med Hensyn til Verdens Middelpunkt og dens derfra udgaaende Generation. Navle og Phallus vare ligeledes den ægyptiske *Ammons* samt vel og tildels *Osiris's* Symboler. See *Minutolis Reise* 1824 S. 122, hvor det og bemærkes, at *Venus* dyrkedes paa Cypern baade i mandlig og qvindelig Skikkelse. Jfr. ovenfor II, 326. 327, 339.

54. Ligesom Es. XIV, 13. See her ovenfor §. 13. Ellers er det mærkværdigt nok at Ordet *Safn* (udtalt *Sabn)* i det oldnordiske betyder *Forsamling*, *safna*, samle o. s. v. Alle Inder vide at Gudebjerget *Meruh* ligger norden for deres Land, og deraf ere deres Ideer om denne Himmelkants Hellighed fuldkommen forklarlige; men Nogle troe dog især, ligesom Hebræerne fordum, at det laae ved selve Nordpolen (eller udgjorde den) skinnende af Guld og alskens Ædelstene. *(Moor Hindu Pantheon* Side 259, 260, 269). En fuldkommen lignende Skildring giver Bibelen af *Guds hellige Bjerg*, *Ezech.* XXVIII, 12-16, hvor Phönicierne siges at have prydet sig med dets herlige Ædelstene af alle Arter, hvorved

Hentydning synes at skee til deres Handel med disse Kostbarheder, som netop i gamle Dage mest hentedes fra de norden for Indien liggende Bjerge, der og vare rige paa Guld og Sölv. See *Ritters Erdbeschreibung* II, 551 o. f., hvor det og vises at Juveler og ædle Metaller havde en stor religiös Vigtighed i Sabæernes eller Sol- og Stjernedyrkernes Øjne. See ellers *Rasmussen de monte Caf* S. 16 o. f. samt ovenfor §. 61, og *Rosenmüllers altes und neues Morgenland* IV, 227 (med Hensyn til den indiske Parallele med *Forsamlingens Bjerg*, efter det bibelske Udtryk).

55. *Ritter* har skjænket hint mærkværdige Folk (der kun kjendes under Navn af *Kafre* ɔ: Vantroende eller *Siahpuscher* ɔ: Sortkjoler) den Opmærksomhed som det fortjener, og samlet de Efterretninger som kunde faaes om dem og deres Land, i *Erdkunde* I, 621-631. Han bemærker og (hvad jeg antog paa samme Tid, uden at kjende hans nysnævnte lærerige Værk) at de udgjöre et höjst mærkværdigt Mellemled i den ethnologiske Kjede, som forener de indiske, forasiatiske, kaukasiske og helleniske, man kan vel og tillægge nordiske Folk. Lignende Betragtninger, understöttede af dyb Kundskab om de asiatiske Sprog, have bevæget *Klaproth* til at udlede (de herskende) Hinduers Stamfædre, ligesaa vel som Gotherne og den hele af ham benævnte indo-germaniske (ellers kaukasiske) Menneskestamme, fra disse Egne og den höje *Himalaja* Bjergkjede. See hans *Asia polyglotta* 1823 S. 6, 42-44 o. f. Allerede *Will. Jones* havde paastaaet: at Inder og Gother vare af samme Stamme og talte oprindelig det samme Sprog, *As. Res.* III, 12; jfr. ovenfor I, 194, 408 o. fl. St. Mange kyndige Lærde ere enige i at *Bactriana* (el-

ler *Bamian)* maa ansees for det ældste Stammeland for Persiens Kultur. Saaledes f. Ex. *v. Hammer*, som herfra udleder Ophavet til den persisk-mediske Stat og Religion. Han mener dog at *Buddhas* (eller *Maha-Bads*, siden maaske *Mo-bedernes)* Tro var den ældste i Persien (jfr. I, 210) der siden blev reformeret af *Zoroaster*, hvis rettroende Tilhængere bare Navn af *Asa-degan (Wiener Jahrbücher der Literatur*, 1820). Jfr. *Hoeck de monum. vet. Pers. & Med.* 1818, S. 173 o. f. *Creuzer Symbol. u. M. d. a. V.*, 2den Udg. I, 650 o. f. *Ritter Vorhalle* S. 527 o. f. samt *Brehmer Entdeck. im Alterth.* 1 Th. 1 Abth. S. 310 o. f. I Henseende til *Brahmanernes* Forskjel fra de övrige Hinduer er det især mærkeligt hvad *Colin Mackenzie* siger i *As. Res.* VI, 426, nemlig at deres Kaste udmærker sig ved den lyse Hudfarve og regelmæssige Ansigtstræk i alle Indiens Provindser, ellers beboede af meget forskjellige Folkeslag, som *Tamuler*, *Tellingaer*, *Canareser*, *Mahratter* og *Oriaer*, hvoraf hvert Folkeslag især udmærker sig ved egne Træk og Dialekter; jfr. *Rasks* ovenfor (I, 194) anförte Mening. Blandt *Mahratterne* ere Brahmanerne smukke Folk af lys Hudfarve, men de övrige lave af Statur, mörk Farve, med brede og flade Ansigter o. s. v., efter *Broughton Letters, written in a Mahratta Camp*, i *Scots Magazine* 1814, S. 346, jfr. ovenfor I, 196. At Brahmanerne vare overalt de sande Grundherrer i Dekan för Muhamedanernes Erobring, viser *Ritter* Erdkunde I, 780, jfr. 803, 807.

56. See f. Ex. de af *Fitz-Clarence* samlede Traditioner og Kjendsgjerninger i *Ethnograph. Archiv* IX, 80 o. f. Jfr. *Ritters Erdkunde* I, 781, 789.

57. Denne Bemærkning skylder Forfatteren et Haandskrift af Hr. Pastor Fuglsang, der har været saa god at meddele ham samme.

58. *Buchanan on the Literature &c. of the Burmas. As. Res.* VI, 211 &c.

59. *Mahony on Singala or Ceylon &c.* Ssteds VII, 32 sq. *Davy Account of the interior of Ceylon* 1821, S. 190, 194.

60. *Joinville on the Religion of Ceylon.* Sammesteds VII, 466.

61. *Asiat. Researches* V, 365. *Bergmann Wanderungen unter den Kalmucken* IV, 20. Underguder eller rene Aander kaldes ogsaa *Esrün* af de lamaiske Mongoler efter *Schmidt Forschungen im Gebiete der ält. rel. polit. u. lit. Bildungs Geschichte der Völker*, St. Petersborg 1824, S. 181.

62. Derom heder det hos *Polier (Mythol. des Indous* I, 257): "En Drik som ligner Vin, kaldet *Mud* eller *Myd*, blev givet de onde Aander, medens Guderne drak Udödeligheds Drikken." Ordets Oprindelse fra Zend, Sanskrit og de kaukasiske Egne, har jeg sögt at vise i Glossariet til *Edda antiqv.* II, 729. I oldnordisk hed Drikken *Miödr*, *Mödr*, *Mid.*

63. *Kleukers asiat. Abh.* II, 61; jfr. *Görres* l. c. II, 584. *Kanne allgem. Mythol.* S. 147. *Ritters Erdkunde* I, 436, 490, 610. Om *Himalajas* pragtfulde eller forbausende Udseende, der har gjort et ubeskriveligt Indtryk paa de mest dannede Europæere, see f. Ex. *Elphinstones Gesandschafts-Reise nach Kabul* (Weimar 1817) I, 154. Man kan derfor ikke undres over at mindre dannede Mennesker tænkte sig det som *Himmelgudernes* Bolig. Tibetanerne ansaae ogsaa höje Sneebjerge i deres eget Land for

hellige og Gnddommens Sæde. *Turners Gesandtskabs-Reise* l. c. S. 33.

64. *Assakenerne* eller *Assakanerne* boede Vesten for Indus i Landet *Assakia*, efter *Arrhians Historia Indica* Kap. 1, ed. *Fr. Schmieder* 1798. Plinius nævner og (VI, 20) *Asener* ved Indus, *Osier* ved det indiske *Caucasus* (jfr. ovenfor III, 88), og *Asoer* paa Sletten. Om *Asierne* see Strabo i 11te Bog. Disse Navne give os Anledning til at formode at de Folk, som bare dem, have ved Udvandringer forplantet lignende Navne til det vestlige Kaukasus, og derfra endvidere til det asiatiske og europæiske Sarmatien, samt endelig til Germanien og til Skandinavien. Om Kongeriget *Asam*, som etslags *Asgaard* efter Indbyggernes, men et fjendtligt Jætteland efter Hinduernes Beretninger — see *Mohamed Cazem Description of Asam, translated from the Persian by Henry Vansittart (As. Res.* II, 171 o. f.) Landet beskrives der som særdeles skjönt og ypperlig dyrket, skjönt det ligger under et koldere Himmelströg end selve Indien. Dets *Raja* eller Konge bar (i det 17de Aarhundrede efter Chr.) Titel af *den himmelske*, og paastod: at hans *Stammefader var en Gud, som nedsteg fra Himmelen paa en gylden Stie*, og stiftede her et Rige paa Jorden. Hans store Hall (oprettet ved 4200 Bygningsfolks uafbrudte Arbejde i 10 samfulde Aar) var bedækket med gyldne Plader i hvilke Solen spejlede sig — alstaa et jordisk *Valhall.* Hinduerne ansaae *Asam* som et Trylleland, hvorfra intet Menneske, som kom dertil, kunde vende tilbage, men dets Indvaanere for Troldkarle og Trolde, som erindredes saaledes i deres daglige Bönner og Besværgelser. *Mohamed Cazem* selv skildrer Indbyggerne som særdeles stærke og tappre, af

riseagtig Störrelse og Udseende; de boe tildels i höjtknejsende Bjergfæstninger o. s. v. Jfr. *Ritters Erdkunde* I, 175 o. f.

65. See *Bergmanns Wanderungen unter den Kalmukken*, III, 192, og *Paulini Codices Mscti Musei Borgiani*. Mongolerne forestille dog Systemet rundt efter *Pallas's* Efterretninger. Jfr. de ovenfor i Anm. 59 til 61 paaberaabte Skrifter. Ved deres Gjennemlæsning lærer man at Buddhisternes *Mien-mo* eller *Maha-Meru* er at ansee for det egentlig himmelske Gudebjerg, men *Himavanta* eller *Himala* som det jordiske (eller det som forener vor Jord med dens Himmel; see især *Buchanan* l. c. S. 174, 211, 230 o. f. *Joinville* l. c. S. 406, 407. *Davy* l. c. S. 190, 197). Det er let at see at Buddhisterne, ved Udvidelse af Brahmanernes ældste indiske Traditioner og Digtninger, have dannet tvende mythiske Himmelbjerge af Et o. s. v.

66. See f. Ex. *Gloss. Edd. ant.* I, 451, II, 821, III, 317.

67. Disse herlige Mesterværker ere tildels beskrevne i *Malet's Description of the caves or excavations on the mountain about a mile to the eastward of the town of Ellore (or Ellichpore)*; *Asiat. Reserches*, VI, 389 o. f. med 10 tilhörende Kobbere; samt *Sykes Account of the caves of Ellora* i *Transactions of the lit. Soc. of Bombay* (1823) III, 265 sq. med 15 Kobberplader. I *Langlès Monumens de l'Hindostan* optage de 24 Blade, efter Tegninger af *Daniells*. En formodentlig end fuldstændigere Beskrivelse haves nu i *Capt. Seely's Wonders of Ellora*, London 1824, med mange oplysende Tegninger. Alle Beskrivere, især den Sidstnævnte, ere enige i at ophöje disse vidunderlige Værker, som ubeskrivelig

herlige og overgaaende al Forestilling. Templet *Kaylas* (af samme Navn som *Siva's* Himmelborg) overgaaes ikke (efter *Seely's* Ord) af nogen Oldtidslevning paa den hele Jord. *Visvakarma's* Tempel allene vilde være tilstrækkeligt til at grundfæste ethvert Lands Hæder o. s. v. See *Monthly Magazine*, Juny 1824. Jfr. endvidere *Erskine's observations on the remains of the Bouddhists in India*, i det Bombayske Selsk. Skr. III, 525 o. f., hvori han siger, at Ellora's Huler uden Tvivl maa regnes blandt de vidunderligste Mindesmærker for menneskelig Flid og Kunst. Disse underjordiske Bygninger ere udhugne af den haarde Granit med utallige Statuer og Skulpturer, i en Strækning af 1¼ engl. Miil, efter *Fitz-Clarence* og *Erskine*. *Ellora* beboes nu af Brahmaner og Rajputter, eller adelige Krigere, udgjorde under Mahratternes Regjering, Egnens Besætning, paa Grund af dens særdeles Hellighed. I Aaret 1817 blev *Ellora* aftraadt til Britterne. See endvidere *Fiz-Clarence* Reise gjennem Indien og Ægypten, i *Ethnograph. Archiv* IX, 76 o. f. Denne Forfatter siger at nogle af disse Billedhuggerværker vilde gjöre den græske Skoles skjönneste Periode Ære, og at adskillige af Ornamenterne kunne kaldes fuldkommen klassiske; at Architecturen her i visse Maader viser sig pragtfuldere end den græske o. s. v. *Georg Forster* lagde, paa sin asiatiske Landreise, Mærke til adskillige zirlige Levninger af Indernes Oldtidskunst, f. Ex. udhugne Blomster, Festons, som i Smag og Udförelse kunde kappes med europæiske Mesteres Værker. Slige Beretninger af Øjenvidner synes meget at svække *Qvatremere de Qvincys* ovenfor (I, 193) ommeldte Dom over de indiske Monumenters Beskaffenhed. Jfr: *Heeren Ideen* l. c. 1 Th.

2 Abth. S. 332, 344 o. f. *Ritter Erdkunde* I, 796 o. f. *Forster Journal* l. c. I, 38, 59 o. f. I Nærheden af *Ellora* ligger den beundringsværdige Bjergfæstning *Dowlutabad* eller *Auringabad*, forhen kaldet *Deogur*, beskrevet af *Fiz Clarence* (l. c. S. 87), som og antager det for uimodsigeligt at de Gamles *Tagara* maa söges her, samt at den har været en meget betydelig og folkerig Stad. *Ram Deo* var dens sidste hinduiske Besidder, thi i Aaret efter Hegira 695 (eller 1262 e. Chr.) erobredes den af Muhamedanerne, som siden forandrede det gamle Navn til det nuværende. Mærkeligt er det endvidere at *Deogur* med sine uhyre Tempelbygninger laae i et Land, som forhen kaldtes *Meru*, der vistnok maa erindre om Gudebjerget af samme Navn med dets mythiske (oprindelige) Gudestad. See *Ritter* l. c. I, 797. Om *Tagara's* eller *Deogars* store Handel og Vigtighed i Oldtiden m. m., see især *Heerens Ideen* l. c. 1 Th. 2 Abth. S. 332, 659 o. f. *Kleuker asiat. Abhandl.* III, 139. *Brehmer Entdeck. im Alterth.* 1 Th. 1 Abth. S. 225, 229.

68. I *Kleukers asiat. Abh.* III, 139 berettes at hine Bjerge kaldes i Indisk *Bala-gaut*, nemlig Fjeldveje, Höjdeveje; i Oldnordisk (ligesom endnu i Islandsk) vilde *Bala-gautr* betyde det selvsamme.

69. Flere store indiske Stæder i *Decan* ere muelig mærkværdige for os, f. Ex. *Ozene*, *Audsjein*, *Ougein*, Sanskr. *Udsjajini*, en forhen meget berömt og hellig Stad, *Wikramaditjas* Kongesæde, maaske et ældre Anlæg end *Deogur*, med lignende, men mere forfaldne, og ved Jordskjælv ödelagte, underjordiske Bygninger, var allerede i Arrhians Tid en gammel Hovedstad, og havde forhen været en Konges Residents, ligesom den i vore Dage har været

det for Mahratternes Fyrster. See *Hunter Narrative of a Journey from Agra to Oujein*, *As. Res.* VI, 35 o. f. Ældgamle indiske Digte berömme dens fordums Storhed. Jfr. *Heeren* l. c. S. 658; *Brehmer* l. c. S. 224-26, 230. *Ozene* ligger noget nordligere end *Tagara*, og var maaske en ældre Hovedstad for det Brahmanske Vælde, som efterhaanden trængte frem mod Indiens sydligste Spidse. Fordum kaldtes den ogsaa *Visala*, der ligesom *Kosala* erindrer om *Upsala* o. s. v. See *Kosegartens Nala* S. 257.

70. *Robertsons hist. Untersuchung über die Kenntnisse der Alten von Indien &c. aus dem Engl. von G. Forster*, Berlin 1792, S. 290-91. *Fitz-Clarence* siger at *Azgur* har 3 engelske Mile i Omfang, og hörer baade for sin Styrkes og Helligheds Skyld, til Indiens mest berömte Bjergfæstninger. I dens Indre seer man Ruiner af forskjellige pragtfulde Templer, og meget skjönne Cisterner ere udhugne i den haarde Klippe (*Ethnograph. Archiv* IX, 12, 13). I *Himalajas* Fjeldegne, ej langt fra Valfartsstedet *Kursali*, er et gammelt Bjergslot, kaldet *Asari-Gerh*, ved varme Kilder, som ansees for særdeles hellige (*Asiat. Res*, XIII, 185). Det fortjener maaske og at bemærkes, at det fornemste Tempel (*Viharé*) paa Ceylon (i Hovedstaden *Kandi*), hvor *Buddhahs* Reliqvier gjemmes, det ypperste Præste-Collegium har sit Sæde, og en Statue af Guden paa 30 Fods Længde bevares — kaldes *Asgiri*. Under det ligge nu andre ved *Dambulu*, som ere meget ældre, udhugne i et haardt Klippebjerg, prydede med smukke Statuer samt meget glimrende og varige Farver. Et af dem er 190 Fod langt, 90 Fod bredt, og 45 Fod höjt. En af Øens skjönneste og sundeste Bjergegne kaldes *Asgiri* (eller *Asgirie Khorle*). See *Davy Ac-*

count of the interior of Ceylon (1821) S. 218, 370, 468, 474.

71. *Klaproth Asia polyglotta*, Paris 1823, S. 356. *Le Livre des Recompenses & Peines* S. 32, 66; *Milne Retrospect* i *Ethnograph. Archiv* XX, 432. *Chinas Beskrivelse i almindel. Hist. over Reiser t. L. o. V.* IX, 106.

72. *Ritter Erdkunde* I, 436. *Klaproth Memoires rèlatifs a l'Asie* 1824, S. 441 o, f.

73. *Schefferi Lapponia* 1673, S. 101.

Sjette Afsnit.

Fortsat Sammenligning mellem de oldnordiske og fremmede Folks Myther angaaende Midgaard som Menneskenes, og især vore asisk-gothiske Forfædres, Boliger i Jordens mellemste Kreds, omgivende Gudernes Land eller Borg som dens Middelpunkt.

---

§. 71. Denne Materie er tildels bleven udviklet i det Foregaaende, baade for saavidt vore egne og de fremmede Myther angaaer, saa at vi her kunne fatte os deskortere. Vi have ogsaa seet, hvorledes Udtrykket *Midgaard*, i den nordiske Mythologie, kan betegne baade den af *Menneskene beboede Jord* og ligeledes dens Dunstkreds eller Atmosphære, nemlig *Skyeluften*. Da Menneskene, paa en vis Maade, boe og bevæges baade *paa Jorden og i Luften*, höre begge Dele til Midgaard som Menneskenes Bolig. Aarsagerne til Benævnelserne efter de forskjellige Synsmaader ere og viste ovenfor; men vi maae her især atter erindre: at alle gamle Folk af den asiatisk-gothiske Stamme sætte deres förste Hjemstavn og Oprindelse i *Jordens Midte*. Dette var da og Tilfældet med den eddiske Læres Bekjendere. Skjönt Menneskene synes at være skabte i *Asgaard*, det jordiske Gudeland, blev dem dog anvist Bopæl i *Midgaard* ɔ: den Gudebjerget omgivende Kreds, udgjörende hele Fastlandet, med

dets Öer, til det store Ocean, som og med andre Udtryk sagdes at ligge *under Midgaard* ɔ: under det Lufthav (Atmosphæren) som var det himmelske Guderiges Fæstningsgrav eller Formuur mod Jætterne, og kaldtes altsaa (ligesom Jorden selv af en anden Aarsag) *Midgaard*; derfor heder det efter disse forskjellige Synsmaader, *i* eller *under Midgaard*, skjönt Stedet bliver det samme. *Thor* kaldes, som Skyeluftens Herre, *Midgaards Forsvarer*; deels fordi han hindrer Jætter og Riser fra at bestige Gudernes Udenværker, deels fordi han ved sin Torden nedlynede disse onde Væsener, der tillige forfulgte Menneskene som Gudernes Yndlinge, og saaledes fredede han baade *Himmel og Jord*, saavel det *vertikale* som det *horizontale Midgaard*.

§. 72. Det vil ikke være af Vejen at undersöge denne Benævnelses Betydning og Ælde. Der er ingen Tvivl om at den kommer af Ordene *midr (medius)* og *gardr (orbis, urbs, mons, agger, sepes, septum, area, hortus)*, og betyder den midterste *Kreds*, *Befæstning*, *Bjerg*, *Vold*, *(Gjærde, Hegn) Land*, *Stad*, *Gaard*, *Hauge* m. m. *Midr* er det danske *midterst*, *mellemst*; Tydsk *mittel*, *mittelst*; Engl. *middle*; AS. *mid*, *middl*, *midl*; MG. *midums*, *midia*; Zend. *meiao*; Pelv. *miavad*; Sanscr. *madhjam (madhyam)*; Gr. *μεσος*; Lat. *medius*. Ordet kommer i det oldnordiske

af *Mid*, *Midja*, *Midti*; Dansk *Midje*, *Midte*; Engl. *Mid*, *Midst*, *Mids*, *Middle*, *Mean*; AS. *Midd*; MG. *Midja*; Pers. *Mijan*; Sanscr. *Medhi*; Lat. *Medium*; Gr. *μεσσῆς*; Copt. *Miti*; jfr. II, 182. Det tilföjede Ord *Gardr* (ogsaa *Gérdi*, *Gyrding*) er i Dansk (efter dets forskjellige Betydninger) *Gaard*, *Gjærde* (hvoraf i det Norske *Gjærder-Gaard*, Svensk *Gärdes-gård*); MG. *Gards*; Tydsk *Garten*; Alem. *Gardo*; Nederlandsk *Gaarde*; Engl. *Garth*, *Garden*, *Yard*; AS. *Geard*, *Gerd*; Kymr. *Garth*, *Ggard*, *Gaer*; Gael. *Gàrradh*, *Gàradh*, *Cathair*, *Caër*. Alt dette, især som *Gaard*, *Gjærde*, *Hauge* eller *indhegnet Plads*, (hvortil og kunde regnes det Franske *Jardin*; Ital. *Giardino*; det Gr. *χορτος*: Lat. *Cortis*, *Hortus*; hvoraf igjen det Ital. *Corte*; Fr. og Engl. *Court* o. s. v.). Stad, Gaard eller Bye kaldes endvidere især i Kymrisk *Caer*; Baskisk *Gortea*; Slavonisk og Vendisk *Grad*, *Gard*; Polsk *Grod*; Russisk *Gorod*; Fin. *Carthano*; Permisk og Siriænisk *Karta*; af de kaukasiske Osseter *Kart*, *Khart*; Zend. *Guerd*, *Gherd*, *Gerd*; Pers. *Chartah*; Indisk-Multanisk *Gar*; Bengalsk *Gur*, *Gor*; Gr. *χωρος*; Phönicisk, Wotjak., Ostiak. og Samojed. *Car*, *Kar*; Arab. *Karia*; Chald. *Keri*, *Karta*. Heraf ere og uden Tvivl de hos Ptolomæus og andre græske Geographer, samt *Curtius* og flere Historikere, saa hyppig i Persiske, Skythiske, Indiske og

Indisk-Skythiske Stedsnavne forekommende *gara*, *gera*, *garda*, *karrha*, *karta*, *kerta* (eller *certa)*, *gerra*, *corra*, *gerrhus*, *goria*, *corrha* o. s. v. [1] Endnu ere *gor*, *gar*, *gari*, *khar*, *gur*, *gour*, *chor*, *gerh*, *gher* slige Synonymer i sammensatte indiske Stedsord. Zendsprogets *Guerd*, *Gherd*, *Gerd*, [2] det Slaviske Sprogs *Gard*, *Gorod* m. m., og det oldnord. *Gardr*, *Gardar*, betegne og et Land, Egn, Rige. Hertil hörer og uden Tvivl det Persiske *Gerdun*, Kreds; Lat. *Gyrus*; Gr. *γυρος*; ossetisk *Gir*, Kreds, Landskab, som her synes meget vel at passe til Eddas mythiske *Gardr*, hvis Bemærkning for saavidt er for övrigt tabt i det oldnordiske; jfr. det hebr. *Gader*, Geder ɔ: *Muur*, *Gjærde* o.s.v., hvoraf det Phönic. *Gadir (Gades)* nu *Cadix* m. m.

§. 73. Heraf see vi at begge Rödder til Ordet *Midgardr* ere tilfælles for de oldnordiske og de persisk-indiske, samt ligeledes de græske, celtiske, semitiske og fl. Tungemaal. Det er fölgeligen meget gammelt, og denne Slutning bekræftes derved, at vi finde det heelt og holdent i adskillige gamle beslægtede Sprog, saaledes at det enten betegner *Jorden* eller *Luften*, og har altsaa en af de Betydninger som de eddiske Myther tillægge det. Saaledes var den beboede Jord eller Jordkredsen overhoved hos

Frankerne: *Middangard*, *Mittingart* eller *Mittelgart*.
Alemannerne: *Mittingard*, *Mittungart*.
Angelsaxerne: *Middangeard*.
Moesogotherne: *Midiungards*; ligeledes hos
Perserne: *Miankardun*, *Miangerdun* eller *Mijangardun* den midterste Kreds, Himlens, Klodens eller Kredsens (formodentlig Jordkredsens) Midte, af *Gerdun*, Kreds (rimeligvis Zend. *Guerd*, det oldnord. *Gardr*, *Gérdi)*. Herved kan anmærkes Zendavestas *Meschgah*, en stor Stjerne i Himmelens Midte m. m. [3]

Indernes *Madhyama* er beslægtet med Ordets förste Rod. Ved Betragtningen af det Foregaaende synes det at være afgjort at de hedenske Frankers, Angelsaxers og Moesogothers mythiske Kosmographie lignede den nordiske; om den persiske vide vi det allerede meget nöje.

§. 74. Blandt Grækerne finde vi vel intet Ord som vi med Vished kunne sige at svare til *Midgaard*, endskjönt jeg troer at μεσογαῖα (hos *Thucydid* i 1ste B.) stemmer dermed. Muelig kunde man og oversætte *Midgaard* ved μεσοχωρος eller μέσοχωρη, da begge Ordenes Hovedbestanddele (som jeg ovenfor har vist) ere udsprungne af fælles Rödder. För har jeg bemærket II, 324 o. f. at Grækerne satte deres

Gudebjerg *Olymp* i Jordens Midte, og deres egne Boliger der omkring, skjönt *Jupiters* Throne oprindelig meentes at staae i Himmelens Midte. Disse Ideer kunde vel forenes efter de lokaliserede asiatiske Ideer. Derfor sattes og Zeus's Billedstötte midt i ἕρκος (en Efterligning af Verdenskredsen), og han selv kaldtes (efter *Hesychius*) μεσέρκιος. Med Tiden voxte Hellenernes jordiske og halvhimmelske Olympers Tal, saavel i Lille Asien, som i selve Grækenland. Alle havde de uden Tvivl deres Forbilleder i Asiens större Gudebjerge, thi saavel det *östlige* som det *vestlige* Kaukasus kaldtes Gudernes Bopæl af de nærboende Folk. For en stor Deel blev Grækenland vistnok befolket af Hellenerne, der foregaves at nedstamme, ved *Deucalion*, fra *den kaukasiske Prometheus* og hans Moder *Asia* (gift med *Iapet*, der vel og oprindelig var identisk med Bibelens *Japhet*).

§. 75. At *Asia* var Prometheus's Moder, vil vel ikke sige andet, end at han var kommen fra et Landskab der bar dette Navn. Det bliver derfor mærkeligt for os hvad *Skule Thorlacius* har anmærket [4] efter *Bochart*, at Asia egentlig er det samme som *Midgard* eller *Middellandet* (naar man udleder det af det phöniciske Ord *Asi*, Midte), og er oprindelig blevet tillagt Lille Asien, fordi det laae mellem tvende Have, det Euxinske og Middelhavet.

Bochart vil at det store *Asia* saaledes ogsaa kaldtes *Middellandet*, fordi det laa imellem Europa og Afrika. Vi have seet at den gamle græske Mythe udleder *Asia* fra Kaukasus; vi finde der adskillige Folk og Landskaber af lignende Navne, og ingen Egn i Verden fortjener vel mere Navnet af *Middelland*, end netop denne, ved sin besynderlige Beliggenhed mellem det kaspiske og sorte Hav. [5] Den er og, som vi have seet, saavel Persernes som de gamle Nordboers *Middelland*, da det omgiver *Kaukasus* som Gudeborgen *Bordj* eller *Asgaard* i Jordens Middelpunkt, og er den Egn hvori Menneskene, efter begge Folks Myther, bleve skabte.

§. 76. Naar vi i en östlig eller sydöstlig Retning vandre længere frem, forbi det gamle persiske Riges Grændser, fölgende den store Bjergkjede, stöde vi paa det andet store, rimeligvis oprindelige *Gude- og Himmelbjerg*, *Meruh*, (*Himala*, *Himavana*, *Himantsjel*, *Hindu-Kusch* o. s. v.), som overgaaer alle Klodens övrige Fjeldtinde i Höjde. I forskjellige Retninger omgiver det, med de fra det udgaaende Arme, en Slette, der er en af Verdens höjeste Bjerglande, og indbefatter *Kashgar* (maaske, efter Navnet, det ældste *Asgard*), *Khoten*, [6] *Jerken* og tildels *Kashmirs* kredsdannede Slette. [7] I disse Egne satte Inderne, som sagt, Gudebjerget *Meruh*, som Jordens *Middelpunkt*,

hvilket selve Navnet *(Centrum* eller Axel) ogsaa antyder (efter *Wilkens* Forklaring). Det kaldes og *Svargabhumi* eller det himmelske Rige paa Jorden, og omgives af *Madhyama* eller *Madhiadesa* (oldnord. *Midheim, Midgard)* eller *Middellandet*. Endvidere kaldes det *Jambu* (eller *Dschambu)*, det beboelige Land eller Jord, hvorved Grækernes *οἰκουμένη* og den yngre Eddas Angivelse af *Midgaards* Beskaffenhed, fuldkommen udtrykkes. [8] Inderne troede at Menneskene vare skabte inden dets Grændser, og at de selv især havde udbredt sig derfrå, mod Syden, over hele Indien; [9] för have de og udstrakt dette Lands Grændser længere mod Norden, og saaledes kaldt det overhoved *Middellandet*, ligesom de fleste Indfödte endnu troe at det ligger i Jordens og Verdens Midte. Eftersom Indernes ældste Stat udvidedes, forandredes naturligvis dens *Middelpunkt*, hvor de, efter de gamle Folks Ideer, og til Efterligning af Universets eller Gudestatens formeentlige Indretning, satte Gudernes Hovedtempel og Regjeringens Sæde. Saaledes antoge Nogle (efter gamle Efterretninger) at det ældgamle Rige *Magadha*, med en Hovedstad af samme Navn (ogsaa kaldet *Mogah)* var i Indiens Midte (fölgelig dets *Midgard*), skjönt dets Hovedsæde var paa Gangas Bredder i det nuværende *Bahar* (eller *Behar* ɔ: Foraarslandet). [10] Endnu betegnes Landet mellem *Monghir* og

Haridvar af Brahmanerne med Navnet *Magada*, og det er i deres Öjne Indiens ædleste, helligste, sundeste og mest velsignede Egn med utallige viede Stæder. [11] Chineserne kalde undertiden hele Indien *Magada*. En anden Hovedstad for Folkets Guder og Regenter har til sin Tid, ogsaa i dunkle umindelige Tider, været i *Deo-gur* (Indiens sande Middelpunkt i Retningen fra N. til S.), hvorom för er handlet i 68de §. Flere Hovedstæder, som efterhaanden atter, vel endog samtidigen opstode, have vistnok kommet til lignende Værdighed og Ære, samt tiltaget sig Navn af *den midterste Stad*, f. Ex. *Minnagara* (Hovedstaden for Induslandene i *Alexanders* Tid), oversat saaledes af Pottinger. [12]

§. 77. Saaledes have Inderne sat deres *Midgard* dels i *Jordens egentlige Midte*, efter deres Tanker, dels og omkring den indiske Stats *Middelpunkt* efter dens forskjellige Perioder, ligesom de og have tillagt Indien overhoved Navn af *Middellandet*. De stemme heri overens med Eddaernes Beretninger; kun betragte disse ikke Skandinavernes eller Gothernes historisk bekjendte Boliger som Verdens *Middelland*, men de sige dog at deres Forfædre boede först i *Midgaard*, nærved det for os mod Östen liggende Gudeland i Jordens Middelpunkt. Iövrigt henviser jeg til det Foranförte angaaende Indernes övrige tvende forskjellige,

men reen mythisk-kosmographiske *Middelegne* nemlig 1) *Mirtlok*, Jorden og 2) den overjordiske *Middelegn* (Skyeluften), som ogsaa svare fuldkommen til de eddiske Mythers dobbelte *Midgaard*, forestilt paa de selvsamme Maader.

§. 78. Om Buddha- og Lama-Dyrkernes Gude-Bjerg og -Borg i Verdens Midte, er ligeledes handlet i det Foregaaende. Har *Magada* engang, efter det nys anförte (§. 75) været Buddhisternes Hovedsæde, samt en af deres mest berömte Reformatorers Födeland eller Middelpunktet for hans Kultus; saa har det ligeledes engang været deres jordiske *Midgaard*, og Hovedstaden *Asana* deres symboliske *Asgaard* (see Anm. 10). Efter Chinesernes mythiske Geographie var deres ældste Rige (som vel i deres Tanker udgjorde hele Jorden) inddeelt i forskjellige paralelle Kredse; i *Middelpunktet var Hoffet, Himmelgudens eneste Tempel* med de Hofstaten tilhörende Jorde; der udenom Folkets Agre; der udenom Græsgangene (Hyrdernes Boliger), og yderst Skove og Jagtrevierer. Denne Chinesernes Idee om Midtens Fortrin er det vistnok at tilskrive, at de kalde deres Rige (hvortil vi dog ikke ret vel kunne finde nogen synlig Anledning) *Y-chumcue* ɔ: *Middelpunktet* eller *Central-Landet, Midtens Rige* o. s. v.; de troe at det udgjör den beboelige Jords Hoveddeel (som det vel og kunde siges at være, som det folkerigeste eller

mest beboede), samt at dets övrige Lande ligge som smaa Segmenter uden om det store China, som og kaldes det *himmelske Rige*, fordi dets Hersker repræsenterer Guddommen paa Jorden, [13] og menes at nedstamme fra Himmelen. Lignende Ideer blandt forskjellige japhetiske og semitiske Folkeslag, der sagde det samme om de af dem for de helligste anseete Stæder, som *Delphi*, *Jerusalem*, *Mecca* o. s. v., see ovenfor II, 324 o. f. Endelig kan det og anmærkes, at Ægyptens *underjordiske Labyrinth* laae (ligesom Indernes hellige Tempelhuler ved *Ellore)* i *Rigets Midte*.

§. 79. Det mythisk-geographiske System hvis Aarsager jeg ovenfor har sögt at vise, udbredte sig, fra Menneskenes förste Boliger, over den hele Jord, men blev især antaget i *Indien*, i *Medo-Persien* (hvor Gudeborgens Scene dog henflyttedes til det vestligere Kaukasus), og i *Skandinavien*, som satte sit jordiske Asgaard i disse selvsamme Egne. Med andre Modificationer antoges lignende Ideer af *Hebræer*, *Araber*, *Ægypter*, *Græker* og Flere, som forflyttede Jordens Middelpunkt til deres egne Lande, og det netop til disses helligste Steder, ligesom man fra Arilds Tid havde troet at Gud boede i Verdens Midte. Nogle nyere Forfattere mene at Mennesket virkelig först er bleven oplivet *midt paa Jorden*, nemlig under Æqvator (der dog siden rimeligvis har forandret sin

Stilling), og har derfra bragt sin ældgamle Tro med sig til alle Verdens Kanter. En fuldkommen Vished i disse Opgavers Besvarelse bliver vel for stedse umuelig, og vi dvæle derfor ikke længere ved denne dunkle Gjenstand. [14]

Anmærkninger.

1. En anden ældgammel Benævnelse paa en Stad i de ældste europæiske Sprog, er det oldnordiske *Tún* (hvoraf det Engl. *Town* o. fl.) som det fordum berömte *Sigtun*; — i de Celtiske o. fl. hed det *Dun*, hvoraf *Sigidunum* ved Donau, og mangfoldige flere i Tydskland, Frankerige, Britannien, Spanien o. s. v. En Sammensætning af *Garda* og *tún* synes at gjenfindes i *Carrodunum* (Navnet paa en Stad ved Weichselen og en anden ved Donau). See ellers om Ordet *Tún Gloss. Edd. ant.* II, 819.

2. *Kanne* paastaaer at Persernes Paradisborg eller deres mythiske Riges ældste Stad hed *Gherd*, og at andre Stæder deraf havde faaet den samme Benævnelse i Sproget. Sammensat med *Fjall* betegner *Gardr* i vort gamle Sprog en Bjergkjede, Fjeldklynge, og faaer saaledes den samme Betydning som det slavoniske og vendiske *Gora*, Pers. *Giri*, Indiske *Ghiri*, *Giri*, Afgan., *Gar*, Oldpersisk *Char*, samt peger da endvidere til *Asgards* Beskaffenhed som Jordens höjest liggende Fjeldland o. s. v. Jfr. det Vaskiske *Gora*, Höjde, Georg. *Gora*, Höj m. m.

3. See om disse Benævnelser *Schilters Antt. German.*, *Fragmentum Isidori theotiscum* i *Dän. Bibl.* II, 340 *(Umbhringa mittingardes erdha)*; *Lyes* og *Mannings Anglosaxonic Dictionary*, samt *Thorkelins* Udgave af det AS. Digt *om Skjoldungerne* S. 288. *Mone Gesch, des Heidenth. im n. E.* II, 112, 113, 151 (hvor *Mergart* eller *Mergarte* ogsaa anföres af Middelalderens tydske Digte); *Ulfila* ved *Zahn* og *Franck de genio & lingva Persidis (Norimb.* 1809, *sub voce germ. Gard).*

4. *Om Thor* o. s. v. i *Skand. Litt. Selsk. Skrift.* for 1802, 4de Hefte, S. 36.

5. Ogsaa her laa et Landskab af Navnet *Asia* eller *Azia.* Efter *Ritters* Undersögelser beboedes det tildels af indiske Kolonister, hvorfor det og kaldtes *Sindike*, *Indike* m. m. Derfra kom vel ogsaa Sintierne til Thracien o. s. v. See ovenfor III, 24, jfr. I, 197, samt *Ritter Vorhalle der europ. Völker Gesch.* S. 48, 52, 255, 293, 298 o. f. Her sætter han ogsaa Nordboernes historiske Asaland. Jfr. *Brehmer Entdeck. im Alterth.* 1 Th. 1 Abth. S. 508, 533 o. f. Det sidstnævnte Land bliver dog uden Tvivl til *Midgard* i rigtig mythologisk Betydning, ligesaavel som Grækenland efter Hellenernes, samt Persien, Ægypten, Indien, Palæstina, efter disse Landes Indbyggeres særegne Anskuelser, som ere udviklede ovenfor II, 324 o. f.

6. Er dette Navn vel saa gammelt at man med nogen Rimelighed kan antage at Gothernes Navn stod i Forvandtskab dermed? Man kunde formode det, af Grunde, som jeg snart kommer til at anföre. Navnet *Kashgar* er vistnok meget gammelt, da Grækerne der satte deres *Kasia* og de kasiske Bjerge med Staden *Aspacara* mod Syden, det seriske *Isse-*

don mod Norden. Jfr. ovenfor II, 24. Muelig var det blot Aspirationen der adskilte *Kashgar* fra *Asgar*, *Kasia* fra *Asia* ɔ: Asernes Land. Herfra vare vel de *Asiere* eller *Asœer* komne som ödelagde det græsk-baktriske Rige, og muelig bærer Riget *Asam* endnu Spor af dette Navn. Vesten for *Kasia* sætter Cellarius *Ascatancer (Asgothinger?)* og en stor, dem tilhörende, fra Imaus udgaaende Bjergkjede. *Khoten* er *Kaschgars* Naboland mod Sönden. Her boede de gamle *Chatæ*, som ommeldes af Ptolomæus og paa de saakaldte tyriske Kort. Marco Polo kalder Landet *Cotam*. Chineserne have Overherredömmet i disse Egne siden 1757, skjönt Indbyggerne ere Muhamedanere, men forhen have de, fra umindedelige Tider, været Buddhister. Vel beboes disse Lande nu af Mongoler, som længe have været deres Beherskere, men forhen hörte de til *Turan*, og regjertes af *Turs* Efterkommere, der vel vare af samme Stamme som de persiske Monarker. Dette kan vel og siges om Indbyggerne overhoved i Oldtiden, da de (ligesom de skjönne Sogdianere i Alexander den Stores Tid) siges at have havt europæiske Ansigtstræk, höj Statur, lokkede Haar, langt Skjæg o. s. v., tildels lignende de tilgrændsende Bjergegnes, *Kaschmirs* og *Kaferistans*, nuværende Indvaanere, samt *Afganistans*, *Balks*, *Beludschistans*, *Sindes*, *Chowaresms*, *Buchariets* og *Khivas* Tadschiker eller Tadsjiker (ogsaa kaldede *Sarter* m. m.), som endnu tale det persiske Sprog; de ere alle blevne overvundne af fremmede Stammer, og for det meste nedværdigede til livegne Bönder, som tyranniseres af de oprindelig raaere *Afganer*, *Mongoler*, *Usbekker*, *Turkmaner*, *Araber* o. A. [Dog drive de tildels (især i Buchariet og Khiva) Handel og andre Forretninger

i Stæderne. I Persien selv udgjöre de for det meste de lavere Folkeklasser. Da det persiske Sprogs store Forvandtskab med det Tydske nu er sat uden for al Tvivl, saa anseer *Klaproth* Navnet *Tadsjiker* (ogsaa *Thâter*, Herodots *Δαδικες*) for at være det samme som Tydske (Teutsche, Deutsche, *Teutones*). Da samme Forfatter ogsaa udleder Gotherne fra *Himalaja's* Bjergegne og deres Sprog, som vi nu vide, er nöje beslægtet med Sanskrit (ligesom de til *Khoten* grændsende *Kaschmirers* o. Fl.), saa er det ikke usandsynligt at de gamle *Chatæ (Khoter)* bare det samme Navn som i Vesten blev til *Cotter*, *Geter*, *Ghuatan*, *Guter*, *Gauder*, *Gother (Gotar*, *Gotnar*, *Gautar)* o. s. v. — muelig og de germaniske *Catter* samt indiske *Kattier* (see ovenfor I, 196 o. fl. St.). See ellers om *Kaschgar*, *Khoten* o. s. v. *Görres asiat. Mythen Gesch.* I, 37; Sammes *Heldenbuch von Iran* I, S. XXIV (jfr. XXVII); *Ritters Erdkunde* I, 501 o. f.; *Klaproth Asia polyglotta* S. 7; *Journal des Savans* 1820, S. 529; samt om Tadschikerne *Ritter* l. c. I, 31 II, 621 (efter *Elphinstone*, *Pottinger* o. Fl.); *Klaproth* Bemærkninger til *Mouraviev Voyage en Turcomannie & a Khiva*, *traduit du Russe*, Paris 1823; jfr. *Ethnographisches Archiv* XXII, 355 o. f. At Danske, Nordmænd og Svenske kaldtes i Oldtiden *Gother* er vist ovenfor §. 49 Anm. 52. Deres Forfædre vare beslægtede med *Dacer*, *Geter*, *Thracer* o. s. v. Jfr. *Outzens* Bemærkninger i *Antiqv. Annal.* 3 B. 1 H., hvor han udleder de Danskes Herkomst fra Persiens Grændselande, og Navnet især fra Daherne eller Dacerne. Paa en lignende Maade antager Klaproth i sine *Tableaux historiqves de l'Asie, depuis la Monarchie de Cyrus jusqv' á nos jours*, at Dacernes store Folkestamme fordum

engang udstrakte sig fra *Maweralnahr* til *Ungarn*, samt at Oldtidens Perser, Parther, og Germaner vare udsprungne fra den, men at alaniske og gothiske Stammer boede i deres Nabolag ved det nordlige Indiens og östlige Persiens Grændser. *Georg Forster* havde allerede længe för antaget: at en stor Deel af de Folk der kaldtes *Gother* og *Vandaler* vare komne og oprundne fra *Bochara* og det kaspiske Havs Kyster (*Journal from Bengal to England, through the northern part of India* II, 174). Saaledes var det da i visse Maader en bogstavelig Sandhed, hvad der siges i Seneca's *Medea* v. 373 (eller 374): at Perser drak af Elbens og Rhinens Vande (*Albin Persæ Rhenumqve bibunt*), ligesom *Herodot* længe för havde regnet Germanerne til Perserne. Selv i Middelalderen havde Europæerne det Sagn: at Tydsk da taltes i fjærne Lande, ved Indiens Grændser (*Lobgesang an den heiligen Anno* v. 314-316).

7. See *Ritters Erdkunde* l. c. I, 429 o. f., samt *Görres's* skjönne Beskrivelse over dette *Jordens Bjerg-Hjerte*, som han kalder det, i *Asiat. Mythen-Gesch.* I, 37, end nöjere udfört i hans *Heldenbuch von Iran* I, S. X, jævnfört med de hosfölgende Landkarter.

8. Efter *Vara-Sanhita* ligge *Meruh*, *Chasa* o. s. v. i *Madhyama* eller Middellandet (i udstrakt Forstand) efter *As. Res.* VIII, 343; jfr. Anm. 5. See endvidere Glossariet til den tydske Udgave af *Menus Love* under Ordet *Aryaverta*, og *Heerens Ideen* (1815) 1 Th. 2 Abth. S. 571 o. f. Mærkeligt er det og at det medisk-persiske *Irans* gamle Navn siges af Klassikerne at have været *Aria* (som med den ellers hyppige Omsætning af *r* og *s* maatte blive til *Asia*, ligesom det latinske *Asa* omvendt er blevet til *Ara*).

9. Mærkeligt er det ellers at selv de græske Sagn antage, at Syrien havde faaet sine förste Beboere fra Indien. Pausanias beretter nemlig *(Arcadia* 29de Kap.), at da Floden *Orontes* engang blev afledt for at en Kanal kunde anlægges, fandt man deri en Sarkophag af Pottemagerarbeide og elleve Alens Længde, hvori der laa en Beenrad af et Menneske som svarte til Kistens Störrelse. Syrerne adspurgte i denne Anledning Apolls Orakel i *Klaros*, som svarte dem saaledes: at dette var *Orontes*, *som hævde været födt i Indien*. Derved bemærker Pausanias: "Forholder det sig saa at Solen har frembragt de förste Mennesker, ved at opvarme den i Begyndelsen af Vædsker opfyldte Jord, saa er det sandsynligt at intet andet Land end Indien har först frembragt Menneskene, hvor de og maatte være störste af Væxt, thi endnu har det Dyr at fremvise som have besynderlig Skikkelse og ere udmærkede ved overordentlig Störrelse." Herved kunne vi lægge Mærke til at Floden Orontes udströmmede fra det hellige *Libanon*, og at Staden *Paradisus* laae ved dens Kilder, men Bjergene Belus og Casius ved dens Bredder. Jfr. ovenfor I, 87, 155, II, 327, 340.

10. *Krischnas* fabelagtige Rige sættes af Nogle i *Magadha*, skjönt han siges (i *Bhagavat)* at have fört en langvarig men stedse sejerrig Krig med dets Konge *Jerasindh*, som havde bemægtiget sig 20,800 Rajahers Rigdomme; jfr. *Polier Mythologie des Indous* I, 539 o. f. Ellers mener *Jones* at den virkelige Stat har blomstret i Pharaonernes Tider (fra 2100 til 452 f. Chr.). See *Heeren* l. c. S. 456, 576, 583. Forskjellige asiatiske Folks Legender udgive Indernes Middelrige *Magada* for Buddhas eller Schagkiamunis Födested og Arvedeel (see f. Ex. *Schmidts*

Forschungen, Petersburg 1824, S. 171). Buddhisterne skulde ellers senere have hersket i dette Rige, og Hoffet have været et af de prægtigste og lærdeste som nogensinde vare til, men Skriftens Udbredelse til alle Folkeklasser opvakte Brahmanernes Avind og Vrede. *As. Res.* VIII, 270, 342. Endnu er den indiske Lærdoms Hovedsæde, *Benares (Vanarasi* eller *Kaschi)* i det selvsamme Land; dog skal Pali-Sproget engang have været der i Brug, og kaldes derfor paa Ceylon og i Ava *Magadhi*, ligesom Riget selv og skal have fordum baaret Navn af *Bali* eller *Pali*, som *Balis (Maha Balis)* Stat. Singaleserne og Japaneserne sige at deres *Buddha* eller *Sacya* var födt i *Magatta* eller *Magada*. Den kongelige Throne eller Residents var i *Asana*, som betegner et kongeligt Sted (maaske det samme Ord som *Ozene* S. 112), og bliver saaledes Hovedstaden for Middellandet *Magada*, ligesom *Asgaard* i *Midgaard*. Overhoved mene Nogle at Kongerne af *Magada*, som i de ældste Tider förte Titelen *Mahabali*, vare i lang Tid Indiens Herrer, men deres Land et Sæde for Lærdom, Civilisation og Handel; ligesom det endnu er Britternes rigeste og bedste Besiddelse i Indien. (Sammesteds, især S. 33 o. f.)

11. See *Ritters Erdkunde* I, 704 o. f. *N. Müller* i *Dorows Morgenländische Alterthümer* II, 50 o. f. I Fjeldegnen nær ved Gangas Udspring, gives der ogsaa meget hellige Valfartssteder, men Klimatet gjör den mestendels uskikket til Beboelse af Mennesker, og den betragtes som Grændsen af det for dem utilgjængelige Gudeland *(Asgaard)*, hvorimod *Magada* (i indskrænket Forstand) vel betragtes som det ældste velsignede *Midgaard*, de ypperste Menneskers förste Opholdssted paa den beboelige Jord,

hvor Guderne og aabenbarede sig for dem i menneskelig Skikkelse o. s. v. Ogsaa i det gamle *Mesopotamien* finde vi et *Maguda*, hvorved vi erindres om flere Stedsnavne her og i Babylonien, som saa meget ligne de persisk-indiske paa den ene, men de nordiske paa den anden Side, som *Zaragarda*, *Chatracharta*, *Singara*, *Carræ*, *Idicara*, *Bersabora*, *Cabora* o. fl. Jfr. §. 72 samt I, 98 o. f.

12. *Pottinger Reisen durch Beloochistan und Sinde*, 1817, S. 537.

13. *Görres* (efter *Chou-king)* l. c. I, 17. *Jones* i *Kleukers Asiat. Abh.* I, 134. *Staunton authentic Account of an embassy to China* II, 71. *Klaproth Asia polyglotta* S. 32.

14. Jfr. endvidere om *Midgaard: den ældre Edda* I, 32, 55, 182, 266, II, 108, 118, 120, III, 12, jfr. I, 51, 67, II, 146. Hertil kunne disse *Ritters* Ord endvidere lægges: "Es ist offenbar in dieser ganzen Darstellung des Erdbaues von Asien, nach den Systemen der Puranas, bei allen einzelnen Verschiedenheiten nicht zu verkennen, dass die eine wahre Haupt-Idee vom asiatischen Hochlande und seinem Einfluss auf das ganze Continent, demselben zu Grunde liegt, die Wichtigkeit desselben und der Zusammenhang des Ganzen mit grösserer Einsicht als viele andre Systeme, die vom Einzelnen ausgingen, aufgefasst ist." *Erdkunde* I, 431.

Syvende Afsnit.

Sammenligning mellem de oldnordiske og fremmede Folks Myther angaaende Udgaard, som den Jorden og Verdenshavet omgivende Fjeldkreds m. m.

---

§. 80. At *Udgaard* eller *Utgarde (Utgardar)* i den eddiske Mythologie er den Fjeldkjede som meentes at omfavne Oceanet, der igjen flyder rundt om Jordkredsen, er viist i det Foregaaende. Dog nægter jeg ikke at Nogle og kunde især have antaget det for de allernordligste Kyststrækninger af vor Klodes egentlige Lande ved det store Iishav. Hin mythiske Fjeldkreds var kun befolket med Jætter, Trolde og andre onde Væsener, fra hvem Död, Kulde, Mörke og andre Ulykker meentes at komme over den beboede Jord. Her herskede *Udgaards-Loke (Utgarda-Loki)*, disse Uhyrers Fyrste, [1] modsat *Odin*, Himmelens Guddom. Mod Östen var det her især at den uhyre Jætteqvinde boede, som avlede utallige Jætter i Ulveskikkelse, af hvilke nogle söge at opsluge Sol og Maane, samt mættes af döende Menneskers Livskraft. Mod Norden, og tilsidst nedad, laae Vejen til *Hels* Boliger over *Utgarde* og derfra over *Gjallarbroen*, hvis Betydning vi ville söge át oplyse i det Fölgende. De dybe og mörke Dale hvorover *Hermod* reed

ni Dage og ni Nætter, uden at see den mindste Lysning, förend han kom til denne Broe, laae vel i det nordlige Utgarde. [2] I dette Land laae Hovedstaden *Udgaard (Utgardr*, i Enkeltallet, ligesom Staden *Hólmgardr* laae i Riget *Gardar* eller *Gardariki)*; her var vel og det berömte *Geirröds-Gaard (Geirraudargardar)* og andre store Jætte-Slotte. Det synes kun at have været mod *Norden* og *Östen* at vore Forfædre ret kjendte Udgaards Beskaffenhed. *Fra Norden kom Kulde, Iis og Snee;* dem tilskreve de vel overhoved Rimthurserne eller *Udgaards* Frostjætter, men især Jætte-Örnen *Hræsvelg*, siddende ved Nordpolen; *fra Östen kom Mörket over Verden*; med det foer *Natten*, en Datter af Jætten Njörve, over Jorden, men hun var dog ikke fuldkommen ond, da hun formælede sig med *Delling*, som var kommen af Asaslægten, og uden Tvivl saaledes forligt med Guderne. Derimod synes Afgrundens *Dyb og Mörke* at være personificerede ved Jættinden *Angerbode (Angurbodi)* i den östlige Jernskov, Moder til *Hel*, Dödens Gudinde, den dunkle Hemisphære, til *Midgaards-Slangen* i det ubefarlige Verdenshav, og til *Fenris-Ulven* i Dybet, den af Guderne fængslede underjordiske Flamme. Hele *Udgaard* og dets Omgivelser vare saaledes befolkede med Jætte-Væsener, og indbefattedes tilsammen under det almindelige Navn *Jötun-*

heim, som og kan kaldes i det Hele *Udgaard*, i Modsætning til *Asgaard og Midgaard*. Selv Oceanets Herskere *Æger*, *Mimer* og Flere regnedes til Jætternes over Mörket og Afgrunden regjerende dæmoniske Stamme. Selve *Ymer*, den ældste af alle Jætter, var en Personification af det chaotiske Ocean eller den oprindelige Vandsamling, hvoraf Jordlegemet blev til, og hans Blod flyder endnu i dets Vande; see I, 7, 41, 251 o. f. [3]

§. 81. Vi have ovenfor sögt at vise Beskaffenheden af *Oceanet* eller *det ubefarlige Verdenshav*, samt at det er omgivet med *Udgaards* Fastland eller Bjergkjede. Deri synes de Gamle dog at have sat en *Aabning mod Nordvest*, hvor igjennem Oceanet havde etslags Samqvem med *Ginnungagab*, det chaotiske Svælg, eller Niflheims Floder. Denne Forbindelse falder os ikke tydelig, og ommeldes ikke egentlig i Eddaerne; men *Arngrim Jonsen* (der sikkerlig var i Besiddelse af visse gamle nordiske Skrifter som vi ikke have) beretter, at det var de Gamles Mening: at det store Ocean indbröd gjennem et smalt Sund ved Grönlands Kyst i vort egentlige Nordhav, samt at de kaldte hint Sund *Ginnunga-gab*. [4] *Björn Haldorsen* forklarer det samme Ord i sit islandske Lexicon allene ved *det nordlige Ocean (Oceanus arcticus)*; men jeg har ovenfor viist at dets mythiske Hovedbemærkning i

Kosmogonien svarer til Grækernes *Chaos*. Da *Gap* eller *Gab* egentlig betyder et Svælg, troer jeg at de Gamle have ved *Ginnungagab* i det Smaae tildels forestilt sig et stort Havsvælg eller Malström mod Nordvest, fra Grönlands vestlige Kyst, som de meente havde etslags Forbindelse med det större *Ginnungagab* eller det til de nordlige Polàregne grændsende *Niflheims* Floder. Undertiden er dette formeentlige *nordvestlige Gab* eller Havsvælg uden Tvivl blevet forvexlet med den store *Malström* ved Norges Nordlande. Vi maae ellers vel lægge Mærke til dette mythiske Sted, for ret at kunne sammenligne Nordboernes og andre Folks Meninger om Udgaard, og det dertil grændsende Verdenshav.

§. 82. Om *Udgaard* har Saxo givet os mærkelige Efterretninger, skjönt det vist vilde være meget bedre om vi nu havde de originale Sagn eller Digtninger, hvorfra de ere tagne. Rimeligvis tog han dem af Digte, som Islænderen *Arnold (Arnor* eller *Arnvald)* og flere af hans Landsmænd havde forelæst eller skaffet ham, da han netop i denne Fortælling taler om Islændernes Efterretninger. De handle om *Gorm Haraldsöns* og *Thorkild Adelfars* Rejser til *Udgaard* eller *Utgarde* (thi baade *Geruth* og *Ugartilok*, begge bekjendte i Eddaerne, drive deres Væsen her). *Geruth* (Eddas *Geirröd* eller *Geirrud)* sagdes at raade for

megen Rigdom (da Guldet stedse var Afgrundens Produkt), men hans Bopæl beskrives saaledes: "At man maatte sejle saa længe paa det store Hav, indtil man kom did hvor der hverken var Sol eller Stjerner, men lutter Udörkener og bestandigt Mörke. Desuden maatte man sejle igjennem usædvanlig stærke Strömme; derfor indrettedes særegne, usædvanlig stærke og vel forsynede Skibe til Rejsen. Kaasen gik forbi *Halogeland* eller det norske *Helgeland*. Efter at de havde sejlet derfra i nogle Dage, kom de til et Land som bestod af höje og stejle Klipper. Thorkild advarede Skibsfolket, at de ikke skulde bemægtige sig noget af det Qvæg der græssede ved Stranden, for ej at fortörne Guderne over Landet. [5] Hans Bud blev overtraadt. Om Natten vare Jætte-Uhyrerne paa Færde, og holdt Skibene faste (ligesom den eddiske Jættinde *Hrimgerde* den norske *Helges* Flaade). [6] Thorkild maatte offre dem tre Mænd af Skibets Besætning til Vederlag for det ranede Qvæg, og fortsatte derpaa sin Sejlads til det sneetækte *Bjarméland* paa *hin Side af Havet*." Her synes Saxo at have nævnt *Udgaards Kyst* saaledes efter det *nordligste* af alle Jordens da bekjendte Lande, da han ingen tydelig Idee havde om Udgaard, eller den yderste Jordring. Det Land, hvor de nu ankom, beskrives ligesom Jætternes mörke kolde og ufrugtbare Fjeldegne med uhyre Bjerg-

strömme o. s. v. i de eddiske Digtninger. De Rejsende traf her *Gutmund*, uden Tvivl den i de nordiske Sagaer meget omtalte *Gudmund* paa *Glæsirsvold* (i Risernes eller Finnernes Land), en Broder til Jættefyrsten *Geruth*; han viste dem en *Elv med en gylden Bro, hvorover ingen Dödelig maatte komme*, da Naturen havde ved den sat et *Grændseskjel mellem Menneskene og (dæmoniske) Uhyrers Boliger.* [7]

§. 83. Ikke desmindre vilde *Gorm* og *Thorkild* endelig fortsætte deres Rejse, og *Gudmund* maatte sætte dem over Elven, uden at de kom over den gyldne Bro. Snart saae de *Geruths* fæle By, der saae ud som *en mörk Skye fuld af Regn.* Ogsaa her vare *bidske Hunde*, ligesom den, der bevogtede Hels Boliger da Odin besögte dem. [8] I en Klippehule var Geruths forfærdelige Vaaning. Af dens Beskrivelse anmærker jeg kun, *at Loftet var gjort af lutter Spyd* (formodentlig for at efterligne *Valhalls* Bygningsmaade, saa at allerede de gamle Skandinaver maae have betragtet *Djævelen som Guds Abe!*). Dörvogterne og Jætternes Lege beskrives i Eddasangenes Stil. Nu fölger der et for vor Mythologie saare mærkværdigt Sted: "Da de kom længere frem, saae de et Stykke slaget ud af den ene Side paa Klippen, og saae der en gammel Mand hvis Legeme var gjennemboret, sidde paa en höj

Stol, lige overfor hin Aabning. Hos ham sade trende krogryggede Qvinder, der ellers saae ud som de ingen Been havde i Ryggen. Da nu de Andre vare meget begjærlige efter at vide hvo disse vare, fortalte Thorkild, som kjendte den hele Tildragelse, at Guden *Thor* engang var bleven fortörnet over Jætternes Overmod, og havde slaaet et Stykke gloende Staal [9] gjennem sin Modstander Geruths Bryst, som da ogsaa havde dannet den Hule i Siden af Bjerget. Ligeledes slog han de tre Qvinder med Lynild og knuste deres Legemer, til Straf for deres Forgribelse imod hans guddommelige Værdighed." Den her berettede Tildragelse fortælles ogsaa i *Skálda*, og i Brudstykkerne af *Thorsdrapa*, et Digt forfattet af en Hedning til Tordengudens Ære. I den förstnævnte fortælles der hvorledes *Thor* paa sin Rejse, til *Geirrödsgaard*, over en uhyre Bjergström, knækkede Ryggen over paa Geirröds tvende Döttre, men kastede en gloende *Jernkile* gjennem Jætten selv, samt en Stötte i Salen og gjennem dens Væg, saa at den foer udenfor ned i Jorden. Skaldas Forfatter har tildels taget sin prosaiske Fortælling af et ældgammelt Digt som vi ikke eje mere, og har kun givet os tvende Stropher deraf. Derimod har han bevaret for os 19 Stropher af *Thorsdrápa*, som besynge den samme Tildragelse. [10] Heri kaldes *Geirröd* udtrykkelig *Udgaards Fyrste,*

saa at vi med fuldkommen Ret henföre hans Boligers Beskrivelse til dette Afsnit af vor Afhandling. *Gorms* og *Thorkilds* övrige Eventyrer i Jættelandet ville vi forbigaae. De uendelige Koglerier, som der blændede Menneskenes Syn, svare til dem som *Thor* og *Loke* erfarede paa samme Sted; kun bleve de dödelige for *Menneskene*, men kunde ikke blive det for *Guderne*.

§. 84. Kong *Gorm* havde foretaget den farlige Rejse af Begjærlighed efter at bemægtige sig Jætternes Rigdomme, og man kan derfor ikke undre sig over at de lagde ham alle muelige Hindringer i Vejen. Vore Eventyrere fik ej heller noget for deres Umage, og vare endda paa deres Tilbagerejse til Söes, nær omkomne af Hunger og andre Fölger af langvarig Modvind. Nu begyndte de at dyrke og tilbede forskjellige Guder og guddommelige Magter, men Kongen selv henvendte især sine Bönner til *Ugarthilok (Udgaards-Loke)*, som endelig gav godt Vejr og önskelig Vind. Ligesom jeg har anmærket forhen, ansaaes *Udgaards-Loke* for det hele *Jotünheims* Konge og överste Guddom. Det lader til at *Asa*-Guderne ikke vilde hjelpe Kong *Gorm*, og at han derfor, i sin Nöd, har tyet til *Udgaards-Loke* som den nærmeste. Han har tænkt, ligesom det heder hos den latinske Digter:

Flectere si nequeo superos Acheronta movebo,

og Haabet slog ham ikke fejl. Efter sin Hjemkomst til Danmark, tog han sig en svensk Dronning, samt overlod sig til et roligt og mageligt Liv, men tillige, i sin Alderdom, til alskens Grublerier over Sjælens Udödelighed og Menneskenes Tilstand efter Döden. Etslags Samvittighedsnag synes at have plaget Kongen, da Mange meente, at *Odin* kun lovede tappre Krigere *Valhalls* Salighed, men det havde *Gorm Haraldssön* aldrig været. Ogsaa var han, som sagt, falden fra *Aserne*, og havde hengivet sig til deres sorne Fjenders Dyrkelse. Den svenske Dronning var maaske vel erfaren i Finnernes Tro, og altsaa den der overbeviste ham om Sjælens Udödelighed efter deres Lære, men de satte helst fra Arilds Tid Elysæet enten i deres egne nordiske Lande, som f.Ex. i den saakaldte *Udödeligheds Have* eller *Ager (Uddinsakr)*, netop i den förnævnte *Gudmunds* Rige, eller og under Jorden, som i visse hellige Bjerge o. s. v. Altsaa kunde Ingen bedre underrette Kongen herom end *Udgaards-Loke*, der allerede havde vundet hans særdeles Tiltro, og han afsendte derfor *Thorkild Adelfar* paa nye Opdagelser i det mythiske Norden, for at erholde et Orakelsvar fra dets Behersker. Paa denne Söerejse kom *Thorkild* omsider til et Land, hvor der hverken var *Sol, Stjerner eller Dag*, men idel Nat og Mörke. Da han manglede Ild, maatte han nærme sig en Flamme

som han saae brænde i en Bjergklöft eller Hule. Der traf han to store sorte Jætter, som ikke tilföjede ham noget Ondt, men tilkjendegave deres Forundring over, at han havde faaet Lyst til at besöge en *saa usædvanlig Guddom (inusitatum numen)*, og sögt *udenfor Verden* at udgrandske Ting som være urandsagelige. Imidlertid underrettede de ham om at han endnu maatte söge et Land som var öde, uden Græs eller Gröde og fuldt af Mörke. *Thorkild* fik den begjærte Ild, sejlede fra dette Sted, og ankom paa 4de Dag til den beskrevne Kyst. Her skimtede de et höjt Fjeld med Indgangen til en Klippehule; der lod han nogle af sit Fölge staae Vagt, og *slaae Ild af Flintestene, som holdtes for en ypperlig Beskyttelse mod de onde Dæmoner.* Selv gik han derind med andre som bare Fakler foran ham. Hulen var fuld af Slanger, og meubleret med Jernstole. [11] Först paa den anden Side af en underjordisk Söe laae *Udgaards Loke* i en dybere Hule, bunden med store Jernkjeder om Hænder og Födder. Hans ildelugtende Haar vare saa lange og stive som Spydstager af Hagetorn. Med sine Staldbrödres Hjelp, og Jættens egen Tilladelse, tog han et saadant Haar af hans Skjæg, som skulde bevise hans Rejseberetning, men dets Lugt var nær bleven dödelig for ham og hans hele Fölge. Efter mange Farer og Eventyrer slap de fra Jætternes Huler

og Strandbredde, men ankom, paa Hjemreisen, til Tydskland.

§. 85. I Tydskland antog *Thorkild Adelfar* den kristelige Tro, som det synes paa Grund af et virksomt Löfte *til den sande Gud* paa sin farefulde Rejse. Alle hans Rejsefæller döde efterhaanden paa to nær, med hvilke han kom tilbage til Danmark. Selv var han bleven udtæret og maver, og (som det lader til) tillige tungsindig. Hans Modstandere bagtalte ham saa ivrig for Kongen, at denne forsögte, skjönt forgjæves, at lade ham myrde; maaske som den der ikke havde fuldfört det ham paalagte Ærende. Den kristnede Thorkild, nu mueligen oplært i Munkenes Kunstgreb, overbeviste ham snart om det modsatte. Han skildrede Kongen Udgaards-Loke, hvilken denne ansaae for en Guddom, som den fæleste Trold, og fremdrog, til Bevis, det uhyre *Skjæghaar* med den dræbende Stank. Det heder hos *Saxo*, at Kongen ærgrede sig saa heftig over den gruelige Beskrivelse af sin Yndlings-Gud, at han döde paa Stedet. Vistnok ere ogsaa hans store Forventninger, og hans Meninger om *Udgaards-Lokes* elysæiske Marke, blevne skuffede paa det bittreste. [12]

§. 86. I denne Fortælling skildres vel det *mythiske Udgaard* paa en rigtig Maade, især naar det sættes *udenfor* Jorden eller Menneskenes Verden. Dets Overherre see vi vel

her i en ganske anden Stilling, end den, hvori vi finde ham i *Skalda* — skjönt hin passer meget vel til Eddaernes Beskrivelse over *Asa-Lokes* Fængsel i en *Klippehule med giftige Slanger ved en Söe eller Elv*, hvor han ligger betynget og omvunden med *svære Jernkjeder*. [13] Öjensynlig er *Udgaards-Loke* her forvexlet med hans Navne og Frænde *Asa-Loke*, rimeligvis ved den kristnede *Thorkilds* listige Opdigtelse. Mærkeligt er det og at *Udgaards-Loke* kaldes, i Henseende til den ham af nordisk-gothiske Mænd viste Dyrkelse, *en usædvanlig Guddom*. Vi have seet at særegne Aarsager maae have bavæget Kongen dertil, og vi vide, at endog i Kristendommen have melankolske Mennesker faldet paa at *dyrke Djævelen selv* i egentlig Forstand. De Urimeligheder som flöde af denne Overtro, saavel blandt Katholiker som Protestanter, lige til det 18de Aarhundrede, kunne ikke overgaaes af det gamle Nordens hedenske Fabler, som i mange Henseender vilde være fornuftigere og mere grundede i Verdens og Menneskenes Natur.

§. 87. Vi have ikke villet skille *Saxos* Efterretninger om *Udgaard*, fra dem, som han giver os om de onde Dæmoner som opholdt sig der. Vi kunne fatte os deskortere om disse Væsener i det Fölgende. De Efterretninger som det af Thorkelin udgivne mærk-

værdige angelsaxiske Digt om Skjoldungerne giver os om *Grændel* eller *Grendels*, en Erkedjævel, der blev særdeles meget frygtet af de gamle Danske, passer i mange Henseender ret vel til hin Jætternes Konge i *Udgaard*. Jeg kan ikke andet end ganske bifalde den af ham fremsatte Mening, at Navnet *Grendel* er oversat i Angelsaxisk fra det oldnordiske *Loke*, taget i samme Bemærkning som det islandske *Loka* ɔ: Dörskaade *(repagulum)*.[14] Dette bliver især klart deraf, at denne *Grendel* kaldes Fader til alle Jætter *(Eotnas)* Alfer, *(Ylfe*, at sige de onde), Uhyrer, slige Riser *(Gigantas)* som engang kjæmpede mod Gud. Denne Beskrivelse er ægte hedensk, men kort foran havde den angelsaxiske Digter (der uden Tvivl har omarbejdet en meget ældre Original fra de hedenske Tider, hvorom han selv taler S. 67, 68) sögt at omskabe hin *Grendel* til de Kristnes Djævel, og lader Gud udjage ham af Himmelen eller Paradiset. [15] Ellers beskrives hans Rige (S. 10) som Örkener, Afgrunde *(fen*, egentlig Moradser, Sumpe, thi Ishavet hed jo *det döde Hav, Dumbshaf* o. s. v., see ovenfor I, 272–73) og Befæstninger *(Utgardar)*, rimeligvis stejle Klippebjerge. Beretningerne om Helten *Beowulfs* hyppige natlige Kampe med Uhyret kunne efterlæses i Digtet selv. De Norddanske (Nordmændene?) hörte med Forfærdelse hans frygtelige Bröl eller Hylen,

og selv alle Danske bævede da derved, som et uhyre Tordenskrald (S. 60, 61). Grendel kom i Skikkelse af en gigantisk Örn (S. 103), ligesom hans Frænder *Hræsvelg* og *Thjasse* efter Edda, farende igjennem Luften, indhyllet i mörke Skyer, til den danske Kongehall, hvor han myrdede Hoffolkene og Krigerne om Natten, eller bortförte dem til *Nökkernes Hav* (*Nicera mære* S. 65), der efter Beskrivelsen temmelig ligner Eddaernes *Hvergelmer*, ligesom Thorkelin oversætter hint Ord ved *Stygiæ undæ*. Ved slige hyppig gjentagne Overfald havde han nær udryddet alle Dannerkongens Kjæmper, indtil den gothiske Helt *Beowulf* gjorde Ende derpaa, ved at give Trolden sit Banesaar. Desuagtet slap Grendel lös igjen og kom svöbt i Taage til sin Hule. Ved hans og hans Moders Bolig omtales (S. 96) *frygtelige Vande og kolde Strömme*, der og beskrives som vidtlöftige Sumpe eller Have fulde af Söedrager og andre Uhyrer (S. 103, 105 o. f.) Endvidere skildres disse Egne som *stormfulde Forbjerge og farlige Afgrunde, hvor flammende Strömme nedstyrte fra Næssenes stejle Klipper og underjordiske Floder nedvælde. Intet Menneskes Barn kom derfra tilbage, da Landets Fyrste, som raader for Örkenerne, udsender glubske Hunde mod de Ankommende* (S. 104, jfr. §. 81, 82). Dette Land er overhoved ubekjendt, farligt at komme til, og fuldt

af ugudelige Folk (S. 105). Denne Beskrivelse passer i det hele ret godt paa *Udgaard*, der ogsaa ligger i Nærheden af Eddaernes Helvedes-Floder, hvoraf en kaldes *Giöll* (den skinnende eller gloende), en anden *Leiptur* (den lynende) o. s. v. Den övrige Sammenligning maa falde af sig selv, naar man undtager den usandsynlige Opgivelse i Digtet (saaledes som vi nu have det), at hin mythiske Pöl kun laa en Mils Vej fra Kong *Hrodgars* Borg. Saaledes synes den danske *Ugarthiloc* og dansk-saxiske *Grendel* at være identiske med Eddas *Utgarda-loki*, og hines Boliger med det mythiske *Udgaard*. Mærkeligt er det at Digteren snart lader sin Helt sige, at *Grendel* skulde ligge i Afmagt til den yderste Dag, og snart lader *Beowulf* (endog to Gange) give ham sit Banesaar. Aarsagerne hertil kunne vi ikke indsee fuldkommen, da vi nu kun have for Öjnene en kristelig Omarbejdelse af hedenske Oldtidsqvad.

§. 88. Efter lignende mythiske Beretninger er vel den fabelagtige Rejsebeskrivelse af nogle *Friser* sammensat, som Erkebiskop *Adelbert* havde hört i mundtlige Sagn, som skeet i hans Formænds Tider, og som han igjen fortalte til *Adam af Bremen*, i hvis Kirkehistorie vi endnu have af den et (rimeligvis saare ufuldkomment) Udtog: "Fra Island" — heder det paa foranförte Sted — "plöjede de Havet mod den yderste Nordpol, men da nedstyrtedes de

pludselig i det stivnende Oceans mörke Taage, som neppe kunde gjennemtrænges ved Öjesynet; dets ustadige Malström, farende tilbage til sin *Kildes* lönlige Udspring, trak nu til sig de ulyksalige fortvivlede Sömænd, allene tænkende paa den forestaaende Död, med de voldsomste Anfald, lige til *Chaos* (Ginnungagap). Her sige de at *Afgrundens Hvirvel* er; det Dyb, hvori Rygtet fortæller, at de aftagende Havvande synes at forsvinde, men udspyes derfra igjen naar man siger der er *Flod* (i Söen). Da de Söfarende (ved et katholsk Mirakel) vare slupne fra dette farlige Sted, Mörkets og Kuldens Egne, kom de til en höj Klippeöe." [See her foran II, 35, 54 Fortællingen derom, om de om Middagen *sovende Dverge*, og det meget *Guld* som Eventyrerne stjale fra dem]. "Da de vare paa Vejen til Stranden, saae de Mænd af en forunderlig Störrelse komme bag efter sig, som vi kalde *Cycloper (Jætter, Rimthuser)* med usædvanlig store Hunde foran sig. En af Hundene fik fat paa en af Skibsfolkene, og sönderrev ham i et Öjeblik. De andre kom lykkelig til Skibene, men hörte længe Jætternes skrækkelige Skrig paa Strandbredden. Siden kom disse Friser til *Bremen*, og takkede den *fromme Christus* og hans Bekjender *Willehad* for deres Hjemkomst og Befrielse." Om hint Havsvælg jfr. II, 123-124, 141. [16]

§. 89. Det er saare naturligt at det mythiske *Udgaard* er ofte blevet, ligesaa vel som *Asgaard* og *Midgaard*, sammenblandet med det historiske. Oprindelsen hertil er især denne: Ordet *Gardr* o. a. synes at have tildels betegnet saavel blandt de Gothiske, som de Persisk-Indiske Folk *Land, Stad*; de tillagde et saadant Navn (i *Asgard, Midgard* og ligefrem *Gardar*, hvoraf *Garda-riki*) deres egne Lande, men Navnet *Gardr* (Slavon. *Gard, Gorod*) især deres Stæder. Heraf finder man Spor, saavel i det oldpersiske *Parsagarda* [17] som i mange Landskaber, der hede som *Ghor, Ghuri, Gour, Gar* o. s. v. i det östlige og vestlige Kaukasus, samt i selve Indien. [18] Her i Norden betegnede man det russiske Rige (först stiftet af varegiske Gother, som, efter Nestor, kaldte den hele Stat *Novogrod* ɔ: *Novogard, Nyagard*, det nye Land eller Rige) med Navnet *Gardar, Garda-Riki* o. s. v., og i Danmark (som förmeldt) *Ostro-gard* ɔ: *Austurgárdar, Öster-gaarde.* Efter Gothernes Mening have disse vidtlöftige Riger, som strakte sig fra Kaukasus eller Tanais til Östersöen, udgjort en stor Deel af *Midgard*, Jorden eller Jordens midterste og bedste Kreds, efter som det tages. Det lille Ord *út* (Dansk *ud*) Slesvig-Holsteinsk, Svensk, Angelsaxisk, Moesogothisk og selv i Sanskrit *ut*, Kymr. *uth*, Alam. *uz*, hvoraf det Tydske *aus* o. s. v. — betegner

i det oldnordiske det ydre, yderste, men hvad Egne angaaer, især dem som ligge mod Havet. (See *Gloss. Ed. ant.* II, 847). Derfor have disse Folk kaldet de Landskaber som laae norden for dem, i det koldere og mörkere Himmelströg, indtil det döde Ishav, overhoved, i Efterlignelse af den mythiske Kosmographie, *Utgardar, Utgard* eller *Udgaard*. Forskjellen var kun den at de virkelige Lande med dette almindelige Navn laae paa *denne*, de digtede for en stor Deel paa *hin Side af Ishavet* eller det store Ocean; med mindre man antager at Kjendskab til Amerikas eller Grönlands Kyster o. s. v. har, i meget gamle Tider, givet Anledning til Antagelsen af et virkeligt, Verdenshavet omgivende, Fastland. Vi finde hin mythisk-historiske Forvirring allerede her i Norden, i Digtet *Thorsdrápa* fra de sidste hedenske Tider, da det *kolde Sverrig* (ɔ: Skythien, eller den nordligste Deel af Rusland) og Floderne *Vimur* eller *Wym* samt *Ivá* eller *Oby* henföres til det *Udgaard* hvor *Geirröds* Klippeslot laae; men vi maa og troe at kunne gjenkjende Navnet paa dette Land, eller dets Beboere, i de samme Egne hos forskjellige fremmede historisk-geographiske Forfattere.

§. 90. Netop i de Egne hvorfra vore Forfædre udvandrede til Europa, östen for *Dons* Munding og ved det cimmeriske *Bospórus*, finde vi i det 5te Aarhundrede et Folk,

som kaldtes *Uturgurer* eller *Utigurer* (maaske fordi deres Land blev kaldet *Uturgur* ɔ: *Utgardur* eller *Utari-gardur).* Forhen kjendte Grækerne det samme Folk under Navn af *Kimmerier;* Landet kaldtes ellers *Eulysia.* Beboerne regnedes da til Hunnerne, men vare vel tildels, ligesom mange andre Folk i de Egne, blevne undertvungne af dem. De vare med paa deres store Tog mod de vestligere egentlige Gother, men vendte snart tilbage til deres eget Land. Aar 551 forbandt de sig med de nærboende tetraxitiske Gother mod de kuturguriske Hunner, og bekrigede disse igjen 559, men efter langvarige indbyrdes Krige, bleve begge Folk undertvungne af *Avarerne.* [19] Karamsin antager disse *Uturgurer* for at være det samme Folk som nævntes *Hunogurer* af Priscus, *Ogorer* af Theophylact, *Hunugarer* af Jornandes. Ellers mener hin Forfatter at de fordum have boet i Baskirernes Lande og i de uralske Bjerge. Vist er det ellers at de sydlige Gother ansaae Hunnerne for Troldenes Afkom, og det er fölgelig rimeligt at de kunne have troet at de nedstammede fra Udgaard eller Troldenes Land, hvoraf de da have faaet Navn af *Uturgurer.* Herved maa vi lægge Mærke til de ogsaa i forrige Tider til *Hunnerne* regnede *Uigurer* eller *Ugurer*, der urigtigen ere forvexlede med de Tyrkisk-Tartariske *Uigurer* fra det lille Bucharie. [20] Hine

Uigurer anseer Klaproth for at have deres Oprindelse fra Sibirien eller det nordligste Rusland. Til disse höre' uden Tvivl de *Ugarer* der beskrives saaledes af *Jul. Pomponius Sabinus*, en Forfatter fra det 15de Aarhundrede: [21] "Nær ved Ishavets *(glacialis Oceani)* Kyster boe visse Skovmennesker *(sylvestres homines)* kaldede *Ugarer* eller *Ugrer*. De ere Skyther, *adskilte fra de övrige Dödelige*, og kjende hverken Guld, Sölv eller Kobber; de handle med det nærmeste Folk eller *Zavoloscenserne*; saaledes have de fortalt mig som boe ved Tanais's Udspring." Disse Ugarers Lande sættes altsaa, ligesom vort historiske *Utgard*, ved *det nordlige Ishavs Kyster*; og det er mærkeligt at Efterretningen er kommen fra Egnene ved *Don*, hvor og vore Forfædre engang boede, da de sikkerlig ligeledes satte det egentlige *Udgaard* i Norden fra sig. Disse *Ugarer* eller *Ugorer* kaldes ogsaa *Jugorer* af *Nestor*, som siger, at de vare et vildt Folk, boende i Samojedernes Nabolag. *Strahlenberg* beretter os at *Ugoria* og Samojedia hörte til det gamle permiske Rige, vore ældre Forfatteres *Bjarmeland*. *Lehrberg* har især nöje undersögt Jugriens eller Ugoriens Historie. Dette Navn tillagdes i den senere Middelalder en stor Deel af Sibirien, liggende norden for den 62de Breddegrad, og fölgeligen et meget ufrugtbart Land, uskikket til Agerbrug eller Qvægavl.

Indbyggerne lignede Samojederne, deres nærmeste Naboer. Mangeslags Fabler fortaltes om dem, f. Ex. den, at de laae i Dvale den hele Vinter, men vaagnede op om Foraaret o. s. v. Af Marco Polo kaldtes deres Egne *det mörke Land*, og arabiske Forfattere berette, at det grændsede til *Mörkets Hav*, var bedækket med evig Snee o. s. v. *Nestor* anförer en synderlig Fortælling af en Borger fra *Novgorod* (der længe var i Besiddelse af Landets Handel og Overherredömme): hvorledes nemlig Jugorerne havde fortalt ham, at der i deres Lands himmelhöje og sneedækkede Bjerge hörtes stærk Larm og Skrig af Underjordiske, som sögte at bane sig en Vej gjennem dem nedenfra, ved at hugge i Klipperne o. s. v. Sikkerlig have de gamle Russer (eller de fra vort Norden nedstammende Vareger) her troet at höre de himmelstormende Jætter, fængslede af Guderne i Udgaards Klippehuler, især da de Finniske Folkeslag selv havde lignende Meninger herom. Den boglærde *Nestor* underviste den Novgorodske Fortæller saaledes om Sammenhængen, at de i Bjergene indespærrede Folk vare de samme, som Patriarken *Methodius* (i det 9de Aarhundrede) sagde vare urene Hedninger, fordrevne af Alexander den Store til det yderste Nordens Fjelde, hvorfra de skulde vende tilbage i Verdens sidste Tider. Her have vi da Österlændernes bekjendte Fabel om Gog og Magog (see

nedenfor §. 92. [22] Ligesom Muhamedanerne saaledes have sammenblandet nordiske Jættefabler med deres egne om Gog og Magog (der ellers af Jöderne antoges for Hedninger, siden af de Kristne for Tyrker o. s. v.), saa synes ogsaa vor Almue at have, i deres traditionelle Spaadomme, tilsidst sat Tyrkerne i de Jætters Sted, som engang skulle overvinde alle Lande i Verdens sidste Tider; da skal Tyrken vande sine Heste i Skanderborg Sö eller paa Anholts Öe o. s. v. — men efter Folkesagnet skal Holger Danske komme for at frelse Riget, naar næsten hele Folket er uddödt (ligesom *Vidar* efter Eddaerne, skal frelse Verden paa en lignende Maade o. s. v.). I övrigt maa vi lægge Mærke til at netop *Bjarmeland* og Elven *Vims* (eller *Wyms)* Omegn omtales i Thorsdrapa som Jætternes Opholdssteder og en af Hovedskuepladsene for Thors store Bedrifter ved deres Forfölgelse. Ellers sagde Bulgarerne (efter arabiske Forfatteres Beretninger), at Risernes Land var paa hin Side af det store nordlige Hav; de foregave i Middelalderen at en saadan Rise, af 12 Alens Höjde, var kommet til dem, hvorover de forfærdedes meget (*Frähns Ibn Foszlan* l. c. S. 228).

§. 91. Græker og Romere have ellers antaget et mythisk Udgaard efter vore Forfædres Begreber derom; dette sees af en udförlig Skildring som *Ælian* giver derover. [23]

"*Europa*, *Asia og Libya* (Afriea) ere ikke andet end Öer, omfludte *af det store Hav*; men der er et *Fastland rundt omkring Verden* af umaalelig Störrelse. Der findes adskillige *store Dyr*, og *Menneskene* som boe der *ere dobbelt saa store som vi*, de leve ogsaa dobbelt saa længe. Nogle af dem ere meget stridbare og *leve stedse i Krig* (μαχιμοι); andre ere frommere og fredeligere (ευσεβής); Guderne værdige disse undertiden deres Omgjængelse. De kunne *ikke saares ved Jernvaaben*, hvorfor de helst *kjæmpe med Stene eller Köller*. *Guld og Sölv* have de i störste Mængde, saa at de agte Guldet mindre end vi Jernet. Et Tusind Myriader af dem satte engang over *Verdenshavet*, og ankom til *Hyperboræerne*. Ved dette Lands yderste Ende er der et Sted kaldet *Anostos* eller *Anoston* ɔ: hvorfra Ingen kommer tilbage, lignende et *stort Gab eller Havsvælg*, hvor der er hverken rigtig lyst eller rigtig mörk, men Luften (Skyerne) nedhænger besynderlig med etslags dunkel Rödme." Her behöves ingen udförlig Sammenligning, da *Utgard* netop er et saadant Fastland som omgiver Verdenshavet efter Eddaerne, og *vor Jord* er at betragte som *et stort Öeland*. Jætter og Uhyrer boe der, större end Mennesker og jordiske Dyr; de fleste af dem ere grusomme og stridbare; Jern bider i Almindelighed ikke paa dem, men de slaaes især med

Köller og Stene; dog gives der nogle som i Grunden ej ere saa onde, og adskillige af deres Qvinder vare saa skjönne at Asaguderne forelskedes i dem og toge dem til Hustruer; Guld og Sölv havde de i Mængde, som Bjergenes og Afgrundens Herrer; Rygtet om *Geruths* store Skatte lokkede Kong *Gorm* til hans eventyrlige Rejse, og Friserne rövede en Mængde Guld fra dem eller Dværgene. Det store *Havsvælg* eller *Gab* grændser til Chaos eller *Ginnungagab*, ligesom det nordiske og indiske. Ved Luftens tilsidst skildrede besynderlige Tilstand menes uden Tvivl Nordlysenes lignende Skin. Endvidere melder *Ælian* om to Floder, Söer eller Kilder, den ene *Vellystens (Livets og Foryngelsens)*, den anden derimod *Bedrövelsens Væld*; ved hver af dem staaer et Træ af en stor Platans Störrelse; det enes Frugter bringer den som spiser deraf *Foryngelse*, det andet *Döden*. Da *Urdes* og *Mimers* Kilder maae sættes over eller ved Udgaard i den videste Bemærkning, *og en af Ygdrasils Stammer staaer ved hver af dem*, [24] saa synes disse mythiske Gjenstande, især *Foryngelsens Æbler*, tildels at kunne sammenlignes med de Eddiske af samme Natur.

§. 92. Hos Perser, Araber og Hebræere gjenfinder man vort *Utgarde* eller Udgaard i den uhyre Bjergkjede *Kaf* eller *Chog* (i Hebr. Kreds, Cirkel) som meentes at omgive Verden,

og hvorom Prof. *Rasmussen* har givet os en særegen lærd Afhandling (jfr. ovenfor II, 330, 342). Efter hans Undersögelser meente de nysnævnte Folk, i de ældste Tider, at Himlen hvilte paa hine höje Fjelde, der og kaldes Himlens Stötter hos Job XXVI, 2. De troedes og at omringe det kredsrunde Ocean, som Araberne kalde *Mörkets Hav* eller det (Jorden) *omgivende Hav (Almohith)*. Paa et af Bjergene i det yderste Norden, hvor det vrimler af de grueligste Uhyrer, valgte Ahriman, efter de österlandske Traditioner, sit Sæde; i denne Borg omgives han af onde Dæmoner, som han udsender over Jorden, for at anfalde og skade de Rettroende. *Turan* er og overhoved hans nordlige Rige, fuldt af Taage, Mörke, Kulde, Stank, Uhyrer, Slanger, Ulve, ellers de Vantroende og ugudelige Folks Hjem o. s. v. Efter det babyloniske Fangenskab fattede Hebræerne lignende Meninger om Nordens Rædsler og Jætte-Lande eller Opholdssteder for onde Aander, samt for de dem dyrkende Folkeslag, som Chaldæer o. Fl. Saaledes heder det hos Jeremias I, 14: "Af Norden skal Ulykken udlades over alle dem som boe i Landet" (eller, efter andre Oversættelser: "alle Jordens Indbyggere"). Rabbinerne satte Forbandelsens Bjerge i Norden, hvorfra Mörket kom over Verden. Jordens nordligste Egne vare, efter deres Beskrivelser, fulde af alskens Rædsler. Hertil

grændsede et oprört og muddret Hav, fuldt af Vandhvirvler og Malströmme, der naaede til den dybeste Afgrund. Fjeldenes Huler vrimlede af Slanger og andre Uhyrer, som sögte at bringe alskens Ulykker over Jorden ved Hagl og Orkaner, men længtes dog især efter den Dag, naar den yderste Dom skulde holdes, da de ventede fuldkommen Befrielse af deres Fængsel, for ret at kunne ödelægge den hele Verden. Til disse Uhyrer höre da ogsaa *Gog* og *Magog*, de rædsomme vilde Folkeslægter, som efter Koranen (*Sura* 18 og 21) fængsles bag Nordens höje Fjelde, men skulle befries i Verdens sidste Tider til samme Öjemed. De kaldes ogsaa *Jin*, *Gin* eller *Dschin (genii)* der först siges at have behersket Verden, men siden være blevne fordrevne til Jordens Udkanter, sidst af *Tamurath*, en persisk Konge i den mythiske Oldtid. Jfr. ovenfor §. 90. Arabiske Forfattere foregive ellers at Mörkets Land (hvor den uhyre Fugl *Simurgh*, ligesom vor *Hræsvelg*, har sit Sæde i Norden) udgjör en Deel af *Kaf*; der udvælder den vise *Chedhers* vidunderlige Kilde (lig *Mimers* eller *Urdas* i Eddaerne). Af det, for Menneskene usejlbare, yderste Ocean (hvori Djævelen — ligesom vor Midgaardsorm — har sit Sæde) ere Jordens Have, som den persiske Bugt, Middelhavet m. fl. kun Bugter o. s. v. [25] Intet af dette behöver nogen videre Sammenligning med den

nordiske Mythe. De nyere persiske Digtere synes undertiden at have forvexlet de til deres Land nærmest grændsende Bjergegne (hvor deres Helte overvinde Uhyrer og Afgudsdyrkere) med det egentlig mythiske *Kaf*, ligesom lignende Tilfælde sees at indtræffe for Middelalderens nordiske Digtere og Sagaskrivere, der undertiden rykkede det mythiske *Udgaard* og *Jotunheim* nærmere ind mod de af Menneskene egentlig beboede Landes Grændser, hvorved de kom til at ligge paa denne, isteden for paa hin Side af Verdenshavet.

§. 93. At *Nasaræernes* Kosmogonie og Kosmographie (især i Beskrivelsen over Underverdenen) meget ligne de oldnordiske, er allerede vist ovenfor I, 218 o. f. Paa den anden Side have disse deres Beretninger naturligvis mangfoldigt Sammenhæng med andre österlandske, især de saakaldte semitiske Folks. Den nasaræiske Beskrivelse over Afgrundens Dyb, hvoraf alt voxte frem, svarer ganske til vort *Hvergelmer* med Underverdenens derfra udspringende Vande. [26] Disse kalder *Adams Bog* sorte, mörke eller dunkle Vande, hvilket Epithet Araberne, som förmeldt, give Verdenshavet. Der heder det og at *Ur*, den bölgende Ild, Taagens Konge, hævede sig op fra Dybet, hvortil han var nedstyrtet, i det hine sorte Vandes Bölger brödes paa *Verdens Mure*, der omgave den som *Hegn* eller *Lukke* mod

Helvedes Vold, [27] hvorved de vel rystedes som en Bænk, men nedstyrtede dog ikke. Ogsaa omtales her Taagens eller Dunkelhedens Port, samt Underverdenens Gitterværk, hvor igjennem de sortsprudlende Vande fremströmme (ligesom ved Eddaernes *Helgrind* eller *Helgrindur* o. s. v., see f. Ex. *den ældre Edda* IV, 241, 243). Taagens eller Mörkets Bjergrygge (*juga caliginis* efter Norbergs Oversættelse) svare og til *Utgardes* Fjeldstrækning med dens dybe, dunkle og taagefulde Dale. Her nedfalder den stride dödbringende Ström til Taagens Verden (*mundus caliginosus*, vort *Niflheim*, ligefrem efter Ordene). Her er da al videre Sammenligning med Eddalæren overflödig.

§. 94. Den vidtlöftigste Sammenligning forestaaer os, som sædvanlig, ved den *indiske Mythologie*; der finde vi baade et *historisk* og et *mythisk Udgaard*. Ovenfor saae vi at de ældste Puraner antoge (ligesom Edda) Jorden for rund, omgivet af Oceanet; i Midten er Jordens höjeste Bjerg *Meruh*, med Indernes Gudeland; norden for det ligger det uhyre Rige *Curu*, som nu indbefatter en stor Deel af Rusland, der synes at svare til de nordiske Benævnelser paa dets vestlige Deel, nemlig *Gardur*, *Gardar* (*Gorod*), og denne Gisning især at opklares derved, at den nordligste ved Iishavet eller Oceanet liggende Deel kaldes

Utra-Curu, Uttara eller *Utara-Curu*, og svarer altsaa til vort *Udgaard, Utari-* eller *Ytri-Gardar*, af den samme Sprogrod. Dog betyder *Uttara* i det gamle Indiske[28] baade *nordlig* [29] og (ligesom *utarsti, ytsti* i Islandsk eller det oldnordiske) den *yderste, sidste*. Den samme Oprindelse har det gamle Navn for vort mythiske *Udgaard*; her have vi betragtet Indernes historiske *Udgaard*; vi ville tilföje den Bemærkning: at Indernes gamle Skrifter sige, at Vishnu tilbades af Folket i *Utracuru* i Skikkelse af en *Vildgalt*. Man kunde falde paa at troe at denne Beretning er kommet deraf, at Folk, der vare nöje beslægtede med vore Forfædre, havde allerede i Egnene Norden for Indien havt den Tro', som siden blomstrede blandt Gotherne i det nuværende *Esth-* og *Lifland* (*Æstierne* og *Reid-Gotherne*) samt Skandinaver og Angelsaxer, om Freyrs og Freyas *hellige Galt*, hvis Billede, baaret paa Hjelmen, de endog troede at skulde beskytte dem i Krigen. See ovenfor III, 49 o. f.

§. 95. Det mythiske *Utgard* forestille Inderne sig ogsaa som en uhyre Bjergkjede, lig en rund Muur (ligesom i det nordiske Navn) omgivende det ringformige Verdenshav, som igjen omfatter Jordkredsen; denne Fjeldring kalde Brahmanernes Skrifter *Loka-loka*; man kunde falde paa at den förste Deel af dette Navn var beslægtet med vor *Loke*, [30] men

ellers vide vi at *Loca, loc,* betyder *Egn, Sted,* ligesom det latinske *Locus, loca.* Ogsaa Inderne kjende et Gab mod Nordvest (vort geographiske *Ginnungagab),* hvormed deres *Utgard* eller *Loka-Land* sættes i Forbindelse med *Mörkets Egne fulde af Vand (Niflheim* eller det store *Ginnungagab).* Det var ikke til fra Verdens Begyndelse, men *Krishna* brækkede dette Hul paa Kredsfjeldet eller den yderste Muur, da han endelig vilde besöge sit Forbillede *Vishnu,* Verdens höjeste Aand. Enkelte Helte have og siden faret der igjennem, men ellers er det ubefarligt for Mennesker. *Guldlandet* siges at være den nordligste Egn i *Loka-loka;* saaledes og den *gyldne Bro* i Edda og hos Saxo, *Guldöen* i Frisernes Rejse o. s. v. Lige ovenfor det paa denne Side af Oceanet er *Utra-curu* eller det geographiske *Utgard.* Dog er det, efter visse af Indernes Skrifter, at ansee som et mythisk Land, der ej kan erobres eller beboes af Mennesker. Overhoved heder det ellers at et uigjennemtrængeligt Mörke, Vande og en chaosagtig Blanding af Elementerne omgive Bjergene af *Loka-loka,* netop ligesom Utgard, Lokes Bjergland, beskrives i de oldnordiske Mindesmærker. Ligesom vore Forfædre satte deres historiske *Jotunheim* i Nordens mörke og kolde, til Agerbrng uskikkede Egne, beboede af halvvilde Mennesker — saa havde Inderne og tildels lignende Begreber

om de mod Norden for dem liggende kolde Alpelande samt det östlige Tartaries Örkener. Ogsaa disse Egne kaldtes undertiden *Uttara-Curu* eller *Uttaracurra*. *Assam* eller *Asama* hörer til de for Inderne vidunderlige Lande, beboet, efter deres gamle Beretninger, af et halvmythisk Folkeslag, tildels betragtet som nedstammende fra Guderne, dels fra Jætterne. Dets nordlige Halvdeel kaldes *Uttaragora* (ogsaa nu *Uttarcol*, ligesom de nyere Nordmænd tildels sige *Asgaal* istedenfor *Asgaard* o. s. v.). Bagved dette Land ligge de höje Bjerge som kaldes *Udayagiri* eller *Samanta*(Verdens Grændse). Den Deel af *Asam*, som ligger Vesten for den det gjennemskjærende Flod *Brahma putra* (Brahmas Sön — ogsaa kaldet Solens Flod, udströmmende fra *Udayagiri*), kalde Inderne *Gudernes Land*, men den östenfor liggende *Dætiernes* eller *Jætternes Land*, som de engang sige har været behersket af den berygtede *Hidamba*. Ogsaa vore Forfædre sagde at Gudernes og Jætternes Land adskiltes ved en Flod, kaldet *Iving* eller *Ifing*; den var vel oprindelig fuldkommen mythisk-allegorisk, skjönt man vel siden, efter som Nogle mene, har givet den en historisk Betydning, som muelig allerede var antaget i den tidligere Middelalder; lignende Forandringer kunne og let i Indien have indtruffet ved de mythiske Traditioner; alt paa Grund af de saa vidt ud-

bredte Meninger om *Gudernes* og *Jætternes* forskjellige Folk eller Dyrkere, som hine dæmoniske Væseners Afkom eller Yndlinge. [31]

§. 96. Ogsaa de öst-indiske Buddhister og *Lama*-Troens Tilhængere overhoved antage den samme, Verden og Verdenshavet indsluttende Fjeldmuur, men de forskjellige Folk betegne den med forskjellige Navne. Singaleserne kalde den saaledes *Chacra-* eller *Sjakra Varta* og *Sakvalla-Galla*; Birmanerne *Zetkia-Vala* eller *Sackvell*, [32] hvilket sidste Navn Singaleserne undertiden bruge. Disse Sidste kjende ogsaa Navnet *Uturu-curu* eller *Utaracuru*, der hos Birmanerne egentlig er blevet til *Unche-gru*, *Unsje-gru* eller *Undengru*. De Fleste sætte det enten som den nordligste Deel af vor Jord, eller og som den nordligste store Öe i Verdens-Systemet, hvilket, som jeg forhen har meldt, ligesom og tildels hos de yngre Inder, meget afviger fra Vedaernes ældste og Eddaernes, i denne Kosmographiens Deel dermed ganske overensstemmende Simpelhed. [33] Overhoved ere disse Systemer (hvormed Mongolers og Kalmukkers stemme overeens) dog enige deri, at Verdenshavet eller Oceanet, mellem Jorden og den yderste Fjeldkreds, er ubefarligt for Mennesker. Ogsaa Birmanerne sætte *Guldlandet* ved Nordpolen. Nogle af Singaleserne afvige fra de indiske og nordiske Systemer, i at sætte

Uttara-curu mod Syden; maaske dette er en Levning af den ældste Mening i Edda, hvorefter Utgard omgav hele Jorden og Verdenshavet; det maatte altsaa findes baade i Nord og Syd, [34] skjönt det ej ellers kommer for i vore Myther, undtagen mod Nordvest, Norden og Östen, nemlig de Egne hvorfra *Kulden* og *Mörket* især meentes at komme, og troedes saaledes at betegne de onde Dæmoners Sæder.

Anmærkninger.

1. Han kaldes *Utgarda-Loki konúngr* (eller Kong *Udgaards-Loke)* i den yngre Edda. Nyerups Overs. S. 65. Rasks Udgave S. 54.

2. See *Nyerups Edda* Side 81: "Nederlig og nordlig gaaer Vejen til *Hel*" — heder det her i Anledning af Hermods Rejse — og det er endnu et ondt Ønske blandt Almuen i Island: *Gaae du nedad og nordefter*, istéden for at man siger i Danmark: Gaae Pokker i Vold. Jfr. *Snorra-Edda* l. c. S. 67.

3. *Ling* anmærker at den finske Mythologie ommelder en Jætte ved Navn *Jume* eller *Ymi*. *(Edd. Sinneb. L.* S. 45). *Peterson* kalder *Jume* en himmelstormende Rise *(Finn. Mythol.* S. 119). Dette var blevet glemt at anföres i 1ste Deel, med Hensyn til 1ste Bogs 2det Hovedst. §. 4 (S. 252-53). I Koptisk heder Havet *Jom* (Chines. *Jung*, Oldnordisk *Húm)*, hvorved vi maa bemærke at det hörte til de gamle Ægypters onde Væsener (see ovenfor II, 9, 10, 21).

4. *Groenlandia*, isl. Overs., Skalholt 1688, S. 6.

5. I sit eget Rige maatte Jætterne betragtes som Guder, da Hjelp fra Aserne var neppe at vente der. *Thor* udrettede der intet formedelst *Udgaards-Lokes* Koglerier, og *Odin* selv maatte forgjæves drage tilbage fra *Hel*, uden at kunne befrie *Baldur*. Der hersker saaledes, hvad Naturprinciperne angaaer, etslags österlandsk Dualisme i den gamle skandiske Tro. I Menneskeverdenen kunde Jætteguderness Dyrkelse udryddes; det viste Thor der, ved at omstyrte deres Klippealtere, som det heder i Begyndelsen af Thorsdrápa.

6. *Edda antiq.* II, 37, 39, 43, 44; *den ældre E.* III, 264 o. f. Ogsaa denne Jættinde færdedes *kun om Natten*; Dagens Lys forvandlede hende til en Klippe. Alle slige Væsener höre til de reen-mythiske. Et vigtigt Bevis herfor er en authentisk Vise af *Brage den Gamle*, hvori Hedenskabets Aand fremlyser tydelig. Skjalden digter, at da han en Aften sildig kjörte gjennem en Skov, talte en Trold- eller Jætteqvinde ham til, og da han spurgte hvem der var? svarede hun:

Trold de mig kalde,
Fjeldthursens Maane,
Jættens Malmpuster,
Hagl, Solens Harm,
Trylleqvindens kjære Ledsagerinde,
Dödningrigets Vogter,
Himmelsphæren slugende Svælg —
Hvad er en *Trold* om ej det!

Ved *Fjeldthursens Maane* (eller skinnende Meteor) menes her uden Tvivl et *Vættelys*, den blaalige Lue, som Almuen endnu mener at tilhöre onde Dæmoner, der vaage over skjulte Skatte. *Audsug* som

jeg har oversat *Malm-Puster*, betegner egentlig den som *suer* eller sammenpuster *Rigdom eller ædle Metaller*. De Gamle have altsaa digtet at dette var Troldenes saavel som *Sort-Alfernes* eller Dvergenes Forretning i Bjergenes Inderste, hvor de rugede over Dybets Rigdomme. See *Skalda* l. c. S. 173.

7. *Floden med den gyldne Bro* er uden Tvivl Eddas *Giöll* (eller *Giaull*) ved *Hels* eller Underverdenens Grændseskjel; vi have seet ovenfor at Asaguden *Hermod* reed over den paa *en Bro som var beklædt med lysende Guld*. Jeg vil ikke lade Læserne længere vente efter Mythens Forklaring: ligesom den glimrende *Regnbue*, som skinner *om Dagen og i Lyset* i de sydligere Egne, er Gudernes Himmelbro; saaledes er *Nordlyset*, der kun sees i *Nætternes Mörke* og helst i Polaregnene, selv der hvor intet menneskeligt Væsen kan opholde sig, den skinnende *guldglindsende Bro* der förer til Frostjætternes, Dödens og det evige Mörkes Rige; med mindre man vil antage, at Broen bestaaer af steenhaard glindsende Is, oplyst eller forgyldt af de flammende Nordlys. Dödningbroen forekommer i mange fremmede Mythesystemer, hvorom mere i det Fölgende. See ellers *den ældre Edda* IV, 234, 236. *Edda antiq.* III, 396-397.

8. *Vegtamsqvida* i *Edda antiq.* I, 238-239. *Garmur* er vel den fornemste af disse Helvedes-Hunde. See om ham *Edda antiq.* III, 382-383; *den ældre Edda* IV, 233-34.

9. Saaledes have nogle af de gamle Nordboer forestilt sig den flammende Tordenkile. Da Thor var alle Troldes og Spögelsers Forfölger, saa grunder den endnu gjængse Overtro blandt vor Almue om Staalets Kraft mod Trolddom og Djævelskab sig

kun paa hin hedenske Religions Mening. Andre troede, at Flintestenen, som giver Ild ved Staalets Paavirkning, ogsaa hörte til Tordengudens physiske Apparat. Derfor forestilte nogle blandt Hedningerne sig *Thors Hammer* som dannet af Flint (der let kunde give Ild ved at knuges med hans Staalhandsker), og de nedlagde derfor dens symboliske Efterligninger i de Dödes Grave, for at bortskræmme onde Aander, thi dertil troedes Flinten saaledes at tjene efter *Saxos* udtrykkelige (her af mig i §. 84 anförte) Vidnesbyrd. Staalet kunde ruste bort i Tidens Længde, Flintestenen derimod ikke. Jfr. *S. Thorlacius om Thors Hammer* o. s. v. paa det anförte Sted; samt min Afhandling over Ossian 3dje Afsnit, især Anm. c.

10. *Den yngre Edda*, *Nyrups Overs.* S. 123. *Skalda Rasks Udg.* S. 112 o. f. *S. Thorlacii Ant. Bor. Obs. Specim* VII, 16 sq. Om hin eventyrlige Rejse af *Gorm* og *Thorkild* see *Saxos Hist. Dan. (Ed. Steph.)* Lib. VIII, Pag. 160-164. Jfr. endvidere den danske Rimkrönike om Kong *Gorm Haraldsön* som her tildels har bevaret den gamle Alliteration, til Bevis paa Sagnets og deroni handlende gamle Digtes höje Ælde, efter *Rasks* Bemærkninger i Fortalen til hans *Angelsaksiske Sproglære* (Stokholm 1817) S. 27 o. f. *Dahlmann* har senere bemærket (hvad jeg her troer er fuldkommen godtgjort) at Beretningerne om *Gorms* Rejse ere tagne af mythiske Digte, samt endvidere at *sedes Beruthi* hos *Petrus Olai (Langeb. scr. rer. Dan.* I, 76) bör læses *sedes Geruthi* (ɔ: *Geirraudargardar)*, og at Nordens yderste Isgrændse maa forstaaes derved *(Forschungen auf dem Gebiete der Geschichte*, Altona 1822, I, 325; 327). Den yngre Eddas *Geirröd* var uden Tvivl en Rimthurse eller Frostjætte, som holdt *Loke* (eller Jord-

varmens Dæmon) fangen for en Tid (nemlig i de tre Vintermaaneder), men blev selv tilsidst overvundet af Thor med gloende Skud o. s. v. See *Skalda* Rasks Udgave S. 112 o. f. Nyerups Overs. af den yngre Edda S. 121. At denne Mythe om Thors og Geirröds Kamp var meget bekjendt i Norge og Island kort efter Kristendommens Indförelse (först i det 11te Aarhundrede), see vi og af en Vise, som Skjalden *Sneglu-Halle* strax forfattede efter Kong *Harald Haardraades* Opfordring, for at give en Parodie derover ved Beskrivelsen af en Smeds og en Skomagers (eller Garvers) Slagsmaal (see *Müllers Saga-Bibliothek* III, 340, samt min danske Oversættelse af Fortællingen om *Sneglu-Halle* i det Skand. Lit. Selsk. Skrifter 16de Bind).

11. Saaledes er der og en *Jernstötte* i Geirröds Bolig efter *Skaldas* Fortælling. Jætterne havde, som Dybets Herrer, naturligvis en Overflödighed af Metaller.

12. See *Saxos* 8de B. l. c. Pag. 164-66. *Thorkilds* eventyrlige Rejser ere og (enten efter Saxos Fortælling eller de Digte der ogsaa vare hans Kilder) besjungne i *den danske Rimkrönike*. Den hele mærkelige Saug deraf om *Gorm Haraldsön* er meddeelt (med Anmærkninger) af *Grundtvig* i *Dannevirke* 1ste Bind (1816) S. 56 o. f. De ere og indklædte i et nyt dansk Digt i Nyerups *Frigga*, en poetisk Nytaarsgave for 1817.

13. See *Valas Spaadom* samt Nyerups *Overs. af den yngre Edda* S. 85.

14. Det mythiske Navn synes at have den samme Oprindelse af *loka* ɔ: lukke, slutte, ende; *lok*, Slutning, Ende o. s. v., da den som bar det, meentes at være det *tillukkende Mörkes Dæmon*, som troedes

at hige efter, og tillige befordre Gudernes, Menneskenes og Verdens Undergang og Ende; ogsaa *tillukkede* eller *indsluttede* hans Rige Jordens hele Kreds. *Grendel* kaldtes saaledes af Jordens Beboere fra Begyndelsen af (heder det S. 103), altsaa ogsaa i de hedenske Tider.

15. *Poëma de Danorum rebus gestis &c.*, *Ed. G. J. Thorkelin*, Havn. 1815, 4to Pag. 10, 11, samt i Anmærkn. P. 260-61. Ogsaa S. 34 omtales *Thyrserne* (Riimthurserne eller Frostjætterne) som *Grendels* Underhavende.

16. See *Ad. Bremensis Opera*, *Helmstadii* 1670 p. 160 sq. I de forholdsvis faa Levninger vi endnu besidde af de tydske Folks Oldsprog, findes der adskillige Ord som antyde deres Meningers Overensstemmelse med vore, angaaende Oceanet og Udgaards Fjeldstrækning, som Jordkredsens yderste Omgivelser. Efter *Thorkelins* Oversættelse er vel Angelsaxernes *Garsecg*, *Garsæg*, *Garsæc* (hos *Aelfred* og i Skjoldung Digtet) det samme som det islandske *Gardsegg* (udtalt *Garsegg*) ɔ: Jordens Kant eller Indfatning (*fimbria terræ*). *Isidor* omtaler *umbihringa mittilgardes erdha* ɔ: den *Midgaard* eller Jordens Middelegn omgivende Kreds (*fragmentum theotiscum Isidori* i *Dän. Bibl.* II, 340). Oprindelig har vel Angelsaxernes *Umbhvyrft* betydet det samme, men siden har man brugt dette Ord om Jordens Kreds (*orbis terrarum*, Nordboernes *kringla heimsins* o. s. v). Jfr. *Mone Gesch. des Heidenthums im n. E.* II, 113.

17. Som udledes af det gamle persiske *Ghard*, *Gherd*, en Stad; hos *Hyde de relig. vet. Pers.* Pag. 563. See ellers ovenfor III, 117.

18. *Ghor* eller *Ghar* betegnede saaledes f. Ex. en stor Deel af det vidtlöftige *Afganistans* Bjerg-

egne samt især dets Hovedstad. Endnu ere der paa det Strög tre Stæder der bære Navnet *Ghor*. Her er det og at det berömte *Bamian* med Buddhisternes formeentlige Monumenter ligger. See *Elphinstones Gesandtschaftsreise nach Kabul* l. c. I, 240, 242.

19. Om disse *Uturgurer* have været beslægtede med de af Ptolomæus (120 Aar f. Chr.) ommeldte Ithagurer (som vistnok da boede meget östligere) er mig aldeles ubekjendt. Ritter regner Ithagurerne til de Finske Folkestammer (til hvilke de nordisk-historiske *Utgardes* Beboere vel og for det meste hörte) i hans *Erdbeschreibung* l. c. I, 540. Om *Uturgurerne* see *Procopius de bello Gothico* IV, 4, 5. *Stritter Mem. Popul.* I, 454. Jfr. *Suhms krit. Hist. af Danm.* II, 557, hvor han lægger Mærke til at nogle blandt Grækerne satte Indgangen til Underverdenen *(Orcus)* i Kimmeriernes Land, da han synes at mene at Navnet *Eulysia* er beslægtet med *Elysium* eller *Eleusis*. Ellers er det mærkeligt nok, at vore Forfædre satte Indgangen til Underverdenen i det mythiske Utgard; lokale Sagn blandt de pontiske Gother kunde og have sat den blandt de saaledes historiske *Uturgurer* eller Udgaards Beboere.

20. See *Klaproth über die Sprache und Schrift der Uiguren* i hans *Beschreib. der kaukas. Länder* II, 490 sq. Der findes og interessante Efterretninger om den nærværende (af Chineserne afhængige) politiske Forfatning i *Kashgar*, *Khoten*, *Ingapur*, *Uschi* og andre omliggende Egne, hvis Navne og ældste Historie synes at henpege til Aser og Gother, og at betegne deres ældste Sæder. Jfr. *Is. Jac. Schmidts Forschungen im Gebiete der älteren religiösen, politischen und literärischen Bildungs-Geschichte der Völ-*

ker Mittel-Asiens, St. Petersborg 1824, st. 8vo. See ovenfor Anm. 6.

21. *In scholiis ad Virg. Georg.* Lib. I, col. 128, anført af *Fischer* i *Sitten und Gebrauche der Europæer im 5ten und 6ten Jahrh.* Frankf. a. d. Oder 784, 8vo, S. 164.

22. *Strahlenberg Nord- und Ostl. Theil von Europa und Asia* S. 181. *Nestor Jahrbücher der Russ. Gesch. übers. von Scherer* S. 155. *Lehrberg Untersuchungen* l. c. S. 28, 44 o. f. *Klaproth Asia polyglotta* S. 185-188. Sammes *Memoires relatifs a l'Asie* S. 124.

23. *Var. hist.* Lib. 3 Cap. 18, efter *Theopompus* fra *Chios*. Det er stor Skade at vi have tabt denne berömte Talers og Sagngrandskers Skrifter, da han især synes at have gjort sig fortrolig bekjendt med asiatisk Philosophie og Mythologie. Det vise forskjellige Efterretninger som *Plutarch* o. Fl. have taget af ham, ligesom og denne Beskrivelse af *Ælian*. Egentlig har den været indklædt i en Samtale mellem *Midas* og *Silen*; er altsaa af phrygisk eller asiatisk Oprindelse. Med hine Beretninger kan man jævnföre *Carieren Euphemus's* Beretning om Satyrernes Øer i Oceanet "hvorpaa ellers ingen Skibe sejle" hos *Pausanias* I, 23. Af Frygt for dem efterlode de söfarende Cariere der en Qvinde, som etslags Offer for Satyrerne (ligesom Thorkild maatte paa samme Maade offre Jætterne paa Ishavets Klippeland tre af sine Skibsfolk; see ovenfor §. 82). Prof. *Petersen* troer at disse Efterretninger ere bygte paa historisk Grund, samt sigte til America og visse Øer i det dertil grændsende Ocean *(Skand. Litt. Selsk. Skrifter* XVII, 151 o. f.). Øerne i Nærheden af Britannien, som engang meentes at ligge ved

Jordens Udkant, bleve og til Grækernes Fabellande. Saaledes anmærker *Rob. Jamieson* at det som Plutarch anförer af *Demetrius Phalereus* om *Kronos's* sövnige Fangenskab paa en af dem, under Bevogtning af Briareus, syntes at stemme overeens med de nordiske Myther om de af Guderne fængslede Jætter (som Geirröd eller Udgaards-Loke) *Illustr. on north. antiqv.* pag. 293. Hertil höre ogsaa, paa en vis Maade, Sagnene om *Typhon* (der beherskede Oceanet og de Jorden omgivende Udörkener) samt om *Typhoeus* og andre i Afgrunden nedkastede Titaner og Giganter, der foraarsagede vulkaniske Omvæltninger m. m. At Nordboerne ogsaa tilskreve *Loke* disse, sees af den islandske Talemaade om den ved dem foraarsagede Svovllugt, nemlig *Loka-daun (Lokes* Lugt eller Dunster). At Grækernes Forestillinger om Underverdenen og Oceanet i det Hele svarte til de oldnordiske, har jeg udviklet ovenfor. Hesiods *Typhaon* (eller *Typhon, Typhœus)* og *Echidna*, der avle de mythiske Uhyrer, som Vandslangen, Helvedeshunden o. s. v. svare atter til *Loke* og *Angurbode* i Eddaerne som avle Havslangen, Afgrundens Ulv o. s. f. Grækernes kosmographiske Meninger hyldedes længe af Romerne, og de risehöje Cimbrer vare, efter deres Beretning, komne fra Jordens nordlige Udkanter og det altomgivende Hav *(ab ultimis terrarum oris & cingente omnia oceano. Florus* I, 13).

24. *Hvergemler*, som er en sand Bedrövelses Kilde, ligger under *Yggdrasils* midterste Stamme.

25. *Rasmussen de monte Caf* pag. 3, 12, 27, 37, 50, 54, 58, 70, 75, 86 o. f. Jfr. *Allgem. Weltgesch.* I, 115. Arabernes Meninger om det alt omgivende Verdenshav, kaldet det dunkle eller mörke, udvik-

les ogsaa af *Frähn* i Commentaren til *Ibn Foszlan* l. c. S. 182, 184. *Cafs* (eller det österlandske Udgaards) sydlige Deel kaldes undertiden Klippen *Sacha* eller *al Sacha*, som siges at være af Saphir, og betragtes som Verdens Hjörnesteen, hvorom Himlen drejer sig og faaer af den sin lysblaa Farve (paa selvsamme Maade som Inderne fortælle om *Maha-Meruh*). Fra Sönden, sige Araberne, opstod den organiske Verden. Jfr. Nordboernes hertil svarende Meninger, udviklede ovenfor II, 124 o. f. Dog have mange Østerlændinger antaget at Klippen *Sacha* eller *Sakhra* egentlig maa söges i Jordens Middelpunkt og det gamle Salomons Tempel (see II, 343). Her möde vi da igjen de persiske Ideer om *Borz*, som Jordens Grundbjerg, der fremspirede op over dens Midte, men omfattede den ogsaa som en Fjeldkreds (I, 112-14). Saaledes er overhoved i Østerlandene efter v. *Hammers* Udtryk i Anmærkningerne til Digtet *Schirin:* "*Kaf* das Urgebirge der Erde, welches dieselbe wie ein Ring umschliesst, und bis an den Himmel reicht."

26. See f. Ex. de ovenfor I, 224 (Anm. 10 og 11) anförte Steder. Hertil kan lægges af *Norbergs Cod. Nas.* II, 279: "*ahena spumantia igne ardente*"; hvor Udtrykket *Kjedel* forekommer oversat paa end en anden Maade.

27. *Norberg Onomasticon codicis Nasaræi* pag. 12. I selve Værket ommeldes ogsaa Jordens Muur *(murus telluris)* I, 84. Udtrykket *obices mundi* er maaske og værdt at lægge Mærke til med Hensyn til Ligheden mellem de oldnordiske *Loki* (i Ejeformen *Loka*) og *Loka* (*obex*.). See endvidere *Onomasticon C. N.* pag. 33, 89, 114, 116, 127.

28. *Wilford (on mount Caucasus) As. Res.* VI, 491 *(on the sacred Islands)* VIII, 277. *Colebrooke (on the Vedas)* VIII, 410 (jfr. 478). *Wagner* l. c. S. 112. *Paolino* kjender og *Utera-Curu*, som den nordligste af Jordens 9 Dele. *Systema Brahman.* S. 135.

29. Det gjör det og i Oldnordisk, og endnu i Islandsk, naar det som ligger ved Söen, og kaldes saaledes, tillige ligger mod Nord, ligesom Tilfældet var med *Udgaard.*

30. I Oldnordisk kunde man kalde *Utgard Loka-Lög* ɔ: Lokes Rige eller Provinds, ligesom man sagde *Þrændalög* ɔ: Provindsen *Trondhjem* o. s. v.

31. *Asiat. Researches* VIII, 272, 374, 416, 471, XI, 100. *Hodgson Journal of a Survey to the heads of the rivers Ganga and Jumna* &c. *ibid.* XIV, 387, 422, 443. *Görres Heldenbuch von Iran* 1 Th. Einl. S. XV. Navnet *Ottorocora* eller *Ottorocorrha* for en Stad eller Egn norden for Indien, anført af Ptolomæus og paa de saakaldte tyriske Kort, svarer til de af Indernes egne Skrifter nu bekjendte *Uttaracuru* eller *Uttaragora.* Jfr. *Mannert* IV, 505 om *Oecharder* og *Ottorocarrhæ.*

32. *Sjakra* eller *Ciacra* (Lat. *circulus*, *circus*), og ligeledes *Vala* hos Birmanerne, *Valia* i Sanscrit, siges at betyde en *Ring*, *Kreds*. *Gardr* har i vor mythiske Kosmographie den samme Bemærkning, ligesom *Gerdun*, muelig og det ældste *Gard*, i det Persiske. *Valr* synes i det Oldnordiske at have og betydet *rund*, da *ávalr*, halvrund, *si-valur*, aflang rund o. fl. komme deraf. End et Navn paa det Indiske *Utgard* er *Mandar*, rimeligvis af *Manda* en Kreds, hvoraf Nogle udlede det latinske *mundus*. Ordene *Sjakra*, *Sakvalla* o. s. v. synes (baade i Lyd

og Betydning) at være beslægtede med Arabernes *Sakhra*, *Sacha* eller *Al-Sacha* (ligesom de og have taget saa meget andet af den indiske Mythologie). See foran §. 92 Anm. 25.

33. *Asiat. Research.* VIII, 277, 284. *Buchanan (on the Burmas)* VI, 174 sq. *Mahony (on Ceylon)* VII, 32 sq. *Joinville* 406. *Davy Account of the interior of Ceylon* 1821, S. 190. Jfr. *Wagner* l. c. S. 112 o. f.

34. Visse indiske Forfattere betragte selve *Ceylon* som Jætternes gamle Rige, liggende mod Verdens sydlige Udkant. Det kaldtes fordum *Dæmonernes Land.* Disse *Rakschaser* eller *Rasakser* (som og sagdes at have fordum havt, samt tildels endnu have deres Hjem paa *Java*, i *Gates* Bjergene samt de Indien omgivende Ørkener og Fjelde) svare især til vore Forfædres Riser og Bjergriser. See f. Ex. *Ritters Vorhalle* S. 99 o. f. samt *Philalethes History of Ceylon* S. 208; *Davy* l. c. 199. Efter disse Beretninger sige Singaleserne at Rakshaserne nu især opholde sig i eller ved Dybderne af det östlige Hav, som er usejlbart for Menneskene (i Overeensstemmelse med de eddiske Myther, som saa ofte lade *Thor* drage mod Østen og til eller over *det dybe Hav*, for at bekrige Jætterne og de til dem hörende Uhyrer). De vilde Bjergfolk, som fordum bekrigede de mere dannede Chinesere, ansaae disse for et Jættefolk, hvorfor de kaldte de af dem beboede Egne *Kuei fang* eller *Dæmonernes Land.* (*Ritters Erdkunde* I, 516, efter *Desguignes* I, 123). Saavel i China som i Indien herskede da de samme Meninger som de persiske om *Iran* og *Turan*, de nordiske om *Godthjod* og *Jotunheim* o. s. v. Hvorledes andre asiatiske Folk have tillagt Afgudsdyrkerne de onde

Dæmoners Navne, er vist af *v. Hammer* i *Wiener Jahrb. der Lit.* 1818, jfr. *Ritters Erdkunde* II, 802 o. f. Hvor slige Folkeslag, der betragtedes som Jætternes Afkom eller Dyrkere, undertvanges af et Herskerfolk der, ansaae sig selv for Gudernes Slægt eller Yndlinge, behandledes hine som forvorpne Trælle. Saaledes f. Ex. de saakaldte *Pariaer (Mharer, Dherer* eller *Parwarrier)* i Indien. Ved hver indisk Landsby (i Mahratternes Land) maa de boe for sig selv, udenfor Ringmuren (altsaa *utan garda* eller i etslags Udgaard, som vore Forfædre udtrykte sig) især mod Østen; de afskyes og foragtes af de höjere Kaster, som hörende til de onde Dæmoner, og udelukkede fra det almindelige Gudsdyrkelses-Samfund o. s. v. *Transact of the lit. Soc. of Bombay* (1823) III, 179, 181, 189, 360, 374 o. f. Selv det 14de Aarhundredes Islændere kaldte saaledes Skrællingerne eller Grönlands hedenske og vilde Indvaanere *Trolde*, som noksom kan bevises af de haandskrevne Annaler.

Tredje Hovedstykke.

Universet betragtet efter dets mythiske Afdeling i ni Verdener.

Förste Afsnit.

Skandinavernes egne Meninger om de ni Verdener tilsammentagne.

§. 1. I det foregaaende Hovedstykke have vi omhandlet vor Verden som inddeelt, paa tvende forskjellige Maader, i *tre Hovedparter* under Navnene *Asgard* eller *Godheim*, *Midgard* eller *Mannheim*, og *Utgard* eller *Jotunheim*, nemlig enten reen mythisk betragtede, i en vertikal Retning som *Himmel*, *Jord og Dyb*, *Over-*, *Mellem-* og *Under-Verden*, eller og som mythisk-historiske eller geographiske i horizontal Retning, og alle forbundne med vor Jordkreds, som Jordens *Middelpunkt*, övrige *Kredsflade*, samt *Oceanet* med dets *yderste Befæstning*. Vi have og bemærket, at denne Inddeling i Almindelighed kun gjelder om vor *forgjængelige* eller *foranderlige* Verden, hvorimod de *Himle* og *Afgrunde*, som ere uden for vor Sphære (*Muspell* og *Nifl-*

heim m. m.) ikke indbefattes under denne dens trefoldige Betragtning. Naar Edda derimod taler om *ni Verdener*, saa menes derved *det hele Univers*, efter disse forskjellige Afdelinger, til hvis Undersögelse nærværende Hovedstykke er bestemt.

§. 2. De *ni Verdener* ommeldes tydelig i det ældgamle Digt *Valas Spaadom*, der vel kan ansees som de frommere Skandinavers dogmatiske System i Hedenold, skjöndt det indeholder mere end de övrige eddiske Digte om de *uforgjængelige* Verdener, samt en evig belönnende og straffende Guddoms Magt. Saaledes finder man og at Indernes *Vedaer*, der ustridigen ere ældre end alle deres, skjöndt ogsaa tildels meget gamle, Puraner og andre mythologiske Digtninger, indeholde de reneste og sundeste Troesbegreber, men de bleve stedse med störste Flid holdte hemmelige af Brachmanerne for den store Hob, og Perserne fulgte de samme Principer ved deres Religions-Skrifter. Vi vide at Druiderne fulgte de samme Grundsætninger, at de ligeledes antoge en almægtig Guddom, Belönning og Straf efter Döden o. s. v. Hvilke Grunde skulde da stride imod, at Hedenolds skandinaviske Vise, om hvis Aandskultur, det særdeles rige, dyrkede, kraftfulde Sprog [1] med dets interessante, dybsindige Digtninger endnu vidner, ikke have gjort det samme? Vi ville ikke her dvæle læn-

gere ved disse Betragtninger, men anföre Begyndelsen af *Valas* Spaadom, der og kan ansees for en kort Indledning til den hele Edda-Lære, som egentlig henhörende til vort Æmne:

Lytter til min Tale
Væsener alle!
Större og mindre
Af *Heimdalls* Slægt! —
Jeg vil fortælle
Valfaders Bedrifter,
Mænds gamle Sagn
De förste jeg lærte.
Jeg mindes Jætter
Tidlig födte,
De som mig fordum
Fostret havde. [2]
Ni Verdener jeg mindes
Og *ni Himle*,
Det herlige Middeltræ
Nedenfor Jorden. [3]

§. 3. Först og fremmest maae vi anmærke herved, at vor Vala var en af de *vise Spaaqvinder*, hvilke Forfædrene holdt i stor Anseelse, saa at de endog beærede dem med Navn af *Norner* og *Spaadoms-Diser*, hvorved man kom til at ansee dem for etslags Gudinder, ligesom Germanerne deres vise Qvinder, f. Ex. *Veleda*. [4] Overhoved synes man at have antaget dem for slige inkarnerede

Guddomme, der vel undertiden hjalp födende Koner som Jordemödre, men bestemte tillige Börnenes Skjæbne for deres hele Levetid, med uigjenkaldelige Domme, altsaa med samme Magt som de höje evige Norner. [5] Den eddiske Sibylle (hvis formeentlig overnaturlige Oprindelse vi af disse og flere Grunde ikke kunne paatvivle) siger sig dog at være opdraget og oplært af Jætter. Af disse gaves der nogle som vare meget vise f. Ex. *Mimer*, fra hvem Odin hentede en Deel af sin Visdom. Jætterne vare jo ogsaa ældre end vort Verdenssystems egentlige Guder, og vidste derfor bedst Besked om de allerældste Tildragelser. Desuden vare de bedre bekjendte med Underverdenens Hemmeligheder, og de Ting som skjules i Dybet, end selve Asa-Guderne. Af deres Undervisning kjendte Vala *Middeltræets Stamme nedenfor Jorden*, eller med andre Ord, de Tider, da den endnu ikke var opspiret over Jordens Overflade ɔ: förend vor Verden var skabt. Hun taler udtrykkelig om *ni Verdener*. Derimod er Betydningen af Ordet *Ividi* eller *Yvidi* noget tvetydig, [6] men betyder dog vistnok *Himle* eller *Luftstrækninger*. Meningen af Digtets ommeldte Sted, er da denne: *"Ni Verdener, ni Himle"* — og bliver den samme, om man end vil læse *Yvidi* ɔ: vide regn- eller vædske-fulde Strækninger. Mærkeligt er det da at Inderne tillægge enhver

mythisk Verden et uhyre stort *Central-Træ*, ligesom Edda synes at gjöre her (see ovenfor II, 172); muelig have disse deres Digtninger den selvsamme Méning. Endvidere kan man mærke, at man neppe ved alle de andre Verdener kan antage en lignende Himmel, som den over vor Jordflade, men Jorden selv kaldes dog af de gamle Skjalde *Hels* eller *Underverdenens Himmel.* [7] De 9 Verdener nævnes ogsaa af Jætten *Vafthrudner*, som fortæller den ham besögende Gangraad:

Hver en Verden
Har jeg omfaret
Til 9 Verdener jeg kom; [8]

samt af Dvergen *Alvis*, som udtrykker sig saaledes:

Alle Verdener ni
Har jeg omfaret
Og hvert et Væsen kjendt. [9]

De 9 Verdener antydes og i den yngre Edda, [10] hvor *Har* udtrykker sig saaledes: "Onde Mennesker fare til *Hel* og derfra til *Niflhel*, det er ned til den niende Verden."

§. 4. De ommeldte *ni Verdener* hvorom Valas Spaadom og flere eddiske Digte tale, har jeg ordnet saaledes efter vore Forfædres mythiske Kosmographie, i vertikal Retning (hvilken de her allene have antaget, da *Syd*, som förmeldt, i denne Henseende er eensbetydende med *Zenith*, *Nord* med *Nadir*). [11]

1. Överst oppe er *Liósálfaheimr (Lysalfernes Verden*, Hjem eller förste Udspring). Der ligger Egnen eller Slottet *Gimle*, de Saliges Boliger efter vor Verdens Undergang, under *Surturs* Overherredömme. Himmelen *Vidblain* (den Vidtblaanende) adskiller denne Verden fra
2. *Muspell* eller *Muspellsheimr*, Ildverdenen, hvor *Flamme-Aanderne*, *Muspells Sönner*, opholde sig. De staae ogsaa under *Surturs* Befaling. Himmelen *Aandlang (Andlángr* ɔ: den langt eller vidt aandende) adskiller den fra' vort egentlige Verdens-System. [12] Överst i dette er
3. *Godheim* [13] *(Godheimr* og *Godheimar)*, Gudeverdenen eller Asagudernes Boliger, egentlig Ætheren eller Stjernehimmelen; der er *Asgaard*, deres Hovedstad eller ypperste Land, hvori *Valhall* deres fælles Slot, med mange andre Gudeborge og Palladser. I *Valhall* boe Valkyrierne og de salige Einherjer hos Odin og Guderne; gode Qvinder i *Vingolf* og hos *Freya* o. s. v. til Verdens Undergang eller Foryngelse. Om Navnet Asgaards saare fleerfoldige, forskjellige Bemærkninger, er der ellers handlet i det Foregaaende.
4. *Vanaheim (Vanaheimr)*, Vanernes eller de andre Luft- og Hav-Guders Boliger eller oprindelige Hjem; ogsaa kaldet *Vindheim*

(Vindheimr) eller Vindenes Verden, betegner ellers Skyhimmelen eller Jordens Atmosphære. [14]. Derunder er

5. *Mannheim (Mannheimr* [15] og *Mannheimar)*, Menneskenes Boliger, nemlig *Jordfladen, den beboede Jord.* Snart kaldes den for sig selv *Midgardr* eller *Midgaard*, snart faaer Skyeluften dette Navn, og har det som oftest i mythisk Forstand i den ældre Edda. Ellers fortjener ogsaa Jorden især det samme Navn, da den virkelig, saavel efter denne Afdelingsmaade, som efter den för omhandlede i *tre Verdener, ligger i Midten.* Om Navnet *Midgaård* overhoved m. v. henvise vi til det Foranförte. [16]. Herfra ligger *Himmelbroen Bifröst* eller *Bilröst* (Regnbuen) til Gudeverdenen.
6. *Jötunheim(Jötunheimr* og *Jötunheimar)* [17] indbefatter Jætternes Boliger, saavel *Udgaard* eller Jordens yderste Omkreds, som især dets udvendige mod Helheim nedheldende Skraaninger, [18] der udgjöre paa en Maade Oceanets og Underverdenens Indfatning eller Kyster. Til dette Mörkets Rige hörer og det ubefarlige Verdenshav, hvis Beherskere, *Midgaards-Slangen* med flere det beboende Dæmoner og Uhyrer alle ere af Jætternes Slægt.
7. *Svartdlfaheimur, Mörkalfernes* eller *de sorte Alfers Boliger*, ligger nede i selve

Jordmassen, dens Huler og Afgrunde. Der boe visse Arter af Dverge og andre mythiske Skabninger som skye Lyset. [19] Der nedenfor laae

8. *Helheim (Helheimr, Heliarheimr),* Hels, Dödens ellerDödsgudindens Bolig, rundt omkring Verdenstræets nederste Hovedstamme, samt tillige dets tvende Hovedgrene som bære Jordfladen. Her er Opholdsstedet for dem som döe paa Sottesengen, uden at være blevne indviede til Valhall med Vaaben, til vor Verdens Undergaug eller Foryngelse. Fra Jordens yderste nordlige Kant före *Udgaards* dybe Dale, og derefter *Gjallarbroen* nedad til Underverdenen; den har sit Navn af Floden *Gjöll* (eller *Gjalla),* der er nærmest ved Hels Grændseskjel, men hörer egentlig til *Elivagar* eller Niflheims Floder.
9. *Niflheim (Niflheimr),* Taage- eller Skygge-Verdenen, ligger udenfor vort egentlige Verdens-System. Her ere Floderne *Elivagar,* [20] og i Midten den forfærdelige Afgrund *Hvergelmer.* I denne selv og paa den omliggende Kyst *Nastrond* ɔ: Liig- eller Dödning-Kysten kaldet, er Opholdsstedet for de Fordömte, efter vor Verdens Undergang eller Fornyelse. Her boer Slangekongen *Nidhug* og gnaver med sin talrige Skare ideligen paa Verdenstræets i Dybet grundfæstede Rödder. Denne nederste Deel af

Niflheim, kaldes ogsaa *Niflhel* (eller Skygge-döden, Skyggernes Dödningrige). [21]

§. 5. Heraf seer man at af disse forskjellige Verdener, ligge: 1) *Lysalfernes* Verden, og 2) *Muspellsheim* med de dertil hörende Himle, *oventil*, men *udenfor* vort Verdens System; til dette hörer egentlig 3-8, nemlig *Godheim*, *Vanaheim*, *Mannheim*, *Jotunheim*, *Svartalfaheim* og *Helheim*, hvorimod *Niflheim* (med *Hvergelmer* og *Nastrond*) ere nedentil, udenfor vort Jordsystem, og tillige, ligesom de to förste, uforgjængeligt. Efter Legemets Död vandre Menneskenes udödelige Sjæle til forskjellige, skjönne eller fæle Steder i Over-, Mellem- eller Under-Verdenen, men ved Jordens Undergang, naar alle Elementer forvandles igjen til Chaos, anvises dem varige Opholdssteder, enten i den *överste Himmel* eller i det *nederste Dyb*.

§. 6. Vi see saaledes at det egentlig ere de 6 midterste Dele af Universet, som regnes til vort Verdens- eller Jord-System, men disse inddeles atter i en Over-, Mellem- og Under-Verden, nemlig:

I. Til *Oververdenen*.	1. (3) *Godheim* eller *Asgaard*.
II. Til *Mellemverdenen* eller *Midgaard*	2. (4) *Vanaheim* eller *Vindheim*.

i vidtlöftigste Forstand.	3. (5) *Mannheim*, Jordkloden eller den beboede Jord, undertiden ogsaa kaldet for sig selv *Midgaard*.
III. Til *Underverdenen* (*Udgaard*, *Utgardar*) eller Jotunheim i den mest udstrakte Bemærkning.	4. (6) *Svartalfaheim*, de sorte Alfers Boliger, ogsaa kaldet *Myrkheim* eller Mörkets Egne. 5. (7) *Jotunheim* og det egentlige Udgaard. 6. (8) *Helheim* eller den egentlige Underverden.

Paa en anden Maade kan man og sige, at:

3. *Godheim* (Æther) og 4. *Vanaheim* (Skyluften)	höre til I. *Oververdenen*.
5. *Mannheim* eller Midgaard, den överste Jordflade, og 6. *Myrkheim* dens nedre Masse, samt en Deel af 7. *Udgaard* eller *Jotunheim*	höre til II. *Mellemverdenen*.
Den nedre Deel derimod med: 8. *Helheim*	hörer til III. *Underverdenen*.

Tager man ellers Hensyn til hele Universet, som bestaaende af 9 Verdener, kunne disse henföres til tre Hovedafdelinger, hvoraf enhver især atter bestaaer af tre særskilte, nemlig:

I. *Oververdenen.*	1. *Lysalfernes Verden*, 2. *Muspell*, 3. *Godheim* (Stjernehimmelen).
II. *Mellemverdenen.*	4. *Vanaheim* (Skyluften), 5. *Mannheim* (Jordfladen), 6. *Sortalfernes Verden*, (i Jordmassens Huulheder o. s. v.).
III. *Underverdenen.*	7. *Jotunheim* (Jætteverdenen med Oceanets Afgrunde), 8. *Helheim* (Dödens underjordiske Rige), 9. *Niflheim* med *Hvergelmer* og *Nastrond.*

§. 7. *John Olafson fra Grunnavig* har i sin haandskrevne Bearbejdelse af Snorres Edda, [22] givet fölgende Optegnelse over vor Mythologies ni Verdener:

1. *Muspelheim (Mundus empyræus).*
2. *Alfheim* (bör være *Lysalfeheim) mundus spirituum (geniorum) lucidorum.*

3. *Godheim (Mundus Divorum).* Hidindtil stemmer hans Forklaring gandske med min, og ligeledes i Ordenen af:
4. *Vanaheim*; men nu afvige de fra hinanden for saavidt han oversætter dette Ord (rimeligvis efter Adjektivet *vanr* ɔ: *mancus, mutilus)* saaledes: *Mundus creaturarum intelligentium, adhuc perficiendarum.* Her forstaaer jeg aldeles ikke Meningen, og kan ej heller gjætte mig til i hvilke Egne denne Verden da burde söges, med mindre hin Omskrivning kunde betegne *Luften*, der betragtedes af de Gamle som tynd og tom (samt især af vore Forfædre som en ufuldfört eller ikke udfyldt Deel af *Ginnungagab)*, men som dog meentes at indeholde eller overföre Livsstoffet til de vordende eller tilkommende organiske Skabninger, I det Fölgende vil jeg nærmere söge at godtgjöre min ovenfor fremsatte Forklarings Rigtighed.
5. *Vindheim (Mundus ventorum).* [23]
6. *Mannheim (Mundus hominum).*
7. *Jötunheim (Mundus gigantum).*
8. *Myrkheim (Mundus tenebricosus).* Edda kalder den *Svartalfaheim*, skjönt den förnævnte Benævnelse ellers passer ret godt.
9. *Niflheim (Mundus lividus sive lethalis atræ mortis).* Dette kan vel passe for saavidt endeel af Menneskene komme herhid efter Verdens Undergang eller Fornyelse, men

Niflheim ligger, som förmeldt, og efter som det er tydeligt nok af den yngre Edda, uden for vort Jordsystem; *Helheim* derimod, hvis Himmel Jorden kaldes, mellem den og *Niflheim* eller *Hvergelmer*. Dog synes *Hel* undertiden at kaldes *Niflhel* (Skyggedöden), hvilket Navn igjen paa et andet Sted forvexles med *Niflheim*, da begge Egne i visse Maader kunne bære Navnet med Rette. *Vindheim* er saaledes indskudt urigtig her, da det er det samme som *Vanaheim*, hvorimod *Helheim* eller *Hel*, *Helia* (hvilket hedenske Navn endnu gjelder i Kristendommens gudelige Böger blandt de gothisk-germaniske Folk, som *Hell* i Engelsk, *Hölle* i Tydsk, *Helvede* i Dansk o. s. v.) er bleven udeladt, hvorover man vistnok maa forundre sig. [24]

§. 8. Ville vi undersöge Aarsagerne til hin besynderlige Inddeling af Universet i 9 Verdener, maa vi först og fremmest bemærke, at de Gamle overhoved antoge, at den nederste Hemisphære svarede til den överste, saaledes som den forekommer os efter Öjesynet at være; at Verden var æg- eller kugleformig, og at Jorden laa i dens Midte. Oventil er *Skyluften* og *Ætheren;* der satte man vort Jordsystems Guders, Himmel- og Luft-Aanders Hjem. Fædrene saae i Solens og Stjernernes Glands vidt-tindrende himmelske Flammer,

hvis Oprindelse de ikke kjendte; tillige kom der mangehaande Ild, gloende Aërolither eller Meteorstene m. m. fra Luften, hvorom man var (og er tildels endnu) i lige Uvidenhed. Man ansaae dem for at være af samme Natur som Stjernerne (hvorfra den Phönicisk-Græske Overtro om Bethylier), og dömte at hine flammende Legemer i det Hele maatte have sit Udspring af et uhyre Luehav, som laae langt udenfor vort Verdens System. Saaledes blev *Muspelheim* til i de Gamles Indbildning; Sol, Stjerner og Meteorers Lyn overhoved af dens Funker [25] eller Gnister. Langt ovenfor *Flammehimmelen* maatte der, efter hin Forudsætning, være særdeles lyst, og en evig Vaar herske; der satte man de ypperste *evig salige Lysaanders Boliger*. Den nederste Hemisphære og dens Omgivelser blev paa samme Maade afdeelt i forskjellige Regioner, hvis Beskaffenhed afvexlede i det lige modsatte Forhold. At *Jorden overhoved er Menneskenes Bolig* vide vi Alle. Dens Indre modtog det döende Menneskes Legeme; man meente og at den tillige (siden kun i visse Tilfælde) modtog dets Aand, og at der var Plads nok for det hele Aanderige i den dunkle underjordiske Region, som paa sin Viis svarte til vor Himmelhvælving. Saaledes blev *Helheim* til. Imidlertid maatte det *Indre* af *Jordmassen*, der ligger midt i Universet, ikke være

ubefolket, og det besattes da med etslags Aander, hvoraf *Sortalferne* udmærke sig (som en Modsætning til *Lysalferne)*, og de egentlige *Steen-* og *Jord-Dverge* som bevogte Metallerne o, s. v. vare en Art af dem. Endelig sluttes Universet ved den *nederste Afgrund* og den nördlige chaotiske *Is-, Skygge- og Taage-Verden*, som en passende Modsætning til *Flamme- og Lys-Himlene.*

§. 9. Saaledes opstode og uddannedes vistnok de ældste nordiske Anskuelser af Universet og dets imaginære Inddelinger; Præster og Digtere fyldte dem snart med allehaande Aander og metaphysiske Væsener, som efter deres forskjellige Natur laae i en bestandig Fejde angaaende Besiddelsen af Menneskene, ja tildels endog de skjönne Gudinder, samt Jorden og Himlen, begge smukkere og bedre Egne end Jætternes og de övrige onde Dæmoners Udörkener og Afgrunde. Jætter og Bjerg-Riser (en mindre Art af hine) gjorde ogsaa undertiden betydelige Fremskridt, da deres Styrke var meget stor, og de synes endog at have faaet fast Fod i visse af Jordens Egne, udenfor deres egentlige Rige Udgaard, paa denne Side af Ishavets Kyster, hvilke man i senere Tider kaldte *Jotunheim* og *Risaland* i Modsætning til *Gothernes*, endog undertiden kaldet *Gudernes* Land eller Boliger for deres Folk, der dog andre Gange nævnes *Mennesker*

eller Beboere af *Mannheim*. Saaledes fik man historiske *Gude-*, *Jætte-* og *Alfe-* ja endog egentlige *Menneske*-Lande. Enhver veed at Hebræerne kaldte sig *Guds Folk* og *Guds Börn*, hvorimod deres Modstandere tit nævnes *Jætter eller Riser* o. s. v. De gamle Perser kaldes i deres hellige Skrifter *Ormuzds* og *Mithras Folk*, beskyttede af dem og de himmelske Hærskarer; deres Modstandere Turanierne (eller de ældste Tyrker o. s. v.) ere derimod *Ahrimans Yngel*, *Divernes Tilbedere*, og sættes ofte selv isteden for disse Jætter eller Dæmoner. De sydlige *Gother* foregave at *Hunnerne*, i Modsætning mod dem, var Troldenes Afkom; og de nordligere digtede det samme om Lapperne, Samojederne og flere lignende Folkeslag. Vi ville ikke dvæle længere ved disse historiske Fordrejelser, hvorom der intet findes i vore ældste Digte og eddiske Sagn, der mest holde sig til de reen-mythiske Gjenstande, som ogsaa ere nærværende Værks Hovedöjemeed. Dog ville vi i det Fölgende, ligesom i det Foregaaende, lægge Mærke til de Benævnelser af Lande eller Stæder, som maatte kunne synes at være mærkelige for dem, der betragte den mythiske Historie fra en anden Synspunkt.

Anmærkninger.

1. Det er ypperlig oplyst ved *P. E. Müllers* Prisskrift *om det islandske Sprogs Vigtighed*, Kjöbenhavn 1813. Jfr. *Rasks* Fortale til hans danske og svenske Udgave af *Vejledning til det islandske eller gamle nordiske Sprog*.

2. Eller efter forskjellige Læsemaader:

De som fordum
Mig oplærte.

Flere hertil hörende Varianter og Bemærkninger findes i *den ældre Edda* I, 31, 55; *Edda antiqv.* III, 23, 195, 107.

3. Her menes öjensynlig Yggdrasils midterste Hovedstamme, der bærer vor hele Verden. Jfr. ovenfor I, 13, II, 122, 132.

4. Dette Navn er muelig beslægtet med vor *Vala*, *Völva* o. s. v. Tacitus siger om Germanerne: "De troe endog at der er noget helligt eller sandsigersk ved Qvinder, foragte derfor hverken deres Raad, heller ikke at fölge hvad de svare. Vi saae under den afdöde Keiser *Vespasian*, at *Veleda* hos de Fleste havde været anseet som etslags Guddom. Saa dyrkedes og fordum *Aurinia* og mange andre, dog dette hverken af Hyklerie eller egentlig Forgudelse." *G. L. Baden* anmærker meget rigtig til dette Sted, at vi endnu finde Levninger af hin gamle Tro i de mange *Spaakjællinger og kloge Koner*, *hvoraf især Jylland er opfyldt*. I Middelalderen og lige til det 18de Aarhundrede undergik slige Qvinder en rædsom Forfölgelse, der udstrakte sig over det hele Europa; thi alt af den Art hvad der i Hedenskabet blev anseet for *guddommeligt*, blev *djævelsk* i de kristne Tider. *Aurinia* er vel og efter

som *Baden*, *Anton* o. Fl. anmærke, det samme som *Alruna*, *Alirunia* o. s. v., i Oldnordisk *Avlrún* (hvorimod *Alrynin* betyder alvis eller fuldkommen lærd); jfr. *Edda ant.* II, 865, 964; *den ældre Edda* I, 5, IV, 289.

5. See f. Ex. Fortællingen om *Nornagest*, *Olaf Tryggvesöns Saga*, Skalh. Udg., II, 145. (*Rafns nord. Kjæmpehistörier*, 2den Deel 2det Hefte S. 129).

6. *Ividi* have vel de fleste Afskrifter, men det burde skrives *Yvidi* som dog udtales paa selvsamme Maade. Det betyder enten 1) ligefrem *Dugfrembringer*, *Vædevirker* (af *Yr*, *Ur*, Væde, Dug o. s. v.) eller 2) *Dugtræ* eller *Dugskov*, *Regnlund*. Efter Digtningen om *Ygdrasil* dannedes Luften overhoved af Verdenstræets lövfulde Grene, hvorfra Dug og Væde komme over Jorden. Den Talemaade er bekjendt: *at i Skoven regner det to Gange*, og dette bekræftes noksom af Erfaringen. Den eddiske Digtning vil at hin Vædske, som daglig vederqvægede vor Verden, bestod af det Vand som de store Norner öste over Asken Ygdrasil af *Urdas* — Tidens eller Ætherens — Kilde, de hellige Himmelvande. Og saaledes betegnede man Himlen eller Luften med Ordet *Yvidr*. Seë *Ydalir*, *Yggdrasill*, *Yr* i *Gloss. Edda antiq.* I, 704-5. Allerede *Gunnar Paulsen* har antaget den samme Forklaring. See endvidere *Edda antiq.* III, 24, 195, 207, 231. *Den ældre Edda* I, 31, 55, 68, 259.

7. See f. Ex. *Odins Ravnesang* Str. 11, *Edda ant.* I, 217. Dansk Oversættelse 222, 235.

8. *Vafþrúdnismál* Str. 43. *Edda antiqv.* I, 26-27. *Den ældre Edda* I, 96, 117.

9. *Alvismál* Str. 9 *Edda antiq.* I, 258. Dansk Overs. II, 16, 27.

10. *Rasks Udgave (Gylfaginning)* S. 4. *Nyerups* Oversættelse S. 5.

11. Med mindre man oprindelig har forestilt sig hele Jordsphæren som noget heldende fra den mere ophöjede Sydpol, altsaa nedad mod Nordpolen.

12. See *Valas Spaadom* samt *den yngre Edda* i *Nyerups* Oversættelse S. 25, 26, 75, 88, 93. Af Funker og Gnister fra *Muspell*, kom de lysende Kloder og alskens Ild til vor Stjernehimmel; sammesteds S. 11; jfr. *den ældre Edda* I, 105, 110 o. f. samt IV, 262.

13. Dette Navn forekommer vel ikke udtrykkelig i Eddaerne, men af det i Alvismaal tit forekommende Ord *Goð*, fölger det af sig selv at den af de der nævnte 9 Verdener, som disse Væsener beboede, maatte efter Digterens Antydninger bære Navnet *Godheim*. Det nævnes derimod udtrykkelig i *Ynglinga-Saga* 9de og 10de Kap., samt i *Eyvind Skaldaspillers Hakonarmál* som Odins Rige, Hjem, og identisk med det gamle *Asgaard*. Ordene *Godheimr* og *Asgardr* have og den samme Betydning, nemlig Gudernes Land o. s. v. Udtrykket *Godþiód* svarer muelig hertil, i Valas Spaadom Str. 28 *(Edd. ant.* III, 38, 399 og II, 871; Dansk Oversættelse I, 42, IV, 306).

14. *Vanaheim* nævnes udtrykkelig i *Vafthrudnersmaal* Str. 39 *(Edda ant.* I, 23) og i *den yngre Edda*, *Rasks* Udg. S. 27. See ellers *den ældre Edda* i Registeret, under *Vanaheim* og *Vaner*.

15. Saaledes nævnes den beboede Jord i *Odins Ravnesang* Str. 24 *Edda ant.* I, 230, Dansk Overs. II, 228, 239, jfr. III, 5, IV, 258. I den Vise af *Eyvind Skaldaspiller*, som er indrykt i *Ynglingasagas* 9de Kap., synes *Mannheime (Mannheimar)* at betegne

Menneskeverdenen, eller i det mindste de Lande der beboedes af Folkeslag, der vare af den gothiske Stamme, i det den Tid omtales da *Odin* og *Skade* opholdte sig der, samt avlede Sönner, hvorfra *Helgelands* Fyrster og de berömte norske *Lade*-Jarler foregave at nedstamme. Her menes maaske Norge, skjönt Sagaens Forfatter strax ovenpaa siger at Sverrig især kaldedes Mannheime; efter al Sandsynlighed udgjorde dog alle tre nordiske Riger Dele deraf efter vore Forfædres ældste Talebrug. Jfr. Anm. 16.

16. Hvad der er sagt om *Midgaard* (saavel som om Asgaard og Udgaard) at det undertiden er taget i historisk eller geographisk Forstand, gjelder og om *Mannheim*, f. Ex. i *Hervarar-Sagas* 1ste Kap., hvor det siges at för Odins og Asiaternes Ankomst var Jordens nordlige Deel *(Europa)* beboet af Riser og Halvriser, men siden sammenblandedes Folkeslægterne, saa at Riserne toge sig Koner fra *Mannheime (Mannheimar)*, og bortgiftede ogsaa deres Döttre dertil. Jfr. Anm. 15.

17. Under disse Navne forekommer Jætteverdenen i *Valas Spaadom*, *Thrymsqvida* og *Skirners Reise* i den ældre Edda. I den yngre og i *Skalda* nævnes den (især i Fleertallet) *Jötunheimar*, paa mange Steder, som det mythiske Jætterige. I Fortællingen om Norges Beboelse (det saakaldte *Fundin Noregr* eller *Origines Norvegicæ)* omtales derimod *Jötunheimar* som Ishavets nordlige Kyster, især Finmarken (med Hensyn til Norges Grændser). Jfr. Anm. 18.

18. De dybe og mörke Dale, hvor igjennem Hermod reed mod Norden og nedad, paa Sleipner, i 9 Nætter og 9 Dage uden at see et Lysglimt indtil

han kom over Helvedes-Floden *Gjöll* eller *Gjalla* i Underverdenen. See *den yngre Edda* l. c. S. 67. *Nyerups* Oversættelse S. 80-81. Om det historiske Udgaard eller Kysterne paa denne Side af det virkelige Ishav, der undertiden i de gamle nordiske Skrifter, siges at være beboede af Riser eller Jætter. Jfr. Anm. 17 samt ovenfor III, 134, 150 o. f.

19. See f. Ex. den yngre Edda i Nyerups Overs. S. 42 og 124, men især Originalen, Rasks Udgave, S. 34 og 136, hvor det heder udtrykkelig: at Odin sendte Skirner (*Freyrs* Tjener eller Vaabendrager) til *Svartalfaheim* for at formaae Dvergene til at forfærdige Lænken *Gleipner*, hvormed Fenrisulven blev bunden, samt en anden Gang Loke til den selvsamme Egn, hvor han traf Dvergen *Andvare*. Man har ellers i Norden ogsaa havt flere Lande som bare Navnet *Alfheim (Alfheimar)*, og har tildels kaldet Finnerne *Alfer*, rimeligvis formedelst den Lighed man ansaae dem for at have med visse mythiske Væsener som bare dette Navn. See *Edda ant.* II, 863. Dansk Oversættelse III, 249, IV, 300. *Hervarar-Saga* synes at omtale tvende forskjellige Lande der kaldtes *Alfheime (Alfheimar)*, nemlig: 1) Ved Gandvigen eller det hvide Hav (i Kbh. Udg. pag. 2); disse Ishavets Kysters Beboere, som Lapper eller Samojeder, der virkelig ere af dvergagtig Statur og Udseende, sammenlignedes da vel med Dverge eller Sortalfer, hvis Dyrkere eller Afkom de maaske ogsaa meentes at være. 2) Landet mellem Gothelven og Romelven, i det forrige Norge men nuværende Sverrig (pag. 6). Det der boende Folk siges at have havt et skjönnere Udseende end andre Mennesker, og sammenlignedes da uden Tvivl med Lysalferne eller de gode Alfer, der ansaaes for

Landets Skytsguder, samt dyrkedes ved Fester og Offringer. Forskjellige Fyrster i disse Egne bare ellers Navnet *Alf*, hvoraf deres Besiddelser let kunde faae Navnet *Alfheime*.

20. Disse sætte Nogle ogsaa paa Jorden, eller isteden for en Deel af Ishavet, eller nogle deri löbende store Floder, rimeligvis fordi man troede at det mythiske *Elivagar* og *Ginnungagab* havde etslags Forbindelse med Polaregnene, gjennem det för ommeldte store Havsvælg eller Gab i NV. I *Hymisqvida* synes Oceanet saaledes at kaldes *Elivaga*, da det heder at Jætten *Hymer*,

Boer Østen for
Elivaga — — —
Ved Himlens Ende.

21. See *Edda antiq.* I, 632; Dansk Oversættelse IV, 284, samt ovenfor S. 183, hvor et hertil hörende Sted af den yngre Edda ogsaa er anført.

22. I *Nyerups* Anmærkning ved hans Overs. af den y. Edda S. 37. *Gudmund Magnæus* har og villet forklare disse 9 Verdener eller Regioner efter forskjellige Arter af Beboere i *Edda ant.* I, 258 (Anm. 18); men i denne Forklaring har den nysnævnte lærde Oldgrandsker, efter min Mening, været langt mindre heldig end den ældre *Olafsen*.

23. Efter min Mening er *Vindheim* kun en tydeligere poetisk Benævnelse for Skyluften, men i Grunden identisk med *Vanaheim*.

24. Senere have disse Lærde tilkjendegivet deres Meninger om de gamle Nordboers 9 Verdener. *Von der Hagen* opregner dem (i *Eddalieder von den Niebelungen* 1814, S. 58) efter *Gudmund Magnæus's* Forklaring i Anmærkningerne til *Alvismaal*. *Ling* (i *Eddornas Sinnebildslära* 1820, S. 174 o. f.) frem-

sætter 1) den löse Gisning, at de 9 Verdener kunde være alkemistiske Sindbilleder paa de i Oldtiden kjendte Mineralier (som man ellers har opnævnet efter ☉, ☾ og Planeter), saa at *Muspelheim* med dets Ilddæmne da, foruden det kosmogoniske Begreb, kunde i alkemistisk Talebrug have været et Sindbillede paa Svovl; *Niflheim* med dets Giftströmme paa Qvægsölvet: *Godheim* paa Guldet; *Vanaheim* paa Sölvet; *Alfheim* paa Messing eller Kobber; *Jotunheim* paa Jernet o. s. v. 2) Antages det for vist, at Eddaerne omtale de 9 Verdener, som visse Regioner, hvori det hele Universum var inddeelt, skjönt de og undertiden 3) kunne have betegnet Aarets forskjellige Perioder, som *Myrkheim* (der vel kunde have været et andet Navn for *Svartálfaheim*, efter min Mening) den mörkeste Aarstid; *Vindheim*, Efteraarets stormfulde, men *Niflheim* dets kolde og mörke Tid; *Muspelheim* de brændende Hundedage; *Alfheim* den lyse Midsommer, da ingen Nat findes ved Polen; *Vanaheim* det nordiske Foraar, da alt er i en Mellemtilstand mellem Liv og Död; *Godheim* Sommerens Begyndelse, da alle Naturkræfter atter fremtræde i fuld Virksomhed; *Mannheim* Midvinteren, da hele Folket skulde samles til Disethinget; og *Jotunheim* endelig den kolde livlöse Vinter, næst ved Solhvervet, da hele Naturen er indslumret. Denne Fremstilling er ret sindrig og tildels rigtig (forsaavidt man antog hine mythiske Verdeners, eller rettere de dem beherskende Magters, Indflydelse paa de vexlende Aarstider), men neppe holder den Pröve i alle Dele, ligesom Forfatteren ej heller har fremsat den anderledes end som en Conjectur. Paa samme Tid (1820) antog *Trautvetter* (der ellers alt havde været den förste som forsögte at forklare Eddaerne

af Chemien) i sit förommeldte Skrift *Asciburg*, at *Muspelheim* og*Niflheim* antydede modsatte Aarstider, ligesom Gudernes mythiske Opholdssteder især betegnede Vaar og Sommer, men Jætternes Vinteren m. m. *Mone* (i *Gesch. des nord. Heidenth.* 1823 I, 383 o. f.) inddeelte vore Forfædres ni Verdener saaledes:

1) *Muspelheim* beboet af Muspells Sönner.
2) *Alfheim* — - Lysalfer.
3) *Godheim* — - Aser.
4) *Vanaheim* — - Vaner (Tanker, Ideer) fuldkommen aandelige Væsener.
5) *Vindheim* — - Sjæle.
6) *Mannheim* — - Mennesker.
7) *Jotunheim* — - Riser (eller Jætter).
8) *Myrkheim* — - Dverge (Sortalfer).
9) *Niflheim* — - Dödninge.

Her udelades da *Helheim* (som ogsaa oprindelig var en Afdeling af *Niflheim*, men fik sine egne Grændser, da Alfader havde overladt *Hel* det nye Rige); men *Vindheim* omtales som en Verden for sig selv, skjönt den efter min Mening er identisk med *Vanaheim* (Atmosphæren eller Skyluften). Ellers mener *Mone* at Verdenskredsene laae ringformig om hinanden (som de oldtydske Digteres *Woroltringa)*, saa at man tænkte sig vort Planetsystem (snarere vel vor Jordklode) som liggende i deres Midte. Ogsaa antager han Eddaernes 9 Himle for de 9 Planetkredse (eller Sphærer). Endelig vil jeg tilföje det vigtigste Resultat af hans hertilhörende Betragtninger med hans egne Ord (I, 386): "Die Welten sind die Kreise des erscheinenden Lebens, die wieder zusammen in einen grossen Ring eingeschlossen sind.

Da das Ungeborne neun Monate im Mutterleib verborgen ist, so wird es nach der Geburt auch eine neunfache Lebensstufe durchgehen, und die neun Welten sind also wohl bedeutend in der Seelenwanderung."

Skulde man henföre de 9 Verdener som Tidsrum til Aarets Löb, saa vilde jeg antage *Mannheim* for Jorden (την οικουμενην), hvorpaa de ovrige 8 Verdeners Beboere eller Herskere virke i den lokale Orden, som her forvandles til temporær, saaledes nemlig:

1. *Lysalferne* herske i den dejligste Vaar og Sommertid, tillige med den lyse, skjönne og gode Baldur. De aflöses af:
2. *Muspells* Flammeaander, i de hede Hundedage, som ofte vise sig skadelige for Sæden (ved den saakaldte Brand) eller og for Menneskenes Sundhed, især i de sydligere Himmelegne. Denne Periode skildres ogsaa som *Baldurs Liigbaal.*
3. *Guderne* vise sig paa Jorden i den herlige Hösttid som den modnede Frugtbarheds Givere, og derved tillige som Menneskeslægtens Nærere og Vedligeholdere.
4. De ypperste blandt *Vanaguderne*(Södskendene *Freyr* og *Freya* eller *Sol* og *Maane)* vise sig især paa en Gang i deres fulde Lys i Efterhösten, da han giver sit Lys om Dagen men hun om Natten. Nu hersker der og etslags Middeltilstand i Naturen mellem Lys og Mörke, Sommer og Vinter. Nu blæse *Stormene* med fordobblet Kraft, hvis man foretrækker Navnet *Vindheim* for *Vanaheim.*
5. *Sortalferne* formindske stedse Lysets Kraft til, Vinter-Solhverv, da *Freyr* atter födes i *Alfheim*

og skjænkes Herredömmet derover, da Lysalferne ogsaa atter vise sig i Naturens jordiske Rige.

6. *Jotunheims* Beboere, Rimthurserne eller Frostjætterne vedblive dog at kjæmpe om Jordens Herredömme mod Lys og Varme, selv i Forbund med

7. *Helheims* eller Underverdenens Aander, som volde Manges Död af Kulde og Hunger i den strængeste Vintertid, hvis Ende man kan sammenligne med

8. *Niflheim* eller *Taageverdenen*, hvor Varmen atter begynder at udvikle sig fra de höjeste Verdener *(Lysalfeheim* og *Muspelheim)*, hvorved Is og Snee smelte, men Solens og Ætherens Ild atter fremvirke Naturens aarlige Foryngelse, som vel kan sammenlignes med dens förste Skabelse.

Menneskeverdenens *fire Aarstider* kunne da saaledes siges at beherskes af de övrige Verdeners Magter:

I. Foraaret af	1. Niflheims Taage-Aander 2. Lysalferne.
II. Sommeren af	3. Muspells Flammeaander 4. De frugtbringende Guder.
III. Efteraaret af	5. Vanaheims Guder, ved Solens og Maanens fælles Herredömme. 6. De lange Nætters Sortalfer.
IV. Vinteren af	7. Frostjætterne og 8. Helheims dödbringende Dæmoner.

25. Egentlig i Originalen *sior* ɔ: gloende Hammerskjæl, Sinner og Gnister (*Sla, contus, sudes ferri vel similis massæ candens scintilla*). Ordet er nu obsolet. See *Gloss. Edda antiq.* I, 653, hvor det paa en passende Maade sammenlignes med nogle græske Ord, da Roden ej er bekjendt i det Oldnordiske.

Andet Afsnit.

Sammenligning mellem vore og fremmede Myther om de ni Verdener eller Verdensdele, med Hensyn til Nitallets Hellighed.

---

§. 10. Ligesom *Tretallet* havde en vis Hellighed i den gamle Verden, saaledes ogsaa *Nitallet*, der indbefattede *tre Gange tre.* [1] Var man först, ved Naturens enfoldige Anskuelse, faldet paa at give Verden tre Hovedafdelinger, og fandt heri det mest yndede hellige Tal, saa var det heller ikke vanskeligt at danne heraf endvidere de trefoldige Underafdelinger som ere ommeldte ovenfor sidst i §. 6, hvorved man udfandt det ligeledes hellige Nital, som anvendtes ved saa mange Lejligheder af vore hedenske Forfædre. Saaledes antoge de da baade 9 Verdener og 9 Himle (see §. 2 o. f.), og synes selv at have inddelt Underverdenen eller Hels Rige i 9 Regioner. Da vor Verden i visse Maader bestod eller dannedes af alle de övriges Væsen eller Udflydelser, saa har man maaske hermed tildels kunnet forbinde den Digtning, at *Heimdall*, dens Vogter eller Skytsgud, var en Sön af 9 Mödre, skjönt de vel tillige forklarede den paa en anden Maade. Forkjærligheden for Nitallet yttrer sig ellers paa mangfoldige Maader i de nordiske Myther. Saaledes tillagde de eddiske

Digtninger Havguderne *Njord* og *Æger* 9 Döttre; Valkyrier og Diser viste sig især for Menneskene 9 sammen eller ogsaa tre Gange ni; *Menglade* tillagdes især 9 Alfmöer eller erotiske Nympher; 9 Nætter siges *Odin* at have hængt paa (Verdens) Træet; men 9 Nætter bestemtes ogsaa som Frist for *Freyrs* og *Gerdes* Elskovsstævne; i 9 Dögn varede *Hermods* Rejse til *Helheim* for at udlöse Baldur; 9 skulle *Thors* sidste Skridt blive för hans Fald og Verdens Undergang o. s. v. [2] Da Nitallet var af saadan Vigtighed for selve Guderne, fulgte det af sig selv at det ogsaa anvendtes fortrinligen ved Gudsdyrkelses-Skikkene. Saaledes holdtes den störste Fest i *Upsal* hvert 9de Aar (da alle Nordens Konger og Folk sendte store Gaver til det derværende Hovedtempel), og ligeledes i det danske Riges Hovedstad *Lejre (Leidra, Hleidra, Lederun)*. De forskjellige Offerdyrs Antal bestemtes da ogsaa til 9 (eller endog 99), ligesom *Freya* (i *Hyndlas Sang*) roser sin troe Dyrker *Ottar* for at have salvet hendes Alter eller Offersted med 9 Offeröxnes Blod. [3] Nordboerne inddelte og gjerne de saakaldte höje eller hellige Sange, samt overhoved Tryllesangene, efter det vigtige Nital, ligesom man ogsaa afstak 9 Furer eller Kredse, omkring den hellige Ild, ved visse magiske Ceremonier til skjulte Begivenheders Udforskning. [4] Om Mennesket selv sagde

man, at det, som hedenfarende Dödning, maatte tilbringe 9 Dögn paa Nornernes Stol, förend det begyndte sin lange Rejse til den anden Verden. [5] Levninger af Overtroen om Nitallets Hellighed ere noksom bekjendte i Danmark, Norge, Sverrig, Skotland og Tydskland. [6] Dens förste Oprindelse er österlandsk, da vi især finde den hos de ældste asiatiske Folk, som f. Ex. Perser, Inder, Chinesere, Mongoler o. Fl., eftersom det nærmere vil udvikles paa vedkommende Steder. Ogsaa blandt Græker og Romere, især Pythagoræerne, var *Nitallet* helligt [7] paa forskjellige Maader; at mange blandt dem inddelte den hele Verden i 9 Sphærer (Kredse eller Kloder) er noksom bekjendt. [8]

§. 11. *Universets* eller *Verdens Inddeling i 9 Dele* er ogsaa asiatisk, dog grundes den blandt de forskjellige Folk paa forskjellige Synsmaader, af hvilke det forekommer mig at Nordboernes maae höre til den allerældste. Man kan sige at *Perserne* have afdelt Verden i 9 Parter. De inddelte nemlig Jorden selv i 7 *Keschvars*; lagdes Over- og Underverdenen til, bleve Universets Dele 9. [9] *Indernes* 7 ældste *Dvipas*, lagte til hine to Verdener, svare og hertil; ligesom baade Brahmaner og Buddhister have i gamle Dage antaget 9 Verdener eller Verdensdele. [10] Betragte vi Chaldæers, Mongolers o. Fl. Inddeling i 7 Verde-

ner eller Planetsphærer, kommer den i Grunden til at udgjöre 9, da en Over- og Underverden dog maae antages tillige. Indernes yngre Verdens Inddeling, skjönt tilsyneladende meget kunstigere, er dog vel bygt paa den samme Grundvold. Vel sige de nu omstunder [11] at der gives, foruden vor Jord som Middelverdenen *(Mirtlok, Midgaard)*, 7 *Surgs* eller Himle, samt 7 *Patalaer* eller Underverdener, men disse maae vel antages at være tilsammen dannede af 7 Planetsphærer; Jorden bliver da den 8de Verden, men *Vishnus* og hans ypperste Udvalgtes Empyræum eller höjeste Lyshimmel, svarende til vort *Gimle*, den 9de.

§. 12. Efter det ovenanförte have Nordboerne stundom givet visse Egne af Jorden de samme Navne, som andre af Universet, f. Ex. *Godheim* eller *Asgaard*, *Vanaheim*, *Mannheim*, *Alfheim*, *Jötunheim* o. s. v., da de og mueligen have inddelt den paa en saadan Maade i 9 Dele. En slig Inddeling fölges og blandt Asiaterne. Persernes egentlige mythiske Geographie antager 7 *Keschvars* eller Dele af Jorden, foruden dens Middelpunkt, *Gudebjerget Albordj*, og *Kaf*, den yderste Fjeldkreds. Gandske tydelig er denne Post i *den indiske Mythologie*, da den giver den hele Jordflade, og tillige Indien især, 9 Afdelinger. Dette skeer endda af Forskjellige, ved forskjellige Forestillinger. *Den förste* afbilder Jordkred-

sen (efter Eddas Maade) som en rund Flade, afdelt i 9 parallele Regioner fra Öst til Vest. [12] Disse ni Dele af Jorden siges at være adskilte ved Fjeldstrækninger, ligesom Indien ogsaa i visse Maader kan siges at være det i den samme Retning. *Den anden* giver vel Jorden i det Hele den samme Figur, men den forestiller Gudebjerget *Himala-Meruh* som liggende i Jordens Middelpunkt, og udgjörende *en Deel* deraf; derimod ligge *otte* andre Regioner eller Egne der uden om, som gaae ud fra det til Verdens otte Kanter. Enhver af disse Egne tilegnes en Guddom, som forestaaer den især, og den hele Forestilling svarer omtrent til Skiven af et Kompas. [13] Undertiden giver man den Form af en Lotosblomst, hvori *Meruh* er Blomstens Stængel, og de övrige otte Regioner Bladene. Atter andre afbilde *Meruh* med Hensyn hertil som *Lingam*, omgivet af *Yoni*. [14] *Den tredje* er fuldkommen fabelagtig, men sammensat af de to förste, og yngre end de; den sætter Gudebjerget *(Meruh, Sumeruh, Mienmo)* i Verdens Midte, men omgivet af 7 Bjergkredse med mellemliggende Floder, og yderst af en uhyre Fjeldkreds (hos Kalmukkerne en Jernmur), [15] hvilke tilsammentagne udgjöre Verdens 9 Hoveddele. Af denne Art ere Singaleseres, Birmaners, Tibetaneres og Mongolers eventyrlige Verdenssystemer, [16] hvortil Vedaerne og de ægte Pura-

ner, de ældste Mindesmærker af den indiske Literatur, ingenlunde kjende noget Sidestykke; derfor finde vi vel heller intet saadant i den eddiske Mythologie. *Den fjerde* forekommer i *Scandapurana*; derefter ligge 7 Dele af Jorden *(Dvipa's)* adskilte med Have eller Floder omkring *Meruh* (den 8de); *Loka-loka* (eller *Utgard, Lokes Rige*) er den 9de, og omgiver det Hele. Dette geographiske System stemmer overeens med det förommeldte Persiske. [17] Endelig forestiller *den femte* Indien (Jordens Middelpunkt) som en aflang Firkant, atter afdelt i 9 Dele, som undertiden henföres til Inddelingen af den övrige Verden. [18]

§. 13. Ogsaa *Chineserne*, som overhoved ære *Nitallet* i höjeste Maade, antage at Verden er adskilt i *ni Dele*. [19] Hvorledes de övrige Buddha- og Lama-Dyrkere nu gjöre det, er allerede omhandlet i den næst foregaaende §. [20] Endog Talmudisterne skulle mene at Jorden er (eller skal blive i den nye Skabelse) afdelt i 7 Dele, den ene höjere end den anden, som omgive det hellige Land, i hvis Midte Guds Bjerg *Moriah (Meruh?)* ligger. Lægge vi nu hertil hin af alle Oldtidens Folk antagne yderste Fjeldkreds, saa have vi her det selvsamme mythisk-geographiske System som det Indo-Buddhistiske, dog med den Forskjel, at Jöderne her synes at tale om vor egen Jord, da hine Fabeldigtere kun betragte denne

som en af de fire mindre Hovedöer ved den store Verden. [21] Ligesom de ældste Nationer saaledes have afdelt snart det hele Univers, snart vor Jordkreds i 9 Dele; saa have og saavel Nordboer som Österlændere afdelt *Helvede* eller *Underverdenen* paa en lignende Maade; men herom forbeholder jeg mig at handle udförligere paa et andet Sted. Inddelingen i 9 Himle vil undersöges her i et eget Afsnit.

Anmærkninger.

1. Dette sees tildeels af de foregaaende Undersögelser over *Trefoldigheden* og de *ni Verdener;* see især her ovenfor §. 4, jfr. Real-Registeret til den ældre Eddas store Udgaves 2den Tome under Titel *Trinus numerus.*

2. *Den yngre Edda* Rasks Udg. S. 52; Nyerups Overs. S. 40 (hvorved det dog maa anmærkes, at *Helheim* og *Nifheim* vare noget forskjellige); *den ældre Edda* I, 31, 51, 117, II, 157, 193, 206, 262, 268, III, 19, 31, 138, 218, 229.

3. *Adami Bremensis de situ Daniæ* p. 153 *Histor. Eccles.* Lib. 4; *Dithmari Merseburgensis Chronicon.* Lib. 1; jfr. *Münter Kirchengesch. Dännem. u. Norweg.* I, 134 o. f. *Mone Gesch. des Heidenth.* I, 260, o. f. *Adams* gamle Scholiast siger at Upsala-Festen holdtes i 9 Dage. *Mallet* siger at de store

Offringer i Norden holdtes hver 9de Maaned, men hans Hjemmel herfor er mig ubekjendt. See endvidere *den ældre Edda* III, 17, 25.

4. See især *Havamaal Edda antiq.* III, 131, sq. Den danske Oversættelse III, 138, 140, 165. *Þáttr af Sigmundi Brestissyni* (Appendix til *Ol. Tryggves. S.* Skalh. Udg. S. 31).

5. *Sólar-lióð* eller *Solens Sang* Str. 41 *Edda antiqv.* I, 381; Dansk Overs. III, 212, 225. Endelig kunde det og bemærkes, at selv de historiske Traditioner eller Digtninger vilde, at alle Nordens (eller endog den hele gothiské Stammes) Fyrsteslægter nedstammede fra 9 Brödre. See *Skalda*, Rasks Udg. S. 192, samt Anhanget S. 363 o. f.

6. F. Ex. i Danmark (og de övrige nordiske Lande) Overtroen om visse Kurer i 9 Torsdages Nætter; visse Ønskers eller Bönners 9 Gange gjentagne Fremsigelse m. m. I Norge anseer man desuden (efter Wilses Beretning) Barken af 9 Slags Træer, eller Knopper af 9 Slags Træer (efter Ströms Vidnesbyrd) i en Sammenblanding, for særdeles lægende; i Island maa den Sygdom, som i Danmark kaldes Rosen, paakaldes med dens 9 Navne, hvis den skal rigtig fordrives. Ved Skotternes *Bealtein* (en Sommerfest fra de hedenske Tider) bages Kager med 9 Knopper, hvoraf enhver offres til en vis beskyttende eller skadelig Genius (hvorom *Pennants* bekjendte Beretninger kunne eftersees) o. s. v. Mueligen er det da en Levning af hedensk Overtro her i Danmark o. fl. Steder, at 9 Slags Grönt skal spises paa *Skjærtorsdag*, da Bonde-Almuen ogsaa för plejede at kaste Staal paa Agrene til Beskyttelse mod Uvætter eller onde Aander o. s. v.

7. Minos sagdes saaledes at have raadspurgt Zeus hvert 9de Aar, og Spartanernes Ephorer fulgte hans Exempel, i det de hvert 9de Aar raadspurgte selve Himlen ved at sidde i fri Luft en klar Nat, da Stjernerne meentes at fortælle dem om deres Konges Forhold var Gud behageligt eller ikke. See *Die Dorier, von K. O. Müller*, 1ster B. 2te Abth. (1824) S. 100. Hvert 9de Aar fejredes en Fest i Delphi til *Semeles Ære*. Grækerne havde og Höjtider som varede i 9 Dage, f. Ex. Lemniernes berömte Ildfest; 9 Dages og 9 Nætters Abstinenz iagttoges og ved Thesmophorierne. Græker og Romere antoge (efter *Censorin)* at hvert 9de Aar af et Menneskes Alder var af Vigtighed for Sjælens (sunde eller syge) Tilstand. Ellers plejede Romerne at ende den Afdödes Ligbegjængelse paa 9de Dag efter Döden (ved det saakaldte *novendiale sacrificium)*: jfr. ovenfor §. 10. Endelig kan man og bemærke at Muserne vare 9, ligesom dette Tal af vore Forfædre tit henförtes til Valkyrier, Diser og Havnympher.

8. Saaledes f. Ex. *Cicero* (i *somnio Scipionis)*: *Novem tibi orbibus, vel potius globis, connexa sunt omnia.* See *Macrobius* i hans Kommentar I, 82 o. f., samt de kosmographiske Tegninger til *Edit. Bipont.* 1788, T. 1, Tab. 1, Fig. 1.

9. Nitallet var og de gamle Perser helligt. Saaledes gik Renselsen *Baraschnom* for sig i 9 Nætter, i Nærheden af den hellige Ild, ved Steenrækker og Furer, som især henförtes til Tallene 3, 6 og 9. Jfr. de gamle Nordboers ovenfor (i §. 10) ommeldte magiske Ceremonie. Ellers troede Perserne at Verden skulde staae i 9 Aartusender. See *Kleuker Zendavesta im Kleinen* (1789) II, 95, 110. *Rhode* viser at Persernes 7 *Keschvars* meentes at ligge rundt om-

kring *Albordj*, der tildels tilhörte Oververdenen, som forenende Jorden med Himmelen *(Heil. Sage des Zendvolks* 1820. S. 232 o. f.)

10. See *Kleukers Zendavesta* (1776) II, 72. *Asiatic Researches* III, 300, VIII, 290.

11. See *Polier Mythologie des Indous*, II, 202, jfr. 245 o. fl.

12. Denne Afbildning gives os ved *Paolino* i hans *Systema Brahmanicum* S. 135. Der sættes *Uttera-Curu-cal* (Utgard) i det yderste Norden; tæt ved det ere *Mörkets Fjelde (Irut mala)*, som synes at være en reen Oversættelse af Valas *Nida-fiöll* i de samme Egne. Inderne sætte og *Nishada*-Bjergene paa 76 Grad nordl. Bredde, efter *As. Res.* VIII, 311. De grændse igjen til de nordlige Dele af Bjerget *Meruh*, og det er derfor artigt nok at *Resens* Udgave af den yngre Edda antager, at *Indafiöll* ɔ: Indernes Bjerge, er den rigtige Skrivemaade for *Nidafiöll*; men paa denne Omstændighed lægger jeg dog slet ingen Vægt. Indien overhoved kaldes *Medyahama* (ɔ: *Midheimr, Midgard)* efter den i hint System herskende Synsmaade. De Gamles *Bactriana* og *Indo-Skythien* indbefattedes deri.

13. See *Kleukers Asiat. Abh.* II, 350.

14. *Asiatic Researches* VIII, 308, 309, 334.

15. Deraf mueligen Eddas *Jernskov*, som og er en Deel af det samme *Utgard*. See *Bergmann* l. c. III, 192.

16. See f. Ex. et sligt singalesisk Systems Afbildning hos *Joinville* i 7de Tome af *Asiatic Researches*.

17. *Asiatic Researches* XI, 29; jfr. VIII, 309, 334.

18. Denne Underretning har Forfatteren af Hr. Pastor *Fuglsangs* haandskrevne, efter *Poliers* Maade, i Indien förte literaire Dagböger. Som bekjendt antage Inderne (saavel Brahmanister som Buddhister) ogsaa 9 Planeter, og Nitallet er dem endvidere helligt paa mange Maader. Saaledes fejre de *Durgas* Fest i 9 Nætter efter hinanden, og Aaret synes fordum at have begyndt dermed (ligesom den 9aarige 9 Dages Fest indtraf til en saadan Tidspunkt i det gamle Norden; see ovenfor §. 10); da opförte man Lövhytter af 9 Slags Træer og Planter, samt offrede 9 Slags Sæd eller Korn. Til *Kali* offredes især 9 Arter vilde Dyr hver 9de Maaned (jfr. ovenfor Anm. 28). See ellers herom *Asiat. Research.* III, 261 o. f., V, 371. *Transact. of the lit. Soc. of Bombay* III, 73, 299.

19. Formedelst Chinesernes Höjagtelse for Nitallet anvendes det ved ceremonielle Böjninger, saavel for Keiseren som for de höje Embedsmænd; Mandarinerne ere inddelte i 9 Klasser, og Taarnene i Almindelighed i 9 Etager o. s. v. See ellers *Kleuker Asiat. Abh.* II, 190, 214. *Menneskesl. alm. Karakterstik* II, 563.

20. Hertil kan det föjes at Tallet 9 er ogsaa Mongolerne helligt, ligesom det tilligemed Tretallet, især anvendes ved de religiöse Ceremonier. (*Pallas Mongol. Völker* S. 198. *Klaproth Reise in den Kaukasus* I, 201).

21. *Asiatic Researches* X, 126.

Tredje Afsnit.

Om de (to överste) Eddiske Lys- og Flamme-Verdener især, med Hensyn til andre gamle Folks kosmographiske Ideer.

---

§. 14. Disse ere allerede beskrevne og anförte i den foregaaende 4de §. som No. 1 og 2 (ovenfra) af de Eddiske Verdener. Den *förste*, de *ypperste Lysalfers Verden*, kaldes ogsaa overhoved *Gimle*, men egentlig er dette Sted, efter den yngre Edda, kun en Deel deraf. Den udtrykker sig saaledes herom: "Paa den sydlige (ɔ: överste) Verdens Ende er et Pallads, det skjönneste af alle og klarere end Solen; dets Navn er *Gimle*; det skal staae naar baade Himmel og Jord tilintetgjöres; det Pallads beboe gode og retskafne Mennesker i al Evigheds Evighed. Saaledes heder det i Valas Spaadom:

Sal veed jeg stande
Klarere end Solen
Tækket med Guld
Over (udi) *Gimle*;
Der skulle boe
Dydige Folk,
Og til evig Tid
Salighed nyde.

Da sagde *Ganglere*: Hvad bevarer vel dette Pallads (for Undergang) naar Surturs Lue opbræn-

der Himmel og Jord? *Hdr* svarede: Man beretter at der er en anden Himmel sönden og ovenfor denne, den heder *Aandlang (Andlángr*, Vidtaandende); den tredje som igjen er ovenfor den heder *Vídbláin* (Vidblaae, Vidtblaanende), og i (over) den Himmel troe vi dette Sted er, ligesom og at Lysalferne allene beboe disse Egne." [1] Mod Slutningen af denne Edda heder det igjen: "Da spurgte Ganglere: Hvad skeer saa efter at Jorden er opbrændt, alle Guder, alle Einherjer og alle Mennesker ere döde? da I dog har sagt at ethvert Mennske skal være etsteds evindelig; da svarede *Tridi:* Der ere mange gode og slemme Opholdssteder; bedst er det at være i *Gimle*" ("paa Himlen" lægge Nogle til; "i Gimle hos Surtur," har den Upsalske Codex).

§. 15. Af den sidstmeldte Codex som vistnok er ægte gammel, og bliver af Nogle anseet for den ældste som nu haves, see vi saaledes at *Surtur*, den empyræiske Himmels *(Muspelheims)* Herre, meentes og at raade for den överste Lyshimmel (Lysalfernes og de Saliges Land), [2] hvor *Gimle* var hans Hovedstad. Dette kunne vi og vel begribe, da han efter den ældgamle Spaadom, rider eller farer frem ved Verdens Undergang gjennem den aabnede Himmel, omgivet af Ildsluer, med et Sværd som skinner klarere end Solen; hans hele Slagtordning er straalende [3] o. s. v.

Derimod er det vanskeligere at forene hvad der staaer om Odin i Begyndelsen af denne Edda, med det som siden anföres om Surtur, som Odins vældigste Modstander, at dem tilskrives den samme Bolig i *Gimle.* Det heder nemlig paa förstnævnte Sted (efter at Talen har været om den menneskelige Sjæls Udödelighed) om *Alfader, den ypperste Gud, alle Tings Skaber*, som, efter hvad der siden berettes, neppe kan være nogen anden end Odin: "Alle Dydige skulle være og leve med ham i *Gimle* [4] eller *Vingolf*, onde Mennesker derimod fare til *Hel*, og derfra (siden) til *Niflheim* eller ned til den niende Verden." [5] Her maae egentlig Talen være om den ældste *Alfader*, nemlig *Surtur*, som er bleven forvexlet med *Odin*, efter at han i senere Tider ogsaa havde faaet denne Benævnelse, endskjönt han egentlig er at betragte som en Demiurg, samt tillige som överste Regent for vor Verden, og især dens Himmel, medens de ere i den nærværende Tilstand. Ellers synes Odin, og overhoved den skabende Trefoldighed, at være fremkomne ved etslags aandelig Emanation fra den evige og (med Hensyn til hele Universet) överste Himmel-, Lys- og Ild-Gud *Surtur*, samt at staae i samme Forhold til ham som *Vishnu* og overhoved den indiske Trefoldighed til *Parabrahma.* Saaledes ere og *Rama, Krischna, Buddha* o. s. v. de samme som

Vishnu, ved forskjellige Inkarnationer eller Forvandlinger, endskjönt deres historiske Væsen og Bedrifter betragtes som forskjellige. Skjönt *Krishna* blev dræbt af en Pil, omtrent paa samme Maade som *Baldur*, leve de dog begge paa ny i Himlén; skjönt *Odin* opsluges af *Fenris-Ulven*, vil det dog være urimeligt at tænke, at hans Aand er dödeligere end et simpelt Menneskes, *som skal leve og aldrig forgaae, om end Kroppen bliver til Muld eller brændes til Aske* (som det heder baade i Edda og Veda-Læren). Derfor heder det og her: *han lever altid*; men Slutningen af Bogen fortæller os dog ikke *hvor Odins Aand bliver af*. Valas Spaadom beretter kun, at Asaguderne (rimeligvis alle tilhobe) samles atter paa *Ida-Sletten* efter Verdens Gjenfödelse, og sikkert er da enten *Odin* selv blandt dem, eller og han er gjenforenet med *Surtur*, den sande Alfader, det allerhöjeste Væsen, som egentlig kun ödelægger den i physisk og moralsk Henseende udartede Verden, for at forynge og forbedre den. Det Sted af Valas Spaadom som handler om Odins Gjenoplivelse, maae være tabt; thi hvad vi have tilbage af Digtet ere öjensynlig kun Brudstykker. Selv *Vishnu* og alle Guderne döe ligeledes ved Verdens Undergang efter de Indiske Myther, men den fornyes, og de leve op igjen, ganske i Eddas Aand. Da *Odin* i de kristne Tider

var saa overordentlig forhadt blandt Nordboerne, har man maaske villet især söge at bringe den Lære i Forglemmelse, at ogsaa han var en udödelig eller evig Guddom. Ej heller nævnes han, som den omhandlede ypperste Gud i Stedet om *Gimle* og *Vingolf*, endskjönt neppe nogen anden kan forstaaes derved efter den övrige Sammenhæng. [6]

§. 16. Vi maae efter det Foranförte forudsætte, at *Vidblain* (Vidtblaanende) er den Himmel som er nedenfor *Gimle* (det överste Lys), men ovenfor *Muspelheim*; tydeligst at sige: mellem disse to Verdener. Herom siger den yngre Edda: "Mange Tidslöb förend Jorden blev skabt, var *Niflheim* bleven til: dog var der forud sönder paa (og oventil) en Verden som hed *Muspell*; den er lys og hed, og saa straalende og brændende, at ingen Fremmed, som ikke der har Bopæl, kan holde det ud. *Surtur* regjerer derover, og vogter paa Grændsen af denne Verden. [7] Han har et flammende Sværd og bevogter Landet; ved Verdens Ende skal han komme frem, hærge (kjæmpe), overvinde Guderne, og opbrænde hele Verden med Ild" o. s. v. Derpaa fölger den Fortælling som er udviklet i 1ste Bog om Verdens Tilblivelse af *Niflheims* kolde og *Muspelheims* varme Udflydelser, da der dannedes en gigantisk Skikkelse (med en den nærende Ko) *ved dens Kraft som udsendte Heden*

(*Surtur* nemlig). [8] I 14de §. have vi seet at Himmelen *Vidblain* er ovenfor *Muspelheim*, men *Lysalfernes skjönne Verden* med den empyræiske Gudekejsers Hovedstad *Gimle*, igjen over den, og maa saaledes vel kaldes *Himlenes Himmel*. *Muspell* adskilles fra *Godheim* eller *Asgaard* (vor Stjerne-Himmel) ved Himmelen eller Luftrummet *Aandlang*. Ved Tidens Ende, naar *Surtur* med sin Hær kommer for at ödelægge (vor) Verden, gaaer den stærke Himmelbro *Bifröst* (eller *Bilröst)* istykker, da de ville til at ride derover, og maae da deres Heste svömme over store Floder. Intet i Verden kan staae sig naar de fare i Orlog, da brister selve Himlen, og Muspels Sönner komme ridende i straalende krigerske Rækker. o. s. v. [9] Denne vor empyræiske Himmel *Muspell*, er *den anden eddiske Verden*.

§. 17. Begge disse *to förste eller överste Verdener*, hvoraf den ene er opfyldt med *over-ætherisk Ild*, den anden med *det höjeste Lys*, ligge udenfor vort Verdens- eller rettere Jord-System, og skulle ikke forgaae med det. Da de begge staae under en Behersker, [10] og have i visse Maader den samme Natur, saa ville vi paa engang anstille Sammenligning mellem dem og de til dem i fremmede mythisk-kosmographiske Systemer svarende Regioner. I Læren om den *empyræiske Himmel* stemmer Edda meget vel overeens med flere af

Grækernes philosophiske Sekter. Saaledes antoge saavel *Anaxagoras* som *Pythagoras* at den överste og evige Gud boede i Firmamentet, over vor Himmel, som den sande udödelige eller uforgjængelige *Æther;* dennes fineste Ild frembragte Verden, men *Guderne* selv, *Sol, Maane* og *Stjerner* ere *virkelige Dele af den höjeste Flammeaand.* Den Ioniske *Anaximander* betragtede ellers Himmellegemerne som udsprungne fra den Verden omgivende ætheriske Ildsphære. Pythagoræerne antoge ogsaa det femte Element, *Ur-Ætheren*, en indisk Lære; det satte vore Fædre formodentlig ogsaa i *Muspell*, da Ætherens Ild lettelig kan tænkes at være forskjellig fra den jordiske. [11] *Stoikerne* havde de samme Ideer. Den *virkende Universal-Aarsag*, eller *Gud*, er den reneste og klareste *Æther*, skabende eller frembringende *Ild*, boende i Himlens *yderste Omkreds*, hvor alt Guddommeligt har sin Oprindelse og Hovedsæde. *Sol og Stjerner*, ligesom og selve *Guderne*, ere avlede af *Ætherens reneste Ild. Ilden er Jordens reneste Sæd*, men ogsaa dens *Ödelægger*. Verdens nye chaotiske Tilstand kaldes *Zeus*, da denne Guddom *har indsluttet det Hele i sig*; han holder sig rolig en Stund for at udtænke en ny og bedre Verden; den gjenfödes og bedre Mennesker med den. [12] I disse og næsten alle Poster stemmer den stoiske Lære overeens paa den ene

Side med den eddiske, paa den anden med den indiske. Af det Ovenanförte indseer man fuldkommen tydelig hvorledes Orphikerne kunne kalde *Æther Alherskeren*, den *Flammeaandende* (πυριπνὂς), *Glandssenderen* o. s. v. [13] Denne *Æther*, den ældste Gud og Skaber, havde sit Sæde *i Sönden* (ligesom Surtur hos os), og var modsat ὕλη (vor *Hel)* i Norden. [14] Hin var ogsaa Livs- men denne Döds-Principet; hin det aandelige, denne det materielle. Ogsaa de ældste Græker ventede tildels efter Döden at optages i *Ætheren*, og boe i det höjeste Lys. Saaledes siger f. Ex. *Iphigenia* i *Aulis* (hos Euripid) i det hun skal offres for Grækernes Velfærd:

Io! Io! straalende Dag!
Og Æthers *andet Lys!*
Et andet Liv
Og Skjæbne skal os favne!
Mig kjære Lys! Farvel! [15]

Ved det Ovenanförte er al Sammenligning overflödig, da Overeensstemmelsen er fuldkommen tydelig, især naar 1ste Bog 1ste Hovedstykke §. 55-60 eftersees tillige; kun kalder Edda den höjeste Gud *Surtur* (den Dunkle, Mörke ɔ: den Ubegribelige), mens Grækerne enten kalde ham *Æther* eller *Zeus* (der dog er forskjellig fra den sædvanlige), eller give ham intet Egennavn.

§. 18. *Chaldæerne* antoge og *Gud* som et *Ildprincip* i den överste Himmel, og at Alt havde derfra sit Udspring, altsaa svarende til *Surtur* og hans empyræiske Regioner. Herom kan jeg henvise til 1ste Bog 1ste Hovedstykke §. 71. Ligeledes ere, efter *Dabistan*, alle Væsener Straaler af Lysenes Lys; selv de onde vare oplivede deraf, og det samme er Tilfældet i *Edda*. Af 9 *Himle* var *Ætheren*, den höjeste Guddoms Sæde, den överste; denne Lære, som vel oprindelig var indisk, have Platonikerne og flere Græker antaget, ligesom den og hörer til de ældste nordiske. [16] Undertiden antoge de tre Hoved-Afdelinger af Himlene, som Edda ogsaa kjender. [17] Mere om de semitiske Folks hertilhörende Meninger, er allerede anfört i 1ste Deel.

§. 19. Hint *ætheriske Ildprincip*, Gudernes, Aandernes og Verdens förste Ophav, kaldte *Ægypterne* især *Phthas*. Uden Tvivl meentes han at boe i *Universets yderste Omkreds* eller *den empyræiske Himmel*. [18] Ogsaa Ægypterne forestilte *Ætheren i Syd* (eller Zenith). *Phthas* synes ellers i visse Henseender at være identisk med et andet meget omtvistet Væsen *Seith*, *Seuth*, *Seth*, *Sotti*, *Soth* o. s. v., der af Nogle antages for at være den samme som *Typhon*, af Andre derimod som *Sirius* (Σειριος) eller *Hundestjernen*, den störste og *mest straalende* blandt alle Stjerner. [19]

Adskillige have allerede sammenlignet ham med den nordiske *Surt*, og de have virkelig mere tilfælles end Ligheden i Navnet. *Sirius* er en *sydlig* Stjerne, og forkynder, da *Hunden* baade hos Ægypter, Perser [20] og Græker var dens Symbol, de qvalme *Hundedage*, hvis brændende Varme i de sydlige Egne engang meentes at stikke Verden i Brand. Med ham begyndte *Aaret* hos Ægypterne, da Verden ogsaa var opstaaet og oplivet ved *Varme*; derfor sagde man at Verden var *födt* ved *Sirius's* Opgang. Endvidere lod man det mindre Verdensaar eller den saakaldte sothiske Periode begynde paa samme Tid; det antoges at indbefatte 1461 Aar efter den borgerlige Tidsregning, omtrent to af disse Perioder udgjorde det store Verdensaar, efter hvis Forlöb Nilflodens Velsignelser skulde udeblive, men Ægypten (og vel den hele beboede Jord) gaae op i Rög og Flammer, dog ej for at forgaae for bestandig, da *Soth* (*Sothis* eller *Sirius*) skulde oprinde paa ny, Jorden forynges, men en ny og bedre Verdensorden begynde. Saaledes blev da Sirius (ja endog Hunden selv) for Ægypter og Perser et Forbud eller Sindbillede paa Verdens Gjenfödelse og det nye Liv, selv for det döende Menneske. [21] Han ansaaes saaledes for at have frembragt Tidens og Skabningens Begyndelse, samt var for Ægypterne hvad *Surt* var for Nordboerne, *Begyndelse*

og *Ende*, *Skaber* og *Ödelægger*. Man kan sige om *Surt* (ved hvis Nærmelse mod Jorden *Hunden* frembryder af sin Hule efter Valas Spaadom) [22] det samme som Manilius siger om *Sirius* (i 1ste B.):

In utrumqve movet mundum & contraria reddit.

Mere hertilhörende faae vi vel bedre Lejlighed til at anföre paa et andet Sted.

§. 20. Blandt Perserne finde vi at vor *Surtur*, som den ældste Guddom og Altings Ophav, svarer til *Zaruan* eller Zendbögernes *Zeruqne akherené*, hvorom allerede Theodorus Mopsuestenus siger [23]: "*Zaruas*, den ypperste af alle Guder, har frembragt baade *Hormisdas* (Ormuzd) og *Satanas* (Ahriman)." Saaledes ere og baade Guder og Jætter blevne til ved *Surtur* efter Edda. I det gamle Persiske betyder *Zor*, *Zorin*, den Förste, Höjeste. [24] *Ormuzd* synes dog at være paa det nöjeste forenet med hin evige *Zeruane*, og hans Bolig sættes saaledes i den överste ubevægelige Himmel (der svarer til vor empyræiske) kaldet *Sakhter* (forskjellig fra *Satter-Pai*, Fixstjernernes Himmel). [25] Den kaldes endvidere *Gorotman*; og *Beheseht*, Ormuzds, Himmelaandernes og de Saliges Vaaning er en Deel deraf (ligesom *Gimle* af *Lysalfeheim*). Af alle Himle er den den överste. [26] Saaledes finde vi Begreberne om Surtur og hans Bolig

som den överste Gud og Himmel, samt Verdens Ophav, i den persiske Religions-Lære. Selv Navnene have en vis Lighed med de eddiske, men paa denne Omstændighed kunne vi for Resten ikke lægge nogen Vægt.

§. 21. Forsaavidt at *Surtur* og *Muspells* övrige Beboere fremstilles i Eddaernes Lære som Verdens Ödelæggere, mangle de heller ikke Sidestykker i den persiske; men da er *Zaruan* ganske sammensmeltet med *Ormuzd*, og sees ikke mere paa Scenen under sit Navn. Ligesom Edda da og betragter hine Væsener som onde, for saavidt de volde Verdens og Elementargudernes Undergang, saaledes ogsaa Zendbögerne. Disses *Muschever (Mussjever)* repræsenterer vel i den Henseende *Muspells* hele Hær. Om disse *Dever* eller *Dæmoner* (der snart ommeldes som en enkelt Person, snart som flere af samme Art) heder det: at de staae under Vagt af Sol, Maane og Stjerner.[27] Disse maae ogsaa, som Asaguder i Ætheren, see til at holde *Muspells Sönner* (eller de empyræiske Flammer) ude fra deres Rige. Endvidere siger *Bundehesch:* "Solen holder *Mussjever* inden sine Skranker, saa at han kun formaaer at udrette lidet Ondt." *Mussjever* er vel i visse Maader beslægtet med Zendavestas *Musch* eller *Mussj*, ogsaa en *Dev*, som kan fordrives med *Vand* (da det modstrider Ildens Natur).[28] Ved Verdensbran-

den spiller *Gurzcher (Surzjer)* Hovedrollen; han styrter ned af Himlen, og antænder saaledes Jorden at den bliver til en Flammeström; ved hans Nærmelse bliver den syg, og nedfalder for den med Bæven, ligesom Faaret for Ulven. [29] Overhoved afskildres *Gurzscher* og *Mussjeverne* med *Haler*, og betyde uden Tvivl *Kometer*, som meentes at indtrænge fra den empyræiske Himmel i vort Verdenssystem. De kunne holdes ude af vor Himmels Stjerner i den bestemte Tid, hvori Verden skal beholde sin nærværende Tilstand, men naar den, efter Skjæbnens eller Alherrens Beslutning, er udlöben, kan ingen Modstand længer hjelpe. Ellers maae vi vel lægge Mærke til, at det er ved det höjeste Væsens Beslutning og Medvirkning, at Verdensbranden skeer i begge Systemer, egentlig i den Hensigt at forbedre og forynge Jorden. Ellers heder det i Zendbögerne at ved denne store Begivenhed skulle de Afdödes Sjæle hensvæve enten til *Gorotman* (Himmelen) eller *Duzakh* (Afgrunden), paa selvsamme Maade som Edda förer dem til *Gimle* eller *Nastrond*. [30] Saaledes erfare vi at oldpersisk og oldnordisk Lære stemme i det væsentlige paa det allernöjeste, angaaende Verdens Ophav og Foryngelse, den överste Gud og hans Himmel, de Afdödes evige Boliger o. s. v.

§. 22. Allerede *Philostrat* beretter at *Inderne* ansaae (den överste) *Æther* for udöde-

lig eller uforgjængelig, men *Aër* (eller Skyeluften) og alt hvad der hörte den til, for at have den modsatte Beskaffenhed. Ogsaa beretter *Strabo* efter *Megasthenes*, at Himlen og Stjernerne meentes af Brachmanerne at være frembragte af Æther eller det 5te Element, hvilket Pythagoræerne og antage. [31] Af de Undersögelser som man i senere Tider har anstillet over Indernes egne Skrifter, vide vi: at efter Veda's Udsagn er "det rene Lys over alle Lys (eller Lysenes Lys) alle Skabningers Herre; men at Solen og alle övrige Stjerner efterligne Gud, og laane deres Lys fra ham," [32] samt endvidere at Indernes överste Himmel kaldes *Sutteh*, *Sutti-loga* eller *Sut-lok*. [33] Disse Navne kunne ikke andet end erindre om vor *Surtur* og hans Rige, som vel kunde kaldes *Surta-lög*; ligesom Eddaerne tale om *Surtaloga*, der egentlig betyder *Surts* (eller *Surturs) Lue*. Den överste Himmel kaldes og *Moshâ-* eller *Musha-logam*, og den höjeste Salighed som erholdes der *Muktih* og *Mokschah*. [34] Hint Navn erindrer os om vort *Muspell*, hvortil vi neppe kunne finde nogen sikker Rod i vort eller de nærmest beslægtede Oldsprog. [35] Ellers kaldes *Indras* Himmel eller den derværende Forsamling *Muilus*, og siges i Puranerne at ligge næst under *Sutlok*. Ligesom *Surtur* hos os er den överste, evige Gud, som kommer *ridende i Straaleglands*

og med et flammende Sværd for at hærge Jorden, saa forestilles og *Vishnu* af Inderne som *ridende paa en skinnende Hest med en Segl eller Sværd der straaler som en Komet* i samme Henseende. [36] Vi saae i næst foregaaende §. at Perserne lade Jorden antændes ved *en Komet*, og et saadant Himmellegeme (der til alle Tider troedes at bebude store Ulykker, og endnu af nogle Physikere menes engang at ville foraarsage vor Klodes Undergang) betegnes vel i Eddaerne ved Surturs *flammende* eller *straalende Sværd*. Angaaende Verdens, Guders og Jætters Oplivelse ved den empyræiske Himmels Hede, henvise vi til den 1ste Bog om Kosmogonien m. m., men om Verdens Ödelæggelse af dens Guddomme m. m., vil der handles udförligere paa sit Sted i det Fölgende.

§. 23. *Buddha*- og *Lama*-Dyrkernes Forestillinger om de överste Himle ere vel i visse Dele overeensstemmende med Indernes, men i andre afvigende fra dem, og mere eventyrlige, ligesom jeg ovenfor har anmærket om de nyeste Buddhisters Kosmographie i det Hele. Ogsaa de forestille den alleröverste Himmel som den lyseste og mest straalende. Singaleserne give den Navn af *Muktze*, som da stemmer overeens med de nysanförte Indiske *Mukt, Musha*. [37] Hine Religionssekter foreenes i ethno- og geographisk Henseende med

de Schamanske Folkeslag, og disse igjen, i det yderste Norden, med de norske Fiulapper. Om disse vide vi at de antoge en eller flere Himle over vor *Stjernehimmel*, og kaldte de der boende Guder *overhimmelske*. Blandt disse var *Radien-Atzhie* den allerhöjeste og mægtigste, regjerende over hele Verden og alle Guderne. Dog er han, hvad Verdens Skabelse og Bestyrelse angaaer, *uvirksom*, men forlener *Radien-Kjedde* Magt dertil; denne kan intet udrette uden hans Kraft og Tilladelse. De kalde ham Altings Udspring. Forsaavidt svarer *Radien-Atzhie* til *Surtur*, men *Kjedde* som Demiurg og Verdens Bestyrer til *Odin.* [38] Mere herhenhörende af Lamaernes, Schamanernes o. Fl. Troesmeninger, vedkommer Undersögelsen angaaende Sjælenes Tilstand i det andet Liv.

Anmærkninger.

1. Saaledes *den yngre Edda overs. af Nyerup* l. c. S. S. 26-27, jævnfört med Originalen l. c. S. 21-22. Den her ommeldte Variant gjör hverken fra eller til. Sammenhængen mellem Spörgsmaal og Svar er tydelig nok, da den Spörgende kun vil vide *hvorfor* Gimle ikke ödelægges med Verden. Svaret beretter at det adskilles fra vor synlige Himmel,

som forgaaer med Jorden, ved to andre Himle som ikke forgaae, og derfor rækkes den ikke af Verdensbranden. Jfr. *Nordens Mytologi af Grundtvig* S. 175.

2. *Nyerups Edda* S. 93. *Rasks* Udgave Side 75. — Derfor kaldes denne Verden *Liósálfaheimr* o: Lysalfernes Verden eller oprindelige Hjem, hvorved det dog maa bemærkes: at vore Forfædre maae have antaget tvende Hovedflokke af disse ætheriske, skjönne og gode Aander; nemlig: 1) dem, som egentlig tilhöre hine overhimmelske Regioner, der maaske atter igjen kunde afdeles i to Arter, *a*) den överste Lyshimmels oprindelige Aander; *b*) de Lysalfer, som sandsynligvis meentes at boe i *Muspelheim*, og enten at have bestaaet af de saakaldede *Muspells Sönner* eller snarere have været dem underordnede; fra *Muspelheim* kom nemlig de straalende Himmellegemer og alle skinnende Meteorer som oplyse vor Jord, og hint Empyreums Aander ere da Stamfædre til Lysalfernes 2den Hovedflok, dem nemlig som tilhöre Jorden eller vort egentlige Verdens System. Deres Udspring eller vigtigste Opholdssted sagdes vel at være i *Alfheim*, som blev givet *Freyr* eller Solguden i hans spæde Barndom, og ellers maa svare til det Solhus eller Zodiakaltegn som vi kalde *Steenbukkens Himmeltegn*. See *Edda antiq*. III, 276, Dansk Overs. IV, 214. Forskjellig herfra var uden Tvivl *Svartálfaheimr* eller Sortalfernes Verden, hvorom vi för have handlet, skjönt Nogle (som det endnu skeer tildeels i den skotske og islandske Almuetro) vel have forestilt sig et *Alfheim* som en skjön og vidunderlig Underverden, hvorom mere i det Fölgende.

3. See *Nyerups Edda* S. 88. *Rasks* Udgave S. 72.

4. Ved *Gimle (Gimli* eller *Gimlir)* synes de Gamle at have meent den mest ophöjede Egn af den (sandsynligvis hvælvede) överste Lyshimmel eller Lysverden, hvor Guddommens ypperste Hovedstad eller Hovedslot meentes at ligge. Andre have maaske forstaaet derved den hele överste Region overhoved. Navnet *Gimlí* synes aabenbar at komme af Ordet *Gimr*; som i Nordens ældste Digtersprog betyder: 1) Ild, klar Flamme (ogsaa kaldet *Gim)*, og 2) en straalende Ædelsteen, Angelsaxisk *Gim*, *Gym*, Alemannisk *Gimme*, Engelsk og Kymrisk *Gem*, Lat. *Gemma*, Persisk *Gewher*. Jfr. det Æolisk-Græske *γεμμα* (en Seglring). Herfra ogsaa det AS. *Gimstan* (Ædelsteen), Svensk *Gimsten*, Islandsk *Gimsteinn*. Hos de kaukasiske Suaner betegner Ordet *Gim* det gjennemsigtige og tit som helligt betragtede Salt. Hvorvidt det engelske Adjektiv *gim* (net, skjön) har en beslægtet Oprindelse, kan jeg ikke afgjöre. *Gimlir* betegner ellers Glands, Klarhed, og Ordet *Gimir* forekommer og som en af Himmelens Benævnelser. Roden til hint mythiske Navn findes saaledes tydelig i vort Sprog, og udtrykker allerede det dermed betegnede Steds Beskaffenhed som straalende med Flammens Klarhed og Ædelstenenes Glands. Derfor beskrives og dets Palladser som tækkede med Guld, mere skinnende end vor jordiske Sol; og tillige erindres vi derved ret levende om de österlandske Digtningers paradisiske Himmelborge, straalende af Guld og Ædelstene. Formodentlig gav ellers Ideen om *Gimles* herlige Udsigt de hedenske Islændere Anledning til at tillægge et Bjerg ved Vestfjordene i Island, som har en dejlig Beliggenhed,

Navnet *Gimlafell* (Gimle-Bjerget); see *Henderson Iceland* (Edingburgh 1818) II, 101.

5. Sammesteds S. 5, *Sv. Udg.* S. 4. Dette stemmer ogsaa overeens med den ældre Edda. *Vingolf* er vel ellers i den nedre Deel af *Godheim.* Det var egentlig (efter S. 18) Gudindernes Opholdssted eller Ejendom. I *Odins Ravnesang* sættes det overhoved för *Asgaard*, efter som det synes. Meningen af dette Sted er da vel: at de gode Mennesker opholde sig til Verdens Ende i *Vingolf* (eller Asgaards övrige for dem bestemte Himmelboliger), og siden i *Gimle;* hvorimod de onde Mennesker kom först til *Hel*, og siden, som förmeldt, til *Niflheim.* Rigtigere havde det været at sige: at alle Menneskers Sjæle kom efter Döden til *Asgaard* eller *Hel*, og siden, efter Verdens Undergang, til *Gimle* eller *Niflheim;* thi vi vide f. Ex. at selv *Baldur* kom til *Hel*, uagtet han var den bedste blandt Guderne, men han var ikke fældet med Vaaben, eller död i staaende Strid (skjönt den hele Mythe om ham vel oprindelig var en allegorisk Naturdigtning, hvori *Baldur* betragtedes som Sommersolen, men *Hel* som Underverdenen).

6. Hermed kan det nu jævnföres hvad *Ling* har skrevet over Forholdet mellem *Odin* og *Surtur* (hver især betragtet som Alfader) i *Eddornas Sinnebildslära* S. 25-34.

7. Efter Ordene: *sitr á lands enda til landvarnar.* Efter andre Beretninger er *Gimle* hans egentlige Opholdssted, og det meentes uden Tvivl at ligge over Universets Midte og paa dets höjeste Spidse (ligesom Inderne o. Fl. placere slige Guddomsborge). "Im Mitttelpunkt des Weltalls blizt die evige Naturkraft Geister und Götter aus"; saa-

ledes udtrykker *Görres* en af de österlandske Vises sublimeste Ideer. *As. M. G.* I, 176.

8. *Nyerups Overs.* S. 6-8. *Rasks Udg.* S. 4-6.

9. Samme Overs. S. 16, 88. Sv. Udg. S. 14.

10. *Gimles* og *Lysalfeheims* samt tillige *Muspelheims* Guder og Genier synes at kaldes under et i *Alvismaal* Str. 20 *Gin-regin* (store Guder, Universets Guddomme), men Str. 10 *Up-regin* (överste Magter) og adskilles udtrykkelig fra vort Verdenssystems almindelige Guder, der ligefrem kaldes *God* eller Guddomme. *Gin* betyder i Islandsk det samme som *Gap* (i *Ginnungagap)*, nemlig Svælg, Gab, og begge betegnede vel fordum det store Rum, hvori Chaos först herskede, men hvori vor Jord med dens Luft- og Stjernehimle, samt Havets Dyb og Underverdenen (lige til *Hvergelmers* Afgrund) siden dannedes. I Angelsaxisk udtrykte *Gin*, i Sammensætning, noget som var meget stort eller stærkt, eller havde en stor Udstrækning, f. Ex. *Gin-rice*, et vældigt Rige af betydeligt Omfang, *gin-fæst*, meget fast, urokkelig o. s. v.; i *Valas Spaadom* betyder ogsaa *ginheilagr* höjhellig. Prædicatet *Gin-regin* eller *Ginnregin* tillægges ogsaa undertiden Asa-Guderne eller visse af dem. Saavel Oververdenens som Underverdenens Magter synes og at kaldes *Ginúngar* eller *Ginnúngar*, hvorfor *Ginnungagab*, der engang hörte til begges Riger, og tildels omgiver dem endnu i de tomme Luftrum, muelig har faaet sit Navn. Alt dette omhandles vidtlöftigere i *Edda antiq.* I, 523, III, 393-95; jfr. *den ældre Edda* IV, 235.

11. See *Bruckeri hist. crit. philosoph.* især I, 1088 o. f. Pythagoræeren *Philolaus* sætter *Olymp* eller *den guddommelige Æther* överst, og derunder *Stjernehimmelen* (κοσμος). See *Buhle Lehrbuch der Gesch*

der Philos. I, 200, 213, 263, 268. Undertiden kaldte Grækers og Romeres Philosopher hin överste Sphære *Aplanes* (*απλανης*) ɔ: den ubevægelige, stillestaaende. See f. Ex. *Macrobius Ed. Bipont.* 1788, I, 21, 27 o. fl. St. Siden kaldtes den og *Empyreum* (ἡ εμπυρaιος), hvilket Navn selv de kristne og rettroende Theologer forhen hyppig tillagde den höjeste Himmel; Gnostikerne kaldte den helst *Pleroma.* Mere herom nedenfor.

12. See *Diog. Laert.* VII, 137 o. f. *Brücker* l. c. I, 923, 932, 945, samt de der paaberaabte Steder af *Ovid*, *Seneca*, *Plutarch* o. fl. Jfr. *Buhle* l. c. I, 60 o. f. Stoikernes Lære om det ætheriske Ild-Princip m. m. stemte overens med *Heraklits.* Nogle mene at *Zeno* har laant det af ham (som neppe var Tilfældet), men herved troer jeg dog det maatte bemærkes, at *Heraklit* var födt og bosat i Ephesus i lille Asien, i Nabolaget af Lydien og Phrygien, hvor persiske Philosophers Ideer uden Tvivl have været bekjendte. *Heraklits* Skrift *om Naturen* blev ogsaa oversat paa Persisk, samt vandt Kong *Darius Hystaspis's* Bifald; han önskede Forklaring over dets dunkle Steder af Forfatteren selv, og indböd ham derfor til sit Hof, hvilket *Heraklit* dog afslog. See *Diog. Laert.* IX, 13, 14.

13. Jævnför *Hermanns Handb. der Mythol.* II, 5 o. f.

14. See *Sandal Cosmogr. v. pr. l.* I, 46, 57, 108.

15. Saaledes siger og Heltinden *Gudrun* i den ældre Edda, st. Udg. II, 473, jfr. 954; Dansk Overs. IV, 182:

Jeg ved en skjönnere Död
Til *andet Lys* skal drage.

16. See *Görres* (efter de chaldæiske Orakler o. s. v.) *As. M. G.* I, 219, 227, 313.

17. *Bailly Histoire de l'Astronomie ancienne* 2 Edit. 4to, p. 390.

18. See *Jablonsky Pantheon* I, 38, 47. *Creuzer Symbolik* l. c. II, 155, 312 o. fl. St. *Münter antiq. Abh.* I, 190. *Payne Knight Inqviry into the symbol. langu.* §. 174 o. fl. *Prichard* mener derimod (efter *Eusebius de præpar. evang.* III, 2) at *Phthas* maatte ansees for at være udsprunget af Verdensægget, der atter frembragtes af *Kneph (Chnuphis*, ogsaa kaldet *Agathodæmon)*, der da maatte ansees for det förste Princip eller Alverdens Ophav. *(Analysis of the Egyptian Mythology*, 1819, S. 170). Efter *Toelkens* nyeste lærde Undersögelser betegnede *Phtha* Urilden, den ætheriske Ildhimmel eller dens Herre, og *Venus Urania*, den ældste Parce med den sideriske Stav, ansaaes for hans Datter; *Ammon* var derimod (efter gamle Monumenters Indskrifter) den samme som *Chnubis* eller *Chnuphis*. *Minutoli Reise* 1824, S. 135, 374.

19. See *Creuzer* l. c. I, 375 o. f. *Kannes allgem. Mythol.* S. 111, 123 o. f. Disse Forfattere mene at *Soth* ved en dialektisk Afvexling mellem Σ og Θ er det samme som *Thot*. *Jablonsky* vil og at *Thuit, Thoth* er *Begyndelse* i gammel Æthiopisk (l. c. I, 53) Jfr. *v. d. Hagens Irmin* &c. (1817) 164. Mærkeligt kan det da være at *Tot* og *Sot* ere det mellemste og sidste af Guds hemmelighedsfulde Binavne; efter *Rammohon Roys Oplösning* af *Vedant*. Tydsk Overs. S. 33. *Tot* betyder Væsenet uden Kjöns Forskjel (den Fuldkomne), *Sot* den Sande.

20. *Kanne* siger at et af Hundens persiske Navne er *Sut, Sotti, Siod.* *Allgem. Mythol.* S. 758.

21. *Jablonsky Panth. Æg* I, 93. *Bailly histoire de l'astronomie ancienne* l. c. S. 401. *Ælian* mener at *Anubis's* Dyrkelse blandt Ægypterne havde Hensyn til *Sirius* eller Hundestjernen, hvorfor de og, ligesaa vel som Perserne, ansaae Hundene for hellige Dyr. *(De animal.* X, 45). Jfr. *Creuzer* l. c. I, 364 o. f.

22. Höjt gjöer Hunden
For *Gnipa* Hulen,
Lænker skulle briste
Lös skal Ulven rende.
Mange Sagn hun veed
Længer seer hun frem
Til Kræfternes Oplösning
Og Sejerguders Fald.

See *Edda antiq.* III, 43. Dansk Overs. I, 47 o. f. Jfr. ellers begge Skrifters mythologiske Ordböger under Artikelen *Garmur*, men især den til det förstnævnte Værk III, 382, hvor den her i Texten berörte Conjectur er nöjere udviklet, med Hensyn dertil at *Sirius* i Island kaldes baade *Hundastiarna* (Hundestjerne, *stella canicularis)* og *Lokabrenna*, der baade kan betegne: 1) *Lokes* Brand og 2) Endens (Verdens Endes) sidste eller yderste Brand, hvorved hin ældgamle ægyptiske Mening synes fuldkommen at udtrykkes, som ogsaa herskende i den nordiske Mythe. Ulven tilhörte og den ægyptiske Underverden, men fra andre Synspunkter kan *Garmur* sammenlignes med *Cerberus*, samt flere slige mythiske Væsener. Denne synderlige mythiske Sammenblanding eller Forvexling findes bedst oplyst i *Payne Knights* særdeles lærde og sindrige *Inqviry into the symbolical language of ancient art and Mythology* §. 161-62. Der bemærkes nemlig: at den sideriske

Hund *Sirius-Anubis* tilhörte baade den *överste* og den *nederste Hemisphære;* derfor forestiltes *Anubis* snart med *forgyldt* og snart med *sort* Aasyn; Hunden selv betragtedes desuden snart som *beskyttende* (vogtende og forsvarende), snart som *skadelig* (glubsk eller grum) o. s. v., ligesom *Sirius* i Almindelighed meentes at medbringe den velsignelsesrige Nilflod, men dog engang at være Forvarslet for Ægyptens og den hele beboede Jords Ødelæggelse ved Verdensbranden o. s. v. *Hunden* var hos Ægypterne (efter *Horapollo* I, 39) en Hieroglyph for Dommeren, og betegnede ellers i *Sirius* den store Verdensdommer eller hans Forlöber. Det bör maaske især bemærkes her at *Sirius* tilbades som en höj Guddom af de hedenske Araber, og det var vel med Hensyn til dens fortrinlige Anseelse, at *Koranen* kalder Gud *Sirius's Herre (v. Hammer* i *Fundgr. des Orients* I, 113).

23. Af *Photius* hos *Brücker Hist. phil.* I, 78.

24. *Kleukers Zendavesta im kleinen* II, 34; jfr. *Hyde* l. c. Cap. 19. *Rhode heil. Sage des Zendvolks* S. 182 o. f. *Creuzer Symbolik* l. c. I, 697 o. f.

25. *Görres asiatische Mythengesch.* I, 219, 224, 226. *Creuzer* l. c. I, 706 o. f.

26. *Mayers mytholog. Wörterbuch* 2 Th. *Kleukers Zendavesta* (4to) I, 1 (Indledn.) 21.

27. *Bundehesch* p. 56 hos *Görres* l. c. S. 226.

28. *Kleukers Zendavesta* (4) II, 66; jfr. *Izeschne Ha* 17.

29. *Zendavesta (Bundehesch)* l. c. *Mayer* l. c. I, 259. *Rhode* l. c. S. 467 o. f.

30. *Zendavesta* l. c. II, 112. *Rhode* l. c. S. 68-70.

31. See *Brücker hist. phil.* I, 208, 209.

32. *Auflösung des Wedant oder der Auflösung aller Weds, von Rammohon Roy, einem Braminen*, Jena 1817 S. 11. I de ommeldte Udtryk (som saa mange andre i Inders og Persers ældste Religions-Skrifter) finde vi den fuldkomneste Bekræftelse paa Prof. *C. F. Hornemanns* kortfattede Udvikling af den ældste österlandske Philosophie (i hans *Afhandlinger, henhörende til Philosophie, Moral og Theologie* 1817, I, 222 o. f.), hvor det heder: at den ene evige Guddom (Grækernes προπατωρ, vor og Eddaernes *Alfader)* er det reneste Lys, boer i Lyset o. s. v. Gnostikerne o. Fl. kaldte hans höjeste Himmel *Pleroma* (πληρωμα, π. τȣ φωτος), hans og Æonernes Opholdssted, hvorfra de gode Sjæle vare udgangne, og hvorhen de atter skulde komme o. s. v. Ogsaa *Dessatir* (udgivet og oversat i Bombay 1818) omtaler Gud paa en lignende Maade og hans Himmel som Ild over Firmamentet, see her ovenfor I, 212-13; samt om *Nasaræernes* dermed overensstemmende Meninger I, 218, 220, 224. Skaberens Hovedsæde kalde de ellers *Jasono*, og sige at det ligger i Himmelens Midte. Det svarer saaledes til Guds Hovedstad, som Muhamedanerne sige at ligger i den 7de Himmel, bygget paa samme Maade som Jerusalem, men hans der værende Hovedslot, hvortil Englene gjöre deres Valfarter, ligesom Kaaba o. s. v. *(Fundgruben des Orients* II, 382). Her gjenkjende vi Jöders og Kristnes himmelske Jerusalem.

33. *Wagners Ideen* l. c. S. 109. *Gesetzbuch der Gentoos* S. 40. *Polier Mythologie des Indous* II, 253. Andre kalde den og *Satia Loga*, som blot er en dialektisk eller en paa forskjellig Udtale grundet Afvigelse i Skrivemaaden, som vel rigtigst burde være *Satia Loka.* Ellers kaldes hin Himmel ogsaa

Brahmaloka eller *Brahmlok*, som Opholdsstedet for det höjeste Væsen; der kneiser dets Hovedborg med en straalende Sol paa dets Spidse, og did samles de sande Ædle efter Döden (alt ligesom Eddaerne berette om *Gimle); see* f. Ex. Tillægskobberet No. 1 til *N. Müllers Wissen, Glauben und Kunst der Hindus.* Jfr. ellers hans Betragtninger over *Muspelheim* m. m. med Hensyn til den Indiske Mythologie l. c. I, 173. Andre Beskrivelser sige at Murene paa den Höjestes Slot og de Saliges Opholdssted ere af det reneste Guld. See *Bastholms Hist. Philos. Undersögelser* S. 382. *Ward Wiew &c.* l. c. II, 356. *Moor Hindu Pantheon* S. 260.

34. *Fuglsang* i *Sjællands Stifts Landem. Vidensk. Forhandlinger* 1 B. 2 H. S. 281. *Mackenzie Account of the Jains As. Res.* IX, 279. *Polier* l. c. II, 428, 433.

35. Dog maa jeg bemærke at *v. d. Hagen* (i hans *Anmerkungen zu der Nibelungen Noth* 1824 S. 73) udleder vort *Muspell* af det Oldsaxiske *Mutspelli* (som om man nu i Engelsk kunde sige *Mouthspell)* ɔ: *"Mundwort, Gericht, Urwort"* (jfr. S. 179). Efter denne Etymologie maatte Ordet i Oldnordisk have lydet *Mudspiall (Munnspiall).* Snarere vilde jeg troe at man her i Norden har villet forklare Ordet ved *Múgspell* ɔ: Mængdens (Menneskeslægtens eller Stjernernes, de himmelske Hæres) Fordærvelse eller Ødelæggelse (ved Verdens Undergang).

36. *Jones* i *Kleukers Asiat. Abh.* I, 185.

37. *Mahony (on Ceylon &c.) As. Res.* VIII, 32.

38. See *Jessen om de nordiske Finners og Lappers hedenske Religion* S. 11, 12.

Fjerde Afsnit.

Om Eddaernes tredje Verden i Universet, men den förste i vort forgjængelige System, Godheim eller Asgaard.

§. 24. I det næst foregaaende Hovedstykke have vi handlet saa vidtlöftig om Asgaard som en af *vor Verdens* eller og *vor Jordklodes* tre Hovedafdelinger, at vi her kunne fatte os saa meget kortere. Her maae vi fornemmelig betragte det under Navn af *Godheim*, Elementaraandernes ypperste Verden i vort Jordsystem, den 3die i Tallet i det universale (fra oven af at regne), og den er saaledes den Jorden omgivende, eller efter de Gamles Begreber, den derover hvælvede *Stjernehimmel*. I denne Egenskab have vi og allerede undersögt *Godheim*, samt antydet hvad der egentlig menes ved dens Gudestad Asgaard, dens Hovedslot Valhall, og de övrige 12 fornemste Gudeboliger.

§. 25. I 2det Hovedstykke 4de Afsnit o. f. ere de Grunde kortelig fremsatte, som have bevæget os til at antage at der ved de 12 *Gudeboliger* i Asgaard, menes de i Österlandene overalt bekjendte *Solens* 12 *Huse*, men Valhall ved den överste Deel af Himmelhvælvingen med *Hlidskjálf* i Zenith o. s. v. I *Grimnersmaal* skildres vel ethvert af disse Solhuse som en Gudebolig, svarende til et Zodiakaltegn, eller et saadant Stykke af Ekliptiken,

som Solen lægger tilbage i en Maaned paa 30 Dage. Beskrivelsen over ethvert af dem er lempet efter den Tid (eller Maaned) af Aaret som svarer dertil især. Jeg vil anföre dem her kortelig, efter den oldnordiske Kalenders Orden (fra Vinterens Begyndelse), men kan ellers forelöbig henvise til den allerede skete Bevisförelse derfor i min Kommentar til det nysnævnte eddiske Digt. [1] Hermed kan og jævnföres hvad jeg allerede her har fremsat om Digtets Hovedindhold (ovenfor III, 8 o. f.).

§. 26. De nordiske 12 *Himmelborge* eller *Solhuse* med deres præsiderende Guddomme ere da, saaledes som jeg anseer dem for at svare til vore Zodiakaltegn, og de deraf afhængige Maaneds-Inddelinger, bestemte efter Almanakken for indeværende Aar.

Solhus.	*Guddom.*	*Himmeltegn.*	☉ *Indgang deri* 1825.
1. *Ydale.*	*Uller.*	Skytten.	22 Novembr.
2. *Alfheim.*	*Freyr.*	Stenbukken.	22 Decembr.
3. *Valaskjalf.*	*Vale.*	Vandmanden.	20 Januar.
4. *Söcqvabeck.*	*Odin* (og *Saga).*	Fiskene.	18 Februar.
5. *Gladsheim.*	*Hropt* (eller *Odin).*	Vædderen.	20 Marts
6. *Thrymheim.*	*Skade.*	Tyren.	20 April.
7. *Breidablik.*	*Baldur.*	Tvillingerne	21 Mai.
8. *Himmelbjerg.*	*Heimdall.*	Krebsen.	21 Junii.
9. *Folkvang.*	*Freya.*	Löven.	23 Julii.
10. *Glitner.*	*Forsete.*	Jomfruen.	23 August.
11. *Noatun.*	*Njord.*	Vægten.	23Septembr.
12. *Landvide.*	*Vidar.*	Skorpionen.	25 October.

§. 27. Det vil vises i Afhandlingen om den oldnordiske Kalender hvorledes Ægypter, Chaldæer, Perser, Inder, Græker og Romere helligede ethvert Solhus eller Himmeltegn til en vis præsiderende Guddom paa selvsamme Maade, og da vor Tidsregning netop var indrettet efter Dyrekredsens ældste Inddeling, maae vi i alle Tilfælde formode at hin Skik og har fundet Sted i det hedenske Norden, samt troe end ydermere at Digtet *Grimnersmaal*, jævnført med den yngre Edda og flere gamle literære Mindesmærker, sætte det udenfor al Tvivl. Her ville vi kun lægge Mærke til, hvorledes vore Frænder, Grækerne, kaldte Maanederne efter Gudernes Navne; især synes det som om Bithynierne i Lilleasien (der rimeligvis havde meget Samqvem med de lige ovenfor boende Thracer), have givet enhver Maaned et saadant gudeligt Navn. Saaledes kaldte de December *Dionysos* (maaske fordi *Solen* eller Aaret da födes, kaldet *Freyr* hos os, *Horus* hos Ægypterne o. s. v.); Januar *Heraklelos* (af *Herakles*, *Hercules*; hos os tilegnet Lys-Guden *Vale*); Februar *Dios* eller *Zeus's* Maaned (hos os tildels helliget *Odin* o. s. v.).

§. 28. Da *Godheim* her maae betragtes som Gudernes Land med forskjellige Stæder, Slotte eller Egne, ville vi opregne her de fornemste af dem uden Hensyn til den nys om-

meldte astronomiske eller kalendariske Fortolkning. . Undertiden kaldes denne hele ætheriske Gudeverden *Asgaard.* I *Grimnersmaals* Str. 4 omtales det som et *helligt (himmelsk eller höjt ophöjet) Land i Asers og Alfers Nærhed,* det vil sige: hvor *Aser og Lysalfer boe;* [2] men — siger Digteren — Thor skal opholde sig i *Thrudheim* (Styrkens, den stærke Tordens Hjem ɔ: Skyluften) til Elementarkræfterne oplöses; derfor hörte ikke denne hans Bolig til Ætherens Gudeslotte, [3] uagtet han ellers spiller saa stor en Rolle i den nordiske Mythologie. Derimod fik han det störste Slot af alle Guderne til Bopæl, som vi have seet i det Foregaaende. Den yngre Edda kalder Asgaard *Gudernes Borg,* og skildrer den som en stor Stad (midt i Verden) ved Idasletten (som en offentlig Plads i Midten); midt paa den stod vel Hovedslottet *Valhall,* [4] hvis Beskrivelse vi gjemme til en fölgende Bog; det var vistnok Overdelen af den överste Himmelsphæres Hvælving (efter Synet at dömme). Det er besynderligt nok at den yngre Edda ikke nævner Valhall udtrykkelig blandt de Slotte som Guderne bygte i Begyndelsen, eller bestemmer saaledes dets rigtige Beliggenhed; men det menes uden Tvivl i fölgende Beskrivelse: "Ganglere spurgte: Hvad tog Alfader sig for da Asgaard (ɔ: Himlens Befæstning, Ætheren) var opfört." Hár svarede: "I Be-

gyndelsen indsatte han Bestyrere (Hövdinger) og udnævnte dem til at *bestemme Folks Skjæbne* tilligemed sig, samt *bestyre Ordenen* (Indretningen) i Staden, paa et Sted som kaldes *Idasletten* i Byens Midte. Det var deres förste Værk at opföre en stor Bygning, [5] hvori deres Sæder staae, 12 andre end det Höjsæde (Throne) som Alfader ejer. Det er den störste og kunstigst byggede Bygning paa (eller over) Jorden; det hele er udvendig og indvendig som det skjære Guld." [6] Den *Bygning* eller Tempel som omtales her er vistnok *Valhall* (som undertiden billedligen antydede den hele prægtige Himmelhvælving, ellers kaldet *Háfahöll* ɔ: den höje eller den Höjes Hall o. s. v., see ovenfor I, 381, 399-401), skjönt den ej gives noget Navn paa dette Sted af Texten, thi hint berömte Gudeslots Opförelse ommeldes iövrigt aldeles ikke, skjönt det nævnes tit i det Fölgende. *Den Kreds af 12 Sæder for Guderne*, foruden *Alfaders Throne* i Zenith, har den samme Betydning som *de 12 Gudeslotte* i Grimnersmaal; deres Besiddere, Alfaders Bisiddere, svare til Ægypters, Grækers o. Fl. *θεοι βȣλαιοι*, Etruscernes, Romernes o. Fl. *Dii consentes* eller *consiliarii*, da de *bestemme Himlens Indretning og Menneskenes Skjæbne* m. m., efter som jeg nærmere vil söge at vise paa vedkommende Sted.

§. 29. Efter det sidst anförte Sted heder det i Texten: "Der ligger et Sted som man kalder *Gladsheim.*" Nogle have misforstaaet disse Ord saaledes, at det hele ommeldte Sted, *Idasletten* med det ypperste Gudeslot (*Valhall*) kaldes saaledes, men man kan ingenlunde udlede det deraf naar Ordene oversættes rigtig. Sagen er at et af de Gudeslotte eller Egne som omgiver *Idasletten* og *Valhall* bar dets Navn. Derom synger Odin i *Grimnersmaal* i Opregnelsen af Gudernes Boliger:

Gladsheim heder *den femte*,
Guldstraalende der over
Valhall sig vidt udbreder;
Men *Hropter* der
Hver Dag udkaarer
De Mænd som faldt for Vaaben. [7]

Meningen er: at igjennem *Gladsheim* ligger Vejen eller Indgangen til *Valhall*, hvorfor *Hropter* (Odin) selv har forbeholdt sig dette Sted. Aarsagen hertil er den: at *Gladsheim* i den nordiske Zodiak svarer til *Vædderens Tegn og Foraars Jævndögn*, som kaldtes af de Gamle i andre Lande *Solens Porte*, fordi den da bestiger, saa at sige, den överste Hemisphære og indgaaer i Lysets Rige, som nu har sejret over Vinterens Mörke, da Dagen fra den Tid bliver længere end Natten. Dog maae man antage at Digteren egentlig mener *Val-*

hall ved det Sted, hvor *Odin* [8] hver Dag udkaarede de vaabendöde Helte.

§. 30. Hvad den yngre Edda strax efter anförer om *Vingolf* findes ikke i *Grimnersmaal*; dens Ord ere disse: "En anden Sal (Pallads, Bolig) bygte Guderne; der var en Tempelkreds(Offerlund)som Gudinderne ejede, og den var meget skjön; det Hus kalder man *Vingólf* (eller *Vindgólf*)."[9] Vi ere ikke istand til at bestemme nöjagtigen dette Steds Beliggenhed, men vide kun at det regnedes til *Asgaard*, *Godheim* eller Himmelen, og sættes undertiden isteden for Gudernes Land eller Stad i det Hele, som i *Odins Ravnesang* 17de Strophe. Det maae enten have været forenet med *Valhall*, eller dets Lystlunde have grændset udvendig til hin Kreds af de 12 Gudeslotte, og saaledes udgjort den nedre Deel af *Stjernehimmelen* eller Jordsystemets Æther. I Begyndelsen af den yngre Edda heder det, som förmeldt, at gode Mennesker skulle komme til *Vingolf* efter Döden; her maae vel menes de af Qvindekjönnet, da Gudinderne her havde deres fælles Bolig, ligesom Asaguderne i Valhall. Ellers staaer der og paa et andet Sted: at Odin giver sine i Kampen faldne Venner Boliger i *Valhall* og *Vingolf* [10] da de kaldes *Einherjer*. Vi vide at der gaves mange Skjoldmöer eller Amazoner i det gamle Norden, og disse meentes da vel at komme til

Gudindernes Hovedslot, ligesom de mandlige Krigere til Gudernes Slot. Er Læsemaaden *Vindgólf* rigtig, maae Ordet oversættes: *Vindenes Hvælving eller Höjloft*, og da er Stedets Beliggenhed temmelig sikkert nærmest ovenfor *Vanaheim*, *Vindheim* eller *Bilskirner*, nemlig *Skyeluften*. Dette synes desuden rimeligt fordi *Frigg* var den överste Gudinde; og vistnok derfor har præsideret i *Vingolf*, ligesom *Odin* i *Valhall*, men hendes eget Hovedsæde var dog i *Fensal* (den dybe eller lave Bolig) *nærved*, eller maaske undertiden *i* vor Atmosphære, da hun egentlig var *Jordens qvindelige Aand* eller *Elementar-Guddom*; [11] derfor kunde hun ikke beboe et vist af hine 12 Solhuse. Vi have saaledes flere Grunde til at antage at *Vingólf* var den nederste Deel af *Godheim* (Ætheren eller Stjernehimmelen).

§. 31. Vi have seet at Guderne ogsaa havde en Domkreds eller *Forsamlingssted ved Urdes Kilde*. Den ligger i Sönden, efter hvad der forhen er udviklet (I, 26, II, 125, 201). De ride derhen hver Dag over Himmelbroen *Bifröst* eller *Bilröst*. [12] Ved *Urdes Kilde* synes især *Middagsegnen* eller *Solen i Meridianen*, Ætherens, Lysets og Varmens rigeste Væld, at menes her, og dette Sted, hvor Guderne samles med Skjæbnens og Tidens altstyrende Gudinder, som boe der i et glimrende Pallads, er vistnok forskjelligt fra hint

Asagudernes natlig glimrende Stjerneslot, kaldet *Valhall.* Om *Yggdrasils* hele System, der muelig fra Begyndelsen af har afveget noget fra Hoved-Ideerne om Godheims Indretning, have vi ellers handlet vidtlöftig nok i denne Bogs 1ste Hovedstykke. Naar *Har* har fuldendt sin Fortælling derom, drejes Talen hen til de övrige himmelske Hovedsteder (foruden *Valhall*, *Vingolf* og *Palladset ved Urdes Kilde).* Nu beretter han endvidere, at der ere mange ypperlige Steder i Himlen. Heriblandt nævnes da, men i en ganske usammenhængende, afbrudt og urigtig Orden, de fleste af de Himmelslotte (foruden det förnævnte *Gladsheim)* som opregnes i Digtet *Grimersmaal*, hvilket den yngre Eddas Forfatter, i denne Henseende ikke har forstaaet tilfulde; i det mindste er det klart, at han ingenlunde har bekymret sig om Digtets, uden Tvivl rigtige, Orden. Det er dog paa en vis Maade ret, at *Alfheim* (vor Verdens Lysalfers ypperste Bolig) nævntes först, da *Freyr* eller *Solen* födes her som Aarsgud betragtet, og Aarets eller Solbanens naturlige Begyndelse kunde sættes her. Derefter ommeldes *Breidablik*, *Himmelbjerg*, *Glitner* og *Valaskjalf*, mest i en urigtig Orden, og endelig *Gimle*, som (efter hvad Forfatteren udtrykkelig beretter) dog aldeles ikke staaer i vor Himmel, [13] og den ommeldes ej heller i *Grimnersmaal*,

der ikke taler om andre Himle end *Stjernernes* og *Skyernes*, den förste under *Odins*, den anden under *Thors* Bestyrelse. Det kunde og neppe falde en hedensk Digter ind, at lade Asagudernes Hersker besynge sin vældige Modstander Surtur og hans empyræiske Himmel.

§. 32. Efter at have talt om andre Gjenstande, kommer Forfatteren (eller rettere: de forskjellige Samlere af Nordens gamle Myther) til at tale paa ny om Asaguddommene og deres Boliger. Nu siges *Odin* at raade baade for *Valhall* og *Vingolf*, vistnok meget rigtig, da han som *vor Himmels överste Aand* herskede over dens hele Udstrækning. Ved at tale om *Odins Sönner*, nævnes *Thor* som den mægtigste og stærkeste af dem, samt siges at herske over Riget *Thrudvange*, der som sagt, ikke ligger i det egentlige *Asgaard* eller *Godheim*, skjönt det, naar der tales om Luften eller Himmelen overhoved, uden særskilte Afdelinger, vel kunde regnes dertil. Dernæst omtales *Baldurs* (ætheriske) *Breidablik* paa ny; dernæst *Njords Noatun*, ophöjet til et Himmeltegn, hvorved det anmærkes, at denne Havgud ikke var egentlig af *Asernes* (Æthergudernes) Slægt, men opfödt i *Vanaheim* (som omhandles i næste Afsnit). Nu ommeldes *Skades* Bolig, *Thrymheim*, som og er et af Himmelslottene (skjönt det afskildres som liggende paa höje Fjelde). *Freyrs* Pallads nævnes ikke

her (skjönt det allerede er omtalt under Navn af *Alfheim)*; men derimod det *Freja* tilhörende *Folkvang* efter *Grimnersmaal.* I denne Egn er hendes Pallads *Sessrumner*. Derefter ommeldes *Tyr, Brage* og *Idunn,* uden at tillægges visse Boliger, men derimod nævnes igjen *Heimdalls Himmelbjerg* ved *Bifröst*. Siden forekomme *Höder*, *Vidar*, *Vale* og *Uller*, uden at deres Bopæle omtales, skjönt det er Tilfældet med de tre Sidstnævnte i Grimnersmaal; derimod nævnes *Forsetes* Pallads *Glitner*, og Digtets Beskrivelse derover, som det 10de i Ordenen, meddeles.[14]

§. 33. Efter en temmelig vidtlöftig Episode om Loke og hans Afkom, kommer *Har* til at opregne Asynierne. Det förnævnte *Fensal* ommeldes först som tilhörende *Frigg* (see §.29). Dernæst omtales *Sagas* store Stad eller Slot *Söckvabæk*, en af Grimnersmaals 12 Gudeboliger. Om *Freyas* Pallads og Land er talt i det Foregaaende. De övrige Asynier tillægges ingen særegne Slotte; dog synes *Gefjon* at eje et, da de Qvinder som döe ugifte siges at opvarte hende. Mange af de andre Asynier höre til Friggas eller Freyas Hofstat, og nogle af dem synes ikke at være andet end allegorisk-metaphysiske Væsener, hvis Rige ikke er af den physiske Verden, skjönt Opholdssteder anvises dem saaledes i Himlen. Derimod ere *Sol, Jord o. fl.* som og regnes til Asynierne,

samt have deres bekjendte faste Bopæle i Verdensrummet, tydelige Naturguddomme, uden at indhylles i nogen digterisk Dragt eller gaadeagtig Skikkelse. Valkyrjerne höre til Odins Hof i Valhall, og beskrives nærmere paa sit Sted. Som et Tillæg fölger Fortællingen om den smukke *Gerda* fra *Jotunheim*, der som elsket af *Freyr*, er (ligesom Jættedatteren *Skade* ved et lignende Giftermaal) blevet ophöjet til en Asynie.

§. 34. Saaledes have vi da opregnet Gudernes og Gudindernes Steder eller Palladser i *Godheim* eller Asgaard, hvoraf *Valhall* var et fælles eller Hoved-Slot for Aserne, *Vingolf* for Asynierne (skjönt Asynierne og undertiden besögte de Förstnævntes, men Aserne de Sidstnævntes Gildehaller, ved fælles höjtidelige Sammenkomster). Det hele meentes uden Tvivl at ligge i Æther eller Stjernehimmelen; Valhall synes at have været den överste Deel af den synlige Himmelhvælving eller ligget over Ekliptiken; de 12 i Grimnersmaal ommeldte Gudeboliger (Solhuse eller Himmeltegn) i den, men *Vingolf* at have været den nederste Deel af den synlige överste Hemisphære. Beviserne for at man i Nordens hedenske Tider har forestilt sig *Godheim* eller Asgaard som Stjernehimmelen, og ventede at komme did efter Döden, ere fremsatte ovenfor I, 381, 399, II, 300, III, 2. o. f. [15]

§. 35. Denne mythiske *Himmelbetragtnings* Sammenligning mellem den som har været gjængse blandt de övrige gamle Folk, behöver ikke at være vidtlöftig her, da den er temmelig nöje udviklet i det næst foregaaende Hovedstykke, hvor det er vist at alle Nordens og Östens Nationer (selve Grækerne ikke undtagne) [16] satte Gudernes og de salige Aanders Boliger i Himlen. De særegne Navne og Stedsbestemmelser af dem kunne vi ikke i Almindelighed vente at gjeufinde i de fremmede Systemer. De gamle Germaners, Gothers, Letterts, Russers, o. Fl. Mythologie er os for ubekjendt dertil — ja! selv vore egne Forfædres vilde være det, hvis gunstige Tilfælde ikke havde bevaret for os de uvurdeerlige Eddaer, med flere ældgamle Digte, hvoraf dog en usigelig Mængde maa være forlængst forglemt og forsvunden. Grækerne tale ikke gjerne om visse Gude-Stæder eller Slotte i Himlen. Det er rimeligt at de i de ældste Tider have kjendt en saadan mythisk Uranographie, men efterhaanden forflyttet Gudernes Boliger til de dem bekjendte höjeste Bjerge (der undertiden sættes tydeligen isteden for Himlen selv, som det ægte Gudebjerg), f. Ex. *Ida* i Lille Asien, *Ida* paa Kreta, de mange forskjellige *Olymper*, *Pindus*, *Parnas*, *Parrhasus* o. s. v. og undertiden til de fornemste Templer som Menneskene havde helliget dem, som *Delos*, *Paphos*,

Delphi o. s. v., skjönt det ikke er utroligt at nogle af disse oprindelig vare opkaldte efter mythiske Steder, der meentes at ligge i Himlen. Grækerne fandt især for godt at inddele Himlens Stjernesamlinger i allehaande Figurer, hvoraf nogle vel vedkom Guderne og Heroerne, men nogle andre ubestemte eller tvetydige Gjenstande, Dyrefigurer o. s. v. Nordboerne synes derimod at have været de ægte sabæiske Anskuelser mere troe, og forestilt sig saaledes visse Constellationer som Gudeboliger; [17] af de glimrende Himmellegemer dannede de, ligesom de gothiske Letter, alskens Pragt, skinnende som Guld, Sölv eller Ædelstene, for Guderne og deres Omgivelser o. s. v. Den tit anförte Lighed i Henseende til Idasletten som GudernesForsamlings-Sted, er dog mærkelig nok, især da end et Sidestykke dertil skal findes i Indien.

§. 36. *Sabæernes*, *Chaldæernes* og de gamle *Persers* Ideer om *Himlens Hær* vare vel de samme, og de omgave den ligeledes med alskens Pragt; men deres Skildringer af Gudernes Boliger indskrænke sig mest til de glimrende Himmel- og Guld-Bjerge, eller og til de forskjellige Himle, hvorom jeg siden kommer til at tale. Ogsaa have de visse (underordnede) Guder for enhver Maaned eller Himmeltegn. I Hovedsagen stemme de *brahmanske Inder* overens med dem, da de deels sætte

Gudernes Boliger paa *Meruh*, samt flere skinnende Himmelfjelde; deels antage de ogsaa andre forskjellige Himle; men deri stemme de mere overens med Nordboerne, at de tillægge visse af Guderne særskilte Boliger, som Vishnu *Vekondam (Vaycondam)*, Shiva *Kailasam* eller *Kailas*, Brahma *Brahmlok*, Indra *Indrapur* o. s. v. Desuden antage de en *vis Gud* for ethvert *Himmeltegn*, eller som de tillige, med andre Österlændere udtrykke sig, ethvert af Solens 12 Huse, eller den Maaned som svarer til dens Ophold deri. Vi vide at Chaldæere og Ægypter fulgte den samme Maade. Om de *indiske Buddha-Dyrkere* er det os bekjendt, at de antage mange forskjellige Himle og Gudeboliger; det samme er og Tilfældet med Lama-Tilbederne *(Tibetanere, Mongoler, Kalmukker* o. Fl.); men det er ufornödent at dvæle længere ved dette Æmne, da Præster og Digtere have blandt de samme Folk til forskjellige Tider, indrettet og udstafferet Gudernes og de Saliges Boliger efter de herskende Forestillinger. At de ældste Grundtræk til den mythiske Uranologie ere de samme hos Nordboer og Inder, har jeg vist i det Foregaaende. Denne Overensstemmelse viser sig og i enkelte Træk, som: *Udödelighedens Kilde og Frugter, herlige paradisiske Træer* o. s. v., som deels ere anförte i det Foregaaende, deels ud-

vikles nærmere i Afhandlingerne om Gudernes Væsen, Valhalls Herligheder og Sjælens Tilstand efter Döden.

Anmærkninger.

1. See *den ældre Edda* I, 139, 194 o. f. En kyndig Recensent udtrykker sig saaledes derom i *Dansk Literaturtidende* for 1823 No. 38: "Forfatteren har givet denne Mening en saa höj Grad af Sandsynlighed, som man i slige Undersögelser plejer at antage for Vished."

2. Vor Verdens Lysalfer vare som förmeldt forskjellige fra de empyræiske i den överste Himmel, men havde dog sin Oprindelse fra dem ved de fra *Muspelheim* udsendte Gnister.

3. Dog opholdt *Thor* sig undertiden i *Asgaard* (*Godheim*) eller *Valhall*, og hörte ellers til Stjernehimmelen som Gud for Planeten *Jupiter*, der fordum var opkaldt efter hans Navn, hvorfra vel Ugedagen *Torsdag* atter har faaet sin endnu brugelige Benævnelse.

4. Der er vel neppe nogen Tvivl om at *Hlidskjalf* meentes at være det höjeste Taarn af *Valhall* eller den höjeste Tind af Himmelbjerget, nemlig Zenith, hvorfra Odin kunde see ud over den hele Verden. Det synes derfor at være skeet ved en Forvexling af Navne, at den yngre Eddas Forfatter sætter *Hlidskjalf* i *Valaskjalf*, istedenfor i *Valhall*.

I intet eddisk Digt gives der Anledning hertil. Dette har Bartholin (eller Arne Magnusen) allerede anmærket i *Antt. Dan.* See ellers *Edda antiq.* III, 433; Dansk Overs. IV, 251, 290.

5. Egentlig *Hof*, Tempel; men i Begyndelsen har vel Ordet betydet et Pallads eller enhver stor Bygning. See *Edda antiq.* II, 672, III, 26, 229.

6. *Rasks* Udg. S. 14. *Nyerups* Overs. S. 18.

7. *Edda ant.* I, 43. Dansk Overs. I, 170, 206. Andet og tredje Vers kunne og oversættes saaledes (naar man læser *vid* isteden for *vid*):

Hvoi ved guldstraalende
Valhalla knejser

ɔ: der ligger i Nærheden af *Gladsheim*, hvorigjennem Vejen ligger til Valhall. Endelig kan Partiklen *of* betyde det Danske *over*, *ovenfor*, Tydske *gegen über* o. s. v., hvilket da, naar den förste Læsemaade beholdes, betegner at naar En först er kommen til Gladsheim, har han Valhalls Porte eller Indgang lige for sig. See ellers om *Gladsheim Edda antiq.* III, 397. Dansk Overs. I, 206, IV, 236.

8. Der kan være nogen Tvivl derom, om *Odin* selv eller en ham underordnet Gud (maaske da *Hermoder*) som hans Herold og Dörvogter, menes her ved Originalens *Hroptr.* See ellers derom *Edda antiq.* III, 444. Dansk Overs. I, 209, IV, 244.

9. *Rasks* Udgave S. 14-15; jfr. *Nyerups* Overs. S. 18. Originalens *Hörgr* maae efter det almindelige Begreb oversættes ved *Offersted*, skjönt det vel oprindelig har betydet en Klippe, eller Bjerg (siden tildeels et Alter) eller og en Lund; see *Gloss. Edd. ant.* II, 657-58 (under Ordet *Havrgr*, *Hörgr*). At de Gamles *aabne Templer*, der tillige vare Tingsteder, omgjærdede med Steenkredse og beplantede

med Træer, vare her i Norden bedækkede med Telte eller Tepper, lære vi af det ved Thorkelin udgivne Angelsaxiske Digt S. 15, hvor *Tempel-Telte* eller *Gudernes Tabernakler* ommeldes. Skikken vedvarede i Island, ved Folkets (forhen Republikens) *almindelige Forsamling*, lige til Begyndelsen af det 18de Aarhundrede. Om *Gudernes Lunde og Tabernakler* hos de hedenske (gothiske) Letter, see *Merkel Vorzeit Lieflands*, 2te Ausg., 1807, S. 154. Om lignende Indretninger blandt Buddhisterne paa *Ceylon*, see ovenfor II, 170. Her er da maaske Meningen: At Gudinderne ejede der en skjön *Lystskov*, forsynet med Telte eller Lysthuse.

10. See *Nyerups* Overs. S. 5, 27. *Rasks* Udg. S. 4, 24.

11. Hertil kommer Analogien af andre mythiske Systemer hvori Naturens ypperste *mandlige Princip* som *Zeus*, *Jupiter*, *Baal* o. s. v. stedse er *överst* som *Æther* eller Sol, det *qvindelige* derimod som *Here*, *Juno*, *Astarte*, *Herethra* o. s. v. *nederst* som regjerende *Skyeluften*, *Maanen*, *Jorden* o. s. v. See ellers om *Vingolf den ældre Edda* IV, 295 o. f.

12. Disse Navne synes för at have været forskjellige, og at have betegnet Gudebroen (fra Himmel til Jord) nemlig *Regnbuen* og tillige *den himmelske Melkevej*, hvorom vi handle nærmere i det Fölgende.

13. See *Nyerups* Overs. S. 25-26. Sv. Udg. S. 21-22.

14. *Nyerups* Overs. S. 27-39. *Rasks* Udg. S. 24-31.

15. Senere var det vel vist at man ogsaa antog et jordisk *Asgaard* eller *Godheim* som et Gudeland, der da meentes at være af samme Betydning

som *Godþiód* (Gudernes Land eller Folk), hvilket Navn man i de gamle Digte upaatvivlelig har tillagt et eller flere jordiske Lande. Denne Forvexling kom vist af sammeslags Aarsager som de, hvoraf de gamle Ægypter sagde at deres af forgudede Konger regjerede Land var en *Efterligning af Himmelen*, og hvoraf Chineserne, der endnu have en lignende Troe, kalde China *det himmelske Rige*, men Siameserne deres eget Rige *Omkredsen for Gudernes Besög*; Japan kaldes ligeledes *Gudelandet* o. s. v. Jfr. ovenfor III, 21, 45, 193 o. f.

16. Hertil kunde man endvidere föje mangfoldige Udsagn af de ældste græske Philosopher, samt de dem fölgende Romere, da de betragtede Stjernerne som guddommelige, men Stjernehimmelen som Gudernes og de hedenfarne salige Aanders Opholdssted. Dette var f. Ex. Pythagoræernes og Stoikernes Lære, og Cicero meente: *omnibus, qvi patriam conservarint, adjuverint, auxerint, certum esse in coelo ac definitum locum ubi beati aevo sempiterno fruantnr (Somn. Scipionis). Plato, Socrates, Xenophon* o. Fl. havde længe för fremsat de samme Meninger.

17. Tvende sindrige Forfattere have i nyere Tider sögt at vise, at den nordiske Mythologie var for en stor Deel grundet paa vore Forfædres astronomiske Kundskaber og deraf fölgende Himmelbetragtning, nemlig vor *Henneberg* i Skriftet: *Hvad er Edda? eller Forklaring over de ved Gallehuus fundne Guldhorn*, Kjöbenhavn 1812, 4to; og *Trautvetter* i et andet, kaldet: *Asciburg, oder die germanischen Götter- und Heldenbilder des Tacitus und der Edda als Sternbilder dargestellt*, indrykt i *Oken* Tidsskrift *Isis* for 1820, 9de Hefte.

Femte Afsnit.

Om Eddaernes Vanaheim eller Vindheim, Universets 4de, samt Mannheim eller Midgaard dets 5te Verden.

§. 37. Det er forskjellige Gange blevet erindret at Skyluften som i dette System kaldes *Vanaheim* eller *Vindheim* (Vindens eller Vindenes Verden), undertiden kaldes i Eddaerne *Midgaard*, som det Udenværk eller (rettere) Lufthav, hvorover Broen *Bifröst* (Regnbuen) förte, og hvilket *Thor* især skulde forsvare mod himmelstormende Jætters Anfald, samt at Jordkredsen (som her nævnes *Mannheim*, Menneskeverdenen) ogsaa kaldes *Midgard* som *Middelverdenen* i nærværende mythiske System (samt tillige af andre Aarsager), og endelig at dette Navn tillægges baade *Jordkredsen*, og den samme omgivende Skyluft tilsammentagne, da Menneskene ikke kunde leve eller opholde sig uden *paa Jorden* og *i Luften* tillige.

§. 38. Neppe gives der nogen Art af mythiske Væsener om hvis Betydning og Hjemstavn Eddaerne i Förstningen synes saa vanskelige at forstaae, som *Vanerne*. I *Valas Spaadom* ommeldes de blot paa et enkelt, meget dunkelt Sted. Efter at en allegorisk Mythe er bleven fremsat om Guldets förste Opfindelse (Virkning og Fabrikation), hvortil Menneskene

vare blevne forförte af Mörkets eller Afgrundens onde Dæmoner (da Guderne ellers ene havde forbeholdt sig Guldets Brug ɔ: Himmellysenes Glands), siger Vala: at Guderne holdt Raad, om de skulde hævne den Forbrydelse (paa Menneskene), eller (dengang) blot forsamles til fredeligt Gilde. [1] Da kastede Odin sit Spyd blandt Menneskevrimmelen, og begik saaledes det förste Krigsdrab. *Nu var Asaborgens nærværende Grændse og Muur gjennembrudt*, Oraklet böd *Vanerne* Krig, [2] *og de styrtede frem over Sletterne.* Her mangler formodentlig et vigtigt Stykke i Digtet om Asernes förste Fejde og deraf fulgte Begivenheder. Vi see ikke engang om *Vanerne* rustede sig til Krig *mod Guderne*, eller *mod andre Væsener efter Gudernes Befaling*. Ikke deamindre er dette authentiske Sted af stor Vigtighed for den nordiske Mythologie, *da Vanernes Boliger* bestemmes derved mellem *Asgaard* og Menneskene eller Jorden, ja endog lige *nedenfor Gudeborgen*, da Spydet ellers ikke havde behövt at *gjennembore* dens Befæstning, eller, for at tale i et simplere Sprog, den Art af Luft som meentes at adskille *Asernes Borge* fra *Vanernes*, eller *Valhall* fra *Bilskirner* o. s. v.

§. 39. I *Skálda* fortæller *Brage*, Digternes Gud, Poesiens Oprindelse: "Guderne förte Krig med det Folk som heder *Vaner*.

De aftalte en Sammenkomst for at slutte Fred, som blev stiftet paa den Maade at begge gik til et Kar som de kom Spyt i. Dette Fredsmærke omskabte siden Aserne til en Mand som hed *Qvaser*, der var saa viis at Ingen kunde spörge ham om nogen Ting han jo vidste rede til. Han foer vide om Land for at undervise Menneskene. Engang kom han til Dvergene *Fialar* og *Galar* som dræbte ham, og lod hans Blod rinde i tvende Kar *Son* og *Bodn*, og i en Kjedel *Odrærer* (eller *Odreyrer)*, de blandede Honning i Blodet, hvoraf kom saa herlig en Mjöd, at hvo der drikker deraf, bliver en Digter og vis Mand" o. s. v. Det er allerede bleven vist i en særskilt Forklaring over denne eddiske Mythe, at de *Jordens Frugter* der frembringe *de begejstrende Drikke (Korn som giver Öl, Druer som give Vin, Blomster og Urter* som indeholde *Honningstoffet*, hvoraf man laver *Mjöd* o. s. v.) ere personificeerede ved *Qvaser;* de skjules for en Tid af *underjordiske Jætter og Dverge*, men frembringes igjen for Lyset af *Himmelguden Odin*, som befrugter *Jorden* (kaldet *Gunlöd* i denne Mythe) med Varmestoffet o. s. v. Vi have allerede seet at *Aserne*, i en reen-mythisk Forstand, vare *Ætherens*, *Vanerne Skyeluftens* Guder. Deres *Strid* er kun en physiskkosmologisk Digtning, som antyder Oververdenens Elementar-Guders Uenighed i den

urolige Vintertid; om *Foraaret* forliges de; da forestiller den gamle Digter *Duggen* (som meentes at komme fra Ætheren, fordi den synes at falde fra den klare Himmel) som *Asernes*, *Regnen* derimod som *Vanernes Spyt* [3] blandet i et Kar til Tegn paa den indgaaede Fredsslutning; deraf fremkommer *Qvaser* eller *Planteriget*, for saavidt det giver Menneskene de begejstrende Drikke. [4] Hovedet ansaae de Gamle for Forstandens Sæde; det Stof som begejstrede Menneskene ved at *stige til Hovedet*, digtede vore Forfædre saaledes at være udsprunget fra *Gudernes Hoved*, vel paa en uskjönnere, men dog naturligere Maade end *Athene* af *Zeus's*. Her forekomme da *Vanerne* igjen som *Skyluftens Guder*.

§. 40. Som Luftaander synes *Vanerne* og at ommeldes etsteds i den yngre Edda, hvor det hedder: "Asynien *Gná* sendes af *Frigg* i hendes Ærinder til forskjellige Verdener, og rider da paa en Hest, *Hofvarpner* kaldet, der farer gjennem Luft og Hav. Det var engang hun reed, at nogle Vaner saae hende ride i Luften, da sagde en af dem:

Hvad er det som flyver?
Hvad er det som farer?
Eller gjennem Luften svæver?

Hun svarede:

Ikke jeg flyver,
Dog jeg farer,

Og gjennem Luften svæver
Paa *Hofvarpner*,
Hvem *Hamskerper*
Avled med *Gardrofa*.

Af *Gna's* Navn siger man *þat gnæfir* om det som farer höjt i Luften."[5] *Vanernes* Boliger vare egentlig i Skyluften, de bleve derfor forundrede over at see et fremmed Væsen, som ikke hörte til de store Guder, færdes blandt dem paa en lignende Maade, og deraf foraarsagedes deres nysgjerrige Spörgsmaal.

§. 41. *Den ældre Edda* ommelder *Vanerne* paa forskjellige Steder, dog hyppigst i *Alvismaal*, hvor Benævnelser paa visse Ting opregnes i Guders, Dæmoners og Menneskers Sprog af Dvergen *Alvis*, som havde gjennemfaret alle *ni Verdener* og undersögt alle Væseners Natur. De kalde der *Jorden* (deres) *Veje* da de fare over den, og ligeledes, som det synes, *Havet*; Himlen eller Luften kalde de *Vindvæveren (Vindofnir)*; Skyerne kalde de *Vindenes Bærer* eller *Flaade (Vindflot)*; Vindstille derimod *Vindenes Flugt (Vinzflótt)*. *Ilden* kalde de med samme Navn som *Havet* (da de maaske undertiden meentes at færdes over den som Morgen- og Aftenröde; Luften er ellers, som bekjendt, Ildens Ven og Lédsager). *Skoven* eller et *Træ* kalde Vanerne *Vaand (Vönd* ɔ: det som vindes eller rystes af Vinden). Sæden kalde de *Væxt (Vaxt,*

Vagst, Vavxt); om det skal her sigte til *Vagr*, Vand og Ild tillige i *Vanernes* Sprog, tör jeg ikke sige; kun fremkommer Sæden ved Vædens og Hedens Virkninger) — og Öl eller stærk Drik overhoved *Veig*, rimeligvis efter Digterens Mening af samme Etyme. [6] Det sees heraf at de Ting, som *Vanerne* bedst kjendte er *Jord og Hav* hvor de færdes; *Skyer, Vinde og Vindstille* som de omgaaes daglig; *Ilden* som er deres Ven, og meentes maaske i ildagtige Meteorer m. m. at höre til deres Væsen; *Skoven* eller *Træer* og *Planter*, samt *Sæden* og de deraf frembragte *begejstrende Drikke*, hvis Fremvæxt og Tilblivelse Vanerne overhoved bestyre. Da disse Guddomme, som Atmosphærens Beboere, see og kjende alt hvad der skeer paa *Jorden* og i *Havet*, samt tillige i *Stjernehimmelen*, fordi de ogsaa ere dens Naboer, er det ikke underligt at de kaldes *vise*, samt at det især siges om dem at de *vide* eller *see* (meget). [7] Saaledes adspörger f. Ex. Jættedatteren *Gerde Freyrs* Udsending *Skirner*:

Hvo er du af *Alfer*,
Eller Asers Sönner,
Eller *vise Vaner?* [8]

Og fölger deri ganske Væsenernes Orden ovenfra, naar *Lysalferne*, som synes at være upaatvivleligt, menes ved hine Alfer.

§. 42. Da de Gamle ansaae *Skyeluften* for at være nöje forbunden med *Havet* (af hvis Dunster den især meentes at opfyldes), ligesom *dets og Himlens Vande* antoges paa en vis Maade for at være forenede [9] — saa blev *Njord* anseet for en *Vaner*, og man har virkelig troet at Havet för havde indtaget de Regioner som nu fyldes af Skyeluften. *Njord* var altsaa födt i *Vanaheim*. Han var ikke allene Gud for de egentlig jordiske eller sejlbare Have, *men han raadede og for Vindenes Gang*. som det siges udtrykkelig i den yngre Edda; fölgelig er han tillige *Skyeluftens Herre*. Ogsaa stiller han baade *Hav og Ild* (see §. 40). Ellers heder det sammesteds om ham: "*Njord* er ikke af Asernes Slægt (ɔ: hörer ikke oprindelig til Ætherens Guder) han blev opfödt i *Vanaheim*, men ifölge et Forlig gave *Vanerne* Guderne ham til Gidsel, hvorimod de fik en ved Navn *Hœner* isteden."[10] *Njord* siges vel at forenes med Asaguderne naar *Aër* og *Æther* ere saa nöje forbundne (ved klart og skjönt Vejr) at man ingen Forskjel kan gjöre paa dem; da er Njord, Skyluftens Herre, i Odins og de övrige Asaguders Selskab, hvorfor man og har givet ham et af Himmelslottene til Bolig. *Hœner* betyder *Lyset*, efter det ovenfor Anförte (II, 62). Ham gave Ætherens Guder igjen til de nedre boende Luftaander til Tegn paa det indgangne Forliig, jfr. §. 37,

38. Saaledes kunne vi vel begribe hvorledes *Vanaheim* og *Vindheim* ere de samme, da Njord er den ypperste *Vaner* og *Vindenes Herre*. At *Vindenes Verden* ellers maa betyde Skyluften, derom kan der ingen Tvivl være. Om *Njords* Födsel i *Vanaheim* og hans Ankomst som Gidsel til Guderne, tales der og i *Vafthrudnersmaal* 39te Str. [11]

§. 43. *Njord* (Luftens og Havets Gud) avlede endvidere, efter den eddiske Lære, tvende andre Guddomme, vældige og favre (klare eller skjönne) af Udseende. Det var Södskendene *Freyr* og *Freya*. De betegne uden Tvivl de överste Guddomme for *Sol* og *Maane*, ligesom der nærmere skal udvikles i Undersögelsen af deres mythiske Natur. Kun anmærker jeg her: at Njord overdrog til sin Sön en vigtig Deel af sin Magt, nemlig den at raade for *Regn* og *Jordens Frugtbarhed*, for saavidt denne er afhængig deraf. I det Hele maatte *Freyr* og bestyre den, da han, som Edda siger, raader for *Solskin*. Ellers tilskreve de Gamle ham især *Jordens* og *Dyrenes*, Freya derimod *Menneskenes* Frugtbarhed. *Maanegudinden* herskede hos alle Folk over Natten, og er tillige (meget naturligen) Kjærlighedens Dronning. [12] Det er en reen og klar Naturmythe at *Solguden Freyr* og *Maanegudinden Freya* ere Börn af Hav- og Luft-Guden *Njord*, da baade Sol og Maane efter Öjesynet opstaae

af Havet eller den nedre Lnft. Af samme Grund var *Leto* eller *Latona* hos Græker og Romere Moder til *Apoll* og *Artemis* eller *Diana*. Hine nordiske Guddommes Herkomst er Aarsag dertil at *Njord* og *Freyr* kaldes *Vaner*, *Vanernes Guder* eller *Slægtninge*, men *Freya Vanernes Guddom (Vanagod)* eller *Gudinde (Vanadis)*. [13] Vi maae tilföje angaaende *Alferne*, at Nogle af dem vel hei hörte til *Vanernes Verden*. Vi finde de undertiden omtalte som *Vinde* (ligesom d. norske Almuetro endnu tildels forestiller sig dem), og i den Henseende have de staaet under *Njords* Herredömme, da han er Vindenes Gud. De *Lysalfer* derimod som höre til vor elementare Verden, staae under *Freyrs* Regjering, da han især herskede over *Alfheim* som deres oprindelige Boliger (see ovenfor III, 233), og rimeligvis har hans Söster *Freya*, for saavidt hun raadede for Maanens Lys, ogsaa havt noget over dem at sige; i det mindste holdt hun meget af dem efter *Lokes* bekjendte Bebrejdelse. [14] Endelig kan det anmærkes at *Heimdall* paa et Sted i den ældre Edda regnes til de *fremsynede* og *kloge Vaner*; [15] det kan han og meget vel da han tit nedlader sig med Gudebroen, betragtet som Regnbuen, til vor Atmosphære. Ogsaa var han (efter et andet Digt) födt ved Jordens Udkant eller Grændser, fölgeligen nede i Skyeluften.

§. 44. Saaledes er *Vanaheim* intet andet end *Skyluften*, og dets Indbyggere] rene mythiske Væsener efter begge Eddaerne, som til sammentagne maae udgjöre Hoved-Grundvolden for vor Mythologie. *Ynglinga Sagas historiske Vaner* burde altsaa egentlig ikke komme i Betragtning, men de ovenommeldte Omstændigheder som have forenet vore ældste mythisk-historiske og theosophiske Digtninger til en forvirret Masse, gjöre det nödvendigt for os ogsaa at fremstille dem her i kort Begreb, især da det er mueligt at vi med Tiden kunde erholde nærmere Oplysninger fra Asien, vort eget og vore Oldsagers ældste Födeland, om disse dunkle Æmner. Det heder da i den ommeldte Sagas (ellers meget mærkværdige) historiske Beretninger: at Floden *Tanais* kaldtes fordum *Tanaqvísl* eller *Vanaqvísl*; ved den og det sorte Hav laae *Vanaland* eller *Vanaheim*, men endnu östligere laae *Asaland* eller *Asaheim*, hvorover Odin regjerte. Denne Erobrer angreb paa sine vidtlöftige Krigstog ogsaa Vanerne. Fejden blev langvarig, uden afgjörende Udslag paa nogen af Siderne, saa at begge Parter kjededes tilsidst derved, og sluttede endelig Fred. Til Bekræftelse gave de hinanden Gidsler. Vanerne hengave saaledes deres ypperste Mænd, nemlig *Njord den rige* [16] og hans *Sön Freyr* samt den vise *Qvaser*. Derimod sendtes *Hœner* og *Mimer*

af Aserne til *Vanerne*. Nu anföres den Fabel at *Vanerne* halshuggede *Mimer* og sendte Hovedet til Odin (uden at denne tilföjede de bekomne Gidsler noget Ondt, eller at en ny Krig opstod derover). Odin indbalsamerede Hovedet og fortryllede det saaledes med magiske Sange, at det talte med ham og aabenbarede ham mange lönlige Ting. Odin gjorde *Njord* og *Freyr* til Offerpræster, og de vare, heder det, *Diar (Tívar)* blandt Aserne. [17] *Freya* derimod blev Præstinde og lærte förste blandt Aserne den Trolddom som kaldes *Seid* [18] efter Vanernes Maade. Medens *Njord* var blandt Vanerne, var han gift med sin Söster i Overensstemmelse med Landets Love, og avlede hine nysnævnte Börn med hende, men Aserne forböde slige Ægteskaber. Hvorledes hine mandlige og qvindelige *Vaner* siden kom til Præste-, Fyrste- og Konge-Værdighed i Sverrig, er fortalt efter samme Værk ovenfor III, 46 o. f. Endelig siges der at *Svegder*, *Freyrs* Sönnesön, var gift med en Dronning som hed *Vana* fra *Vanaheim*; han rejste österpaa til Tyrkernes (kaukasiske) Land og det *större Sverrig (ved Tanais)*, hvor han traf mange af sine Frænder, og tilbragte 5 *Aar* paa Rejsen; derimod gjorde han forgjæves to Opdagelses-Rejser for at komme til *Godheim* eller Gudeverdenen, og den gamle *Odin*, men blev tilsidst i Fuldskab borte for sit ligeledes beru-

sede Fölge i en Klippehule (eller indtaget deri af en Dverg efter det gamle Sagn). [19] Med *Vanlande, Svegders* Sön, uddöde den sidste Levning af *Vanernes* Navn her i Norden, og vi finde ej at Nogen har besögt dem i deres eget Hjem efter Faderens Dage. Det er ellers öjensynligt at *Asers* og *Vaners* Krig og Fredsslutning, Gidslernes Udvexling, *Njords* Tilnavn, *Mimers* Halshuggelse og fortryllede Hoved, [20] *Freyas* Trolddom m. m. ere Mythen, anvendte af *Snorre* eller *Ynglinga-Sagas* ældre Forfatter paa Historien efter *Euhemerus's* Maade.

§. 45. Derimod vil jeg aldeles ikke nægte Muelighedn af at *Asafolket* som kaldte sig *Aser* og *Gother* eller *de höje Guders Folk*, ogsaa kunde have anvendt hin mythiske Benævnelse af *Vaner* paa en Naboe-Nation, og kaldt deres Land *Vanaheim*. Vi vide af græske Forfattere at de Skytho-Sarmater og Græker som boede paa dens eller *Tanais's* Bredder ansaae denne Flod for *guddommelig*, og sore ved den, ligesom Germanerne ved *Rhinen*, hvorom de havde ligesaa höje Tanker o. s. v. Inder, Græker, Ægypter og Fl. digtede om store jordiske Floder at de vare udspruugne i *Himlen*, ja endog af visse Guders (som *Shiva's* og *Zeus's*) Hoved. I et nordisk Digt af den ældre Edda heder det og:

Hellige Vande nedströmmed
Af Himmel-Fjelde. [21]

Saaledes have *Dons* Naboer anseet denne Flod som nedströmmende fra *Skyehimmelen*, Vanernes eller Luftgudernes Rige, og hvad var da naturligere end at de kaldte den *Vanaqvisl.* Den var deres himmelske *Rhin*, *Nil* eller *Ganges.* Da selve disse Floder betragtedes som höje Guddomme, vare Folkene stolte af deres Nabolag, kaldte Landet *Vanaheim*, og tilegnede sig altsaa hine Guders Navne. Saaledes er det vel mueligt at Menneskene *Njord, Freyr* og *Freya* have forestaaet *disse Guders* Cultus *i det jordiske Vanaheim*, og baaret Guddommenes Navne, ligesom vi finde at dette har været Tilfældet blandt Græker og Inder, ja selv blandt de hedenske Nordboer. [22] *Aserne*, som Folk betragtet, kom fra Gudebjerget *Kaukasus* (hvor deres Levninger endnu boe under det samme Navn), og roste sig af at nedstamme fra de *ætheriske Guder;* derimod have de maaske betragtet de lavere boende *Vaner*, som især staaende under Luftgudernes Skyts, og dette var en ny Aarsag til at lade dem beholde Navnet. Havegnene vare dem, som Fjeldboere, forhen ubekjendte; da de kom til det sorte Havs og de mæotiske Sumpes Kyster, erkjendte de naturligvis den Gud som Indbyggerne tilegnede Herredömmet over hine Söer især, navnlig *Njord* (Grækernes *Nereus).*

Ligesom Aserne antoge her nye Gudsdyrkelses Skikke med Hensyn til denne Guddom, have de vel og hyldet andre der vedkom hans Börn *Sol* og *Maane*, som nu muelig fik nye Navne, forsaavidt de oprindelig vare *Vana*-Folkets Guder. Saaledes dyrkede Grækerne Solen som *Helios*, *Apoll*, *Herakles*, *Dionysos*, *Adonis*, *Osiris*, *Mithra* o. s. v. efterhaanden som de bleve bekjendte med fremmede Folks Guder, og gjorde dem til deres egne.

§. 46. De der have betragtet vore Forfatteres *Vaner* som blot historiske, have, saavidt jeg erindrer, næsten alle været enige i at antage dem for *Græker*, samt at Navnet er det samme som *Ioner*, kaldte af Hebræerne *Javanim*, [23] og af Inderne (efter flere nyere brittiske Forfatteres Beretninger) *Javana* eller *Javaner*. Som bekjendt boede der ogsaa Græker i Mængde ved det sorte Havs Kyster og paa Tanais's Bredder, samt havde anlagt talrige Kolonier dybere inde, saavel i det asiatiske som det europæiske Sarmatien. Det kunde maaske være et Spörgsmaal om ikke nogle af Grækernes Anlæg her vare ligesaa gamle som de ældste i selve Grækenland, og om ikke dette havde ligesaavel faaet Nybyggere fra de pontiske Egne som disse fra *Hellas*. Vist er det at en nær Forbindelse herskede fra Arilds Tid mellem de pontiske og tanaitiske Græker samt deres sarmatisk-skythiske Naboer, som

man til forskjellige Tider kunde kalde Græko-Sarmater, Gotho-Græker o. s. v. Saaledes har en Deel af de saakaldte *Vaner* (som Folk betragtet) bestaaet af *Græker*, og *Asafolket* er, paa sin Vandring fra Kaukasus, blevet blandet med dem, og har medtaget nogle af deres Anförere eller Præster paa deres fortsatte Tog mod Nordvest. [24] Efter hint Folks os bekjendte fornemste Udvandring (der rimeligvis har fundet Sted i den mithidratiske Periode, som medförte saa mange Revolutioner og Folkevandringer i disse Egne) finde vi at *Aspurgitanerne* eller *Aspurgerne* (en Deel af de tilbageblevne *Aser* eller *Aorser)* have erobret det græske Rige *Bosporus* og hersket derover i lang Tid. *Phanagoria* (som i Navnet har nogen Lighed med vort *Vanagardar)* var en af det bosporiske Riges ypperste Stæder. *Ritter* har bemærket at det laae i Landskabet *Indike* (eller *Sindike)*, og sögt at bevise at det oprindelig var en indisk Kolonie, samt havde sit Navn af Guden *Phanes.* [25] Til denne Hovedstamme have og *Asampaterne* hört, som efter *Plinius's* Beretning havde undertvunget (eller som han udtrykker sig) udryddet *Tanaiterne,* eller Ynglinga-Sagas *Vaner.* [26] Antage vi den förommeldte Oprindelse af *Vanernes* Folke-Navn, er det ej usandsynligt at de kaukasiske *Aser* overhoved have kaldt alle *fremmede Folk i de lavere Egne saaledes,* [27]

især Kystbeboerne ved det sorte, maaskę endog ved det kaspiske Hav. I disse Egne boede mange Meder og Perser, og selv den mithridatiske Kongestamme udledte sin Oprindelse fra den persiske. Det er saaledes mærkeligt for os, at det i den ansaaes for tilladeligt, efter Stammefædrenes Anordninger, *at en Broder ægtede sin Söster*, ligesom Snorre siger at slige Ægteskaber vare tilladte blandt *Vanerne* efter deres Love. Det Land, som *Ynglinga Saga* (i 1ste Kapitel) kalder *Tanaqvísl* eller *Vanaqvísler* (ogsaa *Vanaland* og *Vanahèimi*) maa, efter de förste Navnes Betydning, have ligget mellem tvende store Floder, og de vare da rimeligvis *Tanais* [28] (nu kaldet *Don*) og *Vardanus* (nu kaldet *Kuban*). Ved Udlöbet af den sidstnævnte Flod laae det berömte *Phanagoria*, men Beboerne af hint ved mindre Floder gjennemskaarne Land, som laae paa den östre Side af den mæotiske Vig, kaldtes som oftest *Mæoter* af Grækerne (af Nogle *Meder* o. s. v.). Omtrent midt i dette Land laae Staden *Azara*, der muelig engang var anlagt af det sejrende Asafolk, som et nyt Asgard eller Gudestad. Der laae ogsaa Staden *Tyrambe* (hvorved vi mindes om den nordiske *Tyr* eller *Tir*). *Aspurgianerne* var netop dette Lands Naboer mod Östen og overvandt det forskjellige Gange (efter græsk-romerske Beretninger) i sejerrige Krige. Jfr. ovenfor

III, 24, 28, 39, 43. I disse Egne finde vi og i en senere Periode de gothiske *Vandaler* (i Oldnordisk ogsaa rimelig *Vandæler* eller *Vanlander*), som egentlig fra Begyndelsen af udgjorde et Folk med Gotherne eller Aserne, skjönt ofte staaende under forskjellige Regjeringer; disse *Vandaler* rykkede op fra *Mæotis* eller *Tanais* (altsaa fra hine *Vaners* gamle Land) i det 3die Aarhundrede, samt bröd ind i det romerske Rige over Donau (omtrent i Aarene 270-275); siden udbredtes de til forskjellige Kanter, og stiftede endeligen mægtige Riger i *Spanien* og *Afrika.* [29]

§. 47. Vi vende tilbage til Vanernes Betragtning som mythiske Guder; den er, efter det Förmeldte, den allene herskende i Eddaerne, og vi komme nu til at sammenligne dem med mythiske Væsener af lignende Navne og Betydning, som forekomme i fremmede Folks Oldsagn og religiöse Fabler. I denne Henseende kunde det maaske være mærkeligt, at man paa de ældste brittiske Mynter seer en Galt med Omskriften *VANO*, men at dette Dyr i Norden var helliget *Vana*-Guden *Freyr* der forestod Solen, som i det gamle indiske Sprog skal være bleven kaldet *Fan.* [30] Hos *Grækerne* finde vi *Phanes*, en af Orphikernes ældste Guder, födt, som det heder, af den *umaalelige Luft*, den samme som *Helios* eller Solen, og han kan saaledes vistnok siges at

være beslægtet med vore *Vaner*. Ogsaa vare *Phanes* (Φανης) og *Phanaios* (Φαναιος) *Apolls* Navne eller Binavne, og betegne sikkerlig den *Lysende, Skinnende*. En saadan Gudinde dyrkede Laeedæmonierne under Navnet *Phaënna* (Φαεννα). Mysterne kaldte den Gud *Phanaus* som ellers nævntes *Bacchus* af Grækerne, *Osiris* af Ægypterne, og *Dionysius* af Inderne.[31] *Freyr*, der kaldtes *Vane*, svarede unægtelig til *Apollo*, kaldet *Phanes (Fanes* eller *Vanes)* som Solgud. Mærkeligt er det og at selv den orphiske Hymne endvidere tillægger *Phanes* Navnet *Pan*, ligesom den Sidstnævnte[32] ellers i forskjellige Henseender blev betragtet som en af Grækernes ældste Guddomme for Luften, Hyrderne, Qvæget, Jordens Gröde o. s. v. i stor Lighed med Vanen *Freyr*. Nogle antage flere *Paner*, ligesom vi havde forskjellige *Vaner*. Af *Pan* kom vel Romernes *Faunus*. Hyrdernes raae og eventyrlige Forestillinger fornedrede vistnok denne Guddom i de senere Tider i Kunstneres og Digteres Öjne. Paa den anden Side svarer *Freya* som *Vanadis* i Navn og Betydning, efter som det synes, til Romernes *Venus*, [33] Thracernes *Bendis*, [34] Kappadocers o. Fl. *Anaitis* o. s. v. At Vanen *Njördur* var den samme som Grækernes *Nereus*, *Njords Döttre* disses *Nereider* o. s. v. er saare mærkeligt og tydeligt.[35] For saavidt at Navnet *Vanr* tillagdes *Freyr* især, stemmer det over-

eens med Italienernes *Deus Venus* eller *Venus almus* som svarte til Cyprusboernes o. Fl. fra Asien nedstammende *Aphroditos*, hvis Navn atter kunde menes at være en Oversættelse af *Freyr*, eller omvendt. [36]

§. 48. I Persernes Mythologie gjenfinde vi ikke Navnet *Vaner*, undtagen det skulde være i *Vanis*, et af Guds Navne, [37] og i *Anaitis*, *Anahid* som svarende til *Vanadis* eller *Freya*, efter det Föranförte. I *Dessatirs* Sprog betyder *Fanus* Skinnende. [38] Dog blive de indiske Sprog og Mythologie her, som sædvanligst, især mærkværdige for os, da vi der gjenfinde Eddaernes mythiske *Vanaheim*, og *Vanerne* betragtede som Guder. *Vanam* betyder nemlig i Tamulisk *Luft*, *Himmel*, og svarer til *Vanaheim* hos os; deraf kaldes denne Himmels Guder overhoved *Vănor* eller *Vaner*, ogsaa undertiden *Vanaver*, *Vinnaver*, da *Vin* endvidere er Himmel, hvoraf vort *Vingolf*, Ordet *Vindr* (Vind) m. m. mueligen kunde bedst og rigtigst forklares. [39] Af denne Aarsag nævnes maaske Luftguden *Indras* Have eller Opholdssted især *Vanam*. [40] Ellers gives *Sarasvati*, *Brahmas* Hustru, Tilnavnet *Vani*. [41] *Vana-Deva* (*Vanà-tivi*, *Vanagud?*) forekommer som et indisk Egennavn. [42] Endelig anmærkes: at Sproget *Deva-Vâni* (*Vane*-Gudernes Tungemaal?) er en Art af Sanskrit, der og overhoved undertiden (i Ta-

mulisk) kaldes *Vinnul* eller Himmel-Lærdom.[43] En Pröve af vore *vise Vaners* himmelske Sprog er anfört ovenfor (§. 40) efter det eddiske Digt *Alvismaal.*

§. 49. For dem som ikke ganske maatte have tabt Haabet om at gjenfinde det gothiske *Vana-folks (Vanlandernes* eller *Vandalernes)* ældste asiatiske Opholdssteder har jeg troet at burde lægge Mærke til enkelte Steder i de kaukasiske Fjeldlande og deres Nærhed, som erindre derom. Den störste og mest berömte Sö i Armenien heder *Van*, af over 100,000 Skridts Længde. Til den grændser tildels Paschadömmet *Van*, en af Stor-Armeniens Provindser, med en Hovedstad af samme Navn, som fordum sagdes at være opbygget af *Semiramis*, der havde kaldt det *Semiramocerta*, men siden fik det Navnet *Van* af en armenisk Fyrste. *Moses af Chorene* kan ikke noksom beskrive denne store Stads fordums Herlighed, hvorom zirlige og kolossalske Mindesmærker, samt ældgamle Indskrifter endnu vidnede i hans Dage. *Van* er nu en Grændsefæstning mod Persien. Hine Egne regnes ellers til *Turkmanernes* Lande. Disse Omstændigheder erindre os om Snorres asiatiske *Vaner* og *Tyrker*. Hele Armenien skal undertiden kaldes i Österlandene *Vaniminni.*[44] Inderne kalde Grækerne og andre vestlige Folkeslag, som förmeldt, *Javana*, og paastaae (i Medhold af *Menus Love*)

at de i Begyndelsen have været forenede med dem, men ere siden faldne fra den rette Tro, og efter deres Begreber, forvildede. Engang vare de Brahmanernes Bundsforvandte mod *Khetrierne*. *Javanerne* i Bactriana som Inderne havde med at gjöre i de egentlig historiske Tider, vare uden al Tvivl Græker af Alexanders Hærskarer. [45]. I de Egne (*Bamian* eller *Vamian*) findes mange Stedsnavne der erindre om *Vanerne*, f. Ex. *Vanavasi*, *Vana*, *Asavana* (som undertiden skal betegne *Kabul*, det afganiske Riges Hovedstad, hvor Sejersgudinden *Asa-Devis* berömte Tempel fordum stod) o. Fl. *Vami* eller *Vani-nagari* har engang, som man mener, været Buddhisternes Hovedstad; der gives en stor Mængde udhugne Klippehuler med Statuer, Billedhuggerværker og Malerier, der ligne de berömte i Indien og Ægypten, og have muelig tjent dem til Forbilleder. Staden blev i Bund og Grund ödelagt af *Dsingiskan* Aar 1221. Inderne selv sige at disse Egne ere de först beboede i hele Verden, og at *Adam* er bleven skabt her — ligesom de og af Mange ansees for at have været *Zoroasters* Födeland, samt den ældste persiske Religions og Kulturs oprindelige Hjem. [46] De höre og til det indiske *Kaukasus*, eller Verdens höjeste Bjerge, som gjemme i sit Skjöd dybe og vidtlöftige Dale, endnu ikke betraadte af nogen Europæer,

skjönt man siger at de beboes af en europæisk Menneskeart som dog taler et med Sanskrit beslægtet Sprog. Vi kunne da med Tiden haabe Efterretninger herfra, som kaste et för uventet Lys over vor Menneskestammes Historie, men det kan og hænde sig at de ere vore Efterkommere forbeholdne. [47] Skulde vi end bringe i nöjere Erfaring at *Aser* eller *Aorser*, *Vaner* eller *Vandaler* og flere Folk hörende til Gothernes vidtlöftige Slægt, ere först udvandrede fra disse Egne, saa vil det vistnok snarere vise sig at de ere opkaldte efter *Guderne*, end de formeentlige Guder efter *dem* som Mennesker. [48]

§. 50. Intet mythologisk System har vel nogensinde ex[illegible]et uden formeentlige *Luftguder* eller *Luftaander*, men af disse erindrer jeg ikke andre end de Foranförte, som ligne Eddaernes mythiske *Vaner* ogsaa i Navnet; De övrige komme os her ikke ved. Kun vil jeg anmærke, at de norske *Finlapper*, hvis mythiske Kosmographie saa saare meget nærmer sig den gamle skandinaviske, i Henseende til Universets vertikale Afdelinger, antage visse *underhimmelske Guder*, forskjellige fra de *overhimmelske* (som *Surtur* og *Lysalferne* hos os), og de *himmelske* (som de egentlige *Asaguder* i Eddaerne); de *underhimmelske* i Luftrummet synes saaledes at svare gandske til vore *Vaner*. [49] Endelig maae jeg henpege til den

Bemærkning ved den nordiske Mythe om *Vana-Guderne:* at de siges at være *födte og opfödte i Vanaheim* eller den *nedre Luft*, da *Havet og Atmosphæren*, hvis Gud *Njord* især er, höre dertil, men *Freyr* og *Freya* (Sol og Maane) avles af ham, eller opstaae efter Öjesynet af Havet, hvorimod de siden *ophöjes til Asa-Gudernes himmelske Stilling.* Ogsaa *Njord*, som Skyeluftens og Vindenes aandelige Hersker, forener ofte sit Væsen med den klare Æther. [50]

§. 51. Ved at slutte disse Undersögelser om *Vanaheim* der oprindelig synes at have tilhört en physisk-religiös Digtning, men siden at være overfört paa Menneskeverdenen, som de dyrkede eller ved Billeder forestilte *Vana*-Guddommes Hjemsted i forskjellige Lande, blandt de dem hengivne Folk — vil jeg og kortelig antyde de nyeste Forfatteres vigtigste Meninger om disse Æmner. Ligesom *Grundtvig* overhoved mest betragtede *Aser* og *Vaner* fra en æsthetisk-psychologisk Synspunkt, saa traadte *Stuhr* tildels i hans Fodspor, for saavidt *Vanerne* angik. Han oversætter *Vanaheim* ved *Welt des Wahns* eller *Phantasien*, men seer i *Njord* det menneskelige Sinds Retning eller Henvendelse til Gudernes Dyrkelse; i *Freyrs* og *Freyas* ungdommelige Sk kkelser seer han derimod den mandlige og qvindelige Kjærligheds Drift som den oprindelige Idee, der dog senere blev overfört paa formeentlige

Guddomme for den store physiske Natur. *Mone* antager *Vanerne* for at være fuldkommen aandelige (modsatte Aserne som Materiens Herskere); han beskriver dem som Tanker, Drömme, Lidenskaber (især de med Kjærligheden forbundne) o: s. v. *Njord* er ellers for ham Tankernes Nærer, *Freyr* og *Freya* de elskende Kjön o. s. v. [51]

§. 52. *Mannheim* eller *Menneskenes Boliger* udgjorde dette Systems 5te Verden. Uden al Tvivl var det den egenlige Jordkreds, der ogsaa under Navn af *Midgard* er den midterste i vort Jordsystems trende Hovedafdelinger, ligesom under hint Navn i dettes Ni. Vi have allerede ovenfor handlet saa vidtlöftig herom, at vi ikke behöve at tilföje noget videre her. Kun ville vi paa ny vække Opmærksomheden paa det i en strængere Betydning af visse Historieskrivere saakaldte *Mannheim*, de egentlige Gothers Bopæle her i Norden, som en Modsætning til Finners, Celters eller Cimbrers, som sagdes at være Risernes Afkom. Ellers hörer denne Anskuelsesmaade vist ikke til den eddiske eller egentlig mythiske. Sandsynligt er det ellers at de gamle Germaner overhoved have givet de af dem beboede Lande under et Navnet *Mannheim*, paa Grund af det antagne Sagn om *Mann* eller *Mannus*, en Sön af Guden *Thuïst*, som deres fælles Stamfader (jfr. ovenfor II, 76). Visse Steder i Tydskland

bære endnu Navnet *Mannheim.* *Sverrig*, som især prætenderer dette Navn [52] seer i vore Dage et nyt *Mannheim* fremkomme inden dets egne Grændser, ved det saakaldte *Manhems-Forbund*, hvis Medlemmer tildels have besluttet sig til at afsöndre sig fra den nærværende Verden i et eget Böjgdelag, for der at leve efter de gamle Gothers enfoldige og tarvelige Maade; dog ville de vistnok kun söge at tilegne sig deres Dyder, ikke deres Lyder, især for saavidt disse ikke kunne bestaae med kristelig Tro og Oplysning.

Anmærkninger.

1. Eller modtage, til Forsoning, af Menneskene et Offergilde eller Böder for Drabet. See *Edda ant.* III, 34, 406. Dansk Overs. I, 40, 60, IV, 237. Jfr. min Udvikling af den hele Mythe om *Gullveig* (Guldalderen) ovenfor II, 87 o. f.

2. Eller og: Vauerne anede eller spaaede Krig. See de nysanförte eddiske Steder.

3. Man kan anvende derpaa hvad *Kanne* har sagt om de græske og österlandske Digtere: "Ideen kjender ingen Delicatesse, og vælger det Billede helst som udtrykker den stærkest; i det store Natursystem har alt lige Værd, og intet er foragteligt." *Allgem. Mythol.* S. 274. Til hin Mythe hörer og

det gamle Sagn om den norske Dronning *Geirhilde*, hvis *Öl* först kunde faae sin ypperlige Styrke *af Guden Odins Spyt*, som hun brugte isteden for Gjær. *Hálfs Saga* 1ste Kap. (*Rafns* danske Oversættelse, *Nord. Kjæmpe-Hist.* 3die B. 1ste H. S. 26). Hertil kommer og den ældgamle Skik hos visse Folkeslag, at bekræfte Löfter, Eeder eller Forlig ved at spytte i det samme Kar.

4. See i övrigt min Afhandling om *Digterdrikken, en oldnordisk Mythe*, i *Athene*, 6te Bind. Dertil kan föjes, med Hensyn til hvad der anföres om asiatisk Oprindelse til de nordiske Navne paa begejstrende Drikke: at Vin ogsaa kaldes *Vyn* af de kaukasiske Inguscher og Thuscher (ligesom det nu undertiden skrives i Islandsk, men urigtig, da det bör hede *Vín*). At Mjöd (forhen *Miödr*, *Mödr*, *Mid*) kaldes i Sanskrit *Mud*, *Mýd* er anmærket ovenfor. Jfr. endvidere *den ældre Edda*; Dansk Overs. III, 157-160, IV, 272-273.

5. See *Rasks* Udg. S. 38. *Nyerups* Overs. S. 46-47. Viserne ere af et ellers desværre! ganske tabt ældgammelt Digt. Hestens Slægtregister er artigt nok (efter Arabernes og Britternes Maade), men nu vel uforklarligt.

6. See Alvismaal i *Edda ant.* I, 258, Str. 9, 10, 12, 18, 22, 24, 26, 28, 32, 34. Dansk Oversættelse II, 5, 17, 28. Jfr. *Gräters* Skrivelse til *Finn Magnusen* angaaende dette Digt i *Idunna und Hermode* for 1816 No. 44.

7. See f. Ex. Begyndelsen af *Odins Ravnesang* (*Edda ant.* I, 25. Dansk Overs. II, 218, 230):

Vanerne vide,
Nornerne vise o. s. v.

8. See *Skirners Rejse* i *Edda ant.* I, 76 (Str. 17). Dansk Overs. II, 186, 199.

9. Deraf kommer den Overtro blandt de enfoldigste af Islands Almue, at man kan sejle fra Havet op paa Himmelen (at sige den nederste) uden at vide det. Jfr. ovenfor II, 200 o. f.

10. See *Rasks* Udg. S. 27. *Nyerups* Overs. S. 31. Jfr. *Vafthrudnersmaal* Str. 38, 39. *Edda ant.* I, 22, 23. D. O. I, 94.

11. Til det ommeldte Sted i den ældre Edda, sammenlignet med den yngre Eddas Beretning om *Njord* som *Asernes*, *Hæner* som *Vanernes* Gidsel, har jeg og (I, 114) fremsat fölgende kommentariske Conjectur: En stor Deel af vor Dunstkreds har uden Tvivl, i de ældste Tider, været opfyldt med Vand, ligesom Jorden selv da skjultes af det, eller maaske engang har bestaaet blot deraf. *Vanernes* og *Asernes* Krig betyder Naturguddommenes eller Elementarkræfternes Strid. Ved denne skiltes Vandet fra Atmosphæren, og den störste Deel, vil Mythen sige, blev anvist Grændser i Havet under Gudernes Varetægt. Saaledes sagtnedes Naturkræfterne og deres gjensidige Virkekredse frededes. Dette kalder *Edda* en Fredsslutning mellem *Vanerne* eller Luftguderne og *Aserne* eller de höjere Guddomme, som optoge Havets og Skyluftens Elementaraand blandt sig, og overgave ham dets Herredömme. Ved Verdens Undergang, da Guderne falde eller Naturkræfterne oplöses, og Havet blandes igjen med Dunstkredsen, kommer *Njord* atter igjen hjem til *Vanerne*. Som Luftgud var det især at *Njord* herskede over Templer og Offersteder, som i de ældste Tider ikke vare tækkede. Jfr. samme Værks IV, 246, 260.

12. *Nyerups* Overs. S. 33, 34. *Rasks* Udg. S. 28, 29. Jfr. *den ældre Edda* I, 114-115, 198, 230, IV, 264.

13. *Skalda Rasks* Udg. S. 105-106, 119. *Vagnagud* (om Njord) i de svenske Codices, og *Vangadis* (om Freja) i den Vormske, ere vel ikke andet end Skriverfejl for *Vanagud* og *Vanadis*.

14. I *Ægisdrecka* Str. 30 *Edd ant.* I, 163. D. O. II, 294, 312. Mythen om de fire Alfer (eller Dverge) som forfærdigede *Freyas* gyldne Smykker er fremstilt paa historisk Maade i *Oluf Tryggvasöns Sagas* store Udgave II, 49, samt derefter i Anhanget til *Rasks* Udg. af den yngre Edda S. 354. Jeg troer at have viist at denne physisk-allegoriske Fabel antyder Maanens fire Phaser S. Ed. ant. III, 311.

15. *Thrymsqvida* Str. 15. *Hyndlas Sang* Str. 39. *Edda ant.* I, 188, 337. D. O. I, 218, II, 110, 122, III, 19, 31.

16. Denne Benævnelse tilhörte vistnok den mythiske Gud, deels fordi Havet meentes at være rigt paa Guld (hvortil den förste Idee vel opstod hos Digterne ved dets hyppige phosphoriske og guldlignende Lysning), ligesom og mange tabte Skatte ere bevarede deri, deels fordi *Njord* gav sine Tilbedere *al den Rigdom som erhvervedes ved Söfarten*, enten den saa hidrörte fra Handel, Krigsbytte eller Fiskerie. Derfor kaldes Njord i Skalda *Gavers Gud* eller *Rigdoms Giver*. I Vatnsdæla (udgivet ved *Werlauff* 1812) S. 202 heder det ordsprogsvis om en Mand: *at han var saa rig som Njord*.

17. Om disse Ords Betydning og græske eller asiatiske Oprindelse, er adskilligt anfört i Glossariet til *Edda antiq.* I, 451, 683, II, 600, 775, 821.

18. See om dette Ord og dets asiatiske Sidestykker *Gloss. Edd. ant.* II, 776-77.

19. See *Ynglinga-Sagas* 15de Kapitel.

20. See samme Skrifts 4de Kapitel, hvis hertil hörende dunkle Indhold jeg har sögt at udvikle og forklare ovenfor II, 236.

21. *Helga Qvida Hund. b.* I; see *Edda ant.* II, 55. D. Overs. III, 274. Jfr. Real-Registeret til förstnævnte Værk under Titlerne: *aqvæ sanctæ*, *fluvius sanctus*.

22. Saaledes f. Ex. *Thor-Rolf*, *Thor-Grim*, *Thor-Stein*, *Frey-Stein*, som i Hedenskabets Tider vare fra Födselen af indviede til *Thor* eller *Freyr*, for at forestaae deres Dyrkelse som Offerpræster og Folkets Dommere i Island. See f. Ex. *Eirbyggia Saga* udgivet ved Thorkelin Pag. 16 o. f. *Thor* er endnu et almindeligt Navn i Norge, ligesom *Rama* i Indien. Det er bekjendt hvor hyppige Navnene *Maria*, *Peter* o. s. v. ere blandt Katholikerne, der dog tilbede disse Væsener som etslags underordnede Guddomme. I den kristelige Kirkehistorie have ogsaa Apostlernes Navne, baarne af Andre i senere Tider, givet Anledning til adskillige Forvirringer, som naar *S. Andreas* skal have omvendt Varegerne, *S. Thomas* og *Bartholomæus* Inderne eller endog Mexikanerne o. s. v. Paa selvsamme Maade, som *simple Mennesker* ere saaledes forvexlede med de *hellige Apostler* formedelst det samme Navn og samme Lærres Forkyndelse, ere og de *hedenske Præster* forvexlede med deres Guder.

23. See især *Olafsen om Nordens gamle Digtekunst* S. 225.

24. Om Grækernes Forvandtskab med de Danske handler ogsaa *Vedel Simonsen* i sin *Udsigt over*

Nationalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder 1ste B. 2det H. S. 107. 145, *Suhm* havde allerede antaget det samme med Hensyn til *Vanerne (om Odin og den hedenske Gudelære i Norden* S. 99; *om de nordiske Folks Oprindelse* S. 62), og ligeledes tildels *G. Schöning (om de nordiske Folks Oprindelse* S. 88, 268).

25. *Ritter Vorhalle der europäischen Völker-Geschichte vor Herodotus um den Kaukasus und an den Gestaden des Pontus* 1820, S. 92, 100 o. f. I dette Værk har Forfatteren gjort det meget sandsynligt at *Phanagoria* ikke oprindelig var nogen Kolonie af Milesierne eller lille Asiens Græker, ligesom disse ellers i sin Tid foregave. Saaledes have Europæerne i nyere Tider betragtet *Mexico* og andre ældgamle amerikanske Stæder som deres Kolonier, skjönt vi af Historien vide at de ikke vare deres förste Opbyggere. *Brehmer* har endvidere sögt at udvikle og i Hovedsagen at bekræfte hine *Ritters* Meninger; *Entdeck. im Alterth.* I, 508, 512 o. f.

26. *Plin. hist. nat.* VI, 7. Paa samme Sted nævner han *Asæer* og *Uscardier*, hvilke Navne, ligesom *Aorsernes*, *Asampaternes* og *Aspurgianernes* vistnok sigte til hin kaukasiske Hovedstammes ældste fælles Navn, forandret efter de forskjellige Grene, paa selvsamme Maade som Gothernes i Norden, og i senere Tider i Sönden. *Uscardierne* kaldtes maaske især efter *Asgard* (udtalt *Ausgard)*. Man kunde let falde paa at tænke at *Asampater* betydede *Asernes* Hövdinger, af Folkenavnet og det Pelvisk-Persiske *Pad*, *Padi*, Herre, Hersker, Sanscrit *Padih*, Oldnordisk *Bodi*. Jfr. *Gloss. Edda ant.* II, 588.

27. I senere Tider og i Europa kaldte de gothisk-germaniske Folkeslag de ellers saakaldte celti-

ske Landes Beboere for *Valer.* See *Gloss. Eddæ ant.* II, 893 under Ordene *Valland*, *Valneskr*, *Valskr* samt 823 under *Valamengi*, *Valaript.*

28. Ved Udlöbet af Floden *Tanais* laae fordum en Stad af samme Navn hvor Grækerne dreve en vigtig Handel. See om den *Strabo* i 11te Bog. Jfr. *Brehmer* l. c. I, 512 o. f. Den blev indtaget og forstyrret af Kongen i *Bosporus*, *Polemon*; men hans eget Rige blev senere indtaget af Aspurgianerne. I Middelalderen var den endnu til under Navn af *Tana.* Jfr. *Vedel Simonsens Udsigt &c.* l. c. S. 106 o. f., hvor han antager at *Taner*, *Thaner* o. s. v. vare det samme som *Daner* efter en lidet forandret Udtale, og at Oprindelsen til de Danskes Navn maatte söges i disse Egne. Hertil regnes ogsaa S. 145 den normanniske *Dudos* Udsagn om de Danskes Nedstammelse fra *Danais* (halvgræske Beboere af Egnene ved *Danais* eller *Tanais* Floden).

29. See *Stritteri mem. pop.* (af *Procopius*, *Zonaras)* I, 59, 269. I de Byzantinske Skribenters Tid vare ellers Aorser, Asær forvandlede i Navnet til *Alaner*, *Gother* o. s. v. Det vilde være utroligt, hvis det ikke var historisk bevist, hvor store og vidtlöftige Erobringer disse Folk gjorde i Middelalderen, hvorved det uhyre romerske Rige endelig kuldkastedes. Dog forenede deres nordiske Frænder sig med dem i disse Foretagender. Hvorfor skulde vi da ansee det for utroligt, at disse samme Folk, noget höjere op i Tiden, da det pontiske Riges eller Romernes store Magt ængstede dem i deres egne Boliger, men hindrede dem fra at udbrede sig mod Sönden, have stiftet de gothiske Stater i de baltiske og skandinaviske Egne? Afstanden mellem Tanais

og Østersöen er jo ikke engang nær saa stor som det ene norske Riges Udstrækning (fra Nord til Syd).

30. See *v. Donop Magusanisches Europa* II, 82.

31. See herom *Payne Knight Inqviry into the symbolical language* i *Classical Journal* (1821) XXIII, 9.

32. *Creuzer* vil (*Symbolik* l. c. III, 249) at Navnet *Pan* bör udledes fra *Φαίνειν* (aabenbare), ligesom man sagde *πανος* for *Φανος* (Fakkel). Om *Pans* höje Betydning i Mythologien kan ellers f. Ex. bemærkes *Orpheus's* 10de Hymne og *Macrobii Saturnal.* I, 22; *Servius ad Virg. eclog.* II, 31. *Phurnut. de nat. Deorum* C. 27. *Voss. de idololatr.* VII, 2. Jfr. *Creuzer Symbolik* l. c. IV, 704. *Bastholm om de ældste Folks relig. og philos. Mening.* S. 669 jfr. 46, 56. I de Slaviske Sprog betegner Ordet *Pan* Herre, og denne Titel tillægges baade Gud og jordiske Fyrster. See f. Ex. *Karamsin Gesch. des russ. Reichs* I, 60, 279.

33. Min ærede og lærde Ven Hr. *Robert Jamieson* antager (i sine *Illustrations of Northern Antiqvities* S. 55) at det oldnordiske *Vanr*, *Vanur*, kommet af det gaeliske *bân* (i andre Böjninger *bhan* udtalt *Van*) som betyder hvid, skjön — er Stammeordet til det svenske (og danske) *Væn* (af det islandske *vænn*, *væn*) og det vælske (eller kymriske) *gwin* semt tillige til det latinske *Venus*. Den sidste Mening yttrer ogsaa Dr. *John Jamieson* i hans *Hermes Scythicus* S. 123. Begge Skrifter udkom i Edinburg 1814. Nordiske Sproggrandskere have ogsaa sammenlignet vor *væn*, *ven* med de latinske *Venus*, *venustus*. See f. Ex. *Gl. Edd. antiqv.* II, 848.

34. Thracernes *Bendis* svarte vel mere til *Artemis* eller *Diana* end *Venus*, for saavidt vi endnu vide, men rimeligvis betragtedes disse begge opriu-

delig som Maanegudinder. *Bendis* dyrkedes og i *Bithynien* o. fl. St. hvor Maaneden *Βενδιδαιος* m. m. opkaldtes efter hende. See *Fabricii Menologium* pag. 61. *Hesychius* i Artiklen *Βενδιδια*, *Vossius de idololatria* II, 57. *Fiedler Mythol. der Griechen* 1823, S. 513.

35. Orpheus kaldte *Havet* og for *Pan*, men denne Gud ombrustes eller omtumledes af Söen efter *Sophocles's* Udtryk. Grækerne offrede ham Strandlög og opkaldte en vis Fisk efter ham, der sagdes at indeholde en straalende Steen med magiske Kræfter. See *Creuzer* l. c. III, 250 o. f. Overhoved tilegnede de Gamle *Pan* Vand og Vandfugle efter *Knight Inqviry into the symbol. langu. of ancient art and Mythology* §. 190.

36. See f. Ex. *Macrobii Saturnalia* III, 8, *Vossius* l. c. VII, 1, 6, samt *Creuzer Symbolik* l. c. II, 34, 835 o. fl. St.

37. Efter *Hyde de vet. relig. Pers.* pag. 175, jfr. Orphikernes *Phanes (Vanes, Vanis)*.

38. See *Heidelberger Jahrbücher der Literatur* Febr. 1823.

39. *Paolino* paastaaer at *Vana* i Sanskrit betegner Lufthimmelen *(coelum aëreum)*. *Codices Mscti. Mus. Borg.* pag. 52. Ellers er det Ovenanförte især taget af vor *Fuglsangs*: *Recensions of a medical book attributed to Agastier and written in the high Tamul language*, og *Sammes Værk om det Tamuliske og Nordiske Sprogs Forvandtskab*, meddeelte Forfatteren heraf i Haandskrift. Dette er anfört af Hr. *Fuglsang* uden mindste Hensyn til de eddiske *Vaner*.

40. *Paulini Amarasinha* l. c. pag 42. For saavidt vort *Vanaheim* i den vidtlöftigste Forstand ud-

gjör Hav- og Luft-Gudens forenede Rige, er det endvidere mærkeligt, at *Vanam* ogsaa betyder Hav og Vand i Sanskrit. *Fuglsang Recension* &c. (See Anm. 90).

41. *Moor Hindu Pantheon* S. 57, 126. Efter samme Værks S. 205 kaldes *Krischna* (der som Sol- og Hyrde-Gud svarer til vor *Freyr) Vana-mali.*

42. Begge findes i en Indskrift fra Aaret 1345 efter *Colebrookes* Forklaring. *As. Res.* IX, 417, 422.

43. *As. Res.* III, 58. *Fuglsang* l. c.

44. *Ritter Erdbeschreibung* II, 745 o. f. *Natolien*, *Georgien*, *Armenien &c.* (Leipzig 1799) S. 223, 234; jfr. *As. Res.* VIII, 368.

45. *As. Res.* VI, 532, 545. *Wiswamitras Büssungen übers. von Franz Bopp* (1816) l. c. S. 176.

46. *Asiatic Researches* VI, 460, 495, 526, 531. *Elphinstone Gesandtschafts Reise nach Kabul* (1817) I, 240, 242. Efter dette Værk S. 196 ligger *Vana*, et höjt Fjeldland ved Floden *Gomul*. Man kan derfor anmærke at i *Grimnersmaal* Str. 27 nævnes *Gomul* eller *Gömul*, en ellers ganske ubekjendt Elv som hörende til Gudelandet. Inderne digte, som bekjendt, om visse Floder, der udspringe i denne Bjergkjede, at de egentlig komme fra Himmelen. Alle de Efterretninger som (saavidt mig er bekjendt) endnu haves om *Bamians* mærkværdige Monumenter (som desværre! dog aldrig ere blevne beseete af nogen Europæer) ere samlede i *Hoeck Monumenta veteris Persiæ & Mediæ* 1818, S. 176-185. Han troer at de maae tilskrives de ældste Buddhister, og *Ritter* er af samme Tro (*Erdbeschreibung* I, 799). *Erskine* anseer det og for rimeligt, men ej for fuldstændig bevist i *Transactions of the literary Society*

of Bombay 1823, III, 517. Jfr. nærværende Værks I, 132, 276, III, 75.

47. See ovenfor I, 65, 121, 132, 196, 276, 375.

48. Om de Gamles Skik at give Lande, Steder og Folk Navne efter Himmelen og Guderne, see for Ex. *Sandal Cosmogr. vet*, I, 3 sq.; *v. d. Hagens Irmin* S. 41.

49. *Jessen om de hedenske Finners og Lappers Relig.* S. 9 o. fl. Om *Finnernes Veen-Kuningas* (deres *Njord* eller *Neptun*) kaldet *Vandenes gyldne Konge*, skal betyde *Vana-Kongen*, og om deres *Wainamöinen*, en Luftgud med et Fjæderbelte, paakaldt af Jægere og Fiskere, hvis Skjold Syvstjernen eller *Orion* kaldtes, og som udsendte Væirlysene, kaldtes *den Skinnende* o. s. v., ikke ogsaa er en Levning af Troen paa *Vanerne*, tör jeg ikke bestemme som vist, skjöndt det forekommer mig sandsynligt. *Ukko*, en anden af deres store Guder, kaldtes ogsaa *Vanha*, *Vahna-mies* o. s. v. *Rühs Finnland und seine Bewohner* 1809, S. 17, 23, 30. *Ganandérs und Petersons Finnische Mythologie* 1821. Muelig have ellers de tydske *Feiner*, *Veiner* oprindelig hört til *Vana*-Gudindens Hofstat, men vi kjende dem kun fra de Dage, da man begyndte at forvexle dem med de österlandske *Feer (Perier, Feruerer)*, saaledes som Fablerne om dem havde udbredt sig fra Araberne gjennem Afrika, Spanien, Frankerig, England og Tydskland.

50. Det er besynderligt nok at *Thor* som ogsaa opholdt sig gjerne i *Vanaheim* ikke regnes til *Vanerne* men til Aserne. Muelig kom det deraf, at Mængden af de Gamle meente at hans *Himmelild* nedkom stedse umiddelbar fra det Höje, da den ikke steeg syuligen op fra Jorden, Havet eller den nedre

Luft, som Sol og Maane, der af den Aarsag sagdes at være födte og opfödte i *Vanaheim.* Thor kom saaledes fra *Asgaard*, udsendt af sin ætheriske Fader *Odin*, for at frede *Midgaard* i det hele og *Vanaheim* især, for de mod dem og Himmelen fjendtlige Jætter.

51. *Grundtvig Nordens Mythologie* S. 24. *Stuhr Abhandl. über Nord. Alterth.* S. 74, 95. *Mone Gesch. des Heidenthums im nördl. Europa* I, 556, 570 o. f. Efter mine Tanker betragtedes *Njörd*, Luftens og Vandets Hersker, som den Nærende; *Freyr*, den varmende og oplivende Solgud, samt *Freya*, deblide Nat- og Maanegudinde, som Naturens mandnlige og qvindelige Principer, der vække og befordre Kjærlighedsdriften hos alle levende Skabninger til deres Vedligeholdelse paa Jordkloden.

52. See f. Ex. *Ordbok öfver Nordiska Mythologien.* 2dra Upplagan. Nyköping 1819, S. 99.

Sjette Afsnit.

Om Myrkheim eller Sortalfeheim og Jotunheim Eddaernes 6te og 7de Verden.

§. 53. Om *Alferne* eller *Dvergene* overhoved er der allerede sagt meget i Afhandlingen om deres Skabelse (II, 260 f.). Isteden for at gjentage det der sagte, vil jeg her benytte mig af den lærde og dybsindige *Skule Thorlacius's* Ord: [1] "Vore hedenske Forfædre troede, ligesom hine Pythagoræer, jo höjere op i Tiden, jo mere, at hele Verden var opfyldt med adskillige Slags Aander, hvilke man i Almindelighed tillagde samme Natur og Egenskaber, som Grækerne deres Dæmoner. Efter deres Opholdssteder deeltes de i *himmelske* og *jordiske*. De förste vare, efter Tidernes Mening, af en höj og god Natur, og havde et mod Mennesker veltænkende Sindelag, hvorfor man og gav dem Navn af *hvide* eller *lyse Alfer* eller Aander. De sidste derimod, som efter deres Ophold i *Luft, Hav* og *Jord* atter bleve klassificerede, havde man langt fra ikke saa fordeelagtige Tanker om; man troede at disse, især de egentligen *jordiske* eller landlige, Grækernes δαιμονες ενιχϑονιοι, ideligen og ved alle Lejligheder sögte at drille eller skade Menneskene, og at de havde deres Tilhold dels paa Jorden i store og tykke Skove, hvoraf Navnet

Skovtrold er kommet, eller paa andre öde og eensomme Steder, dels i og under Jorden, eller og i Klipper og Bjerge; de sidste kaldtes *Bjergtrolde*; de förste gav man, efter deres forskjellige Natur, Navn af *Dverge* (Puslinge) og *Alfe*, hvoraf *Ellefolk* endnu i det danske Sprog er tilbage. Disse Dæmoner, især de underjordiske, kaldtes *Svart-Alfar (Sort-Alfe)*, sorte Aander, og forsaavidt de gjorde Skade *Trolde* eller *Uvætter*." I det Fölgende forklarer Thorlacius hvorledes man tilskrev visse Arter af disse Væsener det saakaldte *Mareridt* eller naar en blev *troldreden*; *Dvergmaal* eller Echo; *Vættelys* o. s. v., samt at *Trolddom* eller *den sorte Kunst* var især bestemt til at udvirke deres Hjelp til onde Foretagender, hvilket alt nærmere vil udvikles paa et mere passende Sted. Vi ville blot forelöbig bemærke at den sammeslags Overtro, der betegnede hine indbildte Væsener med de samme eller lignende Navne, har, ligetil disse den aandelige Oplysnings Dage, hersket blandt en stor Deel af Almuen i Sverrig, Norge, Island, Færöerne, Stor-Britannien og Tydskland, forsaavidt disse Landes Beboere ere udsprungne fra den samme (gothisk-germaniske) Hovedstamme.[2]

§. 54. Det Ovenanförte stemmer paa det nöjeste med de Resultater, hvortil jeg er kommet ved mine Undersögelser over vore For-

fædres Tro. Det er *Lysalferne* (rimeligvis helst de som höre til vort Jordsystem, forskjellige fra hine empyræiske, fra hvilke de dog nedstamme) som de eddiske Digte saa ofte forestille os som hörende til Asagudernes Hofstat; [3] og det ere vel især disse som bleve dyrkede ved egne Fester og Offringer af vore Forfædre, endog lige til Hedenskabets sidste Tider, hvorom nærmere vil blive handlet i det Fölgende. Jfr. 1ste Bog 3dje Hovedstykke §. 15. Til vort Jordsystems *Lysalfer* regnedes vel allehaande underordnede Aander af den bedre Art, der forestode Offer-Lunde, Marke og Höje o. s. v., og som kunde, under de höjere Guders Bestyrelse, give Lykke til Qvægavl og andre Huusholdnings Grene m. m., og de kaldtes ellers *Bjargvætter* ɔ: hjelpsomme Vætter og gode Vætter; forsaavidt disse Vætter vare qvindelige kaldtes de *Diser*, og de dyrkedes især ved særskilte Offerfester, kaldte *Dísablót*. En fuldkommen Modsætning til de *lyse Alfer* (hvis Opholdssteder enten vare i Himlen, Luften eller og Lunde o. s. v. over Jorden, fölgelig enten i *Godheim*, *Vanaheim* eller *Mannheim*) vare de *sorte Alfer*, eller *Mörkets Aander*, om hvis Boliger vi egentlig handle her. Egentligst höre hertil de Væsener om hvilke den yngre Edda siger: "*Mörkalferne* boe nede i Jorden, og ligne ikke hine *(Lysalferne)* hverken i Udseende og endnu

mindre i deres Foretagender. *Lysalferne* ere blankere at see til end Solen, *Mörkalferne* derimod ere sörtere end Beeg." [4] Efter det forhen sagte (II, 28, 30) ere *Dverge* og *Alfer* enstydende Hovedbenævnelser paa alle de underordnede Naturaander i vore ældste Mindesmærker f. Ex. *Valas Spaadom* (dog med den Undtagelse, at vi neppe vil finde at de empyræiske Lysalfer nogensinde kaldes Dverge). Forsaavidt hörte ogsaa Vindene til dem (II, 29, 52, III, 270). Paa de fleste Steder, hvor Alfer ellers nævnes blot med dette Navn i de eddiske Digte, menes vel ellers kun de *lyse* eller *gode* derved; Dvergene betragtes derimod gjerne, under denne Benævnelse, egentligst som *Mörkalfer*. De höre til dem, fordi de, som den yngre Edda siger, boe *i* (eller under) *Jorden* og *i Stene* (eller Klipper og Klippehuler). Forsaavidt deres Klippeboliger stode over Jorden, synes de ikke alletider at have i Folketroen været regnede til Sortalferne, da man endog dyrkede dem lige til Kristendommens Indförelse, og ansaae dem saaledes for etslags Guddomme. Jfr. ovenfor II, 50, 53.

§. 55. Ligesom endeel af *Lysalferne* uden Tvivl meentes at være etslags Genier, der udbredte Lyset ved Himmelflammernes Glands, Solens Straaler, Dagens Klarhed o. s. v., saa har man forestilt sig visse Arter af *Mörkalferne* som gandske modsatte hine, men svær-

mende over Jorden ved Dagens Flugt fra deres underjordiske Huler, og udbredende Nattens Mulm hvori de kun kunde færdes og virke. Saaledes seer man legemlige Væsener, som Græshopper og Myg, undertiden opfare som tætte Skyer fra Jord og Vande, saa at de selv tilhylle Solen og fordunkle dens Skin. Kun vare hine Aander af en endnu luftigere Natur. De hörte til *Underverdenens Rige*, og vare de egentlige Jætter (af hvis Slægt *Natten* er) hengivne, som naturlige Bundsforvandte eller Undersaatter, ligesom vor Verdens Lysalfer *Asaguderne*. Disse beskyttede Menneskene, men hine vare deres bestandige Efterstræbere og Modstandere. Herfra kommer da den blandt Nordens Almue saa rodfæstede Overtro om allehaande Natte-Spögelser. Disse vare og mangfoldige i de ældste Tider. Naar de omtales samlede, komme *Jætter* og *Mörkalfer* gjerne i en Flok, ligesom deres Natur er overensstemmende, og deres Boliger grændse til hinanden. Siden vi her handle om disse i det samme Afsnit, maae vi og vise hvorledes man i ældre og nyere Tider har betragtet *Mörkheims* og *Jotunheims* Indbyggere som nöje forenede ved Slægtskab, Venskab og fælles Idrætter.

§. 56. Först stöde vi paa en mærkværdig hertilhörende Strophe i det eddiske Digt *Odins Ravnesang*,[5] hvor Digteren beskriver Lysets Opgang og Mörkets Hæres hastige Flugt:

Under Adeltræets (Urtræets eller Ygg-
drasils)
Yderste Rod (Stamme)
Ginge til Hvile
Jættinder og Thurser,
Dödninge, [6] *Dverge*
Og *Mörkalfer,*
Nordad mod *Niflheim*
Natten flyede. [7]

En saadan Original har *Saxo* havt for sig i det han beskrev alle de Nattespögelser som den danske Kongedatter *Svanhvide* saae ved Indbildningens Koglerie, efter hendes Vise; men ingensteds overbevises vi mere om denne ellers ypperlige Forfatters ulyksalige Latinisering af Nordens mythiske Væsener, end netop her. Han udtrykker sig saaledes i Prindsessens Navn:

Trux lemurum chorus advehitur præcepsqve per auras
Cursitat et vastos edit ad astra sonos;
Accedunt Fauni Satyris, Panumqve caterva,
Manibus admixta militat ore fero,
Sylvanis coeunt Aqvili; Larvæqve nocentes,
Cum Lamiis callem participare student,
Saltu librantur Furiæ glomerantur iisdem,
Larvæ qvas simis Fatua juncta premit.

Suhm har vist nok Ret deri naar han mener at Originalen kun har talt om *Jætter*, *Thurser*, *Trolde*, *Sortalfer*, *Vætter*, *Dverge* o. s. v. Det er dog interessant at sammenligne hermed en efter de nyere Tiders danske Overtro indrettet Oversættelse fra Midten af det 18de Aarhundrede:

Ja *Lunde-Puslinger*, *Markdjævle*, *Bukke-Trolde*,
Gjengangere og sligt os her i Rædsel holde,
Nat-Ravne, *Buse-mænd* og andet Spögerie
Ufejlbar have her besat os Vej og Sti;
Troldinden gaaer i Dands med *Nissen*, *Elle-koner*,
For dennem synge op i Fandens egne Toner. [8]

Endeligen kunne vi her lægge Mærke til den Dansk-Angelsaxiske Opregnelse af slige Væsener, *Grendels* eller *Udgaards-Lokes* Börn, som allerede er ommeldt i det foregaaende (II, 4. III, 146) og som i det hele lyder saaledes:

Af ham, ukjendte
Ere alle födte
Jætter, *Alfer*
Og *Uhyrer*,
Slige *Riser*
Som mod Gud strede
Gjengjæld længe
Gav han dem. [9]

§. 57. Vi kunne ikke her opholde os ved den ellers interessante Sammenligning mellem den *hedenske* og den derfra mestendeels nedstammende *kristne Folketroes Dæmoner*, efter Nordboernes Begreber, da vi maae holde os til de Eddiske Myther om de her afhandlede *tvende Verdener* af Mörkets vidtlöftige Rige. Den prosaiske Edda siger paa et foranfört Sted, at *Loke* henvendte sig *til Dvergene i Sortalfeheim* for at de skulde forfærdige nogle af Gudernes ypperste Klenodier. Skule Thorlacius har i det ovenfor citerede Skrift meget ypperligen forklaret nogle af de hertil hörende Gaadesagn, hvilke vi og maae nærmere betragte paa vedkommende Steder. Vi ville kun opregne hine Klenodier her for at vise Digtningernes Natur i det hele. De vare nemlig:

1. *Sifs Guldhaar* ɔ: Jordens gyldne Gröde (Urter, Blomster og Frugter). Disse opkomme *fra Dvergenes Boliger nede* i Jorden *(Sortalfeheim)* og derfor siger Mythen, at de have forfærdiget dem.

2. *Freyrs og Gudernes Skib Skibladner*; det betegner efter min Mening Skyerne eller den ved *Skyer overtrukne Luft*, som kan siges at sejle som et Skib. Det bliver til af de *Dunster*, som opstige af Jorden og Afgrunden, hvorfor Digteren lader det komme fra Sortalferne.

3. *Odins Spyd Gungner* (ɔ: det dirrende, bævende), er vel et Meteor, f. Ex. det saakaldte *flammende Sværd (Vigabrandr)*, som endnu efter Almuetroen i Island menes at bebude Krig, eller andre skinnende Luftsyner. Da disse ogsaa avles af Damp, giver den digtende Naturbetragter dem den samme Oprindelse som Skyerne. [10]

4. *Freyrs Galt med gyldne Börster*, en poetisk Afbildning af Solens Straaleklode. Da den og synes at komme fra Dybet, lader Digteren *Dvergene* (de *dannende Naturkræfter*) smede den i deres underjordiske Esse. 11)

5. *Odins Guldring*, eller *runde Guldsmykke (lunula) Draupner*, er rimeligvis *Maanens af- og tiltagende gyldne Skive* af samme Aarsag. [12]

6. *Thors Tordenhammer Mjölner*. Ogsaa frembragt ved de fra Dybet opstigende Dunster efter vor Digters rigtige Slutning. Denne Mythe, (lige som den om *Sifs Haar*) har S. Thorlacius ypperligen oplyst og forklaret. [13]

§ 58. Saaledes vare *Dvergene* eller *Sortalferne* Guder og Mennesker undertiden nyttige, men det skete rigtig nok ved Mægling af *Loke*, en födt Jætte, som var bleven tvungen dertil af Aserne. De *Alfer*, som hörte til vor Verdens Elementar-System, vare ogsaa egentlig underordnede Aander, som undertiden synes at have været etslags Partigjængere mellem de

stridende Hoved-Magter, *Guderne* og *Jætterne.* Dog hörte *Sortalfernes* Boliger egentlig til Underverdenen efter dette System, og kunde siges at være den förste Afdeling deraf (i vertikal Retning). De laae egentlig under *Jordskorpen i Klippehuler* og andre Afgrunde, som dog omgaves af Jordmassens Dele. Dog synes mange at have forestilt sig dem som en Afdeling af Underverdenen, lignende i visse Maader vor egen Verden; Dvergene mentes at frembringe de ædle Metaller og Stene, samt overhoved af Nogle alt særdeles kunstigt eller skjönt i Malm- og Plante-Riget. Med Hensyn hertil maatte man tænke sig deres fornemste Opholdssteder som skjönne og rige paa vidunderlige Herligheder. [14] Andre gjorde sig andre og mörkere Forestillinger om Sortalfernes Væsen, Udseende og Boliger, og de have vel varieret paa mangfoldige Maader. I vidtlöftig Forstand forstod man vel ved *Sortalferne* den hele subtile Hær at Mörkets Dæmoner eller Atomer, og forsaavidt vare de usynlige, samt meentes at komme tillige fra de egentlige Afgrunde eller chaotiske Strækninger, som *Helheim* og *Niflheim* o. s. v., der tilsammen kaldtes *Jotunheim* i den mest udstrakte Forstand. Som qvindelige Sortalfer ansaae man vist de sorte og onde Dæmoniske *Norner* eller *Diser*, som undertiden ommeldes i Sagaerne, hvorom mere i det fölgende. Om *Dvergenes* egent-

lige Natur have vi allerede handlet temmelig udförlig i det foregaaende, og mere anföres siden derom. Förend vi begive os til deres Frænder *Jætterne*, ville vi dog ikke forbigaae forskjellige nyere Nordiske Folks Forestillinger om det underjordiske Alfheim

§. 59. Levningerne af vore hedenske Forfædres Overtro om det underjordiske *Alfheim* gjenfindes i forskjellige af Islands halvmythiske og romantiske Sagaer fra Middelalderen, og Meningerne om dets virkelige Tilværelse ere saavel derved, som ved mundtlige Traditioner, blevne forplantede blandt Almuens vankundige og mere overtroiske Deel lige til vore Dage. Af slige Fortællinger mindes jeg nu den om *Agnar Hroarssön* (en foregiven Sön af den berömte danske Konge Hroar eller Roe) som siges at have faret ned til hin berömte Underverden, der og betegnes med et saadant Navn, nemlig *Undirheimar*.[15] I Nærheden af de Engelske Kyster nedlod han sig, som en god Dykker og Svömmer, omgjordet af en fortryllet Dug, til Havets Bund for at opsöge en nedkastet Guldring. Da han vilde svömme til Land forvildedes han af Mörke ned til selve Afgrunden; gjennem en meget lang Hule, bevogtet af en Drage, som han lykkelig fældede, kom han endelig ned til den egentlige Underverden, hvor en straalende Sol beskinnede dejlige Lunde og blomstrende

Marke. Landet var rigt paa Guld og dets Kongeborg var meget herlig, men Indbyggerne, hæslige, sorte eller gule, vare enten Trolde eller Alfer, som tildels boede i Klipper og Huler, Rigets Prindsesse, lav, tyk og styg, men udmajet med kostbar Stads, vilde have Agnar til ægte, men en klog Mand, som i syv Aar havde været oplært af Sortalferne, udfriede ham fra den Vaande med sine Kunster. Gjennem det sorteste Mörke sejlede de i tyve Dage paa en vidunderlig Maade, indtil de igjen befandt sig paa de jordiske Have. — Det gamle Eventyr om *Thorstein Bajarmagn* [16] indeholder en lignende Fortælling. Paa *Balagards* Kyst (i det nuværende Pommern) kom den nysnævnte norske Kjæmpe til en Alfehöj (Ellehöj, beboet af Underjordiske); ved List erhvervede han der en fortryllet Stav, og fulgtes, saaledes udrustet, med en Alfdreng, som vilde bivaane et Höjtidsgilde i Underverdenen (*Undirheimum* eller *heiminum nedra).* De styrtede sig ned i en dyb Elv, men Vandet forekom dem kun som Rög eller Damp, og kom endelig gjennem Afgrunden ned til de underjordiske Regioner. Der kom de til tæt bebyggede Egne og et ypperligt Slot, prægtig udstaferet; der var nok af gyldne Smykker og Prydelser; Hoffolkene drak kun af Sölvkar, og intet andet end Vin. En Gesandt fra de Underjordiske i Indiens Bjergegne havde bragt

Kongen og Dronningen en kunstig Guldring, men den bemægtigede Thorstein sig tilligemed en kostbar Dug, besat med Ædelstene, samt slap lykkelig tilbage til Oververdenen o. s. v.

§. 60. Saaledes have vi sögt at fremstille den ældre Grundvold til den nyere Islandske Overtroe om *Alfheim*, der tildels ved Kristendommens Indförelse nödvendigvis maatte faae en noget forandret Retning. Den lærde Forfatter af Islands Kirkehistorie, Biskop *Finn Johnsen*, beskriver den saaledes, som den endnu havde Sted i sidstafvigte Aarhundredes förste Halvdel. [17] Alferne mentes nemlig at have i Islands Underverden en regelmæssig Stat, som lignede den der bekjendte overjordiske, bestyret af to Hövedsmænd eller Befalingsmænd, samt andre Övrighedspersoner, som stode under et sligt usynligt Folks Overkonge i Norge, hvorhen hine Lehnshavere, med nogle af deres Undersaatter, maatte rejse hvert andet Aar for at overbringe deres Hyldingseed og Regnskab for deres Embedsforvaltning. Befandtes den god og retfærdig, blev den og overdraget dem fremdeles, men i modsat Fald bleve de strax afsatte. Ret og Billighed æres meget blandt disse Alfer, og derfor söge de sjelden at skade Menneskene, undtagen de opirres af dem til Vrede, som da gjerne har farlige Fölger. Deres Vaaninger ere underjordiske Huler og selv i (eller under) det dybe Hav.

Ofte besöge de dog Jordens Overflade, for at qvæges af den frie Luft og frydes ved Solens Straaler og Varme; af samme Aarsag siges de at opföre Klippegrave paa Jorden, beskinnede af Sol og Maane, for deres Fyrster og Hövdinger. [18] Ogsaa frydes Alferne overhoved meget ved Lyset, hvorfor man plejede at oplyse alle Huse og holde velbesatte Borde dækkede den hele Nytaarsnat igjennem, thi da droge de omkring for at forandre Bopæle, og aabenbaredes paa Korsvejene for dem, der ved visse Besværgelser kunde formaae dem til at fremsige sandfærdige Spaadomme om tilkommende Begivenheder; efter andres Mening skete dette lille Juleaften eller endog selve Julenat (da de fleste dog antage at Dödninge eller Gjengangere sværme omkring), og dette var vel den ældste Tro, med Hensyn til Vinter-Solhverv, som baade kunde ansees for Lysalfernes og Mörkalfernes Flyttetid. I den nyere Islandske Overtro synes de gamle Meninger om begge Hovedarter, og tillige den om Landvætterne (jfr. II, 30), at være sammensmeltede. Nu antager den Alferne for et Slags halve, vel som oftest usynlige, men dog temmelig materielle Mennesker; deres Qvinder siges at være meget skjönne, men tilböjelige til lidenskabelig Kjærlighed, som de undertiden fatte for virkelige Mennesker, og söge da at trække dem til sig og indlemme dem i de

Underjordiskes Samfund. Disse Forestillinger ere tildels meget gamle, som man, blandt andet, kan see af Fortællingen i *Rolf Krakes* Saga om den skjönne Alfqvinde, som ved den Danske Konge *Helge* blev Moder til den berygtede *Skuld*. [19] De i Island nyere Folkesagn, (hvoraf Præsten Hr. *Einar Thorlacius* paa Nordlandet sammesteds har havt den Godhed at meddele mig nogle), berette adskilligt om varige Ægteskabs-Forbindelser mellem Alfqvinder, som ved adskillige Tilfælde vare komne op til Menneskeverdenen, med Mænd af vor egen Art, men sjelden skulle disse Forbindelser være blevne lykkelige. Andre Alfmöer vare ved etslags Fortryllelse blevne bragte til at opholde sig blandt Menneskene, uden at man vidste deres rette Herkomst, indtil denne kunde opdages ved et virkeligt Menneske, der var i Stand til at opdage, at de hver Julenat maatte gjöre et Besög hjemme, og tillige, ved Amuleters Hjelp at kunne fölges usynlig og uskadt med dem gjennem de Afgrunde, som förte til det underjordiske *Alfheim* og dets Herligheder. Slige Afgrunde, som ledte til Underverdenen, kaldes tildels endnu i Island *Nikurtjörn* eller *Nikurvatn* (ligesom de Tydskes *Nixteich* og Angelsaxernes *Niceramere* stemme overens dermed i Lyd og Betydning; jfr. ovenfor III, 147). Disse Alfers Boliger beskrives som skjönne og

nette, deres Bohave smukt og renligt, deres Qvæg som meget fortrinligt, og fra det, der stundum betragtes som etslags Sökjöer, siges undertiden udmærket gode og smukke Malkekjöer at nedstamme. Munkenes Legender om Præadamiterne m. m., tildels tagne fra Rabbinernes Traditioner o. s. v., have meget bidraget til at give Alfetroen i Island og andre nordiske Lande en anden Form, dog med forskjellige Variationer. [20]

§. 61. Vel har den nyere Danske, Svenske, Tydske og Engelske Almue mangfoldige Sagn og Meninger om slige Underjordiske eller Alfer o. s. v., men vi ville her forbigaae dem, for at meddele Skotternes af samme Stamme udsprungne mythisk-romantiske Beretninger om deres underjordiske *Alfheim*, da en saadan digtet Verden her maa være Hovedgjenstanden for vore Betragtninger. Hos dem gjenfinde vi selve Navnet, dog med den ubetydelige Forandring til *Elfland* ɔ: *Alfland*, som og blandt de gamle Nordboer kunde have hedt *Álfland*. Det beskrives, i Middelalderens Viser, som en herlig underjordisk Verden, oplyst af et magisk Skin, med et mildt og behageligt Klima, blomstrende Haver, glimrende Kongeslotte, opbygte af de ædle Stenarter, med Guld- og Sölvstötter, Guirlander af Ædelstene o. s. v. Endnu har den skotske Almue Viser og Fortællinger om dette *Alfland*, de skjönne

Möer, som bortförtes dertil og frelstes af kjække Riddere, for hvis Besværgelser Alfhöjene med de bekjendte magiske Kredse aabnede sig, og viste dem Nedgangen til hin vidunderlige Underverden. [21] Dette synes og för at have være bleven kaldet *Ellrick*, der oprindelig vel var det samme som det oldnordiske *Álfríki* ɔ: Alfernes Rige, men bruges nu i Sammensætninger for at betegne noget som har Forbindelse med Underverdenen og dens Aander m. m. Selv gamle Engelske Forfattere (f. Ex. *Gervasius Tilburiensis* först i det 13de Aarh.) ommelde et fortryllet underjordisk Land, baade behageligt og vel dyrket, hvor man indhöstede modent Korn paa den Tid da de overjordiske Egne vare bedækkede med Snee. Enkelte Hyrder, som vare nedstegne dertil gjennem en Afgrund og kom lykkelig tilbage fortalte herom o. s. v. Ofte kaldes nu de brittiske Alfer *Fairies* (Feer) og deres Rige *Fairyland*; man har troet at dette Navn nedstammede i lige Linie fra det Persiske *Peri*, som betyder en god Genius, Lys-Alf eller himmelsk Engel, atter vel beslægtet med det ældre *Feruer*. [22] Nu ere de skotske Begreber om disse Væsener blevne meget blandede og vaklende (formodentlig tildels ved Hensyn til Grundbegrebet om lyse og mörke, gode og onde Dæmoner), da de snart kaldes det salige (eller lyksalige) Hof, Folk eller Vætter (*the seely Court, people,*

Wights) gode Naboer (*good Neighbours*) snart (af Höjlænderne) Fredens Folk (*Daoine shie*) o. s. v. [23] men snart beskrives som etslags Djævle eller onde Aander, som söge at bortsnappe Folk og derved, som det heder, tage Tiende til Helvede, især ved deres aarlige Forsamlinger og Processioner paa alle Helgens Aften (da Vintermörket tager til for Alvor, og Sortalferne fordum mentes ret at kunne sværme omkring). Yndig beskrives dog disse Alfer eller Fairier af Almuesagnene, men da disse Sagn snarere synes at have Hensyn til Lysalferne end Sortalferne, ville vi her ikke söge at udvikle dem nöjere. Mere om dem, samt den Engelske Alfetro i *Shakespeares* Tidsalder, haabe vi at kunne fremsætte paa et andet Sted. Endvidere maa jeg og bemærke, at visse tydske Almuesagn give Anledning til at antage en forhen herskende Tro om Alfernes skjönne Underjordiske Landskaber, Haver og Slotte (hvortil Nedgangen gaar gjennem Vand eller Bjergklöfter); see f. Ex. Brödrene *Grimms Deutsche Volkssagen* I, 88 og 380 (hvoraf det sidstommeldte er fra Lauenborgs Omegn). Forestillingerne om et i visse Maader underjordisk Land eller Rige, paa Havets Bund, hersker ellers tydelig nok i Digtningerne om *Rosmer* og andre Havmænd i de saakaldte danske Kjempeviser.

§. 62. Om *Jotunheim*, Eddaernes 7de Verden i Universet efter denne Inddeling, har jeg talt, forsaavidt enten hele *Underverdenen* eller den nedre *Hemisphœre* overhoved, tillige med den Jorden omgivende Fjeldstrækning, forstaaes under denne Benævnelse i den vidtlöftigste Betydning, nemlig *som den hele Underverden*. Ligeledes har jeg beskrevet *Jötunheim* som det *egentlige Udgaard* og behöver derfor ikke at omtale det her videre. Til videre Bekræftelse derpaa, samt nærmere Oplysning om denne Jætteverdens Beliggenhed vil jeg dog gjöre Læserne opmærksomme paa fölgende Steder i den yngre Edda: Guderne gave Jætterne Boliger ved Jordens Udkanter, der omgave det dybe Hav (Oceanet eller Verdenshavet, der og som ubefarligt for Mennesker, samt Midgaardsormens Opholdssted, blev regnet dertil). Ligesom jeg ovenfor har bemærket bestod Jotunheim 1) egentligst af det yderste, fuldkommen mythiske Udgaard — thi *Thor* drog mod Östen til Jotunheim og over det dybe Hav for at han kunde komme til Udgaards-Lokes Rige; og det omtales vel under Navn af *Elivaga* (som ellers betegner dets Udspring) hvorover Thor vadede, fra Norden, i det han kom fra *Jotunheim* og bar den af Frost stivnede Örvandil paa Ryggen; östen for Midgaard (samt vistnok paa hin Side af Oceanet) boede den Jættinde i Jernskoven (maaske An-

gurbode, der siges at have opholdt sig i Jotunheim), som blev alle Trolduhyrers Moder. Paa Himlens Nordende (ved Nordpolen) sad Jætteörnen *Hræsvelg*, haarde Stormes Frembringer. Mod Norden fra Lidskjalf laa ogsaa *Gymersgaard (Gymisgardar)* den skjönne Jættinde *Gerdes* (Nordens Auroras) Hjemsted. Vejen til *Hel* (eller Dödningriget) laa mod Norden, gjennem (*Udgaards*) dybe og mörke Dale, til den over Underverdenens Floder förende *Gjallarbro*. Derimod drog Thor mod Östen da han besögte Jætten *Hymer* ved Himlens Ende paa den Verdenskant, og naar han ellers bekrigede de onde Trolde. 2) De ufrugtbare Kyster og Lande paa denne Side af Ishavet, mod Nord og Öst, som dels mentes at beboes af Jætter, Riser eller Trolde, og dels af deres Afkom eller Dyrkere (Hunner, Samojeder, Lapper o.s.v.) I den Del af dette Jotunheim, som laa norden for Sverrig, var det vel at *Gefjon*, efter *Ynglingasaga*, lod sine 4 fortryllede Jættesönner opdrage (med mindre det mythiske Udgaard menes derved) ligesom Norge i de ældste Tider sagdes at grændse til Jotunheim mod Norden. Endelig finde vi og en Del af hint store Jætterige ved det hvide Hav samt Elverne *Vimur* (Wym) og *Iva* (Oby) o. s. v. mod Norden og Östen. [24] See ellers ovenfor III, 155, jfr. 150 o. f. Endvidere maa jeg anmærke, at ligesom *Guderne* og *Lysalferne*

opholdt sig i den hele *överste* Hemisphære af vor Verden, saaledes ogsaa *Jætterne* og *Mörkalferne* (efter de ældste mythiske Anskuelser) i den *nederste*, saa det er vanskeligt forsaavidt at tænke sig nogle bestemte Grændser mellem deres Boliger og Virkekredse. *Sortalfeheim* var i visse Henseender parallelt eller jævnsidigt med *Jotunheims* eller *Udgaards* Udkanter, saa at Ordenen i den vertikale Fölge af Verdenerne maae forstyrres her. Man finder ellers at Jætterne, (især *Suttung* og hans Slægt) have, ligesom *Sortalferne*, boet i Huler, dybt nede i Jorden, da dens *Afgrunde* höre, ligesaavel som *Udgaard*, deres egentlige Hjemsted, til *Mörkets Rige*; derimod ere det vel mest Riser, saakaldte *Bjergboer* eller *Thurser* af den mindre Art, som undertiden forekomme (i gamle Digtninger og Sagn) i vor Jords virkelige Bjergegne, endskjönt de kaldtes Jætter. Dog kunde man paa den anden Side antage, at de mentes at have listet sig ind paa slige, dem ellers forbudne Steder, fra de dem i Begyndelsen af Guderne anviste Egne. Om det historiske *Jotunheim* eller *Udgaard* ved Ishavets Kyster, har jeg ogsaa talt nok i det Foregaaende; jeg anmærker kun at *Gotherne* vare stedse tilböjelige til at kalde sig enten *Gudernes Folk* i Almindelighed, eller *Odins* o. s. v. i Særdeleshed, hvorimod de kaldte hine Naboer, der vare af en anden Stamme (være sig Finsk, Sla-

visk [25] eller Celtisk) *Jætter*, *Riser* eller *Trolde*, og denne Uskik har vistnok bidraget meget til at forvirre de rigtige Begreber om vor Mythologie. Endda i Kristendommens förste Dage tillode de nye Kristne sig at kalde Hedningerne af den samme Gothiske Stamme og Tungemaal for Jætter og Trolde, ligesom de skjældte deres Guder ud paa selvsamme Maade. [26] Man finder og at Gotherne have kaldet Hunnerne Djævlenes eller Jættetroldenes Afkom, at Vandalerne have derimod kaldet sine Frænder Gotherne *Truler* (Truller, Troller) eller Trolde, vistnok af etslags Nationalhad. Af slige Exempler skulde man troe, at det oldnordiske *þuss*, *þussi* egentlig var beslægtet med det persiske *Dussman*, *Duschman*, Fjende, ligesom Djævelen og enhver af hans Udsendinge kaldtes fordum af de kristne Nordboer *Fjandi* (Fjende), hvoraf det nydanske *Fanden* (i Tydsk *der böse Feind*) o. s. v. Flere Oplysninger om *Sortalfer* og *Jætter*, som de her omhandlede Verdeners Beboere, forekomme i det fölgende, hvor hine Væseners Beskaffenhed skal nöjere udvikles.

§. 63. Den hertil hörende *Sammenligning* med fremmede Myther er allerede anstillet temmelig udförlig ovenfor I, 251 o. f. II, 1-25, 300 o. f. III, 145 o. f. Sammesteds ere da *Angelsaxernes Alfer (Ælf, Ylfe)*, *Jætter (Eotnas)* o. s. v. kortelig ommeldte. De

nyere Britters Alfer *(Elf, Elves)* ere nylig omhandlede, og vi föje dertil at Skotterne ogsaa endnu kjende den gamle Benævnelse af Jætte *(Jötun)* som *Eaten (Jaten) Eyttyn, Ettyn, Etin.* [27] Om de övrige Germaners *Alpe*, *Elfe*, *Riser* o. s. v. handles nærmere i det fölgende. Skule Thorlacius har (som förmeldt) allerede sammenlignet vore Alfer og Dverge med Grækernes *Δαιμονες επιχθονιοι*. *Fauner, Sylvaner, Satyrer* o. s. v. synes at have hört til denne Art, men *Titaner, Giganter, Cycloper* o. s. v. til *Jætterne.* Til *Alfqvinder* og *Jættinder* svare tildeels visse *Nympher*, som *Oreader*, *Dryader* o. fl., samt undertiden *Lamier, Empuser, Striger* og andre ondartede Væsener, især til *Sortalfernes Norner* o. s. v. Ogsaa de fleste Semitiske Folk, ja selve Hebræerne, uagtet deres Monotheisme, antoge slige Uhyrer. *Jim* og *Zim* (i Es. 34, 14) sættes i den Danske Bibel ved Siden af *lodne Skovtrolde* og *Vætter* (et Navn der overhoved her i Norden tilkommer *Alfer, Dverge* og *Jætter)*, ligesom en Anmærkning forklarer det sidstommeldte Udtryk Vætte ved *Elkone* ɔ: Alfkone. [28] Til *Jötunheim* overhoved og *Sortalfaheim* især svarer *de sorte Væseners Verden* hos de gamle *Chaldæer*, hvorunder det forræderske Dyb er udbredt, den taagefulde Underverden *(Hades)*, den blinde Afgrund, som glæder sig ved Afgudsdyrkelsen, den Ver-

den, som hader Lyset, og bugtede Floder, til hvis Bund mange neddrages" o. s. v. [29] Arabernes og de nyere Persers samt flere Österlænderes *Gin* eller *Jin*, höre mest til de onde Aander, Jætter o. s. v. De skülle efter Skabelsen være bleven forviste til Bjerget *Kaf*, som svarer til vort Udgaard. (See ovenfor III, 159). Skulde Ord og Begreb vel være oprindelig det samme som hint Hebr. *Jim?* Navnet *Ginnistan*, som saa ofte forekommer i österlandske Romaner, betegner egentlig deres Lande. De kaldes opröriske Aander, Kjæmper, Vidundere, fordi de ikke vilde adlyde Guds Befalinger, eller *Adam*, som han gav dem til Behersker. [30] I den *oldpersiske* Mythologie forekomme disse samme Væsener under Navn af *Diver* eller *Dever*. De til den hörende Skrifter sige: at en *Dev* gav en af Persernes ældste mythiske Konger *Dsjemschid* sin Söster til Ægte; derfra opstod *Skoumennesker med Haler, onde farvede Mennesker* o. s. v.; derimod gav Deven Kongen en Underjordisk, (altsaa efter Edda en *Alf-Norne* eller *qvindelig Mörkalf*, om ej endog en Jættemöe) til Hustrue, og derfra nedstamme visse ugudelige Folkeslag, *Negre* o. s. v. [31] Deverne opholde sig i *Underverdenen ved Helvedes Porte* og ellers især i *Udörkener og vilde Skove*; de *underjordiske* maae vel egentlig boe nede i Jorden, og saaledes er alt indrettet i

den oldnordiske Stil, ligesaavel som disse Væseners bestandige Kamp mod Himlens og Lysets Guder.

§. 64. Den samme Bemærkning gjælder og overhoved om *Indernes underjordiske Dæmoner*, der tildeels ansees som den nedre Hemisphæres Guder. De egentlige Jætter, *Daitier, Dainter, Dætier, Dætjer*, hvortil og-saa *Asurer, Rakshaser, Kaligejer* o. fl. höre, opholde sig i Padalerne eller de forskjellige Underverdenee. *Guhjager, Bhuder* og *Kuberaer* eller *Jaksher*, der boe i underjordiske Huler og passe paa Afgrundens Skatte m. m., svare til vore Sortalfer og Dværge; *Buder* eller *Budaer, Pishaszer* o. fl. sværme omkring paa Jorden, især ved Nattetider, og opholde sig ligeledes helst i Huler og Steenröser. Alle höre de til *Mörkets Rige og dets Plageaander*, skjönt nogle Arter af dem staae ogsaa under visse Guddommes Befaling som f. Ex. *Pariszader og Rudrer* m. fl., som ere de straffende Guders *Sivas* og *Jamas* Tjenere. [32] Dog kunne vi anmærke, at ligesom Jætterne i de oldnordiske Myther skildres som anseelige Folk, rige paa Guld, i store Borge med prægtigt Husgeraad o. s. v., saa have Österlænderne og især Araber og Ny-Perser lignende Fortællinger om nogle af deres *Gin'er*, samt Inderne om visse Arter af *Dætier*, f. Ex. *Danaverne*, som ere stolte og frygtelige; *Raksja-*

serne, hvis Boliger ligge i vidtlöftige Bjergegne og Afgrunde *mod Östen*, (ligesom de fornemste Jættefyrsters Boliger i Edda); de ere stærke, underfulde og forandre sig til alle Skikkelser. De boe undertiden i höje og skjönne Borge, men ere dog Gudernes Fjender, straale af Guld, have en skingrende Stemme o. s. v. Selv det nordiske Navn *Jotun* (*Jötun*, *Javtun*) synes at gjenfindes i det indiske *Joting*, som af Mahratterne tillægges slige onde Aander, der menes at være af det mandlige Kjön. [33] Ligeledes er det mærkeligt at Inderne til alle Tider have kaldet deres vantroende Fjender, selv nuomstunder Europæerne, *Rakshaser* eller *Riser*, og saaledes sammenblandet, ogsáa i denne Post, Historie og Mythologie, ligesom vore Forfædre have gjort paa en lignende Maade. Heraf bliver det og sandsynligt, at deres Beretninger om *Asher* eller *Asurer*, som herskende i fordums Dage over Indien, kunde i visse Henseender sigte til et virkeligt Folkeslag af lignende Navn, skjönt dette i Almindelighed nu tilegnes de onde Dæmoner. [34] Buddha- og Lama-Dyrkerne, Mongoler, Kalmukker o. s. v. have lignende Meninger i det hele; de herske og, under forandrede og mindre digteriske Skikkelser hos Schamanerne, ligesom jeg tildeels allerede har viist i det Foregaaende, og faaer siden bedre Leilighed til at handle udförligere derom. Her anmærke vi kun om de norske

Finlapper, at deres *Underjordiske*, der boe under *Jordens Skorpe*, svare ganske til Eddas *Sortalfer*, deres *Bjergmænd*, *Olmak* m. m. til vore *Dverge*, samt til Nordens ældre og nyere *Alfer*, Tydskeres og Britters *Elfer* o. s. v. Om Lappernes *Jattoner*, Schamanernes *Schajtaner* o. s. v. have vi allerede handlet i det Foregaaende.

Anmærkninger.

1. *Om Thor og hans Hammer.* o. s. v. *Scandinavisk Museum* 1802. 4de H. S. 6.

2. Angaaende de her nævnte nyere Folks, i Hovedsagen meget overenstemmende, Overtro om Alfer og Vetter er adskilligt blevet samlet (skjönt meget mere kunde tilföjes) af *Rühs* i hans Indledning til hans tydske Oversættelse af den yngre *Edda* 1812. S. 12-28 Udförligere havde dog allerede den berömte *Walter Scott* behandlet Sagen (især med Hensyn til Storbritannien) i hans Afhandling *on the Fairies of popular Superstition* i hans *Minstrelsy of the Scottish border*, i 2den Tome (*Introduction to the Tale of Tamlane*). Et Hovedværk for Kundskaben om de Danske Almuemeninger af dette Slags er *Just Thieles* Samling af *Danske Folkesagn.* 4 Hefter eller 2 Bind (Kjöbenhavn 1818 til 1823); Lignende Skrifter havde Tydskland allerede för, hvoraf Brödrene *Grimms Deutsche Volkssagen* (i 2 Dele 1816-1818) og *Kindermärchen* m. fl. höre for os til de mærkværdigste. Mange ældre nordiske

hertilhörende Folkesagn findes adspredte i *Sagaerne*, *Saxo*, *Olaus Magnus* o. fl. ligesom og de nyere i forskjellige chorographiske og topographiske Værker, f. Ex. *Lucas Debes Færöernes Beskrivelse* m. fl. Deres Opregnelse vilde her blive alt for vidtlöftig til at anföre.

3. Adskillige af de eddiske Steder, hvor Aser og Alfer nævnes sammen som beslægtede Væsener ere samlede i det mythol. Register til *den ældre Edda* IV, 218.

4. *Nyerups* Overs. S. 25. — *Rasks* Udg. S. 21.

5. *Str.* 25. *E. ant.* I, 231. *D. Overs.* II, 228, 239.

6. Jeg anseer *Nár* for et Substantiv, *Gudmund Magnæus* tager det derimod for Adjektiv, da *nár* rigtig nok kan oversættes *propinqvi*, og Meningen da blive: "Jættinder. Thurser og *nærboende* Dverge.,, (eller Naboe-Dverge). — Ved *Dödningerne* menes uden Tvivl *Gjengangere* der sværmede om Natten, da *Mörket* er *Hels* Element, og meentes maaske tildeels at være udsendt af hende. — Ellers stemmer *Overtroen om Gienfærd* mest med Finnernes Religions Meninger, ligesom jeg har anmærket i det Foregaaende.

7. Jeg kan ikke holde mig fra at meddele Læserne her Digtets hele skjönne Slutning, da den giver en klart Begreb om vore Forfædres mythologiske Ideer om Lysets Sejer over Mörket:

Havets Sletters
Dybe Strömme
Jordens Nærer
Gjennembröd;
Gik da fra Gilde
Guderne, hilsende

Odin og Frigg;
Rimfaxe sig fjærned. —

Dellings Sön frem
Drev sin Hest
Herlig besat
Med skinnende Stene
Vidt over *Mannheim* glimrer
Gangerens Manke,
Den Dverges Bedaarer
Trak i sin Vogn. —

Gjennem Jordens
Nordlige Port
Ginge til Hvile
Jættinder og Thurser
Dödninge, Dverge
Og Mörkalfer. —

Helte sig rejste
Alfers Bestraaler opstod,
Nord ad mod *Niflheim*
Natten flyede;
Tidlig glandsende Bro
Ulfrunes Sön besteg
Som Hornets höje Klang
Fra *Himmelbjerg* udsender. —

Ved denne Oversættelse maae jeg först og fremmest anmærke: at den ingenlunde er indrettet efter de ældre latinske eller andre, men efter selve Originalen, da den afviger ganske fra hine i de 4 förste Linier. — Det vilde blive for vidtlöftigt at anföre Grundene til disse Afvigelser her. — I övrigt er

Jordens Nærer Solen, *Rimfaxe* Nattens Hest; *Hilsende* bör egentlig hede: *tagende Afsked*, da det nydanske Sprog mangler et Ord som fuldkommen udtrykker det oldnordiske *qvedja* (her *valedicere*); *Dellings Sön* er her Dagen; *Mannheim* Jorden; *Alfers Bestraaler* er Solen (i dobbelt Henseende); *Dverges Bedaarer* (*Dæmonum ludificator*) kaldes den, fordi dens Skin forstyrrer eller forsteuer Dvergene (Mörkalfer eller Natte-Trolde). *Ulfrunes* Sön er *Heimdall, hans tidlig glandsende Bro* Regnbuen o. s. v.

8. See *Sax. Hist. Dan. l. c. P.* 22, Dansk Overs. 1752 S. 30; den nyere af *Grundtvig* I. 74 o. f. som har beholdt Fauner, Satyrer og Pauer, men tilföjer Thusse-Unger, Ellepak og Puslinger. Jfr. *Suhm om Odin* S 233.

9. *Poema Saxon. de Scyldingis Ed. Thorkelin.* Det samme Sted har Grundtvig saaledes fordansket:

Fra ham nedstammer alskens Rak.
Det hele Thusse-Trolde-Pak,
Som trodse Gud vel turde
Men fik, af ham,
Og Last og Skam
Ja Lön som det sig burde.
(*Biovulfs Drape* S. 12.)

10. See den ældre Edda I, 182, 268, 270. IV, 238; *Edda antiqv.* III, 407 — samt den yngre E. Rasks Udg. S. 150. Jfr *S. Thorlacius* l. c. S. 55.

11. See Artikelen *Gullinbursti i Edda antiqv.* III, 402. Dansk Overs. I, 269, III, 24, IV, 238.

12. See *Edda antiqv.* III, 318. Dansk Overs. II., 187, 200 201.

13. See den yngre Edda paa anförte Steder og Thorlacius l. c. S. 61 o. fl. samt *den ældre Edda* IV, 261.

14. Nogle synes endog at have givet de jordiske Lysalfer et i visse Henseende underjordisk Rige, da netop Opgangen til *Himmellandet*, Gudelandet, *Alfheim* eller Stenbukkens Himmeltegn synes at gaa derfra, men det var af Guderne givet til den spæde Solgud Freyr, de jordiske Lysalfers ypperste Behersker, som synes at gjenfödes midt i det sorteste Vintermörke og da at fremstige fra Afgrunds-Dybet for at betræde den höjere Himmelbane. Selve Sortalferne bleve da til Lysalfer, og denne Idee udtryktes tydelig ved den endnu i *Sorterups* Tid blandt Danmarks Almue gjængse Juleleg, at den saakaldte *Jule-Vætte* forestiltes af en Yngling eller Dreng med sværtet Ansigt, indhyllet i et sort Lagen, forsynet med etslags Hale, som kröb omkring i Julestuerne, holdende i Munden en liden Stav hvorpaa *brændende Lys* vare fastgiorte; af Tilskuerne fik han Æbler, Nödder o. s. v. og viste sig venlig mod Giverne, men barsk og truende mod de Karrige. See *Edda antiqv.* III, 326. Denne Leg var maaske en Levning af de Ceremonier som brugtes ved de hedenske Alfe-Offere, og havde muelig tillige Hensyn til Troen paa Alfers og Vætters Flytning og Vandring i Juletiden.

15. Denne romantiske Saga er sat af *Arne Bödvarsen* i det slags islandske Vers som kaldes *Rîmur*, trykte i Hrapsey Bogtrykkerie under Titelen: *Agnars Konungs Ævi Hrôarssonar &c.* 1777. See Bogens S. 47 o. f.

16. See *Saga af Þorsteini Bœarmagn* i *Biörners Kämpe-Dater*. Stockhölm 1737. S. 2. o. f.

17. *Finni Johannæi Historia ecclesiastica Islandiæ II*, 368.

18. Efter de ældre nordiske Sagn forvandledes de ægte Dverge eller Sortalfer til Stene, ved Synet

af den overjordiske Sol, eller ombragtes af dens Straaler. See f. Gr. *Edda antiqv.* (om *Alvis*) I. 274. *Den ældre Edda* I, 77. II. 7, 25, 36. De maatte derfor flygte for dens Opgang, sammesteds II, 228, 239. — End almindeligere var dog fordum Troen paa Jætters, Risers og Bjergtroldes Forvandling til Steen ved Solens Skin, og den har vedvaret endnu i Norden i vore Dage. Efter den Engelske Almuetro i *Shakespeares* Tid kunde Alferne drive deres Væsen paa Jorden lige til Solens Opgang, men Gjengangerne maatte vige tilbage til deres Grave ved Dagens förste Frembrud. *The plays of Shakespeare. (London* 1793) V, 112, 113.

19. See *Rafns nordiske Kjæmpehistorier* I, 39 o. f.

20. Nogle ansee saaledes disse Underjordiske (der og kaldes *Huldufólk* eller de Usynlige Folk) for at nedstamme fra Væsener, der vare ældre end Adam. Andre sige derimod at de nedstamme fra ham, men ikke fra Eva, (formodentlig da fra *Lilith)*; endelig forebringe Nogle det latterlige Eventyr: at Eva engang var ved at toe sine Börn ved rindende Vand, da Gud pludselig kaldte paa hende, hvorover hun forskrækkedes, og puttede dem af Börnene til Side som ikke var blevne vaskede. Gud spurgte da om alle hendes Börn vare der, hvortil hun svarte ja — men fik det Svar: at det som man forsögte at skjule for Gud, skulde blive skjult for Menneskene. Disse Börn bleve da strax usynlige og afsondredes fra de övrige; för Syndfloden indtraf ledte Gud dem ind i en Hule, og tillukte derpaa dens Indgang. Fra dem nedstamme hine saakaldte Underjordiske. En höjst besynderlig Fantast, ellers en Almuesmand ved Navn *Arne*, foregav eller mente sig at have fra Aaret 1743 af, havt megen Omgjængelse med

Alferne eller de Underjordiske paa Øen *Skrud* eller *Sudurey* ved Islands Østerland, og der at have læst noget i deres Bibel, hvor det her anförte skulde staa· Beretningen om hans formentlige Tildragelser er höjst interessant for Psychologen; skriftlig affattet er den i min Besiddelse, og tillige mindes jeg at have seet et trykt Uddrag af den paa Dansk, blandt de forhen sögte overtroiske Almuepjecer "trykte i dette Aar." I min Barndom hörte jeg tit Fortællinger om denne saakaldte *Alfe-Arne (Álfa-Árni)* af Folk som havde seet ham og talt med ham; blandt Almuen fandt hans urimelige men romantisk tiltrækkende Eventyr (om hvis Sandhed han formodentlig selv holdt sig overbevist) en temmelig almindelig Tiltro. — Ellers vil en anden islandsk Legende at hine *Evas* tvende Börn ikke bleve skjulte for Gud, fordi de vare uvaskede, men fordi de ikke var got paaklædte, hvorved hun undsaa sig. Jfr. Middelaldrens tydske Meninger om lignende Dverge eller Alfer ovenfor II, 36-37. Den Svenske Almue har et andet Sagn om Alfer, Vætter o. s. v. at de nemlig ere faldne Engle, thi da Gud nedstyrtede Lucifers Tilhængere (lige som *Odin Bergelmers* Afkom) fra Himmelen, faldt de ikke alle lige ned i Helvede, men nogle paa Jorden eller i Havet, og saaledes bleve de der kastedes i Sö eller Vande til Nökker eller Havspögelser (Havmænd eller Havfruer), de i Skovene Skovtrolde, i grönne Marke eller Lunde Vætter eller Lysgubber (Lysalfer?) o. s. v. De ville gjerne her (som i de övrige nordiske Lande) snappe Mennesker og Börn, samt bortföre dem til sine Hjemsteder; ogsaa blive de ofte forelskede i virkelige Mennesker, hvorved deres Slægt og kan forplantes m. m. *Węsterdahl om Svenska Allmogens*

Sinnelag o. s. v. Stockholm 1774. IV. S. 41. *Linnée Reisen durch Oeland und Gothland* 1741. S. 332 (jfr. 312, 313). *Svenska Folkvisor* (1814) I, 127. *I Olai Magni* Tid ansaa Nogle Svenske Alferne for vellystige og uduelige Folks hedenfarne Aander (Ed. Lugd. Batav. pag. 106) men i de hedenske Tider dyrkede Nordmændene undertiden deres afdöde Fylkekonger (f. Ex. *Olaf Geirstada-Alf)* som gode Alfer, og saaledes betragter Skotlands Almue endnu tildels Gravhöjenes Beboere. Som forskjellige fra dem omtaler *Olaus Magnus* Dvergene o. fl. som han kalder metalliske Dæmoner og nævner ikke mindre end 6 Arter af dem (l. c. S. 223, VI, 9). Den nyere islandske Almue har kun faae lokale Sagn om Dvergene, da Landet ingen Bjergværker har; ej heller findes der mange gamle Vaaben som kunde siges at være smedede af dem. Derimod har man havt mange Sagn om dem i de ældre Tider, som hyppige Stedsnavne og visse gamle endnu brugelige Ordvise. Af det nordiske Hedenskabs ældgamle Tro om slige Væseners Beblandelse med Menneskene og de Talmudisk-Rabbinske, samt Munkenes yngre Legender om sammeslags Forhold mellem Djævle og Mennesker, opstode de gruelige Beskyldninger som den Kristne Overtro i sin Tid fremsatte mod Hexene for legemlig Omgang med Fanden og hans Udsendinge; de saaledes formentligen avlede Udyr kaldtes *Elber*, *Elfer* o. s. v. som öjensynlig er det samme Ord som Alfer. At slige Meninger herskede i en mörk og overtroisk Tidsalder (som dog burde have været bedre oplyst af den kristelige Religion, hvortil den bekjendte sig) er ikke saa forunderligt, som en saadan Overtroes alvorlige Bekjendelse af Videnskabsmanden *Schulz* i hans *physikalske Grublerier (Kjö-*

benhavn 1803). I dette Skrift (S. 269, 272 o. fl. St.) antager han Almuetroen paa *Underjordiske, Ellekonger, Tuslinger, Huldrer, Nisser* o. s. v. dels for fuldkommen grundet, og paaberaaber sig derved sine egne Syner og Erfaringer, men deels saa sandsynlig, at de derom gaaende Sagn ingenlunde kunde positiv benægtes o. s. v. Et komisk Sidestykke hertil var en lærd Afhandling, der for nogle Aar siden blev udgivet af en tydsk Naturforsker, for at oplyse den af *Niels Klim* (ved *Holberg*) beskrevne underjordiske Verden som virkelig existerende!

21. *Robert Jamieson Illustrations of northern Antiquities. Edinburgh* 1814. 4. S. 398 o. f. Der sammenlignes og de skotske Meninger om Alfernes Qvæg med de norske af samme Natur. I Skotland ligesaa vel som i Norge kjendte man ogsaa Alfpile, Alfdandse, Alfknedse og andet sligt under de selvsamme Navne (paa Sprogets nuværende Forskjel nær, da de hisset kaldes *Elfshots* o. s. v.) Jfr. *Büsching Wöchentl. Nachrichten.* (1817) III, 184. Om *Alflandet* havde man saaledes hört mange vidunderlige Ting, som man, efter *Americas* Opdagelse, fandt at passe til Sagnene om denne nye Verden, og overförte saaledes Kong Elfins Rige dertil. See *the Plays of Shakespeare. (London* 1793) V, 44.

22. *Walter Scott Minstrelsy of the Scottish Border* II, 126. (i hans förommeldte Afhandling *on the Fairies &c.*) hvor meget er samlet af forskiellige Folks hertil hörende Overtro.

23. *Robert Jamieson Popular Ballads and Songs &c. With translations of Similar pieces from the ancient Danish language. Edinburgh* 1806, II, 405 o. fl. Skr.

24. See den yngre Edda, Rasks Udgave S. 1, 9, 13, 22, 33, 39, 50, 67, 111, 114, 117 samt Anhanget S. 328. Efter Grönlands Opdagelse og Koloniseringen af dets sydlige Del vedbleve Islænderne at ansee dets nordligste ubeboede Bjerge (med Svalbard, Hellnland o. s. v.) som Troldenes fornemste Opholdssteder. Endsenere satte de Danske disse Uvætter dels i Trums (i Finmarken eller Nordlandene) dels paa Hekkenfjeld (det ildsprudende *Hekla*) paa Island, hvilke Egne Almuen vedbliver at tænke sig i det yderste Norden. — Finlapperne ansaaes ellers af de gamle Nordboer for Troldenes Afkom og Dyrkere, i hvilken sidste Post Overtroen endnu som bekjendt vedvarer blandt de udannede Folkeklasser.

25. De slaviske Folk synes ofte af vore Forfædre at være blevne kaldte *Huner* eller *Hunner*, og Tydskerne at have kaldt et af deres vigtigste Lande *Chunigard*. Herved erindres vi om de mange Danske og Svenske Folkesagn om *Huner* i det gamle Norden, Forfædrenes Krige og Feldtslag med dem, samt deres endnu paaviste Kjæmpegrave, som snart tilegnes Huner og snart Riser eller Jætter, hvilket ogsaa er Tilfældet med i de det nordlige Tydskland, hvor de kaldes *Hünengräber*, *Hünenbetter o. s. v.* men Ordet *Hün*, *Hüne* dog tillige betegner en Rise eller en anden gigantisk-mythisk Person.

26. See f. Ex. *Sigvats* og *Thorvalds* Viser. *Hkr. Ol. h. Saga* 92. Kap. — og *Kristni S.* 2 Kap. — hvor Ordet *Rygur* uden Tvivl maa oversættes ved en Jætteqvinde.

27. See *Dr. John Jamieson Etymological Dictionary of the Scottish Language, Edinburg* 1818.

28. See den danske Bibeloversættelse, udgivet i Kong Friderich den Fjerdes Tid, 3de Parts 1te Deel S. 44. Anm. *d.*

29. *Görres As. M. G.* I. 222. og det der anförte Sted af *Oracula Chaldæica* om *Ægypternes mörke og kolde Underverden.* Om deus mod Mennesker og Guder fjendske Beboere som Drage-Jætter o. s. v. under *Typhons* Anförsel (ligesom de Persiske under *Arimans*, de nordiske under *Lokes* o. s. v.) see samme Skrift. II. 384. o. fl. Dog kunde disse, med flere hertilhörende Sagn tillige henföres til Eddaernes *Helheim* og *Nifleim.*

30. See f. Ex. Prof. *Rasmussens Digt og Eventyr fra Østerland* 1te Samling Kh. 1816 S. 40, 44 hvor deres Boliger beskrives paa öde Steder ved Verdens Udkanter som fortryllede Slotte o. s. v. De kaldes der ogsaa *Satans Börn*, *Djævle*, og skildres tildeels som uhyre *Griffer*, (ligesom visse Jætter vare Ørne), ildsprudende Afguder i de dybeste Huler o. s. v. Nogle af disse *Ginner* beskrives dog undertiden som gode, og Gud eller hans Yndlinge lydige. dog mest fordi de blive nödtvungne dertil ved Talismaners uimodstaaelige Kraft. Overhoved herske de mest over *öde Steder paa Jorden og ved Nattetider*, ligesom de *nordiske* Aander af den samme Natur samt *Jim* og *Zim* i det ödelagte Babylon og *Örkenens Uvætter* blandt Perser, Inder, Beludscher Afganer, Tibetaner o. s. v. jfr. *Hyde de vet. rel. Pers.* S. 114. — Efter *Dabistan* kaldte Sabæerne en ond Aand *Gin*; *Görres As. Myth. G.* I, 312. —

31. *Kleukers Zendavesta* 4, 11, 127. Her er et tydeligt Exempel paa de oldpersiske Mythers Indblanding i Historien paa selvsamme Maade som det er Tilfældet blandt os, angaaende visse Nationers

Afskildring som Thursers, Jætters eller Risers Afkom, deres Blanding ved Giftermaal med Mennes-kene, hvoraf saakaldte Half-Riser o. s. v. — Hine Skovmennesker med Haler vare maaske egentligen Aber; det er i den Henseende mærkeligt at Ordet *Api* (Irsk *Ap*, AS. *Apa*, Tydsk *Affe* o. s. v.) er meget gammelt i vort Sprog, saa at en Jætte i *Hymersqvida* kaldes *Abernes Frænde* o. s. v. samt at *Blaamænd* eller Negre ogsaa ofte regnes til *Rise-Slægten*; vi see her at Perserne have havt de samme Meninger om begge Dele. —

32. See *Mayer Mytholog. Wörterbuch* II, 483. *Görres* l. c. II, 386. *Amarasinha* pag. 5. 56. *Syst. Brahman* p. 324 &c. *Paolinos Reise nach Ostindien* l. c. S. 335. *Moor Hindu Pantheon* S. 94, 95. Jfr. *Rhode über den Ursprung der Deutschen Volksmärchen* (i den yngre *Büschings Wöchentliche Nachrichten*. 1816. II. 110 o. f.) hvori de nordisk-tydske Meninger om Riserne o. s. v. ej uheldigen sammenlignes med de indiske som den ældre Kilde (der dog vel snarere er för udsprunget fra et fælles Væld). Paa visse aarlige Fester lovprise Inderne endnu især Gudernes Sejervindinger over Jætterne. See *Transact. af the lit. Soc. of Bombay* 1823. III, 76 o. fr. Dog troe de at disse Krige dels aarlig fornyes (ved Uveir og Orkaner) og dels siden ville finde Sted med overordentlig Heftighed, ved Jordskjælv, Vulkaners Udbrud o. s. v. hvorom mere vil forekomme i det Fölgende.

33. De kaldes og saa *Kein* (*Kin*? *Gin*? *Jin*? o. s. v. *Kin*, *Kyn*, *Kynstr*, betegner i det oldnordiske Sprog et Under, Vidunder, underlig Ting). See *Coats Account of the present state of the township of Long* i det Bombayske Selskabs Skrifter

(1823) III, 206. Vi maa og bemærke at ligesom den nordiske Mythologie baade antager lyse og sorte eller gode og onde Alfer, som efter deres forskjellige Natur vare Guder eller Jætter hengivne, saa findes det samme at være Tilfældet i den Indiske med Danaver og Jakshaer. See *Moor Hindu Pantheon* S. 96. At Dverge tit paa de indiske Monumenter forestilles som Gudernes Tjenere, er allerede ovenfor blevet anmærket.

34. *Asiatic Researches* VIII, 367, 371.

Tillæg og Rettelser.

S. 15 L. 19. Vtsdom l. Visdom.
- 21 - 22. sine l. bine.
- 22 - 23. allerövørst l. allerövørst.
- 23 - 9. Sönden l. i Sönden.
- — - 26. *Divs ifid* l. *Div eifid.*
- 43 - 11. *Schjönings* l. *Schönings.*
- 62 - 25. *Massudj* l. *Massudi*; — dette er egentlig et Tilnavn, hvorunder den arabiske Geograph *Abul-Hhassan* er mest bekjendt.
- 70 - 24. svare l. svarer.
- 74 - 9. *Daschin* l. *Dakschin.*
- 97 - 15. dat l. det.
- 111 - 29. Blomster, Festons l. Blomster-Festons.
- 123 - 11. atter, vel l. eller vel.
- 125 - 1. dets l. dens.
- 126 - 1. sin l. hin.
- 138, 141. Saxo sigter vel endvidere til det ældste Udgsard i Fortalen til sin Danske Historie ved disse Ord: "Norge har mod Norden et Land, hvis Beskaffenhed og Navn man ikke kjender, og som ligger udyrket, men er faldt af Folk, som have en usædvanlig Skabning, og dette Land er skilt fra Norge, som ligger lige overfor paa den anden Side, ved et stort Hav."
- 145 - 14. bavæget l. bevæget.
- 146 - 2. *Grendels* l. *Grendel.*
- 148 - 13 o. f. De gamle Nordboer havde ogsaa tvende forskjellige Traditioner om Udfaldet af *Thors* Kamp med Midgaardsormen. S. *den ældre Edda* II, 51.
- 240 - 23, 24. udslettes Parenthesetegnene.
- 255 - 12, 13. Letterts l. Letters.
- 264 - 3. o. f. samt 267, 269. Hertil synes de gamle Skjaldebenævnelser for Skyluften at sigte: *Vindkér* (Vindenes Kar) *Elkjer* (Bygernes eller Ilingernes Kar) o. f., men Jorden nævnes Karrets Bund) da de den omgivende Bjerge maatte betragtes som dets Overdel eller Sider).

VERDENSTRÆET YGGDRASILL.

I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

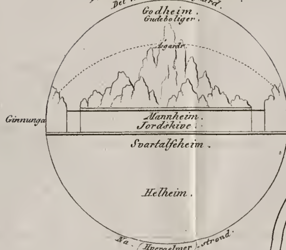
IX.

DE NI VERDENER.

I. *Lysalfernes Verden med Gimle.*
II. *Muspell.*
III. *Godheim med Valhall.*
IV. *Vanaheim.*
V. *Mannheim.*

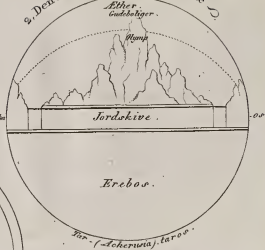

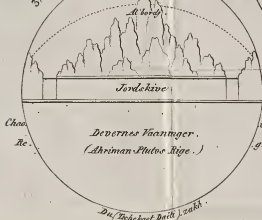
VI. *Jotunheim.*
VII. *Sortalfernes Verden.*
VIII. *Helheim.*
IX. *Niflheim med Hvergemler og Elivaga*

5.
Indisk Grundtegning af Jordkredsen,
efter de ældste Puraner, forestillet som identisk med de gamle Skandinavers Geographie.

Anm: I det væsentlige stemmede Persers og Grækers Ideer overeens med denne Plan.

